

10 Mari Craioveni

În parteneriat cu

Craiova 2018

ZECE MARI CRAIOVENI

În lumina istoriei

UN PROIECT

ARC

Acțiunea pentru Renașterea Craiovei

ÎN PARTENERIAT CU

Colegiul Național „Frații Buzești”
Colegiul Național „Carol I”
Colegiul Național Economic „Gheorghe Chițu”
Colegiul Național „Elena Cuza”
Colegiul Național Militar „Tudor Vladimirescu”

CRAIOVA
2018

Cuvânt înainte

În anul în care se împlinesc 100 de ani de la Marea Unire, istoria ne reamintește să ne întoarcem către valori. Zbuciumul vremurilor nu s-a încheiat nici acum 100 de ani, nici după Revoluția din 1989. Zbuciumul vremurilor ne însoțește mereu, spre a ne aminti că trebuie să rămânem treji, căci suntem datori să veghem mereu asupra mersului timpului, pentru a nu îi lăsa pe cei necinstiți și nevrednici să îi oprime pe cei buni.

În anul în care se împlinește un veac de la înfăptuirea Marii Uniri, România are nevoie de repere pentru a-și croi soarta visată în 1918. Figuri remarcabile din istoria noastră, care și-au pus amprenta asupra neamului românesc prin realizările lor, unele chiar asupra întregii lumi, merită, în acest ceas de aplecare asupra trecutului o așezare în lumină.

Prin proiectul „Mari Craioveni”, ne-am propus să aducem în atenția publicului acele personalități ale istoriei și culturii locale, naționale sau universale care, prin originea lor, activitatea sau moștenirea culturală pe care au lăsat-o, și-au legat numele de Craiova. În paginile acestei lucrări, veți găsi o selecție subiectivă a unor figuri reprezentative care și-au adus contribuția la istoria Craiovei, a României și, unii dintre ei, la istoria universală. Valorificarea, astfel, a spiritualității craiovene, are menirea să contribuie revitalizarea spiritului local și conștientizarea craiovenilor cu privire la rolul și locul Craiovei pe harta culturii.

Este cu atât mai îmbucurător acest demers când lui i se alătură suflul tinerei generații. Elevi de la cinci colegii naționale craioveni au pus umărul la realizarea prezentei lucrări, sub îndrumarea unor profesori dedicați care le-au insuflat admirația pentru trecutul din care își trage rădăcinile societatea de acum și lumea în care trăim. Rodul eforturilor acestor tineri este încă mai prețios pentru cei din noua generație, care au nevoie astăzi, poate mai mult ca niciodată, de modele de urmat.

av. Lucian Bernd Săuleanu
Președinte ARC

CUPRINS

OPERA ISTORICĂ A DOCTORULUI CONSTANTIN ANGELESCU.....	3
Bunciu Răzvan-Ștefan, Spătăreanu Mihaela Alisia, Vârtosu Maria Izabella, Vozariu Oana Nicoleta, Zhouri Abed Alrahman (<i>C.N. „Carol I”</i>) Profesor îndrumător: Gugu Luminița	
CONSTANTIN ARGETOIANU: VIAȚA, ACTIVITATEA, IDEI POLITICE.....	25
Tuță Bianca Maria, Vilara Sorin Gabriel, Spătaru Nicoleta Alina, Ștefan Ionuț Dragos, Paicu Cristian (<i>C.N.E. „Gheorghe Chițu”</i>) Profesori îndrumători: Călăfăteanu Dorin Georgică, Stancu-Filipescu Cristian	
EUGENIU CARADA - FIU AL CRAIOVEI.....	35
Diaconescu Marius, Diaconu Andrei Narcis, Gheorghie Teodor, Miuță Ioan Adrian, Voicu Daniel (<i>C.N. Militar „Tudor Vladimirescu”</i>) Profesor îndrumător: Cadea Nori Ionela	
GHEORGHE CHIȚU, PERSONALITATE MARCANTĂ A ORAȘULUI CRAIOVA.....	57
Gorgoteanu Ștefania, Șerban Marina, Badea Paul, Opreș Emanuel. Munteanu Marina (<i>C.N.E. „Gheorghe Chițu”</i>) Profesori îndrumători: Stancu-Filipescu Cristian, Călăfăteanu Dorin Georgică	
IOAN C. MIHAIL, MILIONAR DE MODĂ VECHIE.....	64
Golașu Georgiana, Hornea Giulia, Tuță Anamaria, Dobre Mario, Tone Ștefania (<i>C.N. „Elena Cuza”</i>) Profesor îndrumător: Gîdăr Carmen Delia	
CONSTANTIN S. NICOLĂESCU-PLOPȘOR, DESCOPERITORUL PRIMULUI EUROPEAN.....	76
Bîna Bianca Ana-Maria, Vasiluță Maria, Forțan Luana Maria, Ciocea Dragoș Alexandru, Gheorgan Albert Marinela (<i>C.N. „Carol I”</i>) Profesor îndrumător: Gugu Luminița	
PETRACHE POENARU.....	85
Drăgoi Cristina Mihaela, Dragomirescu Cătălin, Marciuc Ionel Ștefan, Cojocaru Georgiana Dayana, Stănescu Ionela Marinela (<i>C.N. Militar „Tudor Vladimirescu”</i>) Profesor îndrumător: Cadea Nori Ionela	
CRAIOVEANUL NICOLAE TITULESCU.....	96
Caramaliu Miriam Hernereta, Mihalcea Teodora Andreea, Stănculescu Dariana Viorelia, Vînturici Alina, Postelnicu Cristina (<i>C.N. „Elena Cuza”</i>) Profesor îndrumător: Gîdăr Carmen Delia	
GHEORGHE BIBESCU, UN DOMNITOR ÎNTRE TRADIȚIE ȘI MODERNITATE.....	108
Bucătaru Andreea-Elena, Călărașu Isabel, Carofil Cosmin, Dabuleanu Cătălina-Daniela, Florea Julia (<i>C.N. „Frații Buzești”</i>) Profesor îndrumător: Balaci Claudia	
BARBU ȘTIRBEL.....	130
Ion Victor, Lungu Sonia Maria, Mihai Silvia Andreea, Radu Dănuț Alexandru, Zamfir Tiberiu (<i>C.N. Frații Buzești</i>) Profesor îndrumător: Balaci Claudia	

OPERA ISTORICĂ A DOCTORULUI CONSTANTIN ANGELESCU

Elevi:

Bunciu Răzvan-Ștefan
Spătăreanu Mihaela Alisia
Vărtosu Maria Izabella
Vozariu Oana Nicoleta
Zhoury Abed Alrahman

Profesor Îndrumător:

Gugu Luminița

Colegiul Național „Carol I”, Craiova

Istoria este vie prin opera ei creatoare, fiindcă orice societate nu pornește de la zero, dar preia un fundament istoric clădit de către persoane care pot sau nu să mai trăiască la momentul respectiv. Primim lumea în care trăim așa cum este, cu aspecte pozitive, cu aspecte negative, dar împreună cu experiența altor generații ce au încercat să înfrunte probleme ale societății.

Țin să îl citez pe dl. prof. Ion Coja, care susține că „Istoria nu se repetă! [...] ci persistă în istoria noastră o anumită problemă a cărei soluție încă nu s-a găsit!”¹. Sunt într-un acord cu această afirmație, dar voi veni cu adiția următoare: problemele capătă în istorie un caracter perpetuu, iar fiecare generație are reprezentanți care găsesc soluții la aceste probleme, dar, mai degrabă, într-un mod teoretic; găsim soluții pentru problemele noastre, dar nu și metode de a le pune în aplicare, din cauza anumitor vitregii ale sorții. Rolul de a pune în aplicare soluțiile celor din trecut revine urmașilor. Pentru problemele depistate de străbunii noștri, ne revine nouă să punem în aplicare soluțiile găsite de către ei, ascultând de sfaturile „umbrelor trecutului”.

Societatea românească actuală se confruntă cu o acută criză de modele. Or, un om pentru a se dezvolta cu un randament util are nevoie de repere diverse și înalte, să năzuiască la ce este mai bun, să aibă ambiții nobile. Nu ne poate mira o decădere spirituală, morală a lumii, implicit a țării noastre, în contextul în care peste amintirea figurilor pline de învățături ale trecutului se așterne un strat gros de nepăsare, de ignoranță.

Înfăptuiră acum un secol străbunii noștri un efort incredibil, cu prețul vieții a aproape un milion de români, dacă ar fi să luăm în calcul și jertfa românilor care la momentul premergător Marii Uniri nu se aflau în granițele Vechiului Regat. Uniră ce nu a fost unit cu adevărat niciodată din punct de vedere politic. Și ce a urmat apoi a fost o operă de o neasemuită complexitate și frumusețe, prin care se consolida un nou așezământ național, pentru români, numai pentru români și pentru toți românii. Deznădăjduit aş putea spune că de am avea noi misiunea pe care au avut-o ei, am eșua lamentabil.

Dar „istoria nu se repetă, ci persistă o anumită problemă a cărei soluție nu s-a găsit”; pentru generația ce a urmat înfăptuirii Marii Uniri au existat lacune, probleme, cum ar fi, de exemplu corupția, o problemă veșnică a poporului român, dar care ne revine nouă să o rezolvăm.

Dintre sutele de mii de suflete ce s-au luptat cu toată dârzenia posibilă pentru România Unită a existat o figură remarcabilă a istoriei noastre, un model născut la Craiova.

Acela este Doctorul Constantin Angelescu. A fost un om de o capacitate profesională remarcabilă: a fost medic chirurg, profesor, academician, ministru al Lucrărilor Publice, ambasador la Washington, ministru al Învățământului și prim-ministru. A dat dovadă de o calitate organizatorică excepțională, ridicând temelia a zeci de mii de școli românești în perioada interbelică, investind în cel mai de văză domeniu pentru dezvoltarea unui popor: educația.

Și revin la afirmația inițială: istoria este vie prin opera ei creatoare. Este vie și prin faptul că noi pășim pe podeaua, spre exemplu, a unui corp de învățământ, că preluăm această moștenire palpabilă-obiectuală de la oameni de demult. Un om de demult este Dr. Constantin Angelescu, care, în orașul său natal, Craiova, a contribuit la îmbunătățirea corpurilor școlare a trei dintre Colegiile Naționale actuale de aici: „Carol I”, „Frații Buzești” și „Elena Cuza”; și nu numai.

„Doctorul Cărămidă”, cum îl poreclau cu invidie adversarii săi politici, este un model demn de urmat de către oricine, o soluție din marea de soluții pe care ni le oferă istoria pentru criza actuală de modele.

Dar mai presus de toate, este un erou a cărui amintire trebuie ținută vie!

Dr. Constantin Angelescu reprezintă o figură de marcă a istoriei române moderne, petrecându-și din cei 79 de ani ai vieții mai bine de o zecime în slujba poporului român. Conform Registrului de nașcuți pe anul 1869 din Comuna Craiova, sunt consemnate următoarele: „Din anul una mie optu sute șeszeci și nouă, ziua douăsprezece a lunii iunie la ora 9 dimineața, actu de naștere al domnului Constantin, în religia ortodoxă răsăriteană. De secsu masculin, născutu alaltăieri prin zecea lui iunie la ora șese dimineața, în orașul Craiova la casa părinților lui din

¹Nicolae Iorga, *Istoria evreilor în țerile noastre*, Editura Vicovia, Bacău, 2013, pp. 5-6.

Strada Bucovăţu, Mahalaua Dorobănţia, fiu al domnului Dumitrache Anghelescu², în etate treizeci și optu de ani de profesiune comersantu, domiciliat în Craiova, și al do'mnei Teodora Anghelescu, în etate două zeci și optu de ani, domiciliată în Craiova, după declaraţiunea făcută de tatăl [...]”³.

Aşadar, dr. Constantin Angelescu se năştea la Craiova, în data de 10 iunie a anului 1869, o dată cu reverberaţii religioase adânci pentru religia ortodoxă, fiind ziua în care se prăznuiesc toţi sfinţii. Îşi încheie drumul în viaţă la data de 14 septembrie 1948⁴.

La rândul său, dr. C. Angelescu a fost sfânt pentru nenumăraţii săi pacienţi, cât și pentru poporul român căruia i s-a dedicat în întregime prin activitatea-i profesională.

Părinţii săi au fost Dumitru Angelescu, de ocupaţie „comersantu”, și Teodora Geblescu. Aceasta nu era o familie de ascendenţă boierească, am putea-o numi chiar una burgheză, prin prisma ocupaţiei principale a tatălui, Dumitru Angelescu. Acesta se ocupă cu negoţul din zona Craiovei, cumulând în timp o avere ce-i va permite să îl susţină financiar pe fiul său în viitoarele sale studii⁵. Mama dr. C. Angelescu, Teodora Geblescu, provenea dintr-o familie de ardeleni care, posibil, a fugit din faţa persecuţiilor ocupanţilor austro-ungari din Transilvania⁶. Totuşi, anumite surse o situează pe mama doctorului ca făcând parte din familia Craioveştilor⁷.

A început studiile primare în localitatea sa natală, Craiova, în cadrul Şcolii primare „Obedeanu”, ca mai apoi să urmeze cursurile Liceului „Carol I” (perioadă întinsă de la 1876 până la 1887)⁸. Despre rezultatele acestuia, Nicolae Peneş dezvăluie un document inedit: catalogul clasei a VII-a al Liceului „Carol I”, unde, printre ceilalţi 27 de elevi ai clasei, viitorul doctor este menţionat ca primind premiul al treilea, cu o medie la purtare de 8,94 și o medie generală de 7,94⁹. Analizând cataloagele clasei a VI-a (anul şcolar 1885-1886)¹⁰ și a VII-a (anul şcolar 1886-1887)¹¹, observăm că dr. C. Angelescu a fost un elev consecvent, care a evoluat mult în perioada acelor doi ani de studiu și s-a remarcat mai ales în cadrul materiilor de domeniul real (în special matematica, unde obţinea la finalul clasei a VII-a aproape media maximă).

A fost coleg de clasă și bun prieten cu viitorul obstetrician, chirurg și ginecolog Adrian Poenaru¹², împreună cu care va întemeia o revistă de specialitate. Şcoala a fost perioada de instruire continuă și asiduă a doctorului C. Angelescu, realizată în sânul prestigiosului locaş de învăţământ craiovean, faţă de care dr. C.A. va purta restul vieţii un sentiment de candoare puternic, având în minte frumoasele amintiri ale şcolii, înţelegând importanţa vitală a investirii continue și antrenante în învăţământ, investiţii pe care le va face în viitoare sa carieră politică.

Aminteşte Nicolae Andrei despre următoarea scrisoare a doctorului C. Angelescu trimisă de

²Atât fiul, cât și ambii părinţi, sunt consemnaţi în registrul născuţilor cu numele de Anghelescu, o aliterare.

³Dir. Jud. Dolj a Arhivelor Naţionale, Fond Registru născuţi pe anul 1869 Comuna Craiova, dosarul 5/1869, f. 73.

⁴Ion Mamina, Ioan Scurtu, *Guverne și guvernanţi: 1916-1938*, Editura Silex, Bucureşti, 1996, p. 127.

⁵Nicolae Peneş, *Dr. C. Angelescu, povestea unei vieţi*, Editura Monteoru, Bucureşti, 1998, p. 26;

⁶Idem, articol pe site-ul web <http://opiniabuzau.ro/radiografii-subiective-dr-c-angelescu-povestea-unei-vieti-iii-de-la-craiova-la-bucuresti-via-paris/>

⁷Stan Stoica, *Dicţionar biografic de istorie a României*, Editura Meronia, Bucureşti, 2008, p. 22.

⁸Nicolae Andrei, *Voievozi ai spiritului*, Editura Alma, Craiova, 2000, p. 17.

⁹Nicolae Peneş, *Dr. C. Angelescu...*, p. 30.

¹⁰D.J. Dolj A.N., Fond Liceul Nicolae Bălcescu Craiova, dosarul 7/1885-1886, ff. 375-388.

¹¹D.J. Dolj A.N., Fond Liceul Nicolae Bălcescu Craiova, dosarul 4/1886-1887, ff. 353-388.

¹²Florin Poenaru, articolul *Personalităţi craiovene: savantul chirurg academician C. Angelescu, reformator al sistemului sanitar român*, în *Curierul Primăriei Municipiului Craiova*, an. III, nr. 88, din data de 19 iulie 1999, p. 2.

către acesta directorului Liceului „Carol I”, Nicolae Bălăban, la 14 februarie 1928: „Profesorii mei – toți, fără excepție – ocupă un loc trainic în vitrina cu cele mai scumpe amintiri din viața mea. [...] Îi privesc cu ochii încrețoșiți de lacrimi, nevoit să constat dispariția succesivă a majorității lor. Gândindu-mă la ei, asist, parcă, la o «defilare a umbrelor». Și faptul acesta mă întristează profund, mă doare...”¹³.

Fiind un elev eminent, primește o bursă din partea Fundației „Madona Dudu”, care-i va permite să urmeze cursurile Facultății de Medicină de la Paris, unde va efectua un stagiul de specializare în calitate de chirurg în marile spitale ale Orașului Luminilor.

Aici își obține doctoratul în anul 1894 cu teza „Histerectomia abdominală totală pentru tumorile fibroase ale uterului”¹⁴. În șederea sa la Paris va contribui la revistele locale, demonstrându-și inteligența deosebită și dedicarea sa pentru domeniul medical, dintre care vom aminti: „Archives des sciences medicales”, „Annales des medicines”, „Gazette des Hopitaux”, „Mercredi medicale”, „Presse medicale”¹⁵.

Experiența publicistică franceză va fi fructificată prin contribuția adusă revistelor autohtone, precum: „România medicală”, „Revista de chirurgie”, „Revista Științelor Medicale”, „Spitalul”, „Le Journal de Chirurgie”¹⁶.

Activitatea sa este de o erudiție specială și inovatoare, promovând în mediul românesc utilizarea tehnicilor moderne de chirurgie, de exemplu: folosirea mănușilor de cauciuc. Concepe lucrări științifice temeinice în arii precum istoria chirurgiei, chirurgia abdominală, despre temperatura postoperatorie, anestezia generală („Le traitement du tetanos chirurgical”, „La septimicie post-operatorie et son traitement”, „Terapeutica postoperatorie”, „Asepsia mâinilor în chirurgie”¹⁷, „Rahianestezie cu percaină”, „Sindromul hipotensiv în rahianestezie”, „Aparat pentru sterilizarea și întrebuințarea săpunului în chirurgie”¹⁸). De remarcat contribuția sa în domeniul ginecologiei, unde militează pentru controlul ginecologic periodic al femeilor ca fiind un factor vital în a preveni dezvoltarea tumorilor benigne ale uterului sau al cancerului uterin.

Pe lângă cele menționate, a mai fost președinte al Ateneului Român (1923-1947), al Ligii Culturale (1941-1947), al Universității Populare „Nicolae Iorga” de la Vălenii de Munte, al Academiei de Medicină¹⁹, al Academiei de Științe (unde a fost și membru fondator, Academia luând ființă la 11 martie 1935, cu scopul de a „încuraja și a îndruma creațiunea științifică”²⁰), dar și membru de onoare al Academiei Române (1934)²¹.

Referitor la contribuția sa în calitate de Președinte al Ateneului Român, una foarte consistentă, vom face o paranteză: amintim inaugurarea Marelui Fresco (dezvelită la data de 26 mai 1938), a unui nou lăcaș pentru bibliotecă (care cuprindea peste 100 000 de volume), a unei noi săli de expoziție și a unui cinematograf, cât și instalarea orgii la sala de spectacole²². Spunea, ulterior inaugurării acestora, dr. C. Angelescu următoarele: „Prin crearea acestor opere noi de cultură națională, [Ateneul Român] capătă o mai mare strălucire și noi mijloace pentru dezvoltarea culturală a poporului nostru. [...] În opera culturală care s-a făcut până acum în Ateneul acesta și în celelalte Atenee populare din țara întreagă, s-a urmărit în special cultivarea și întărirea neamului nostru, s-a cercetat trecutul acestui neam, s-a cultivat istoria sa și graiul național, tezaur scump nouă și s-au preamărit figurile mari și vrednice de toată cinstea, care vor putea servi curând ca pilde urmașilor”²³. În octombrie 1944, Dr. C. Angelescu, în fruntea Comitetului de Conducere al

13Nicolae Andrei, *op. cit.*, p. 17.

14Florin Poenaru, *op. cit.*, p. 2.

15Nicolae Peneș, *op. cit.*, p. 5.

16Nicolae Andrei, *op. cit.*, p. 18.

17Ibidem, p. 18.

18Florin Poenaru, *op. cit.*, p. 2.

19Nicolae Andrei, *Biografia triste*, Editura Alma, Craiova, 1999, p. 7.

20Nicolae Peneș, *op. cit.*, p. 152.

21Stan Stoica, *op. cit.*, pp. 22-23.

22Nicolae Peneș, *op. cit.*, p. 166.

23Nicolae Peneș, *op. cit.*, p. 168.

Ateneului Român, hotărâ întreprinderea unei ample acțiuni de restaurare a celor distruse de către infamele bombardamente americane din aprilie 1944, iar până în luna martie a lui 1945, Ateneul își relua activitatea²⁴.

Dr. C. Angelescu se întorcea în țară în anul 1897, unde va fi doctor la Buzău un an, ca apoi să profeseze la București în cadrul Spitalului Brâncovenesc și apoi în cadrul Spitalului Filantropia. Distingându-se prin activitatea sa științifică și organizatorică, devine la 15 februarie 1903 profesor și director al Clinicii Chirurgicale din cadrul Facultății de Medicină din București²⁵, pe care Nicolae Andrei îl apreciază astfel: „profesor universitar competent, înzestrat cu darul de a se face ascultat, înțeles și apreciat de studenți; chirurg – cu ochi ageri și cu mână sigură – căutat de bolnavi, prețuit de colaboratori, Constantin Angelescu n-a fost doar un desăvârșit medic, ci un foarte apreciat cadru didactic universitar”²⁶. Activitatea sa profesională a fost încununată de apartenența la Societatea Națională a Doctorilor din Paris, unde este ales membru corespondent (1927), Societatea Internațională de Chirurgie din Bruxelles (1929), Societatea Internațională de Urologie din Paris (1930), cât și în calitate de membru al Ligii pentru combaterea tuberculozei, din România, în care se remarcă prin ajutorul oferit doctorului Aurelian Metzulescu în vederea ridicării spitalului TBC de la Leamna²⁷.

Activitatea organizației „Liga Națională contra tuberculozei” (înființată în anul 1934) ne este prezentată de către Aurelian Chistol, rolul acesteia era stoparea flagelului graverii maladiei tuberculoase, în scopul căreia s-au investit sume mari (este dată cifra de 360 milioane de lei) pentru construirea de „pavilioane destinate bolnavilor de T.B.C. ale Eforiei Spitalelor Civile, ale sanatoriilor Câmpeni-Turda, Aleșd-Bihor și Vorniceni-Lăpușna (în total 240 de paturi) [...] sanatoriile model de la Toria și Bârnova (câte 200 de paturi) [...]”²⁸. Un alt exemplu ar fi ajutorul acordat lui Gheorghe Tătăreanu în vederea construirii spitalului din Poiana Gorj²⁹.

În legătură cu averea personală, Nicolae Coande notează într-un articol: „Între cei patru miliardari «binecunoscuți» ai României, după lista lui Pandrea, se numără în interbelic și dr. C. Angelescu, cunoscut fruntaș liberal. Ceilalți trei erau I. Gigurtu, N. Malaxa și Max Auschnitt”³⁰. Deși critică deschis stilul de viață al doctorului, denumindu-l „auster și zgârcit, arghirofil”³¹, putem nota că aceste afirmații pot trăda părținerea autorului, deoarece doctorul C. Angelescu, deși a acumulat o avere imensă, a investit personal în întreaga activitate de ministru plenipotențiar la Washington (1917-1918), în trimiterea fiilor săi la studii în străinătate, cât și în ridicarea de școli în localitatea sa natală³².

Comentariile lui Nicolae Peneș referitoare la activitatea sa filantropică sunt elocvente: „Nu era familie de tineri căsătoriți căreia dr. C. Angelescu să nu le dea «ceva de zestre», multe cupluri au fost cununate de dr. Angelescu, numărul copiilor botezați de el fiind foarte mare. Pe nedrept s-a spus că ar fi fost zgârcit. Adversarii politici aveau tot interesul să-l «ponegrească» pentru a-i diminua popularitatea. Ce-i drept, nu era risipitor”³³. Petre Pandrea notează că, la evacuarea casei sale, după instaurarea regimului bolșevic, se aflau acolo: „lingouri, plus napoleoni, devize și cocoșei [...]”. A strâns 250 de kilograme de aur într-o cămăruță unde ar fi trebuit păstrate măturile, periile și

²⁴*Ibidem*, p. 170.

²⁵Ion Mamina, Ioan Scurtu, *Guverne și guvernanți: 1866-1916*, Editura Silex, București, 1994, p. 158.

²⁶Nicolae Andrei, *Voievozi ai spiritului*, p. 19.

²⁷Florin Poenaru, *op. cit.*, p. 2.

²⁸Aurelian Chistol, *România în anii guvernării liberale Gheorghe Tătăreanu(1934-1937)*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2007, p. 250.

²⁹Florin Poenaru, *op. cit.*, p. 2.

³⁰Nicolae Coande, articolul *Doctorul Angelescu și aurul din firidă*, în *Cuvântul Libertății*, Craiova, an. 13, nr. 3896, din data de 15 august 2002, p. 4.

³¹*Ibidem*, p. 4;

³²Toma Rădulescu, articolul *O mare personalitate științifică și politică a Partidului Național Liberal: academician Constantin I. Angelescu*, în *Cuvântul Libertății*, Craiova, an. 9, nr. 2471, din data de 6 iulie 1998, p. 5;

³³Nicolae Peneș, *op. cit.*, p. 28.

crema de ghete”³⁴. În anul 1917, când Tezaurul României este trimis spre păstrare Rusiei, este trimisă și colecția doctorului, printre care se aflau tablouri de N. Grigorescu, I. Andreescu, Ș. Luchian, care nu vor reveni niciodată pe pământ românesc. Pe lângă averea aceasta, amintim de „celebra sa bibliotecă, însumând peste 40.000 de volume, îndeosebi carte rară din secolele XVII-XVIII, precum și nenumărate albume de artă, pe care doctorul se hotărâse să o doneze Ateneului Român, care va cunoaște aceeași vitregie a sortii, după 1944”³⁵.

Impresionantă este și colecția sa de monede, care se situa la acel moment „printre primele în lume”³⁶, motiv pentru care a și fost numit Președinte de Onoare al Societății Numismatice Române și membru al Societății Numismatice Internaționale³⁷.

Partenera sa de viață a fost Virginia Monteoru, nepoata lui Spiru Haret, fiica lui Grigore Monteoru, cu care se căsătorește în anul 1899. Căsătorindu-se cu Virginia, doctorul Angelescu va deveni moștenitorul unei imense averi a familiei Monteoru, constând în sume de bani consistente și moșii întinse. Despre averea lui Grigore Monteoru și felul în care a obținut-o ne este relatat amplu de către Nicolae Peneș, relatare pe care o voi rezuma astfel: Grigore Monteoru, născut în 1831, a fost fiul unor refugiați (tată grec, mamă sârbă, care părăsiseră Sofia pentru România, de frica masacrelor întreprinse de turci în Peninsula Balcanică) stabiliți într-un final la Brăila. Aici familia dă în arendă bucăți de teren, ca ulterior să construiască gara „Monteoru” undeva în perimetrul localității Stâlp, dezvoltând afacerile. Grigore devine în 1870 consilier județean, iar ulterior deputat și senator de Buzău, din partea Partidului Național Liberal. Va fi printre primii întreprinzători în domeniul exploatării și prelucrării petrolului din România, construind două fabrici pentru prelucrarea țițeiului. Astfel devine milionar și continuă investițiile într-o stațiune balneară în zona Monteoru-Sărata și unui hotel modern. În anul 1898 moare, urmând ca în cel următor, averea să îi fie preluată de către ginerele său, Constantin Angelescu. Investițiile din zona Sărata-Monteoru sunt continuate de către doctor, dintre care putem aminti: un cazinou ultra-modern și celebrul „parc englezesc” de la Sărata Monteoru, care se diferențiază de multe alte parcuri prin „varietatea speciilor de arbori și arbuști ornamentali, prin estetica dispunerii lor, peisagiști renumiți fiind angajați pentru aceasta”³⁸.

Pe lângă întreaga-i activitate politică și profesională, dr. Constantin Angelescu lasă moștenire lumii 6 copii, împreună cu soția sa, Virginia Monteoru: Elena (n.1900), Grigore (n.1901), Alexandru (n.1902), Constantin (n.1905), Ioana (n.1906), Elisabeta (n.1908).

Elena Angelescu³⁹ trăiește 81 de ani, căsătorindu-se cu reputatul diplomat George Vălimărescu, cel din urmă fiind o victimă a represiunii comuniste.

Grigore Angelescu⁴⁰ moștenește prenumele bunicului său din partea mamei. Se stinge din viață timpuriu, la 21 de ani, din cauza tuberculozei pulmonare, pe când era student la Drept.

Alexandru Angelescu⁴¹ ajunge profesor de drept civil la Universitatea din Cluj dar se va stinge prematur și nefiresc la vârsta de 45 de ani, cu câțiva ani înainte de moartea propriului tată.

Al patrulea copil⁴² al doctorului Constantin Angelescu poartă numele propriului tată și va fi cel mai longeviv dintre fiii săi. S-a remarcat de-a lungul vieții sale ca un abil jurist, istoric și profesor în mediul academic. Obține licența în Drept la București (1926), iar apoi se remarcă în mediul academic din Paris, devenind doctorand aici. Ulterior, activează în calitate de profesor, prodecan, iar după decan al Facultății de Drept din Iași până la încheierea celei de a doua

34Nicolae Coande, *op. cit.*, p. 4.

35Nicolae Peneș, articol pe site-ul web <http://opiniabuzau.ro/radiografii-subiective-dr-c-angelescu-povestea-unei-vietii-de-la-craiova-la-bucuresti-via-paris/>

36Nicolae Andrei, *Biografii triste*, p. 12.

37Ibidem, p. 12.

38Nicolae Peneș, articol pe site-ul web <http://opiniabuzau.ro/radiografii-subiective-dr-c-angelescu-povestea-unei-vietii-cine-a-fost-grigore-constantinescu-monteoru/>

39Idem, *Dr. C. Angelescu...*, p. 41.

40Ibidem, p. 41.

41Site-ul web <https://legeaz.net/personalitati-juridice/alexandru-c-angelescu/>

42Site-ul web <http://150.uaic.ro/personalitati/drept/constantin-c-angelescu/>

conflagrații mondiale. În timpul regimului comunist, acesta resimte represaliile sistemului bolșevic, când este înlăturat din funcția de profesor al Facultății de Drept din Iași (1950) și îi este naționalizată locuința, în care locuia împreună cu soția și fiica, fiind obligat să devină un simplu bibliotecar pe o perioadă de 2 ani, ca apoi să fie întemnițat. Despre acea perioadă își amintește fiica sa, Ioana C. Angelescu, care relatează astfel: „Dar acesta nu era decât începutul calvarului pentru familia noastră. La 15 august 1952, aveam de acum cinci ani, organele de securitate l-au ridicat pe tata în toiul nopții pentru simplul motiv că era fiul fostului ministru Dr. Constantin Angelescu. Timp de trei ani a fost purtat, fără judecată, prin diferite penitenciare din țară: Jilava, Văcărești, Midia, Onești etc. Tata ne povestea, după ce i s-a dat drumul în iunie 1955, că în timpul unui interogatoriu a îndrăznit să îl întrebe pe anchetator, ce capete de acuzare aveau împotriva lui. Ofițerul de securitate i-a răspuns prompt: «Dacă nu l-am putut lua pe taicătu, te-am luat pe tine»⁴³ (Dr. Constantin Angelescu murise în 1948). Este reabilitat apoi în 1955 și va activa în calitate de cercetător la Institutul de Istorie din Iași până în 1975, unde se va impune ca Șef al Sectorului de Istorie Modernă a României. Avea să se stingă la data de 15 octombrie 2000.

Ioana Angelescu⁴⁴ s-a căsătorit cu Ștefan Ghica-Budești, fiul cunoscutului arhitect Nicolae Ghica-Budești, și va muri în anul 1993.

Elisabeta Angelescu⁴⁵ a fost soția matematicianului Alexandru Ghica, membru al Academiei Române, și avea să se stingă cu puțin timp înaintea Revoluției din 1989.

La nici două săptămâni după nașterea Elisabetei, Virginia Angelescu Monteoru moare din pricina unui anevrism. Referitor la moartea acesteia, Nicolae Peneș notează că ultimele ei cuvinte ar fi fost: „Costică, să ai grijă de copii!”⁴⁶. Dr. Constantin Angelescu a fost un tată iubitor, sprijinindu-și copiii în demersurile educaționale. Deși a mai trăit 40 de ani după decesul soției sale, dr. va rămâne văduv, nedorindu-și să se recăsătorească.

Dr. Constantin Angelescu se angajează politic la începutul secolului al XX-lea, când în anul 1901 se înscrie în Partidul Național Liberal, influențat fiind de ideile liberale promovate de mai vârstnicul său prieten, Spiru Haret. Rămâne loial doctrinei liberale și partidului tot restul vieții sale. Atras era de către deviza acelor timpuri: „prin noi însine”; o doctrină politică antrenantă și ambițioasă care „avea în vedere constituirea unei politici economice de protecționism vamal și de încurajare a industriei naționale, o politică financiară echilibrată și prudentă, o participare limitată a capitalului străin în economia românească”⁴⁷.

Elocventă este o discuție între I.G. Duca și dr. C. Angelescu din 1914, când I.G. Duca (pe atunci, ministru al Instrucțiunii Publice, funcție pe care de-a lungul carierei sale viitoare Angelescu o va avea de multe ori), în care I.G. Duca îi relatează amicului său ce i-a spus Ion I.C. Brătianu la intrarea sa în partid: „Te-ai gândit bine înainte de a te fi hotărât la acest pas? Căci, de obicei, lumea se avântă în politică cu inima ușoară, nu-și dă seama pe ce cale grea pornește, când se consacră treburilor politice. Politica îți poate da din când în când satisfacții și onoruri, dar pentru un om iubitor de țară și conștient pentru răspunderile sale, politica este un șir neîntrerupt de griji, de jertfe, un drum pe care ești sortit să culegi mai multă nedreptate decât răsplată. Ți se va părea poate curios că îți vorbesc așa. Dar mă simt dator, spre deosebire de alții, să te previn despre ceea ce te așteaptă. Desigur, sunt fericit că de aici înainte vom lucra împreună, dar încă o dată te întreb dacă te-ai gândit bine la toate acestea și dacă te-ai pregătit sufletește ca să înfrunți încercările fatale legate de orice activitate politică în înțelesul adevărat și înalt al cuvântului”⁴⁸. Îi mărturisește atunci dr. C. Angelescu prietenului său că Ion I.C. Brătianu îl testase și pe el în exact același mod.

De-a lungul vieții, dr. C. Angelescu și I.G. Duca au avut o prietenie strânsă și călduroasă, dr. C. Angelescu înlocuindu-l pe I.G. Duca din funcția de „ministru al educației” din partea liberalilor

43Nicolae Peneș, *op. cit.*, p. 41.

44Ibidem, p. 41.

45Nicolae Peneș, *op. cit.*, p. 42.

46Ibidem, p. 42.

47Horia Dumitru Oprea, articol pe site-ul web <https://istoriiregasite.wordpress.com/2013/04/25/prin-noi-insine/>

48Nicolae Peneș, *op. cit.*, pp. 45-46.

după Primul Război Mondial. Ambii au avut două guverne efemere, I.G. Duca în perioada 14 noiembrie 1933 – 29 decembrie 1933, la finele căreia este ucis cu cruzime de către Nicadori în gara din Sinaia, fiind un luptător împotriva legionarilor, portofoliul său fiind preluat de dr. C. Angelescu, care va forma un guvern de 4 zile: 30 decembrie 1933 – 3 ianuarie 1934.

Dr. C. Angelescu este asociat puternic figurii enigmatice a lui Ion I. C. Brătianu, lucru ușor sesizabil prin prisma faptului că va fi numit ministru în patru guverne ale sale. Interesantă este afirmația din lucrarea Lidiei Stanciu și a lui Filip Stanciu, cum că viața lui Ion I.C. Brătianu este salvată în anul 1909 de către dr. C. Angelescu, când, în urma unei încercări de asasinat, îi este conferit primul ajutor de către medic⁴⁹.

Ca membru de partid, dr. C.A. va deveni șef al liberalilor din Buzău, vicepreședinte al organizației naționale, deputat și senator în toate legislaturile României interbelice⁵⁰. O eventuală ruptură în relația dintre cei doi oameni politici, Ion I.C. Brătianu și dr. C. Angelescu, se prefigurează pe fondul înrăutățirii situației din timpul Primului Război Mondial, când acesta din urmă va fi destituit din funcția de ministru în anul 1916, lucru pe care îl va accepta cu greutate.

Premergător numirii lui Angelescu în funcția de Ministru al Lucrărilor Publice în guvernul întocmit la data de 4 ianuarie 1914, care își continuă activitatea până pe 10 decembrie 1916⁵¹, dr. C.A. susține cu fervoare cele două politici promovate de către Partidul Național Liberal, în speță de către Ion I.C. Brătianu: reforma agrară și cea electorală; câștigându-i simpatia. La 24 noiembrie 1913, are loc întrunirea liberală din Craiova, unde liderul liberal, I.I.C. Brătianu afirmă că „numai printr-o bunăstare socială și economică se poate ajunge la o poziție externă puternică a statului român, în care scop masa de sprijinitori trebuie lărgită”⁵². Constată Nicolae Peneș că la dreapta liderului se afla dr. C. Angelescu, bucuros să se afle în localitatea sa natală⁵³. Întreaga campanie dusă de către liberali este încununată cu formarea unui guvern liberal în data de 4 ianuarie 1914, imediat după demisia lui Titu Maiorescu și a cabinetului său, în care doctorul Constantin Angelescu este numit Ministru al Lucrărilor Publice⁵⁴.

I.G. Duca și dr. C. Angelescu, deveneau pentru întâia oară miniștri, dar confuzia era următoarea: fiind de profesie medic, dar și profesor, oare dr. C. Angelescu nu s-ar fi potrivit mai lesne funcției de Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice, funcție ocupată de către I.G. Duca? Aceasta era exclamația răsărită pe buzele monarhului Carol I la analiza portofoliului său: „un medic la Lucrări Publice!?”⁵⁵. În acele momente emoțiile au fost atât de copleșitoare încât doctorul nu a răspuns nimic, dar știa prea bine care era scopul său la Lucrări Publice.

De altfel, nota Constantin Kirițescu, această situație reprezenta „un izvor de glume și de ironii, din care doctorul Angelescu s-a degajat ușor”⁵⁶. Ion I.C. Brătianu venise cu următoarea propunere pentru a face parte din noul guvern: „Dar știi la ce minister? Știu că o să te mire. Dar am nevoie de dumneata acolo, pentru că în secret, vreau să-mi organizezi serviciul sanitar al armatei. Bătălia pentru România Mare se apropie. Știi că vei reuși acest lucru”⁵⁷.

Pentru ambițiosul doctor, refuzul nu era o opțiune, a acceptat o misiune aproape imposibilă. A acceptat să pregătească România pentru Războiul Reîntregirii!

Investirea Guvernului din anul 1914 întrevedea ambiția declarată a Partidului Național

49Filip Stanciu, Lidia Stanciu, *Dr. Constantin Angelescu sau despre „Un om al școlii prin excelență”*, Editura Ars Docendi, București, 2015, p. 9.

50Nicolae Peneș, articol pe site-ul web <http://opiniabuzau.ro/radiografii-subiective-dr-c-angelescu-povestea-unei-vietivi-batalia-pentru-reforma-agrara-si-colegiul-electoral-unic/>

51Stelian Neagoe, *Istoria Guvernelor României – de la începuturi până în zilele noastre*, Editura Machiavelli, București, 1995, p. 75.

52Nicolae Peneș, *Dr. C. Angelescu...*, p. 48.

53Ibidem, p. 48.

54Stelian Neagoe, *op. cit.*, p. 75.

55Nicolae Peneș, *op. cit.*, p. 53.

56Constantin Kirițescu, *Portrete: Oameni pe care i-am cunoscut*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985, p. 329.

57Nicolae Peneș, *op. cit.*, p. 54.

Liberal de expropriere parțială a marii proprietăți și a formării colegiului electoral unic, dar de asemenea, avea în vedere iminenta primejdie a unui conflict cu o țară vecină, drept urmare și-a propus investiții însemnate în domeniul militar⁵⁸. Format cu asentimentul Regelui Carol I, noul guvern organizează alegeri electorale cu un deznodământ clar: victorie covârșitoare în Parlament pentru liberali (lucru lesne de înțeles, având în vedere tradiția în politica română prin care guvernul care organiza alegerile era și cel care le câștiga).

Dezbaterile politice și înțelegerile dintre partide pornesc cu un avânt grozav, însă se sfârșesc în toamna anului, când Austro-Ungaria declara război Serbiei și pornea Marele Război. Atunci prim-ministrul I.I.C. Brătianu cere amânarea discuției: „Oricât de caldă ar fi convingerea noastră, oricât de adânci ar fi certitudinile noastre asupra soluțiilor definitive ale eforturilor pentru care am fost trimiși aici, în momentul de față, un simțământ de patriotism și o elementară înțelepciune politică ne impune să amânăm tot ce ne-ar putea dezbina”⁵⁹; și se află în asentimentul întregii clase politice. Guvernul pornește discuțiile referitoare la ce atitudine va erija România față de acest război, hotărând neutralitatea în Consiliul de Coroană de la Sinaia, din 21 iulie 1914⁶⁰.

În sfera vieții politice, diverse personalități iau o poziție antantofilă, dintre care amintim pe Take Ionescu, N. Filipescu sau Emil Costinescu, care cereau fervent intrarea în război împotriva Habsburgilor. Take Ionescu lansa lozinca „Vrem Ardealul!”⁶¹. Această atitudine generalizată a suscitât diverse scindări în cadrul partidului aflat la guvernare, dar poziția lui a rămas neschimbată, militând pentru neutralitatea provizorie.

Pornesc importante exerciții militare, primul fiind în perioada august-octombrie 1914, când are loc o mobilizare la un nivel scăzut a armatei; tot atunci sunt adoptate următoarele: „Planul de completare, transformare și reformare a armamentului, munițiilor și materialului de război”, „Planul pentru completarea echipamentului”, „Planul efectivelor” sau „Planul sanitar al armatei”⁶². S-a încercat în acel moment îndepărtarea de comerțul cu arme pe care îl întreținea România cu Berlin și Viena, preferând piețele de cumpărare din Anglia ori Franța. În perioada următoare se va încerca fără succes crearea unei industrii de armament și întreținerea unui comerț activ. De asemenea, din punct de vedere sanitar, apărea prohibiția exportului de produse farmaceutice, sperând că vor putea crea stocurile necesare unui viitor război⁶³.

Un lucru era cert: în cazul unui război, mai ales dacă armată română ar fi luat inițiativa ofensivă, aceasta ar fi fost predispusă decimării din cauza bolilor. În anul 1913, când trupele române au trecut Dunărea în Bulgaria, spre a interveni în Al Doilea Război Balcanic, deși nu au întâmpinat rezistența armată, deoarece trupele bulgare se aflau la granițele sudice, vestice, estice, au decedat 2705 de soldați români⁶⁴. Această cifră este înaintată de către Oficiul Național pentru Cultul Eroilor și surprinde o situație fără precedent: în Războiul de Independență din anii 1877-1878 și-au pierdut viața 2113 militari (într-un război activ, care a durat luni întregi!), iar în campania română din Bulgaria, în anul 1913, care a durat 18 zile, mureau aproape 3000 de oameni. Soldații au fost infectați de virusul holerei într-un număr îngrijorător de mare (aproximativ 15000, dintr-un total de 80000 de soldați), care au transmis la întoarcere lor în țară virusul, împrăștiind boala cumplită⁶⁵.

Despre această situație cumplită, nota Constantin Argetoianu, care a participat la Campania din Bulgaria în calitate de medic căpitan: „Trebuia, dar nu prevăzusem un oaspete nepoftit: bătea pacea la ușile noastre, dar bătea și holera. Primul caz de holeră l-am întâlnit la Vrața [...] au început

58 Ion Mamina, Ioan Scurtu, *Guverne și guvernanți: 1866-1916*, p. 146.

59 *Ibidem*, p. 147.

60 Horia Dumitru Oprea, articol pe site-ul web <https://istoriiregasite.wordpress.com/2011/08/29/consiliul-de-coroana-de-la-sinaia-21-iulie-1914-i/>

61 Ion Mamina, Ioan Scurtu, *op. cit.*, p. 148.

62 *Ibidem*, p. 149.

63 Ion Mamina, Ioan Scurtu, *op. cit.*, p. 150.

64 Iulian Bunilă, articol pe site-ul web https://adevarul.ro/locale/buzau/cum-decimat-holera-armata-romana-In-razboiul-balcanic-1913-soldatii-n-au-murit-gloante-ci-fost-ucisi-masa-epidemia-necrutatoare-1_56127bf5f5eaafab2c5....

65 *Ibidem*;

să vie veștile de holeră de la trupele cantonate și bivuacate în jurul Orhaniei și chiar de la cele din Divizia I, care se contaminaseră probabil și ele în Vrața și Orhanie. Se cereau medici pretutindeni, dar medicii erau neputincioși”⁶⁶.

Tragicul eveniment al anului 1913 oferise povață guvernelor române și comandamentelor militare că un sistem medical de război modern era obligatoriu dacă se întvedea participarea la un alt conflict armat, fiindcă altfel efortul de război ar fi fost inutil. Cum precizam anterior, misiunea de a ridica de la temelie un sistem medical militar modern i-a revenit doctorului Constantin Angelescu care „se apucă cu râvnă, secundat de un număr restrâns de colaboratori mărunți, să creeze – aproape din nimic – o serioasă și bine înzestrată organizație sanitară”⁶⁷.

Tot în legătură cu efortul dr. C. Angelescu în vederea constituirii organizației sanitare din armată, nota Constantin Kirițescu: „Numeroase comisiuni tehnice, întocmite mai ales din oameni competenți, civili, au ajutat Ministerul de Război în opera sa. În această privință, este vrednică de menționat în special organizarea serviciului sanitar. Campania din Bulgaria din 1913 dovedise că era ca și inexistentă; dezastrul epidemiei de holeră, a fost efectul. De aceea, guvernul, voind să dea o atenție cu totul deosebită serviciului, a delegat din sânul său pe miniștrii Al. Constantinescu⁶⁸ și dr. C. Angelescu, amândoi reputați ca organizatori capabili. Înconjurați de un personal priceput și inimos, ei au reușit a întocmi o operă-model creând, din aproape nimic, un serviciu complet și bogat înzestrat.

În organizarea zonei de operații, dr. C. Angelescu și-a arătat toată capacitatea sa de organizarea. S-au creat: ateliere de pansamente și comprimate în care lucrau sute de lucrătoare. Trăsuri de ambulanțe, și de farmacie, furgoane, care veterinare, cărucioare port-tărgi, etuve, sterilizatoare etc., au ieșit din fabricile și atelierele din țară. Trenuri sanitare întregi, prevăzute cu tot materialul și cu băi, au fost puse la dispoziția marilor unități. De la pansamentul individual al soldatului, până la marile depozite regionale și centrale, totul a fost meticulos și sistematic organizat și completat. Când, în vara anului 1916, personalul medical mobilizabil a fost chemat și pus în cunoștință de cele făcute, toți au avut impresia lucrului desăvârșit. Atât de bogată a fost aprovizionarea, încât în cursul toamnei anului 1916 s-au putut evacua la Iași, din spirit de prevedere, 600 de vagoane de material sanitar din care, apoi, 150 de vagoane au fost transportate la Odessa, unde au fost distruse de un incendiu. Din cantitatea rămasă la Iași s-a făcut față tuturor nevoilor armatei, până la trecerea ei pe picior de pace, precum și la îngrijirea populației civile în timpul marilor epidemii, rămânând încă și o parte din material ca stocuri de mobilizare. Din cauza neprevederilor organelor subalterne, trenurile sanitare de corpuri de armată s-au defectat și nu au putut fi utilizate. Comisiunea de anchetă a pregătirii de război, instituită în 1923, a putut înscrie în raportul său relativ la pregătire sanitară aprecierea: «Activitatea aceasta e demnă de toată lauda»⁶⁹.

Comenta evoluția sistemului medical militar de la conflictul din 1913 până la intrarea în Primul Război Mondial a României generalul Radu R. Rosetti: „Amintindu-mi de lipsa totală de medicamente, pansamente și instrumente ce o constataseam la ambulanța Diviziei a 10-a și la aceea a Regimentului Constanța nr. 34, în expediția din Bulgaria din 1913, am propus (la 20 iulie 1914) ca să se inventarieze și să se pregătească eventuala rechiziționare a întregului stoc de medicamente, pansamente și instrumente chirurgicale ce s-ar găsi în țară. Ulterior dr. C. Angelescu, atunci ministru al lucrărilor publice, a fost însărcinat cu facerea aprovizionărilor și cu organizarea serviciului sanitar. El a aprovizionat armata din belșug cu medicamente și cu pansamente, așa că nu s-a dus lipsă de ele. Și dacă n-au fost complete ici și colo, aceasta nu s-a datorat neexistenței medicamentelor și pansamentelor, ci relei funcționări a serviciului de distribuție și de reaprovizionare. Am fost cu doctorul Angelescu să văd depozitele sale, ca și fabricarea comprimatelor. Tot cu dânsul și cu doctorul Mihai Ciucă am asistat la manevrele sanitare ce au avut

66Iulian Bunilă, *op. cit.*.

67Constantin Kirițescu, *op. cit.*, p. 329.

68Ministru al Agriculturii și Domeniilor în perioada guvernului liberal 1914-1916.

69Nicolae Peneș, *op. cit.*, pp. 56-57.

loc în jurul Bucureștilor”⁷⁰.

Dr. C. Angelescu a fost și un avid luptător împotriva actelor de corupție, precum nota Constantin Kirîțescu: „în cadrul oscilărilor de atitudini impuse de fluctuațiile războiului, contrabanda germană de muniții, camuflată în chipurile cele mai ingenioase, ascunsă printre mărfurile banale ce se scurgeau prin teritoriul nostru între Germania și Turcia. A încercat să opună [dr. C. Angelescu] rezistență și la traficul cu aprobarea de vagoane pentru exportul de grâne și vite spre Puterile Centrale – această pată morală a perioadei neutralității –, în măsura în care aprobarea atârna de voința ministrului de resort. În cea mai mare parte a cazurilor, aprobarea se dădea de alte foruri, peste capul lui, ca preț al unor combinații și concesiuni politice a căror însemnătate trecea de puterile și competența figurantului de la Ministerul Lucrărilor Publice”⁷¹. Dr. C.A. era supărător în acest cadru politic reprobabil, dar era necesară stoparea contrabandei.

Despre actele de corupție din armată notează Alexandru Marghiloman: „Căpitanul Ursianu pe care l-am avut prefect, îmi povestește că totul este putred la ministerul de război. El avea un strung, pe care dorea să-l vândă cu 3 mii de lei, și îl oferă, printr-un avocat de la Botoșani, ministerului. A obținut 3 mii de lei, dar ministerul a plătit 5.500 de lei, dintre cari 750 pentru generalul, iar restul maiorul de la Pirotehnice [...] astăzi (notația se face la 12 decembrie 1915) în magaziile generale nu mai sunt decât 10 la sută din echipamentele necesare. Ursianu are 263 de oameni în compania lui și numai 240 de puști!”⁷².

Așadar, opera de construire a unui sistem medical pentru armată a fost edificatoare, puternică și extrem de utilă. În cifre, se consemna că au fost organizate în perioada premergătoare intrării în război spitale cu 57 766 paturi, prevăzute cu materialul necesar și cu personal instruit⁷³. Acest efort a contribuit la integritatea armatei române, care la data de 14 august 1916 declara război Austro-Ungariei și pornea ofensiva în Ardeal⁷⁴.

Evoluția conflictului armat a fost în defavoarea României, ofensiva din Ardeal fiind stopată de o contraofensivă antrenantă și puternică, ce va disloca elemente importante ale armatei române, împingând-o înapoi spre Vechiul Regat. Până la finele anului 1916, mare parte a Regatului României era ocupată de către trupele nemțești, incluzând capitala statului, București. În această situație, a pornit un amplu conflict politic între liberali și conservatori. Aceștia din urmă erau furioși prin prisma eșecului militar românesc, acuzând guvernul liberal de slaba pregătire a armatei și de trimiterea la arme a României fără consultarea reală a forului legislativ în vederea ratificării actului Declarației de Război⁷⁵.

La acel moment, și atitudinea doctorului C.A. era una potrivnică și pesimistă, fiind nevoit să părăsească Bucureștiul împreună cu restul echipei ministeriale. În pribegia acestuia, ajunge la Buzău unde Alexandru Marghiloman nota următoarele: „În ziua în care au căzut Bucureștii, a avut loc la Buzău un banchet pentru a sărbători înaintarea Principelui Carol la gradul de maior; discurs rostit de Iliescu, și toasturi! Singur doctorul Angelescu a protestat. Linde fiind de față. Linde a văzut pe Rege: crunt, nezcând nici un cuvânt, îngrijorat”⁷⁶. Evident, durerea din sufletul dr. C.A. trebuia să fie extrem de cruntă, vazând întreg frontul năruindu-se, ocupată fiind capitala, dar mai ales, durerea pe care i-o crea gândul că pe străzile pe care odinioară își trăia copilăria la Craiova, acum patrolau trupele germane, săvârșind acte reprobabile românilor de aici.

Pentru a tempera atacurile conservatorilor, Ion I.C. Brătianu acceptă un compromis: eliberarea a trei ministere și oferirea posturilor reprezentanților din Partidul Conservator (condus la acel moment de Take Ionescu). Regele admite planul primului ministru liberal și îi permite să facă modificări în structura guvernamentală. Una dintre aceste modificări a fost a ministrului Lucrărilor

⁷⁰*Ibidem*, p. 57.

⁷¹Constantin Kirîțescu, *op. cit.*, p. 330.

⁷²***, *Români în Marele Război: anul 1915*, Editura Militară, București, 2015, p. 184.

⁷³Nicolae Peneș, *op. cit.*, p. 58.

⁷⁴Ion Mamina, Ioan Scurtu, *op. cit.*, p. 156.

⁷⁵Anastase Iordache, *Ion I.C. Brătianu*, Editura Albatros, București, 1994, pp. 329-330.

⁷⁶Nicolae Peneș, *op. cit.*, p. 61.

Publice, dr. C.A., care își încheiase misiunea de făurire a sistemului sanitar militar.

Notează Anastasie Iordache că atunci, de dr. C. Angelescu, Ion I.C. Brătianu se despărțea cu ușurință, acuzându-l că a uneltit împotriva politicilor sale: „Brătianu a răbdat dar nu a uitat, așa e firea sa, tăcea dar nu ierta, asemenea deloc cu tatăl său, când Ion Brătianu era nemulțumit de un ministru, nu se încurca mult cu el, îl înlocuia repede și, fiind cu desăvârșire lipsit de spirit vindicativ, știa să procedeze în așa fel încât operația lăsa în urma ei foarte puțină amărăciune [...] dr. C. Angelescu s-a arătat surprins, supărându-se [când este destituit]”⁷⁷. În locul doctorului Constantin Angelescu, va veni la cârma Ministerului Lucrărilor Publice Dimitrie Greceanu⁷⁸.

Prietenia trainică a celor doi actori politici pare să se fi subțiat pe fondul atmosferei foarte încordate a Primului Război Mondial și a opoziției membrilor de partid în legătură cu anumite manevre politice. Ulterior a avut loc o reconciliere, uitându-se de momentul destituirii din 1916.

După decesul lui Ion I.C. Brătianu, din 24 noiembrie 1927⁷⁹, a fost dezvelit la ceva timp după un monument aflat în grădinița casei lui Ion I.C. Brătianu din strada Biserica Amzei, din București, moment în care a fost oficiat și un serviciu religios la care, printre alți participanți, precum Mitropolitul Nicolae Bălan al Ardealului, se afla și dr. Constantin Angelescu, care a ținut să ia cuvântul în vederea cinstirii amintirii colegului său⁸⁰.

În fine, este cert că relația dintre cei doi s-a îmbunătățit, fiindcă la data instituirii unui alt guvern liberal, dr. C. Angelescu a fost numit Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice după mutarea lui I.G. Duca la Agricultură și Domenii, începând cu 12 decembrie 1918⁸¹.

La 22 ianuarie 1917, dr. C. Angelescu părăsea România pentru Rusia, unde se stabilește la Odessa, împreună cu familia sa, dar și cu alți senatori și deputați din Parlamentul României, refugiați din fața tăvălugului armatei germane⁸². Soarta acestora din urmă avea să fie foarte primejdioasă, mai ales prin prisma izbucnirii Revoluției Rusești din februarie și octombrie 1917⁸³. La sfârșitul lunii aprilie a anului 1917, parlamentarii români (printre care se afla și dr. C. Angelescu) primesc dreptul de a se întoarce în țară, dar nu și familiile lor.

La acel moment, frustrarea dr. C.A. era imensă, criticând demiterea sa din fruntea Ministerului Lucrărilor Publice în noul guvern de coaliție, fapt ce l-a obligat să întreprindă acest drum până în Rusia (Guvernul a rămas la Iași, Parlamentul a părăsit România). Indignarea și frustrarea se vor diminua cu timpul, mai ales după ce familia sa ajunge la Paris, fiind nevoiți să străbată ruta ocolitoare Suedia, Norvegia, Anglia, Franța. Tot în aceeași perioadă, relația dr. C. Angelescu – Ion I.C. Brătianu se normalizează, când acesta din urmă îl roagă pe fostul ministru al Lucrărilor Publice să întreprindă o misiune diplomatică oficială în Statele Unite, prima din istoria statului român, în care să câștige simpatia guvernului american față de soarta poporului român, aflat în acel moment la ananghie⁸⁴. În perioada respectivă exista deja o astfel de delegație în Statele Unite, dar neoficială, reprezentată de către Vasile Lucaciu și Vasile Stoica⁸⁵.

Un document inedit scos la iveală de către Nicolae Peneș ne dezvăluie Decretul Regal de numire a sa în calitate de „Trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al Majestății Sale Regele pe lângă Guvernul Republicii Statelor Unite ale Americii în misiune specială”⁸⁶.

Împreună cu dr. C. Angelescu. au mai participat N.H. Lahovari, secretar al legației, Al.

⁷⁷Anastasie Iordache, *op. cit.*, pp. 329-330.

⁷⁸Fruntaș al Partidului Conservator cu viziuni antantofile.

⁷⁹http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Ion_I._C._Br%C4%83tianu.

⁸⁰Anastasie Iordache, *op. cit.*, p. 556.

⁸¹Ion Mamina, Ioan Scurtu, *Guverne și guvernanți: 1916-1938*, p. 27.

⁸²Nicolae Peneș, *op. cit.*, p. 64.

⁸³https://ro.wikipedia.org/wiki/Revolu%C8%9Bia_Rus%C4%83_din_1917

⁸⁴Nicolae Peneș, articolul de pe site-ul web <http://opiniabuzau.ro/radiografii-subiective-dr-c-angelescu-povestea-unei-vieti-ix-tezaurul-romaniei-sechestrat-de-puterea-bolsevica-din-rusia/>

⁸⁵Ion Agrigoarei, *Marea Unire*, în *Academia Română, Istoria românilor*. Volumul VII, Tomul II, Editura Enciclopedică, București, 2003, p. 791.

⁸⁶Nicolae Peneș, *Dr. C. Angelescu...*, p. 68.

Rubin, atașat în misiunea specială, și maiorul L. Teiușanu cu Vasile Stoica, atașați militar⁸⁷.

În acele momente Ion I.C. Brătianu își exprima deznădejdea: „America, doctore, ne cunoaște foarte puțin, aproape deloc. Am convingerea că nici nu știu cam pe unde vine Bucureștiul pe harta lumii”⁸⁸.

A reprezenta România în perioada următoare dramelor anului 1916 și a vicioaselor lupte date în vara anului 1917 era o misiune extrem de complexă, având în vedere „ignoranța” de care dădea dovadă populația americană, așa cum o deplângea Constantin Kirițescu: „[...] și au dovedit în același timp cât de rău pot face unei țări ignoranța în care se găsesc străinii, în special prietenii, despre adevăratele stări de lucru din acea țară, informațiile neexacte, tendențioase sau calomnioase ce li se dau de dușmani”⁸⁹. Românii erau perecepuți drept „un popor înapoiat și necivilizat, din Balcani, în timp ce Austria reprezintă țara artei, a operetei [...]”⁹⁰.

Pornea Dr. C. Angelescu să îndeplinească o misiune complicată într-un stat foarte îndepărtat, o misiune pe care o va îndeplini pe propria cheltuială și prin care va izbuti să atragă atenția presei americane, cât și a actorilor politici de peste Atlantic în legătură cu sacrificiile umane ale României din Marele Război și a dreptului istoric asupra provinciilor române aflate sub ocupația Imperiului Austro-Ungar⁹¹.

Legăția din S.U.A. transmitea la începutul anului 1918 un mesaj presei american care sublinia importanța unei strânse relații economice-politice între statul român și cel american, sperând să câștige simpatia Guvernului de aici. Legăția funcționa după deviza: „niciun sacrificiu nu poate fi considerat prea mare atunci când se pune problema eliberării de sub dominația austro-ungară a peste 4 milioane de români”⁹². Dacă la începutul anului 1917, poziția Washingtonului față de Austro-Ungaria era una protectoare (se dorea federalizarea sa și eliberarea, exclusivă, a polonezilor, dar nu și a celorlalte popoare asuprite), până la finele aceluiași an poziția Statelor Unite se schimba radical sub presiunea legațiilor venite aici mai ales din zona balcanică, ca la începutul anului 1918, S.U.A. să militeze pentru destrămarea Imperiului Austro-Ungar⁹³.

Problemele ce puneau piedici relațiilor româno-americane erau cea agrară și cea evreiască. Dacă reforma agrară era pe ordinea de zi, cea evreiască reprezenta un punct spinos pentru guvernele României. Ion I.C. Brătianu refuza să discute despre acest punct, argumentând că intoleranța este un fenomen aproape inexistent în România, minorități precum musulmanii din Dobrogea, ori evreii naturalizați, fiind tratați cu demnitate și în mod egal cu restul populației.

Dar propaganda habsburgică din S.U.A. promova violent imaginea unui popor român intolerant și antisemit, făcând apel la evenimentul nefast al anului 1907, o răscoală țărănească care a avut victime printre alții și persoane de religie iudaică. Însă atitudinea populației evreiești din S.U.A. părea să se încline în favoarea României, iar dovadă avem o scrisoare scrisă în limba română adresată de către B.J. Braunstein (evreu din Statele Unite, cu rădăcini românești), președintele Societății Evreilor din Chicago, doctorului C. Angelescu la data de 7 februarie 1918, în care aprecia că poporul evreu și cel român au o prietenie de lungă durată⁹⁴.

Drept consecință a muncii depuse de către legație, ia ființă „Societatea Dr. C. Angelescu”, din Cleveland, Ohio, la 26 februarie 1918. Într-o scrisoare trimisă de către românii din această societate doctorului C. Angelescu, la zece ani după înființare, îl numeau: „Excelența Voastră [...] primul Sol, pe aceste plaiuri”⁹⁵.

Misiunea legației românești se încheia brusc la 25 martie 1918, când dr. C. Angelescu este

⁸⁷*Ibidem*, p. 73.

⁸⁸Nicolae Peneș, *op. cit.*, p. 68.

⁸⁹Ion Agrigoarei, *op. cit.*, p. 797.

⁹⁰Nicolae Peneș, *op. cit.*, p. 72.

⁹¹Constantin Kirițescu, *op. cit.*, p. 330.

⁹²Ion Agrigoarei, *op. cit.*, p. 791.

⁹³*Ibidem*, p. 791.

⁹⁴Nicolae Peneș, *op. cit.*, pp. 79-80.

⁹⁵*Ibidem*, pp. 81-82.

rechemat în țară din cauza semnării Păcii separate la Bufta. Va susține un interviu pentru ziarul „Universul”, în care își sintetiza experiența americană: „La sosirea mea în America, în Decembrie, situația începuse să se amelioreze întrucâtva [...] la venirea mea acolo, opinia publică ca și ziarele au început să se intereseze de soarta României [...] Această situație în Ianuarie și Februarie devenise favorabilă și România ajunsese să fie tot atât de iubită ca Serbia și Belgia”⁹⁶.

Este cert că efortul diplomatic de peste Atlantic a avut un rol remarcabil în promovarea cauzei românești, a dezideratului național de unitate. Aprecia Constantin Kirițescu: „Activitatea desfășurată de români în străinătate a dat roade, constituindu-se într-o contribuție semnificativă la cunoașterea și înțelegerea cauzei românești. Misionarii cauzei române în străinătate și-au îndeplinit cu jertfe personale o datorie patriotică. Ei au adus țării lor mari servicii”⁹⁷.

Să menționăm că Dr. C. Angelescu a fost mereu un astfel de misionar, promovând interesele poporului român peste granițe cu feroare și înlesnind cercetarea științifică referitoare la români, cum amintea Alexandru Zub: „Dr. C. Angelescu propunea, la 1925, înființarea unei misiuni istorice la Viena pentru a înlesni cercetările de arhivă în acea zonă. Un buletin urma să țină lumea interesată la curent cu rezultatele, iar misiuni analoage se preconizau concomitent și pentru alte centre: Liov, Cracovia, Praga, Budapesta. O lege a și fost adoptată atunci [...]”⁹⁸.

Dr. C. Angelescu a fost un excelent ambasador al românilor, iar dovadă ne stau decorațiile pe care le-a primit din partea statelor care i-au apreciat munca: „Legiunea de Onoare a Franței”, Ordinul „Sf. Sava” al Iugoslaviei, Ordinul „Polonia Restituta”, Ordinul „Leul Alb” al Cehoslovaciei, cele mai înalte ordine ale Bulgariei, Greciei și Marii Britanii⁹⁹.

Vom reveni acum la situația din România anului 1918, pentru a crea un cadru necesar înțelegerii evenimentelor ce au urmat: formarea, recunoașterea și consolidarea României Mari. Anul 1917 lăsa moștenire lui 1918 amintirea glorioasă a Bătăliilor de la Mărășești, Mărăști și Oituz, dar și neplăcuta amintire a retragerii trupelor rusești din România, care în anarhia lor s-au dedat unor cumplite jafuri și crime față de populația civilă din Moldova, înainte de Prut, dar și după el. Astfel, se prăbușea speranța că românii ar putea rezista, deoarece flancul lor nordic era descoperit de ieșirea Rusiei din război. General Ludwig von Mackensen trimitea un ultimatum guvernului român¹⁰⁰ la 23 ianuarie 1918 prin care ne solicita imediată semnare a unei păci. Răspunsul prim-ministrului a fost concis: demisia.

Guvernul liberal de coaliție se prăbușea la 26 ianuarie, iar Regele Ferdinand îi încredința Generalului Alexandru Averescu misiunea de a forma un guvern nou, care să preia chestiunea păcii. Noul Guvern¹⁰¹ a avut o existență efemeră, fiindcă o condiție a păcii la acel moment, propusă de către Puterile Centrale, era înlocuirea dinastiei din România, iar Gen. Al. Averescu a refuzat o asemenea rușine pentru poporul român, demisionând la rândul său la 27 februarie¹⁰².

În locul guvernului Averescu venea un altul¹⁰³ condus de către Alexandru Marghiloman la 5-6 martie 1918. În perioada acestuia s-au prăbușit Imperiile multinaționale ale Europei, printre care Rusia țaristă, sub greutatea revoltelor minorităților nemulțumite. La 27 martie, românii adineauri aflați sub talpa grea a Imperiului Țarist, decideau prin organismul lor legislativ „Sfatul Țării” unirea Basarabiei cu Regatul României, un moment edificator în istoria românilor.

Sub guvernul Al. Marghiloman se semna și înrobitoria Pace de la Bufta din 24 aprilie 1918¹⁰⁴, o acțiune diplomatică blamată de către Antantă și restul actorilor politici, drept pentru care,

96Nicolae Peneș, *op. cit.*, pp. 83-84.

97Ion Agrigoarei, *op. cit.*, p. 790.

98Alexandru Zub, *Istorie și istorici în România interbelică*, Editura Junimea, Iași, 1989, p. 141.

99Nicolae Andrei, *op. cit.*, p. 11.

100Ion Mamina, Ioan Scurtu, *op. cit.*, p. 19.

101Guvernul Alexandru Averescu (29 ian./11 feb. – 4 martie/17 martie 1918), cf. Stelian Neagoe, *op. cit.*, p. 77.

102Ion Mamina, Ioan Scurtu, *op. cit.*, p. 21.

103Guvernul Alexandru Marghiloman (5 mar./18 mar. – 23 oct./6 noi. 1918), cf. Stelian Neagoe, *op. cit.*, p. 78.

104Tratatul prevedea predarea Dobrogei, Munților Carpați, plata unor imense despăgubiri de război și concesionarea zonelor de exploatare petrolieră din România.

la 24 octombrie 1918, Regele Ferdinand I solicită demisia lui Al. Marghiloman și îi oferă Generalului Constantin Coandă misiunea de a forma un guvern apolitic¹⁰⁵, care să pregătească armata pentru o eventuală reintrare în război. La 28 octombrie/10 noiembrie, România pornea ofensiva împotriva Puterilor Centrale, cu o zi înaintea încetării Marelui Război.

După această dată va urma campania de reîntregire a statului român, concretizată întâi prin hotărârea Congresului General al Bucovinei din 15/28 noiembrie 1918 de unire cu România. La 18 noiembrie/1 decembrie 1918, Guvernul se întorcea împreună cu Regele Ferdinand I și Regina Maria la București, ocazie cu care Generalul Eremia Grigorescu înmâna Regelui cartea de mareșal¹⁰⁶. Era primul Mareșal din întreaga istorie a României! Coincidența cea mai fericită a făcut că în exact aceeași zi să aibă loc poate cel mai dorit și glorios moment al istoriei românilor: Adunarea Națională de la Alba Iulia decidea unirea Transilvaniei cu România¹⁰⁷.

Ion I.C. Brătianu avea să spună în legătura cu acest ultim act următoarele: „De o mie de ani vă așteptăm și ați venit ca să nu ne mai despărțim niciodată”¹⁰⁸.

La acea dată, clasa politică română era pusă în fața unei îndatoriri patriotice de a facilita o unire în adevăratul sens al cuvântului, una pragmatică, prin care noile granițe să fie recunoscute și consolidate, lucru pe care l-au realizat, măcar parțial. Or, în interiorul acestor granițe ale României, de ar fi să analizăm componența etnică/națională, observăm o majoritate română, deci o relativă omogenitate din acest punct de vedere. Dar diferențele dintre diversele regiuni în perioada interbelică erau vaste, fiind de ordin economic, legal/judiciar, religios, cultural, nu în ultimul rând, educațional. Asupra acestui ultim punct trebuia lucrat cu precădere pentru a încheia o conștiință de neam unitară și puternică, dar o astfel de uniformizare reprezenta un proces anevoios, având în vedere că niciodată nu a existat un organism educațional în Vechiul Regat, Basarabia, Bucovina și Transilvania care să funcționeze unitar, existând discrepanțe mari,

Un exemplu îl reprezintă situația învățământului din Basarabia, dinainte de Marea Unire: deoarece de la 1812 până în anul 1917, învățământul din Basarabia a exclus orice formă de predare în limba română. Afirmă Teodor Cotelnic: „administrația rusă urmarea să-și creeze propriile școli, să ducă la deznaționalizarea populației românești” prin a-i „învăța pe locuitorii acestei regiuni exclusiv limba comună a Imperiului [limba rusă]”¹⁰⁹. În acest sens, avem dovadă recensământul rusec din 1897, care arăta că, din totalul populației, numai 19,4% erau știutori de carte¹¹⁰, iar restul, analfabeți. Mai îngrijorător este un studiu al lui Dinu Poștarencu care arată că deși media alfabetizării în Basarabia la 1897 era de 19,4%, la românii de aici era de doar 10,5% (în timp ce elementul etnic rus, de exemplu, avea aproximativ 40% cunoscători de carte).

Realizați în acest context cât de grea era munca Guvernului român de alfabetizare a populației românești, neglijată și maltratată secole întregi de state ocupante. În fața acestei probleme și a multor altele, Regele Ferdinand I destituia Guvernul Generalului Constantin Coandă, ca în locul acestuia să vină unul liberal¹¹¹, la 29 noiembrie/12 decembrie 1918. În cadrul acestui nou guvern, Dr. C. Angelescu ocupa pentru întâia oară funcția de Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice, înlocuindu-l pe I.G. Duca (care prelua Ministerul Agriculturii și Domeniilor) la data de 12 decembrie/25 decembrie 1918.

Postul de Ministru al Instrucțiunii a fost un deziderat personal declarat al dr. C. Angelescu¹¹², de care nu se va despărți în perioada guvernelor liberale din perioada interbelică, meritându-și denumirea de ministru inamovibil. Va îndeplini această funcție în patru rânduri: în guvernele

105Guvernul General Constantin Coandă (24 oct./6 noi. – 28 noi./11 dec. 1918), cf. Stelian Neagoe, *op. cit.*, p. 79.

106Ion Mamina, Ioan Scurtu, *op. cit.*, p. 27.

107Ibidem, p. 27.

108Ion Mamina, Ioan Scurtu, *op. cit.*, p. 28.

109Teodor Cotelnic, *Rusificarea Basarabiei sub dominarea țaristă (1812-1918)*, publicat în *Philologia*, nr. LVII, Editura Academiei Științe a Moldovei, Chișinău, 2005, p. 54.

110Ion Alexandru, *Recensămintele României: mică enciclopedie*, Editura Meronia, București, 2007, p. 30.

111Guvernul Ion I.C. Brătianu (29 noi./12 dec. 1918 – 26 sep. 1919), cf. Stelian Neagoe, *op. cit.*, p. 80.

112Nicolae Peneș, *op. cit.*, pp. 93-94.

conduse de către Ion I.C. Brătianu din 12 decembrie 1918 – 12 septembrie 1919, 9 ianuarie 1922 – 27 martie 1926, 22 iunie 1927 – 3 noiembrie 1928 și în guvernele liberale din perioada 14 noiembrie 1933-28 decembrie 1937¹¹³.

În prima guvernare menționată anterior sunt stabilite mai ales prioritățile pe care trebuia România să le aibă în vedere pe viitor, odată ce situația internațională se schimba într-un mod favorabil. În acea perioadă sunt date primele decrete, ordine și măsuri în România Mare în ceea ce privește școala, ca un întreg național, din care putem aminti următoarele: „Decret lege pentru descentralizarea învățământului”, „Decret lege pentru organizarea Comitetelor Școlare ale școlilor de toate gradele și toate categoriile”, „Decret lege pentru înființarea școlilor normale, gimnaziilor, școlilor de fete și transformarea unor gimnazii în licee”, „acordarea de gradații militare învățătorilor participanți la război”¹¹⁴. Rolul acestor decrete era de a pune baza unei viitoare ample modificări legislative prin care să se creeze punți strânse între provinciile istorice românești. Doar că, în acel moment, perioada a fost mult prea scurtă și prea tulburătoare ca niște modificări consistente să aibă loc, preferându-se o politică tranzitorie de descentralizare.

În legătură cu acele comitete școlare precizate anterior, acestea au avut un impact impresionant de-a lungul perioadei interbelice. Deși nu a fost o idee originală a dr. C. Angelescu, ci un proiect de lege conceput într-o fază incipientă de către fostul ministru al Instrucției din partea Partidului Conservator, Petru Poni, Decretul lege pentru organizarea Comitetelor Școlare a fost inovator la momentul respectiv și a perpetuat un adânc spirit civic în România Mare. Conceptul acestora era unul destul de simplu: în fiecare localitate din România se putea forma un grup eterogen (din grup făceau parte țărani, zilieri, profesori, medici, avocați, orice categorie profesională), care pornea o acțiune la nivelul colectivității de construire a unei sau mai multor școli, în funcție de necesități. Pe fondul îmbunătățirii parțiale a traiului în urma reformei agrare din 1921, dar și ca un efect al dezvoltării mentalității românești de necesitate a participării active în societate, prin reforma electorală, aceste grupuri de oameni autofinanțau, fiecare după posibilități, proiectul de construcție a unei școli.

Ce le oferea în acel context statul român: Ministerul Instrucțiunii Publice le oferea locuitorilor personal instruit în construcții, arhitecți deci, planuri de construcții și subvenționa în caz de nevoie întreaga activitate¹¹⁵. „Angelescu a luat inițiativa marii opere de construcții de localuri de școli, la orașe, dar mai ales la sate, de școli secundare, dar mai ales primare și normale, întrebunțând în scopul acesta nu numai mijloace bugetare ce obține prin stăruințe și insistențe ce nu cunoșteau obstacole, dar mai cu seamă a știut să atragă, să însuflețească și să pună în mișcare masele populare, stimulând interesul obștesc pentru școala care luminează mintea, organizând ofranda publică, făcând să răsunе apelul până în cele mai depărtate comune din toate colțurile țării [...] inițiativa devenise contagioasă!”¹¹⁶. În această operă vastă, dr. C. Angelescu și-a demonstrat calitatea organizatorică și energia sa debordantă, compensând pe cei vrednici și sancționând actele de corupție.

La dorința sa a fost bătută o medalie pentru cei care se remarcă în activitatea de ridicare a școlilor, denumită „Răsplata Muncii pentru Construcții Școlare”¹¹⁷.

Opera de construcții școlare a reprezentat un sector de activitate vital, „cel mai original, cel mai impozant, cel mai realist, care-i revine exclusiv lui. [...] Importanța ei vine nu numai de la valoarea în sine a operei săvârșite, dar și de la împrejurările în care și de la metoda cu care a fost înfăptuită. În primul rând ea s-a ivit la o răscruce grea a istoriei noastre politico-culturale, când în lipsa de localuri de școli fusese agravată de distrugerile războiului și de ocupație germană, de

113 Ion Mamina, Ioan Scurtu, *op. cit.*, p. 127.

114 Filip Stanciu, Lidia Stanciu, *op. cit.*, pp. 103-104.

115 Constantin Kirișescu, *op. cit.*, p. 336.

116 *Ibidem*, p. 337.

117 Ștefan Iancu, Ioan Scurtu, *Învățământul, știința și tehnica*, în Academia Română, *Istoria Românilor*, Vol. VIII, Editura Enciclopedică, București, 2003, p. 661.

moștenirea lăsată de regimurile străine din provinciile românești”¹¹⁸. Era nevoia de două îmbunătățiri esențiale în ce privește școala românească: cantitatea, dar și calitatea, fiindcă o instituție modernă de învățământ nu poate funcționa în condiții insalubre, fără material didactic și fără personal instruit.

Școlile din timpul dr. C. Angelescu îi purtau numele (tip „Angelescu”) și aveau o organizare nu foarte pretențioasă, care punea pe primul plan utilitatea școlii. Aveau patru săli de clasă, cancelarie și un cabinet al directorului. Acestea au fost construite în mai toate comunele din România, precum și într-un număr important de sate¹¹⁹. În aproape fiecare reședință de județ s-a ridicat în timpul guvernărilor sale câte o școală normală („clădire impunătoare, dotată cu săli de clasă, sală de festivități, ateliere și cabinete pentru activitățile practice [...] cu o arhitectură specifică”¹²⁰). În București există o pleiadă foarte extinsă de astfel de școli, cărora în perioada dr. C. Angelescu li se adăugau corpuri noi: Liceele „Matei Basarab”, „Sfântul Sava”, „Gheorghe Lazăr”, „Mihai Viteazul”, „Gheorghe Șincai”, „Spiru Haret”, „Carmen Sylva”, „Dimitrie Cantemir”, „Regina Maria” și multe altele¹²¹.

Poate cea mai impunătoare și superbă construcție din București subvenționată de ministerul doctorului Constantin Angelescu este Palatul Facultății de Drept, dat spre folosință în anul 1936: „cea mai modernă și funcțională instituție de acest fel din Europa aceluși timp”¹²².

În localitatea sa natală, Craiova, s-au făcut îmbunătățiri Liceelor „Carol I”, „Frații Buzești”, „Elena Cuza”, Școlii de Arte și Meserii „Principele Ferdinand”, Școlii Profesionale de Fete „Madona Dudu”, Școlii Primare „I. Heliade Rădulescu”, s-a construit clădirea Liceului de fete „Regina Elisabeta” (actuala clădire a Facultății de Agronomie) și clădirea Liceului comercial „Gheorghe Chițu”, care între timp a ajuns să servească drept clădire a Facultății de Medicină¹²³.

Este consemnat faptul că, la 16 noiembrie 1924, dr. Constantin Angelescu a pus „piatra fundamentală” a actualului local al Colegiului Național „Frații Buzești”¹²⁴. Cu o lună mai devreme, Ministrul Instrucțiunii Publice, dr. C. Angelescu punea piatra de temelie a celor două săli de sport ale actualului Colegiu Național „Carol I” și înzestra școala aceasta cu un set important de aparate de fizică, împreună cu o bogată și valoroasă colecție de roci și o serie de planșe instructive care să servească drept material didactic¹²⁵.

Dragostea pe care dr. C. Angelescu a purtat-o școlii în care a învățat a fost una deosebită, realizând acte de caritate pentru colectivul de elevi din Colegiul aflat în inima Olteniei. La 18 iunie 1922, dr. C. Angelescu se afla la Sfințirea Drapelului Școlii, ocazie cu care dona suma de 100 000 lei pentru a sprijini elevii săraci din liceu, militând ca instituțiile de învățământ să fie pentru toți, indiferent de statut social sau de situație materială. Cu această ocazie, Directorul Liceului, Florin Rădulescu înmână fostului elev Diploma de membru de onoare în comitetul școlar de aici¹²⁶. La primirea acestei distincții, emoțiile l-au copleșit și a ținut să facă un apel către părinți și profesori prin care îi ruga să depună toate eforturile necesare organizării școlii românești de aici și de pretutindeni, o școală „menită să lumineze și să formeze o generație conștientă de drepturile și îndatoririle ei către Patrie”¹²⁷. Își încheia alocuțiunea cu următoarele cuvinte încărcate de iubire și prețuire față de scumpul monument al învățământului din Oltenia: „Nicio școală nu mi-e mai scumpă decât Liceul «Carol I»!”¹²⁸.

Pentru un alt actual Colegiu Național al Craiovei dr. C. Angelescu și-a arătat grija și

118Constantin Kirițescu, *op. cit.*, p. 337.

119Ștefan Iancu, Ioan Scurtu, *op. cit.*, p. 661.

120Ibidem, p. 662.

121Constantin Kirițescu, *op. cit.*, p. 338.

122Ștefan Iancu, Ioan Scurtu, *op. cit.*, p. 662.

123Toma Rădulescu, *op. cit.*, p. 5. Nicolae Andrei, *Voievozi ai spiritului*, p. 20.

124Nicolae Andrei, *Istoria învățământului din Oltenia*, Vol. III, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1994, p. 139.

125Ibidem, pp. 122-125.

126Nicolae Andrei, *op. cit.*, p. 130.

127Ibidem, p. 132.

128Nicolae Andrei, *op. cit.*, p. 132.

interesul: Colegiul Național „Elena Cuza”, pe atunci Școala Secundară de Fete „Elena Cuza”. Ministrul a dispus arhitectului N. Stănescu să elaboreze documentația tehnică necesară extinderii clădirii școlii, care a început în anul 1925 prin construcția unei noi aripi a clădirii vechi, realizată cu fonduri ministeriale, dar și locale, dr. C. Angelescu făcând presiuni însemnate asupra Prefecturii Dolj pentru finanțarea acestui proiect¹²⁹.

Această „goană” după construcții s-a soldat cu un succes evident: dacă în anii 1918-1919 existau 8 081 de școli, în anii 1937-1938 existau 17 385, dintre care o treime construite în comune rurale¹³⁰. Numai în timpul guvernării liberale din 1924-1928, numărul școlilor s-a dublat¹³¹! Constantin Kirițescu înainta o cifră chiar mai impresionantă: 12 000 de școli construite, reparate sau extinse în timpul doctorului Constantin Angelescu¹³² (deși recunoștea Constantin Kirițescu că nu poate garanta cu exactitate cifra, fiind doar o aproximare). Comenta astfel C. Kirițescu: „Mii de școli, mii de palate răsăreau ca prin minune sub bagheta unui magician. Pasiunea, fervoarea pe care o puneă Angelescu în slujba acestei campanii forțase atenția opiniei publice și obligase pe reprezentanții ei – legitimi ori nu –, oameni din presă, să-i dea atenția cuvenită. La început, aceasta se făcea cu glume sau persiflări; i se scornise porecla ineptă de «doctorul Cărămidă»... apoi, ironia fu nevoită să facă loc admirației”¹³³.

Cel mai elocvent argument în favoarea dr. C. Angelescu îl reprezintă faptul că în perioada interbelică s-au construit școli aproape exclusiv în timpul Guvernelor liberale, în care dr. C. Angelescu a ocupat funcția de inamovibil Ministru al Instrucțiunii (peste 10 ani). În restul Guvernelor gelozia și nepriceperea primau, fiind suprimat bugetul ministerial alocat proiectelor de construcții școlare¹³⁴.

În cel de al doilea guvern în care a fost ministru al instrucțiunii, dr. C. Angelescu a realizat cele mai mari reforme. A pornit prin desființarea directoratelor generale de învățământ, în 1922, care erau instituții cu puternic caracter regional, preferând o centralizare administrativă a sistemului de învățământ¹³⁵, prin stabilirea unei școli de stat, cu program fix și unic, sub controlul revizorilor, subrevizorilor și inspectorilor, cu manuale aprobate¹³⁶.

A continuat apoi printr-o serie de legi: Legea învățământului primar al statului și al învățământului normal-primar (1924), Legea Bacalaureatului (1925), Legea învățământului particular (1925)¹³⁷. Aceste inițiative porneau din dorința dr. C. Angelescu de a constitui un învățământ „potrivit cerințelor moderne și noilor stări și condiții de viață”, care urmărea „unificarea organizării școlare, ca urmare firească a situației create prin Unire”¹³⁸. Legile din acești ani au vizat de asemenea organizarea școlilor de adulți, destinate neștiutorilor de carte, construirea de școli cu predare în limba maternă, pentru minoritățile etnice, și școli confesionale.

În al treilea guvern, de vază a fost Legea Învățământului Secundar (1928) prin care se organizau mai temeinic liceele din țară și era consființit examenul de bacalaureat¹³⁹.

În al patrulea guvern, o inițiativă legislativă notabilă a fost Legea Învățământului Secundar Industrial (1936) prin care se clădea un sistem de școli destinat formării maiștrilor, meseriașilor, antreprenorilor, ajutoarelor de ingineri, susținut cu fonduri bugetare însemnate, care puneă în prim plan învățământul practic al elevilor. S-a creat atunci și Consiliul Superior de Îndrumare, care îi sprijinea pe absolvenții școlilor industriale în a găsi locuri de muncă¹⁴⁰.

129 *Ibidem*, p. 148.

130 Ioan Scurtu, *Societatea românească în perioada interbelică*, în Academia Română, *op. cit.*, pp. 126-127.

131 Ion Mamina, Ioan Scurtu, *op. cit.*, p. 52.

132 Constantin Kirițescu, *op. cit.*, p. 339.

133 Constantin Kirițescu, *op. cit.*, p. 338.

134 *Ibidem*, p. 339.

135 Filip Stanciu, Lidia Stanciu, *op. cit.*, p. 105.

136 Anastasie Iordache, *op. cit.*, p. 515.

137 Filip Stanciu, Lidia Stanciu, *op. cit.*, p. 103.

138 Nicolae Peneș, *op. cit.*, p. 93.

139 Filip Stanciu, Lidia Stanciu, *op. cit.*, p. 112.

140 Aurelian Chistol, *op. cit.*, pp. 317-318.

Sub egida acestor importante eforturi ale dr. C. Angelescu, procentul de analfabetism în România a scăzut drastic, ca în numai trei decenii, procentul de persoane știutoare de carte din România să crească de la aproximativ 38,7% (înainte de 1918) la aproximativ 70% (în 1938)¹⁴¹. Nu degeaba îl numea Spiru Haret pe dr. C. Angelescu „un om al școlii prin excelență”¹⁴²!

În anul 1933, cabinetul ministerial condus de către I.G. Duca pornise o amplă mișcare de reprimare a Gărzii de Fier, partidul fascist din România, condus de către Corneliu Zelea Codreanu, fapt ce a transformat această mișcare extremistă într-un butoi cu pulbere: la 27 decembrie 1933, a fost pus la cale un atentat asupra prim-ministrului I.G. Duca¹⁴³, dar a eșuat. Două zile mai târziu, la 29 decembrie, I.G. Duca este chemat la reședința regală, la Peleș, pentru a analiza situația politică tulbură din România împreună cu Regele Carol al II-lea, iar informația a fost făcută publică. Drept urmare, când a ajuns pe peronul Gării din Sinaia, prim-ministrul a fost atacat de către un simpatizant legionar: „a venit în spatele lui I.G. Duca și a tras un glonte de revolver. Glonte de revolver a nimerit în ceafă, perforând toată țeasta craniului. Atentatorul a mai descărcat trei gloanțe de revolver și a azvârlit apoi o petardă, care a făcut un zgomot infernal. Primul ministru a căzut mort pe loc”¹⁴⁴. La acel moment, Regele Carol al II-lea a decis ca portofoliul de prim-ministru să fie preluat de către cel mai vechi ministru din Guvern: dr. Constantin Angelescu. La 30 decembrie 1933 este declarată starea de asediu, cenzura, pornind arestări (sunt arestați Generalul Cantacuzino, Nichifor Crainic, D. Protopopescu, Nae Ionescu; ziarul „Cuvântul” este închis¹⁴⁵). Guvernul a organizat și funeraliile naționale ale lui I.G. Duca.

Acest guvern a avut existență efemeră și un caracter provizoriu, fiind înlocuit de către unul nou format de mai-tânărul fruntaș liberal Gheorghe Tătărescu, față de care Regele Carol al II-lea își exprima încrederea și îl numea în funcția de prim-ministru la 4 ianuarie 1934¹⁴⁶. Această efemeritate a Guvernului dr. C.A. l-a determinat pe Petre Pandrea să îl numească în mod ironic pe doctor „ministrul zilier”¹⁴⁷.

Dr. Constantin Angelescu a fost un fervent luptător împotriva mișcărilor extremiste, răzbunând moartea prietenului său I.G. Duca, militând pentru stoparea flagelului fascismului în România, care a luat forma nefastă a asasinatelor politice repetate. Însuși dr. C. Angelescu ar fi putut fi victima unui asemenea atentat, care a fost plănuțit împotriva sa de către membrii ai Gărzii de Fier în anul 1930¹⁴⁸. S-a mai opus organizării Congresului Studenților Legionari din aprilie 1936, de la Târgu Mureș. S-a erijat dr. C. Angelescu drept un activ luptător anticomunist, demascând caracterul antinațional al Partidului Comunist Român¹⁴⁹. Iubirea ce a purtat-o țării a fost foarte pragmatică, lipsită de demagogie, a rezistat cu succes mișcărilor extremiste de stânga și de dreapta din România interbelică și a luptat împotriva abuzurilor de orice fel.

Sub regimul de autoritate monarhică al Regelui Carol al II-lea, dr. Constantin Angelescu a ocupat funcția de Ministru Secretar de Stat (10 februarie 1938 – 30 martie 1938) și de Consilier Regal, începând cu 30 martie 1938¹⁵⁰.

A fost un activ lider al „Ligii Antirevizioniste Române”¹⁵¹ și a ținut la integritatea teritorială a țării pe care el însuși a consolidat-o temelnic. În anul 1939 a întreprins o vizită de stat în Polonia, iar întors și-a arătat încântarea despre buna organizare a școlilor de aici. Mai adăuga dr. C.A.:

141 Ștefan Iancu, Ioan Scurtu, *op. cit.*, p. 662.

142 Filip Stanciu, Lidia Stanciu, p. 7.

143 Aurelian Chistol, *op. cit.*, p. 113.

144 Aurelian, Chistol, *op. cit.*, p. 114.

145 Nicolae Coandă, *op. cit.*, p. 4.

146 Ioan Scurtu, *Confruntări politice în timpul guvernării liberale (noiembrie 1933-decembrie 1937)*, Academia Română, *op. cit.*, p. 321.

147 Nicolae Coandă, *op. cit.*, p. 4.

148 *Ibidem*, p. 4.

149 Toma Rădulescu, *op. cit.*, p. 5.

150 Ion Mamina, Ioan Scurtu, *op. cit.*, p. 127.

151 Toma Rădulescu, *op. cit.*, p. 5.

„Lucrul cel mai izbitor este cinstea, nu se fură [...] când oare se va putea zice asta la noi?”¹⁵². Câteva luni mai târziu, nota Carol al II-lea că dr. C. Angelescu devenea pe zi ce trece mai îngrijorat și mai pesimist, văzând războiul cum bate la ușa, analizând atrocitățile comise de către germani și sovietici în Polonia, în septembrie 1939. Era nevoie stringent de o schimbare, fiindcă nemulțumirea era generală și teama de o invazie militară era perpetuă¹⁵³. Dr. C. Angelescu afirma la momentul respectiv următoarele: „Sovietele, colaborând cu germanii, au dus la distrugerea Poloniei. [...] Pun mâna în foc că între acești doi oameni bandiți [Adolf Hitler și Iosif Stalin] trebuie să existe și o înțelegere secretă în privința României”¹⁵⁴.

Dr. C. Angelescu s-a opus acceptării Ultimatumului Sovietic trimis Guvernului român pe 26 iunie 1940¹⁵⁵ și a Dictatului de la Viena, din 30 august 1940¹⁵⁶: „Vaida, foarte violent, și Argetoianu au pledat pentru acceptarea Dictatului. Dinu Brătianu a fost violent contra, asemenea Iamandi, Victor Angelescu, dr. Angelescu și Cuza”¹⁵⁷.

Înainte de Dictatul de la Viena, dr. C. Angelescu a luptat în calitate de Consilier Regal împotriva abuzurilor comise de către entitățile maghiari, fapt ce i-a atras animozitatea Regelui, care milita pentru acordarea de scutiri și libertăți minorităților: „Dr. Angelescu a fost și este cea mai mare piedică de a putea face ceva rezonabil în această direcție [...]”¹⁵⁸.

După abdicarea Regelui Carol al II-lea, la 6 septembrie 1940, dr. C. Angelescu s-a retras din viața publică îndurerat de soarta crudă a statului român, aruncat în vârtejul nenorocit al totalitarismului. Zilele acestea care au urmat le petrecea numai la Ateneul Român, aici își găsea liniștea¹⁵⁹. Odată cu instalarea regimului bolșevic în România, adus nefiresc de tancurile sovietice, impus cu forța, casa îi este rechiziționată: „Casa nu mai este a dmuitale, este a statului. [...] Aici va intra, așa a hotărât tovarășul Petru Groza, Frontul Plugarilor”. Dr. C. Angelescu se îmbolnăvește crunt și este arestat la 80 de ani, în anul 1948, dar starea îi este atât de deplorabilă încât îi este permisă libertatea. Nu mult timp va trece de atunci și va muri pe paturile spitalului francez „Saint Vincent de Paul” din București, în data de 14 septembrie 1948¹⁶⁰.

Cu litere de o șchioapă, era consemnat decesul în ziarul „Universul”, la 17 septembrie 1948, împreună cu alte zeci de persoane¹⁶¹. Atât a fost prețuit de către regimul bolșevic un erou al poporului român, doar fiindcă a fost fruntaș al Partidului Național Liberal.

Loc de veci propriu nu a avut. Regimul comunist, în cruzimea sa dezumanizantă a refuzat dorința dr. C. Angelescu de a fi înmormântat în cavoul familiei Monteoru, lângă soția sa, Virginia. În schimb, a fost primit cu acordul tacit al comuniștilor în cavoul familiei Slama din cimitirul Bellu, fără a fi notată nicăieri prezența sa aici.

„Istoria este vie prin opera ei creatoare, fiindcă orice societate nu pornește de la zero, dar preia un fundament istoric clădit de către persoane care pot sau nu să mai trăiască”, astfel afirmam în incipitul lucrării mele. România contemporană deține fundamentul istoric a operei dr. C. Angelescu, un model demn de urmat, nu numai de către clasa politică românească actuală, ci de către oricine. Amintirea acestui erou în veci nu trebuie uitată, să ne rămână povață munca doctorului și să prețuim că astfel de oameni au existat, ca și noi, la rândul nostru, să existăm.

Și totuși, ce soartă tragică! Să pansezi rănilor unui stat tânăr, să crezi din praf și pulbere monumente colosale, o operă pe care o vedem cu ochii noștri azi... Ți-ai încheiat parcursul glorios în circumstanțe nefaste, doctore, dar nu a fost în zadar.

152Carol al II-lea, Regele României, *Însemnări zilnice*, Vol I, Editura Scripta, București, 1995, pp. 28-29.

153Idem, *Însemnări zilnice*, Vol. II, Editura Scripta, București, 1997, p. 290.

154Ioan Huidiță, *Jurnal politic*, Vol I, Editura Institutului European, Iași, 1998, p. 9.

155Gheorghe Buzatu, Petre Otu, Ioan Scurtu, Vasile Boga, *Triumful dreptului asupra forței dreptului. Sfârșimarea integrității teritoriale a României*, în Academia Română, *op. cit.*, p. 580.

156Toma Rădulescu, *op. cit.*, p. 5.

157Carol al II-lea, Regele României, *Însemnări zilnice*, Vol III, Editura Scripta, București, 1998, p. 291.

158Carol al II-lea, Regele României, *op. cit.*, p. 118.

159Nicolae Peneș, *op. cit.*, p. 187.

160Nicolae Andrei, *Voievozi ai spiritului*, p. 21.

161Nicolae Peneș, *op. cit.*, p. 189.

Cui îi trebuie mormânt cât timp încă este viu? Dr. C. Angelescu va rămâne veșnic viu în memoria colectivă a neamului român prin opera sa de o grandoare excelentă, prin amintirea superbului moment al Unirii, prin dalele de piatră ale miilor de școli făurite, care stau drept mărturie că a existat cândva, nu demult, un om al faptei, nu al vorbeii, un „Doctor Cărămidă”, „un om al școalei prin excelență”: Doctorul Constantin Angelescu.

BIBLIOGRAFIE

Documente din arhive:

- Fond Liceul Nicolae Bălcescu, Dosarul 7/1885-1886. Dir. Jud. Dolj a Arhivelor Naționale.
- Fond Liceul Nicolae Bălcescu, Dosarul 4/1886-1887. Dir. Jud. Dolj a Arhivelor Naționale.
- Fond Registru născuți Comuna Craiova, Dos. 5/1869. Dir. Jud. Dolj a Arhivelor Naționale.

Lucrări științifice:

- Alexandrescu, Ion, *Recensămintele României: mică enciclopedie*, Editura Meronia, București, 2007.
- Andrei, Nicolae, *Biografii triste*, Editura Alma, Craiova, 1999.
- Andrei, Nicolae, *Voievozi ai spiritului*, Editura Alma, Craiova, 2000.
- Andrei, Nicolae, *Istoria învățământului din Oltenia*, Vol. III, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1994.
 - Chistol, Aurelian, *România în anii guvernării liberale Gheorghe Tătărescu: 1934-1937*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2007.
 - Hudiță, Ioan, *Jurnal politic*, Vol. I, Editura Institutului European, Iași, 1998.
 - Iordache, Anastasie, *Ion I.C. Brătianu*, Editura Albatros, București, 1994.
 - Kirițescu, Constantin, *Portrete: Oameni pe care i-am cunoscut*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985.
 - Neagoe, Stelian, *Istoria guvernelor României: de la începuturi - 1850 până în zilele noastre - 1995*, Editura Machiavelli, București, 1995.
 - Peneș, Nicolae, *Dr. C. Angelescu: povestea unei vieți*, Editura Monteoru, București, 1998.
 - Stoica, Stan, *Dicționar biografic de istorie a României*, Editura Meronia, București, 2008.
 - Zub, Alexandru, *Istorie și istorici în România interbelică*, Editura Junimea, Iași, 1989.

Lucrări științifice colective:

- ***, Academia Română, *Istoria românilor*, Vol. VII, Tomul II, Editura Enciclopedică, București, 2003.
- ***, Academia Română, *Istoria românilor*, Vol. VIII, Ed. Enciclopedică, București, 2003.
- ***, Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară, *Românii în Marele Război: anul 1915*, Editura Militară, București, 2005.
- Mamina, Ion. Scurtu, Ioan, *Guverne și guvernanți: 1866-1916*, Ed. Silex, București, 1994.
- Mamina, Ion. Scurtu, Ioan, *Guverne și guvernanți: 1916-1938*, Ed. Silex, București, 1996.
- Stanciu, Filip. Stanciu, Lidia, *Dr. Constantin Angelescu sau despre „un om al școalei prin excelență”*. Editura Ars Docendi, București, 2015.

Memorialistică:

- Carol al II-lea, Regele României, *Însemnări zilnice*, Vol. I., Ed. Scripta, București, 1995.
- Carol al II-lea, Regele României, *Însemnări zilnice*, Vol. II., Ed. Scripta, București, 1997.
- Carol al II-lea, Regele României, *Însemnări zilnice*, Vol. III., Ed. Scripta, București, 1998.

Articole:

- Coande, Nicolae, „Personalități craiovene: savantul chirurg academician C. Angelescu, reformator al sistemului sanitar român”, în *Cuvântul Libertății*, Craiova, an. 13, nr. 3896, din data de 15 iulie august 2002.
- Cotelnic, Teodor, „Rusificarea Basarabiei sub dominarea țaristă (1812-1918)”, în *Philologia*, nr. LVII, Editura Academiei de Științe a Moldovei, Chișinău, 2005.
- Oprea, Dumitru, serie de articole pe site-ul <https://istoriiregasite.wordpress.com/>
- Peneș, Nicolae, seria de articole „Radiografii subiective: dr. C. Angelescu” pe site-ul web <http://opiniabuzau.ro>.
- Poenaru, Florin, „Personalități craiovene: savantul chirurg academician C. Angelescu, reformator al sistemului sanitar român”, în *Curierul Municipiului Craiova*, an. 3, nr. 88, din data de 19 iulie 1999.
- Rădulescu, Toma, „O mare personalitate științifică și politică a Partidului Național Liberal: academician Constantin I. Angelescu”, în *Cuvântul Libertății*, Craiova, an. 9, nr. 2471, din data de 6 iulie 1998.

Link-uri web.

- https://adevarul.ro/locale/buzau/cum-decimat-holera-armata-romana-In-razbo-iul-balcanic-1913-soldatii-n-au-murit-gloante-ci-fost-ucisi-masa-epidemia-necrutatoare-1_56127bf5f5-eaafab2c56359d/
- https://ro.wikipedia.org/wiki/Revolu%C8%9Bia_Rus%C4%83_din_1917/
- http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Ion_I._C._Br%C4%83tianu/
- <https://legeaz.net/personalitati-juridice/alexandru-c-angelescu/>
- <http://150.uaic.ro/personalitati/drept/constantin-c-angelescu/>
- http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Constantin_Angelescu/
- Sursa fotografiei: https://cache.bzi.ro/cache/3/316/s604x0_Constantin_I._Angelescu_.jpg

CONSTANTIN ARGETOIANU: VIAȚA, ACTIVITATEA, IDEI POLITICE

Elevi:

Tuță Bianca Maria

Vilara Sorin Gabriel

Spătaru Nicoleta Alina

Ștefan Ionuț Dragos

Paicu Cristian

Profesori îndrumători:

Călăfăteanu Dorin Georgică

Stancu-Filipescu Cristian

Colegiul Național Economic „Gheorghe Chițu”, Craiova

Constantin Argetoianu. Pe scurt: doctor în medicină, licențiat în drept și litere la Paris, ministru de Justiție (1918), ministru de Finanțe (1920), ministru al Agriculturii (1927-1928), ministru de Interne (1931-1932), ministru al Industriei și Comerțului (1938), consilier regal (1938), prim-ministru (1938). Mort la Sighet. Însă personalitatea acestuia înseamnă pentru spațiul românesc, pentru gândirea politică românească și pentru istorie mult mai mult decât câteva date biografice.

Constantin Argetoianu, politician român ce a reușit să se afirme în prima jumătate a secolului XX, a fost o personalitate a politicii românești foarte controversată, hulită de unii și laudată de mulți alții.

Mare boier, după ce își termină studiile, Constantin Argetoianu decide, la 42 de ani, să intre în politică, iar ca orice boier alege Partidul Conservator. Însă, cu trecerea timpului, începe să regrete alegerea făcută.

Constantin Argetoianu nu s-a făcut remarcat în spațiul românesc numai prin activitatea sa politică, ci și ca medic prestigios, dar și ca veritabil scriitor ce a oglindit realitatea românească din prima jumătate a secolului XX, una dintre cărțile ce reprezintă stâlpul de temelie al operei sale fiind „*Memorii. Pentru cei de mâine amintiri din vremea celor de ieri*”.

CARIERA

După opt ani de studii la Paris, debutează în viața publică de timpuriu, în atașat, secretar, prim-secretar, consilier la Constantinopol, Roma, Viena, Paris. La 42 de ani se apucă de politică, mărturisind mai târziu că toate îi păreau luminoase și era încrezător, dar cu timpul a ajuns să regrete alegerea făcută. Ca orice boier, intră în Partidul Conservator. Revenirea din diplomatie coincide cu momentul recăsătoririi cu Valentina Boambă, după decesul primei soții, contesa Talievici. Pentru că era înstărit, nu a făcut politică pentru bani, de aceea era mai temut. A fost un politician controversat, căci, prezent în toate guvernele, a fost adesea atacat, etichetat drept oportunist.

Argetoianu întrebuința, de fapt, partidele pentru ideile sale, mai ales cele legate de domeniul agrar. Studiile sale economice arată cât de actuală e politica lui economică. „Argetoianu este un om care, de-ar fi trăit astăzi, ar fi fost de mare folos țării prin teoriile lui economice și prin naționalismul său. A fost un adevărat boier”, întărește Georges Niculescu, căsătorit cu Yvonne

Oroveanu, nepoata lui Argetoianu.

Ultimul caiet de memorii scrise de Constantin Argetoianu în Elveția se încheie astfel: „*Să pierim cu toții, dar să trăiască și să fie prosperă țara noastră*”. Iubirea lui Constantin Argetoianu a fost adesea reflectată în operele acestuia. Modest, pe cavoul familiei Argetoianu de la Breasta scrie doar atât: „*Au fost buni și multiubiți*”.

PUȘCĂRIE LA 80 DE ANI

Constantin Argetoianu a fost arestat de comuniști în "noaptea miniștrilor" 5-6 mai 1950. L-au luat din casa lui de pe Bulevardul Ana Ipătescu și l-au dus în Sighetul Marmăției. Era suferind, după ce avusese o operație de prostată. Mucalit, le aruncă celor care au venit să-l aresteze: „*Bă, dar tari mai sunteți voi, comuniștii ăștia, dacă vă este frică de un moș bășinos ca mine*”. Avea 80 de ani. Familia sa a fost scoasă din apartament. I s-a dat domiciliu forțat în Crucea de Piatră, cartier răufamat, unde a locuit vreme de șase luni. Fiica, Marie-Jean, a trebuit să se angajeze la o fabrică de sticlă, unde s-a și îmbolnăvit. După ce li s-a terminat perioada de domiciliu forțat, membrii familiei au închiriat mansarde prin București, iar mai apoi au reușit să iasă din țară prin intervenția unui oficial francez, pe o listă specială de 13 persoane. După ani buni de detenție, Argetoianu moare fără judecată în închisoarea din Sighet. Anul exact nu se cunoaște, apare ca dată a morții ba anul 1952, ba 1955 sau 1956. Cert este că nu rămășițele pământești nu i-au mai fost găsite. Familia a luat țărână din cimitirul săracilor din Sighet și au dus-o la cavoul familiei din Breasta, în locul unde sufletul marelui politician dorise să se odihnească, alături de înaintași.

ACTIVITATEA POLITICĂ

Constantin Argetoianu, având în vedere contextul în care acesta și-a desfășurat activitatea politică, a manifestat un interes deosebit pentru situația economică a țării, accentul în lucrările sale căzând pe criza economică din anii 1929-1933.

La fel ca în alte țări atinse de marea criză, în România a fost afectată toată economia: de la finanțe la industrie, agricultură sau comerț. Criza a dus la ruina a milioane de producători agricoli mici și mijlocii. De remarcat că în anii 1930, peste 78% din populația activă era ocupată în agricultură. În anii marii crize, venitul național a scăzut de la 11.000 lei/cap de locuitor (1928), la

4.860 lei/cap de locuitor în 1932. Rata șomajului a atins proporții record: 35% în anul 1932. Salariile nominale au înregistrat scăderi mari atât la instituții și întreprinderi de stat, cât și la cele private: în industria carboniferă și petrolieră salariile au scăzut cu 50-60%; la calea ferată scăderea a fost de 60%; în marile orașe, de 63%, iar întârzierile la plată erau de 6-7 luni. Criza a atins vârful în lunile ianuarie-februarie, anul 1933, perioadă în care muncitorii ceferiști de la Grivița și petroliștii au declanșat greve soldate cu lupte de stradă. Mai mult chiar, o dată cu scăderea veniturilor a crescut ponderea impozitelor pe salariile bugetarilor de la 20% la 32,8%.

În sectorul bancar, criza în domeniul creditului a dus la prăbușirea, în vara anului 1931, a unor bănci mari-Banca Generală a Țării Românești, Banca Bercovitz, Marmorosch Bank. Constantin Argetoianu, ministru de finanțe și interne în 1931-1932, scria despre sistemul bancar în anii crizei economice:

„La începuturile guvernării noastre, chestiunea băncilor nu s-a pus în mod acut. Simptome îngrijorătoare îmi erau încă semnalate din toate părțile. Băncile se înmulțiseră în perioada inflației peste măsura bunului simț; ele fuseseră întemeiate fără nici un control, cu capitaluri prea mici sau chiar inexistente și erau conduse fără nici un control de toți șmecherii în goană după un automobil sau în căutarea unui mijloc de a-și resconta polițele la Banca Națională. Optzeci la sută din clientela unor asemenea bănci era alcătuită din oameni sleiți prin dobânzile uzuale, dobânzi cu atât mai mari cu cât banca era mai mică, și din agricultorii deveniți insolubili atât prin copleșirea datoriilor, cât și prin lipsa de remunerare a producției. Legea cametei, care lăsase intact pasivul fiecăruia, nu vindecase răul, și execuțiile silite se înmulțeau din zi în zi, amenințând cu nimicirea pe toți producătorii fără să salveze băncile creditoare imobilizate până în gât și amenințate și ele în existența lor prin exigențele rescontului pe diferite trepte. Mi-am dat seama încă de atunci că o nouă organizare a regimului bancar și o descătușare a debitorilor printr-o largă conversiune a datoriilor devenise ineluctabilă”¹.

„Greutățile pe care le-am întâmpinat cu Banca Bercovici, cu Banca Moldovei, cu Banca Chrissoveloni, cu zeci de bănci mai mărunte din provincie și într-o măsură mai redusă cu Banca de Credit și cu Banca Românească – fără să mai pomenesc de Banca de Scont, de Banca Agricolă, de băncile săsești și svăbești din Ardeal pe trei sferturi înghețate – au fost floare la ureche pe lângă tot ce am suferit din pricina Băncii Blank. Acolo dârdâia văpaia cea mare, acolo se întetise focul. Nesocotita instituție care se încurcase în întreprinderi de sute și sute de milioane, care trebuia să răspundă de avutul câtorva zeci de mii de nenorociți și să facă față unui pasiv de peste 4 miliarde nu se mai ținea decât în proptele și amenința întreaga noastră economie națională prin prăbușirea ei”².

O preocupare deosebită a manifestat Constantin Argetoianu și față de politicile agrare. Luând în considerare toate încercările de a pune bazele unei politici agrare în România, Argetoianu sublinia faptul că în strădania celor ce vor să realizeze un asemenea proiect nu trebuie omis cel mai important pas: raportarea la realitatea înconjurătoare. El a demonstrat faptul că majoritatea politicilor agrare din acea perioadă au eșuat mai ales din lipsa acestei raportări, erorile apărute ulterior fiind astfel greu de rezolvat. Astfel, Constantin Argetoianu ataca politică agrară a lui Ion Mihalache, ministru pe vremea aceea. Ion Mihalache a căutat să inaugureze un nou mod de a fi ministru; precum Cuza, la vremea lui, tânărul învățător se deplasa incognito în piețe și hale publice, se așeza la coadă, iar când constata că a fost înșelat la cântar sau i s-a cerut un preț prea mare cerea pedepsirea vinovaților. Dar cel mai mult îngrijora pe oamenii „vechi” proiectul său de reformă agrară. Constantin Argetoianu scria că Mihalache „*lucra pe tăcute la ministerul său, pe tăcute și cu ură de clasă în sân - ură ce trebuia să ducă la proiectul de lege care a determinat la începutul lunii*

1 Constantin Argetoianu, *Pentru cei de mâine amintiri din vremea celor de ieri*

2 Constantin Argetoianu, *Naționalism și internaționalism*

*martie prăbușirea întregului guvern*³. În esență, proiectul prevedea extinderea exproprierii peste limita celor două milioane hectare stabilite de Constituanta de la Iași și reducerea prețului de răscumpărare pe care urma să-l plătească țărănimea. Sindicatul marilor proprietari, condus de Constantin Garoflid, a înaintat un memoriu regelui, prin care-i cerea să nu aprobe un asemenea proiect de lege, deoarece era neconstituțional.

O analiză lucidă, cum a reușit să realizeze Argetoianu, ar fi putut lesne demonstra că terenul arabil existent în România nu era suficient pentru a acorda fiecărei familii de țărani câte 5 ha și că Liga Poporului avea în fruntea sa foști conservatori, care votaseră, la Iași, împotriva reformei agrare (printre aceștia și Constantin Argetoianu, cel mai de nădejde colaborator al generalului Averescu). Dar lumea nu avea timp să facă asemenea calcule și analize, iar dacă cineva ar fi îndrăznit să spună aceste lucruri ar fi fost catalogat imediat drept un om „vechi”, reprezentant al „ciocoilor”.

Constantin Argetoianu a fost preocupat și de politica internațională, el fiind personal implicat în anumite momente cheie ale dezvoltării statului român. Unul dintre cele mai importante episoade de departe se dovedește a fi episodul ‘ausgleich-ului de la răsărit’. Pentru a înțelege acest eveniment, cât și rolul lui Constantin Argetoianu, trebuie pus mare accent atât pe contextul internațional, cât și pe finalitatea evenimentului.

Lipsită, pentru întâia oară în istoria ei, de orice sprijin politic din afara granițelor Ungariei, (definite în urma tratatului de la Trianon din 1920), oligarhia maghiară și-a orientat strategia în funcție de evoluția conjuncturii politice europene. Vreme de aproape un sfert de secol, programul acestei oligarhii a fost elaborat de contele Ștefan Bethlen, unul dintre cei mai lucizi oameni de stat ai Europei între 1919 și 1944, primul-ministru al regentului Miklos Horthy.

Într-o primă etapă (1920-1931), după retragerea trupelor românești din Budapesta, unde poporul maghiar i se făcuse marele serviciu, uitat între timp, de a distruge din fașă comunismul, contele Bethlen ar fi trebuit să țină seama de noul și puternicul regat român, solidarizat cu semnatarii tratatului de pace de la Versailles. Și de marii lui oameni de stat, Ion I. C. Brătianu și Iuliu Maniu (admirabil cunoscător al limbii și valorilor maghiare), care s-au străduit să asigure continuitatea minorității maghiare din România. Aceasta nu avusese niciodată prilejul să-și dezvolte atât de temeinic cultura și presa într-o țară străină, ca în România.

Prin fratele său, contele György Bethlen (cetățean român și președinte al partidului maghiar din țara noastră), activitatea politică a acestui partid a fost orientată într-un mod cât se poate de practic și uneori chiar colaboraționist - prin exploatarea inteligentă a legii electorale române; mai ales a legii cu prima majoritară, votată de parlamentul liberal la sfârșitul lunii martie 1926, la propunerea ministrului de domenii, Alecu Constantinescu. Sugestiile făcute nobilimii maghiare rămase în România de acest ministru liberal au fost încurajate în sensul de a se încheia o uniune personală între regatul român și cel maghiar, prin regele Ferdinand. Folosind marele talent oratoric al contelui Albert Apponyi - la vremea lui, cel mai mare dintre maghiari - contele Bethlen a izbutit să obțină, în cadrul Ligii Națiunilor, în urma unui duel oratoric celebru al acestuia cu Nicolae Titulescu, substanțiale despăgubiri pentru oligarhia maghiară din România deposedată de proprietățile ei care optase pentru cetățenia maghiară. Apoi, la 6 iunie 1930, după revenirea din exil la București a principelui moștenitor Carol și proclamarea lui de către Parlamentul Național-Țărănist drept rege al României, contele Ștefan Bethlen s-a dus, în mare taină, la sfârșitul aceluiași an, la castelul de vânătoare Săvârșin, unde a solicitat regelui României o audiență pentru a-i propune acel Ausgleich spre răsărit sub unei uniuni personale între coroana sfântului rege Ștefan și coroana de oțel a regilor României.

Extrem de vanitos și vizibil măgulit de o asemenea ofertă, și fără să i-o dezvăluie primului-

3 Constantin Argetoianu, *Pentru cei de mâine amintiri din vremea celor de ieri*

ministru, profesorul Nicolae Iorga, regele Carol al II-lea l-a trimis pe Constantin Argetoianu, adevăratul șef al guvernului, să obțină un răspuns de la cele trei capitale ale fostei Antante: Roma, Paris și Londra, dacă Ausgleich-ul spre răsărit reprezintă o soluție care să nu îngreuneze un eventual Anschluss între Germania și Austria.

Constantin Argetoianu nu ne dezvăluie aceste discuții și nici argumentele invocate într-un sens sau altul. De la început însă, Mussolini, care avea propriile sale interese în Austria și în Ungaria, a blocat orice perspectivă, astfel încât guvernele francez și britanic n-au putut da decât răspunsuri foarte reticente.

În urma eșecului propunerii sale în extremis, contele Ștefan Bethlen a pregătit până în cele mai mici detalii ofensiva lui revizionistă împotriva Tratatului de la Trianon. Această politică a fost inaugurată prin cele trei conferințe celebre rostite la Londra și una la Universitatea Oxford, unde și-a expus, într-o limbă engleză impecabilă, argumentele esențiale, justificând iredentismul maghiar față de ținuturile dintre Carpați și Tisa, recuperate de Regatul României după primul război mondial.

În același timp, în Anglia se dezlănțuise o campanie revizionistă de presă condusă de trustul controlat de lordul Rothermere, fratele celebrului lord Northcliffe. În Italia se ducea o politică de tot mai strânsă apropiere față de noul prim-ministru maghiar, generalul Gyula Gömbös. Contele Bethlen vedea în Adolf Hitler „un mitocan austriac exaltat până la demență de teoria rasistă”. Fapt ce i-a îngăduit României, inițial prin Atta Constantinescu (prieten personal cu Göring) și apoi prin Gheorghe I.I.C. Brătianu, să discute cu cancelarul Hitler posibilitatea unui acord româno-german, eventual cu garantarea frontierelor României de la răsărit și de la apus, în schimbul repudierii politicii lui Nicolae Titulescu de deschidere a granițelor de pe Nistru pentru a îngădui armatelor sovietice să treacă pe teritoriul regatului, pentru o eventuală apărare a Cehoslovaciei. După un prim succes al acestei politici, prin demiterea lui Titulescu la 29 august 1936, totul s-a oprit.

Între timp, însă, contele Bethlen obținuse înființarea, la Budapesta, a unui important institut pentru cercetarea istoriei țărilor din sud-estul Europei, sub președinția istoricului și academicianului E. Lukinich. Cu mari cheltuieli, acest institut a publicat, în patru ani (1936-1940), patruzeci de volume de lucrări istorice privind statele și popoarele din Europa centrală, în engleză, franceză, germană și italiană. În 1940, institutul și-a încheiat activitatea publicistică, deosebit de rodnică, întrucât lucrările publicate contribuiseră din plin la recuperarea de către regatul maghiar (prin dublul Diktat succesiv de la Viena) a unor ținuturi din Slovacia, Rusia subcarpatică și a 43 500 km din teritoriul României.

Ca și alți numeroși magnați maghiari, contele István Bethlen se temea cumplit de Germania hitleristă. Formula unui mare număr de aristocrați maghiari era pe-atunci: „Dacă ne înfrâng rușii, s-ar mai putea să scăpăm cândva, cu fața curată. Dacă însă biruim alături de armatele hitleriste, soarta Ungariei este pecetluită pe veci!”. Regentul Horthy a fost arestat în Schloss-ul de la Buda, la 15 octombrie 1944, din porunca lui Hitler, într-o oarecare măsură la sfatul contelui Bethlen.

Beneficiind de anumite reticențe sau de scrupulele de conștiință ale lui Winston Churchill, din timpul convorbirilor sale cu Stalin (de la Moscova, din octombrie 1944), Ungaria a fost supusă procesului de comunizare mai târziu și mai superficial decât fuseseră supuse România, Bulgaria și Albania. Revoluția patriotică din octombrie și noiembrie 1956 (chiar dacă se va dovedi că fusese pusă la cale de către ambasadorul sovietic Andropov) a avut darul să aducă poporului maghiar admirația lumii întregi. În 1989, după ce Ungaria alături de Polonia vor face prima breșă în Pactul de la Varșovia, sute de agenți maghiari au participat, între 16 și 22 decembrie, la revoluția eliberatoare de la Timișoara, contribuind astfel la prăbușirea ultimului rămas între cei patru supraviețuitori ai comunismului totalitar: Honecker, Hussak, Jivkov și Ceaușescu.

Interesul pentru problemele internaționale și mai ales pentru bunul curs al țării se manifestă și

în problema Mării Negre și a Convenției de la Montreux, încheiată în 1936, care reglementează accesul vaselor militare și comerciale, pe vreme de pace și de război, acces pus la dispoziția Turciei. Declarate strâmtoari libere prin articolul 23 al Convenției de la Lausanne din 1923, Bosforul și Dardanelele au fost remilitarizate de Turcia în 1936, ceea ce a forțat conferința de la Montreux care a încercat să repare poziția de forță a turcilor. Ankara a beneficiat de sprijinul total al sovieticilor care s-au opus principiului britanic al mărilor libere. În mod paradoxal, printre semnatarii Convenției de la Montreux se număra Japonia, însă țări riverane ca Ucraina, Republica Moldova sau Georgia nu sunt parte a acestui act, utilitatea acestei înțelegeri rămânând sub semnul întrebării în aceste condiții. Remilitarizarea strâmtoarilor prin învechita Convenție de la Montreux, este în dezacord cu Convenția ONU privind legislația maritimă din 1982, însă nici una din cancelariile diplomatice implicate în această poveste nu acordă o atenție publică subiectului.

Regimul Mării Negre, așa cum este el stabilit prin Convenția de la Montreux este cât se poate de clar descris de Constantin Argetoianu în memoriile sale. Lucidul om politic român a urmărit cu atenție chestiunea Mării Negre subliniind coordonatele regimului stabilit prin Convenția de la Montreux, coordonate rămase valabile până în ziua de azi.

Astfel, pe 18 iunie 1936, C. Argetoianu nota în urma unei întâlniri cu Nicolae Titulescu, șeful diplomației din acea vreme: „*mi-a mai spus că închiderea Strâmtoarilor e un dezastru pentru noi, că turcii au făcut-o din ordinul rușilor (suntem doar toți aliați sinceri, am observat eu) că la Montreux nu mai e nimic de făcut decât de salvat forma (această eternă formă care acoperă neantul și permite celor îndrăzneți să-și realizeze toate dezideratele)*”⁴.

Dezbaterile de la Montreux au trezit reacții acide pe 24 iunie din partea lui Argetoianu față de diplomația română cu mâinile legate: „*La Montreux, amicul Titulescu a tras iarăși un mare discurs. Literatură și zeamă de varză. Dar literatură proastă. Strâmtoarile sunt declarate inima Turciei și plămâinii României-dar din fericire pentru ele, stricturile nimănui. Drept consecință 'inima trebuie să se înțeleagă cu plămâinii'-ca să iasă un rahat. Depeșele de azi dimineață raportează extazul presei cumpărate din Occident față de solidaritatea balcanică! Nerușinarea acestor păcătoși întrece toate limitele: Turcia denunță unilateral clauzele Tratatului de la Lausanne privitoare la Strâmtoari-noi urlam că omul căruia îi prinde cineva degetele în ușa trântită cu violență, mergem cu toții la Montreux să semnăm fiindcă altfel ar trebui să ne declarăm război și se mai poate vorbi de solidaritate?*”⁵.

Dedesubturile Convenției de la Montreux pot fi găsite în înțelegerea dintre ruși și turci care aveau interesul să își împartă Marea Neagră frățeste. În această privință, Argetoianu citează în însemnările sale un articol publicat de cotidianul britanic The Times în iunie 1936 "din care se vede că la Montreux rușii au cerut lui Titulescu ca flotele engleze și italiene să nu aibă acces în Marea Neagră, unde ei sunt stăpâni, în timp ce englezii cereau mare liberă" ².

În decursul negocierilor pentru noul statut al Mării Negre, Argetoianu mai nota iritat: „*La Montreux se așteaptă prezența lui Titulescu, consolidat, ca să cadă toți de acord asupra formulei tranzacționale rusești pe care Franța, Anglia și Turcia au aprobat-o deja. Formula e lungă și complicată, ia cu o mână ce dp cu alta și n-are nici o importanță, căci, de fapt, Strâmtoarile sunt și vor rămâne în mâna Turciei, adică a Sovietelor*”⁶. Încercările timide de opoziție a României față de înstăpânirea Sovietelor la Marea Neagră nu au avut nici un rezultat, iar Argetoianu nota cu amărăciune după semnarea acestei convenții: „*Tratatul Strâmtoarilor a fost votat în unanimitate la Montreux. România și-a retras rezervele. Va să zică toată lumea e mulțumită. Noi avem asigurată asistența (pe hârtie), turcii au de fapt și de drept stăpânirea Strâmtoarilor - și Titulescu rămâne un om mare*”.

4 Idem

5 Idem

6 Constantin Argetoianu, *Statul Agrar*

Astfel, Argetoianu se arată a fi o personalitate politică românească marcantă, cu un important rol jucat pe scena politicii interne, cât și pe scena politicii internaționale. Acțiunile sale nu pot fi omise și nici beneficiile aduse dezvoltării României ca stat nu pot fi negate.

OMUL CONSTANTIN ARGETOIANU ȘI VILA DE LA FLORICA

Lăsându-l la o parte pe Constantin Argetoianu – personalitatea politică – și îndreptându-ne către omul Constantin Argetoianu, trebuie menționat că acesta avea dezvoltat un extraordinar simț al esteticului și al literaturii. În cartea „*Memorii. Pentru cei de mâine amintiri din vremea celor de ieri*”, Argetoianu realizează o pictură extraordinară a societății românești din acea perioadă, accentul căzând mai ales asupra vieții marilor boieri, asupra averilor și proprietăților acestora, asupra stilului de viață și pretențiilor acestora. Totuși, un anume pasaj din această carte merită toată atenția. Descrierea reședinței lui Ionel Brătianu de la Florica este senzațională.

„*Noua înfățișare a reședinței de la Florica*”, avea să scrie Constantin Argetoianu, cel care o vizitase în mai multe rânduri „e datorită împletirii a două patimi: patima lui Ionel pentru construcții și cea a soției sale Eliza pentru grădini. Vechea casă părintească, ale cărei încăperi au fost păstrate cu pietate, mobilate cum erau pe vremea bătrânilor, a fost mărită prin adaosul altor încăperi în față, în dos, în flanc și în sus. Succesivele sporiri în jurul nucleului primitiv dau întregii clădiri un aspect sui generis, în care amintirile trecutului, cârpeala economică și tendințele unui plutocratic confort își dau mână. Diferitele adaosuri și modificări interioare au complicat atât raportul odăilor cu scările și cu coridoarele încât n-am putut să mă descurc în ele nici după a cincea sau a șasea vizită”.

Dar poate cel mai important spațiu al noii construcții era acela rezervat bibliotecii. Cunoscuții au remarcat pasiunea Brătienilor pentru cărți. Au mărturisit-o ei înșiși în repetate rânduri. Biblioteca de la al doilea etaj era într-adevăr frumoasă și cu o vedere largă pe vale. Ionel, în nemărginita lui iubire de cărțile care îl goneau din casă, cum zicea, făcuse o cameră mare, îmbrăcată în lemn, și așezase acolo primul dulap făcut de mamă, pe care îl scosese din casă după cererea Elizei. Din cele 40 de încăperi ale conacului, cele pentru bibliotecă, de la parter și etaj, se remarcă într-adevăr prin decorația lor interioară, având plafoanele sculptate și lambriuri. Deși sunt aproape goale, impresionează și azi pe orice vizitator.

Prin colecțiile sale de cărți, reviste și incunabule, biblioteca de la Florica, după aprecierea lui Argetoianu, și el mare bibliofil, era „*cea mai însemnată bibliotecă particulară din România*”.

Pe lângă cărți, biblioteca de la Florica posedă și o rară colecție de fotografii. „*Podoaba cea mai interesantă a casei de la Florica – scria Argetoianu – era nesfârșita colecție de amintiri fotografice, instantanee din viața lui Brătianu cel bătrân, dar mai ales a lui Ionel, încadrate fie câte una, fie mai multe la un loc, și agățate pe toți pereții, în locurile pe care dulapurile cu cărți le mai lăsau disponibile, dar mai ales de-a lungul scărilor și coridoarelor.*”⁷

Dar Florica a fost și locul vizitat de cele mai importante personalități ale vieții noastre publice, începând cu regii Carol I, Ferdinand I și Carol al II-lea, reginele Elisabeta și Maria, de frații Golești, de C.A. Rosetti, Eugeniu Carada, D.A. Sturdza, Emil Costinescu, Dora Dalstria, Barbu Știrbei, I.G. Duca sau C.Argetoianu, mareșalul Al. Averescu, de membrii familiilor Davila, Bengescu, Alimănișteanu, Pillat, Falcoianu, Grant, Cantacuzino, Ghica sau Sturdza. La Florica s-au luat decizii importante pentru țară: s-au hotărât reforme majore, -au făcut și desfăcut guverne, au fixat strategii pe timp de pace și de război. Iată pentru ce credem că, în locul casei de oaspeți care funcționează astăzi în conac, ar fi potrivită organizarea unui muzeu sau măcar a unui centru cultural.

⁷ Constantin Argetoianu, *Pentru cei de mâine amintiri din vremea celor de ieri*

Mecca „liberalilor”, cum inspirat a numit-o Constantin Argetoianu, Florica a intrat de mult în istorie. Secretul ni-l dezvăluie Sabina Cantacuzino: „Nu numai cadrul în care se evoca întreaga viață așa de dulce copilăriei, așa de veselă a tinereții, dar uneori mi se părea trăiește, că are un suflet plămădit din sufletele noastre ale tuturor, ale celor morți și ale celor vii”.

URMA LUI ARGETOIANU

Valoarea manuscriselor lui Argetoianu nu a fost niciodată pusă la îndoială. Oameni de seamă au apreciat opera lui Constantin Argetoianu și s-au ghidat în realizarea proiectelor acestora de manuscrisele lui Argetoianu.

Poate unul dintre cei mai mari simpatizanți ai operei lui Constantin Argetoianu este Nicolae Ceaușescu. Deși regimul comunist i-a venit de hac, memoriile sale au fost apreciate de Ceaușescu și manuscrisele păstrate. Un fragment din aceste manuscrise este prezentat mai jos :

„... În casa părintească mai întâi – printre străini, mai apoi – am văzut și am auzit multe. Părtaș de la război încoace la toate luptele noastre politice, am dus multe răspunderi pe umeri și am fost în măsură să cunosc multe dedesubturi. Și mai ales să cunosc oameni. Iată de ce am crezut că însemnările care urmează ar putea interesa generațiunile viitoare și m-am hotărât să le aștern pe hârtie. Facă urmașii mei ce vor vrea cu ele.”⁸

Așa își începe Argetoianu „Amintirile din vremea celor de ieri” dedicate celor de mâine, memorii-fluviu care recompun o epocă scrise între 1930-1940. Stilul viguros, portretele pitorești, oltenismele și franțuzismele stau mărturie unei epoci de mari frământări cu personaje dintre cele mai interesante.

Drumul acestor manuscrise spune multe despre soarta marelui om politic în ultima parte a vieții sale. În timpul celui de-al doilea război mondial, lui Argetoianu i s-a dat o misiune diplomatică în Elveția. În primăvara lui 1944, simțind apropierea comuniștilor, Argetoianu ia domiciliu provizoriu în Țara Cantoanelor. A petrecut acolo doi ani, timp în care s-a negociat pentru prima oară ieșirea României din război, spune Georges Niculescu, nepotul prin alianță a lui Argetoianu, despre care însă știu prea puțini oameni. Când s-a simțit în primejdie la întoarcerea în țară, a depus manuscrisele la Academia Română.

În anii 1957-'58, comuniștii au spart seiful unde se aflau manuscrisele și le-au dus la Comitetul Central. Manuscrisele au fost publicate fragmentar în timpul regimului comunist, au fost alese pasajele care puneau în lumină nefavorabilă boierimea țării. Mai târziu, Ceaușescu s-a arătat foarte interesat de manuscrisele lui Argetoianu. A cerut că aceste scrieri să fie bătute la mașină, 10 dactilografe au transcris cu litere mari ca să poată citi cel dintâi bărbat al țării și aceste lucrări au devenit lectura lui favorită. Niculescu spune că exemplarul legat în piele din biblioteca lui Ceaușescu a fost rupt, ars la Revoluție.

După Revoluție, manuscrisele au intrat în posesia Arhivei Centrale.

Profesorul Universitar Manea Mănescu, prim-ministru al României în perioada 1974-1979, afirma despre Constantin Argetoianu următoarele :

„Cînd Grigore Iunian s-a despărțit de Iuliu Maniu și a format Partidul Radical Țărănesc, ne-a invitat și pe noi, studenții, să participăm la suitele de expuneri ce se organizau sub conducerea sa, activitate unde l-am cunoscut pe avocatul Ion Gheorghe Maurer, care la începutul anilor '30 venise de la Sighișoara, unde milita politic în Partidul Liberal al lui George Brătianu și a candidat

8 Idem

pe listele liberale la alegerile ce au avut loc în perioada guvernării lui Nicolae Iorga, partid care avea ca vicepreședinte pe Constantin Argetoianu, om politic cu o mare experiență în a falsifica alegerile; Iorga era șeful Guvernului și i-a atras atenția că dacă intervine în alegeri cu metodele lui cunoscute, mai bine să-și dea demisia, înainte de alegeri, ceea ce nu era posibil, pentru că Argetoianu era omul fidel al lui Carol al II-lea, care știa că Nicolae Iorga nu are experiență în guvernare; Argetoianu era stîlpul carlist în Guvern. Totuși, alegerile s-au desfășurat ceva mai lejer și în 1931, PCR (sub denumirea de Blocul Muncitoresc-Țărănesc) a obținut 137.000 de voturi și 5 locuri în Parlament, dar la intervenția dură a lui Constantin Argetoianu s-a manevrat invalidarea celor 5 deputați comuniști, în frunte cu Lucrețiu Pătrășcanu. Să-mi fie permis să mai fac cîte o astfel de paranteză din amintirile mele, din viață pe care am trăit-o, momente pe care astăzi nu le mai cunosc prea mulți.”

A schimbat guverne, a înființat partide, a făcut închisoare la 80 de ani. Totul însă în numele interesului național. Constantin Argetoianu ar face azi minuni ca politician. Aproape că nu există guvern interbelic din care Constantin Argetoianu să nu fi făcut parte. Nici eveniment de seamă la care să nu fi participat și pe care să nu-l fi redat în memoriile sale.

Nepotul prin alianță al lui Argetoianu, Georges Niculescu spunea: „Argetoianu a fost unul dintre cei mai mari memorialiști pe care îi avem. Iar din perioada interbelică, cu siguranță e cel mai de seamă”.

BIBLIOGRAFIE:

- Argetoianu, Constantin, „Pentru cei de mâine amintiri din vremea celor de ieri”
- Argetoianu, Constantin, „Naționalism și Internaționalism”
- Argetoianu, Constantin, „Statul Agrar”

Surse web:

- www.jurnalulnational.ro
- www.sferapoliticii.ro
- www.revista22.ro

EUGENIU CARADA - FIU AL CRAIOVEI

Elevi:

Diaconescu Marius
Diaconu Andrei Narcis
Gheorghie Teodor
Miuță Ioan Adrian
Voicu Daniel

Profesor îndrumător:

Cadea Nori Ionela

Colegiul Național Militar „Tudor Vladimirescu”, Craiova

„Peste cearcănul insomniilor sale istorice, tînjind după o clasă de mijloc a spiritului, rămîne să ardă deviza lui de carbonar; de zidar liber al timpurilor noi pentru binele obștesc: «Pentru o Românie liberă, oricînd, oricum, cu oricine contra oricui.»“

prof. George Virgil Stoenescu

ORIGINEA ȘI STUDIILE

Eugeniu Carada s-a născut pe malurile Jiului, în Craiova, la 29 noiembrie 1836¹ din părinții serdarul Nicolae Carada și Petrița Carada (născută Slăviteșcu)². E deci un vlăstar din vechea familie a Slăviteștilor³ și crescut pe pământul Olteniei, care a dat mulți oameni întregi și energici neamului nostru⁴. A urmat studiile la Colegiul „Național”, actualmente Colegiul Național „Carol I” din Craiova, și la “Institutul francez Raymond”, apoi a plecat la Paris, la Collège de France, unde a studiat dreptul și literele. Dar pregătirea multilaterală și uimitoarea cultură enciclopedică, Eugeniu Carada nu le-a dobândit numai în școlile oficiale, și prin citirea neconținută a lucrărilor științifice și literare apărute, sau prin participarea la conferințele ținute sub auspiciile Societății pentru Cultura Poporului Român și prelegerile patriotice ale dascălilor craioveni: G. M. Fontanini, Gh. Chițu, I. Maiorescu, a căror amintire o va purta vie întreaga sa viață⁵.

¹Eugeniu Carada în Arhivele Olteniei, anul XIV, ian.-april. 1935, nr.77-78, p.162.

²Revista “Ramuri”, Craiova, 1910, p. 143

³Familia Slaviteșcu din Slăviteștii Vâlcei, orașul Băbeni (pe vremuri, comuna Râioasa), “un neam vechiu și vestit” – înrudiți la începutul secolului al XVII-lea cu boierii Rudeni. Petrița era fiica vtorii-vistierului Maxim Marici și a Elenei Slăviteșcu. Acest neam de boieri este menționat în diferite documente. De pildă, la 1531 apar căpitanii Udrea și Radu, frați Slăvitești care împart moșiile din Olănești și Slăvitești.

⁴Revista “Ramuri”, Craiova, 1910, p. 143

⁵Mihail Gr. Romașcanu, *Eugeniu Carada (1836-1910)*, Editura Cartea Românească, București, 1937, p. 10.

SPIRITUL REVOLUȚIONAR ȘI ACTIVITATEA GAZETĂREASCĂ

Când s-a născut Eugeniu Carada, Principatele Române erau sub regimul Regulamentului Organic. Astfel, la 1848, pe când avea doar 12 ani, Eugeniu Carada s-a arătat ca fiind un suflet reformator, gata de luptă, atunci când s-a dus l-a comitetul revoluționar din Craiova, în așa-zisa „Pescărie Veche” și a depus jurământul pe noua constituție, dată poporului de revoluționari (acestui prim jurământ i-a rămas credincios până la moarte)¹.

După întoarcerea în țară, tânărul Carada, la numai 18 ani decide să participe la lupta pentru democrație, informând pe revoluționarii exilați asupra stării lucrurilor din țară și împărțind broșurile acestora. De altfel, el însuși a compus cântonete cu caracter politic ce au fost jucate pe scenele craiovene.

La 19 ani și-a început cariera de ziarist la „Gazeta Națională” din București, unde cu ocazia căderii Sevastopolului a organizat o procesiune pe Podul Mogoșoaiei (Calea Victoriei) cu muzica militară în frunte⁷. Acțiunea sa a stârnit multă vâlvă la palatul lui Știrbei Vodă². La adunarea Divanului Ad-Hoc pentru unirea Principatelor Muntenia și Moldova, el traduce în franceză lucrările divanului.

În 1857, după întoarcerea de la Paris, la recomandarea lui Cezar Bolliac, C. A. Rosetti l-a angajat ca redactor la „Românul”, unde doi ani mai târziu a ajuns prim-redactor, funcție pe care a îndeplinit-o până în anul 1870. Munca sa neostenită a fost descrisă de C. A. Rosetti, la jubileul de 25 de ani al gazetei „Românul”, astfel: *Aici lucra de seara până dimineața, iar când se însera era odihnit și reîncepea iar să lucreze de dimineața până seara*. De asemenea, Carada luptă pentru a împiedica greutățile pe care le întâmpină Unirea, prin consfătuiri, articole, piese și versuri înțepătoare la adresa vechiului regim, pe care le recită la reprezentația din 22.ianuarie 1859 de la Teatrul Theodorini din Craiova. Este arestat pentru 24 ore de administratorul județului, D. Filișanu, și amnistiat de A. I. Cuza în ziua unirii³. Ulterior, Carada încetează să îl mai susțină pe Cuza, ajungând chiar sufletul coaliției anti-cuziste. Pentru ideile pe care le populariza prin intermediul acestei publicații a trebuit să îndure multe persecuții și a fost arestat, în mai multe rânduri: la 22 ianuarie 1859, din cauza reprezentației de la teatrul Theodorini, la 27 septembrie 1859, în urma suspendării ziarelor *Românul* și *Nichipercea*, la 9 iunie 1862, după asasinarea lui Barbu Catargiu, deoarece era bănuit că fusese părtaș la complotul ce a pus la cale acest asasinat⁴. La 3 august 1863, dacă nu l-ar fi scăpat o artistă, Marița Constantinescu-Blonda era chiar să fie omorât în bătaie de către agenții de poliție⁵. În 1865 redactează violenta gazetă opoziționistă „Clopotul”⁶.

Eugeniu Carada n-a pășit în viața oficială a țării și a refuzat orice numire într-o funcție publică, rămânând toată viața un adept fervent al ideilor mazziniene⁷. Carada este unul dintre autorii complotului care a dus la abdicarea lui Alexandru Ioan Cuza, de la 11 februarie 1866, și un militant activ pentru aducerea principelui străin în țară. În 1866, se găsea la Paris, unde împreună cu

1 D. Teleor, *Eugeniu Carada (1836-1910)*, Tipografia și Stab. De arte Grafice G. Ionescu, București, 1910, p. 5.

7.Revista “Ramuri”, Craiova, 1910, p. 145.

2Ibidem, p. 146.

3Mihail Gr. Romașcanu, op. cit., p. 23.

4Ibidem, p. 32.

5D. Teleor, op. cit, p. 13.

6Mariana Leferman, Gabriela Braun, Adrian Năstase, Tudor Nedelcea, Florentina Urziceanu, *Repere spirituale românești. Un dicționar al personalităților din Dolj*, Edit. AIUS, PrintEd, Craiova, 2005, p.61.. (în continuare se va cita *Repere spirituale românești. Un dicționar al personalităților din Dolj*).

7<https://saccsiv.wordpress.com/2016/06/22/eugeniu-carada-a-aparut-de-nicaieri-cu-o-suma-colosala-de-bani-si-a-infiintat-banca-nationala-a-romaniei-a-cui-e-deci-bnr/>

Brătianu pregătea realizarea unuia din punctele rezoluției din 1857, și anume, aducerea prințului străin. Întors în țară, împreună cu Costache Rosetti, face în 24 de ore, proiectul de constituție, pe care guvernul și-l însușește în întregime și-l depune în Cameră. Între 1860-1870 Carada, a fost deputat, consilier comunal și ajutor de primar al capitalei. În 1867 a fost trimis la Paris de către Carol în misiune diplomatică, iar în timpul guvernului Brătianu a îndeplinit mai multe astfel de misiuni, pe care întotdeauna le-a îndeplinit cu conștiinciozitate și dibăcie. În anul 1870, când Franța și Prusia germană au fost în război, Carada a fost un aprig susținător al Franței, devenind membru al unui complot care dorea să îl înlăture de pe tronul României pe Carol I - care era crezut a fi omul Germaniei. Amestecat în revoluția de la Ploiești din 1870, este dat în judecată ca autor moral al mișcării, însă este achitat la Târgoviște⁸. Carol I nu s-a răzbunat niciodată pe Carada, dimpotrivă îi aprecia patriotismul și încăpățânarea altruistă.

ACTIVITATEA SA ÎN SLUJBA OBTINERII INDEPENDENȚEI

Începând cu anul 1871 Carada părăsește redacția ziarului *Românul*, stabilindu-se în Franța de unde nu se mai întoarce decât în timpul războiului pentru independență când se întovărășește cu I.C.Brătianu. Deși nu era militar, Carada a făcut războiul din prima până în ultima zi, luând ranița în spate și luptând, ca un soldat. Pentru voinicia lui a primit decorația „Trecerea Dunării”, la primirea căreia ar fi exclamat: „*Aceasta o merit, fiindcă am trecut Dunărea*”⁹. Carol I l-a pus pe Carada să se ocupe de pregătirea logistică a Războiului de Independență din 1877. În calitate de administrator al banilor armatei, Carada a dat un strălucit exemplu de eficacitate și chibzuință. Datorită manierei în care a pregătit Războiul de Independență, Eugeniu Carada a fost propulsat în fruntea economiștilor români ai vremii. După încheierea războiului, împreună cu alți fruntași a făcut parte din comisia de răscumpărare a căilor ferate române, dar când și-a încheiat misiunea, a refuzat toate portofoliile de ministru care i-au fost oferite.

STĂLPUL DE OȚEL AL BĂNCII NAȚIONALE

În anul 1881 Carada este numit în funcția de director și viceguvernator al Băncii Naționale, dar demisionează peste trei luni fără să fi intrat în slujbă (legenda spune că că motivul pentru care Carada a refuzat funcția de guvernator era acela că nu dorea ca actul numirii sale să fie semnat de rege¹⁰). În 1883 este ales director al Băncii Naționale, unde va depune o activitate fenomenală în ciuda faptului că nimeni nu îl credea capabil de o astfel de putere de muncă și destoinicie în ale finanțelor și administrației. Carada s-a impus tuturor prin răbdare, devotament absolut, pricepere și stăruință, ridicând instituția Băncii Naționale la nivelul celor din străinătate, mărindu-i colosal veniturile, crediturile și soliditatea¹¹. Așadar, Carada este creatorul Băncii Naționale și organizatorul creditului statului român. El a dovedit că românul se pricepe nu numai la coarnele plugului, ci și la probleme grele financiare¹². Până la sfârșitul vieții lui a fost stâlpul de oțel al Băncii Naționale, care e strâns concrecută cu însăși ființa statului român. Eugeniu Carada a condus politica financiară a României. El a sprijinit cu sfatul și cu mijloace materiale o mulțime de firme iar pe unele le-a scăpat chiar și de faliment. Dorind ca reputația financiară a României să ia amploare și în străinătate și ca viața economică a Regatului să se consolideze, Carada ajunge la concluzia că acestea sunt posibile doar prin întărirea comerțului și industriei naționale dar și având firme solide¹³. În primăvara anului 1884, Carada punea fundamentul clădirii Băncii. Lucrările aflate sub directa sa supraveghere și

8D. Teleor, op. cit., p. 12.

9Revista “Ramuri”, Craiova, 1910, p. 148.

10 Adrian Cioroianu, *Cea mai frumoasă poveste. Câteva adevăruri simple despre istoria românilor*, Editura Curtea Veche, București, 2013, p. 32.

11D. Teleor, op. cit., p. 5..

12Revista “Ramuri”, Craiova, 1910, p. 149.

13Ibidem.

conducere au durat până în iunie 1890. Deși nu a consimțit să primească funcția de Guvernator, acceptă într-un final să fie director, după ce Brătianu l-a amenințat că își dă demisia din Guvern.

SPRIJINIREA ROMÂNILOR DIN TRANSILVANIA

Despre el, scriitorul Liviu Rebreanu spunea: “Carada și-a început viața cu versuri și și-a sfârșit-o cu proza cifrelor...”¹⁴. Eugeniu Carada a fost un om care nu a uitat niciodată preceptul creștinesc: “iubește pe aproapele tău ca pe tine însuși” și tocmai de aceea oricine a bătut vreodată la ușa lui, necăjit și abătut, nu se întâmpla niciodată ca aceea să nu iasă mângâiați și ajutați de dânsul, pentru că așa era el, un om minunat cu o inimă de aur¹⁵. El, care nu a avut familie, ajunsese să fie ca un părinte pentru oamenii buni și harnici care ajungeau la strâmtoare. În București a ridicat monumentul celor de la 1848 din Dealul Spirii, contribuind cu sume enorme ceea ce l-a făcut un sincer democrat în toată viața lui, care și-a jertfit mintea, inima și averea pentru binele obștesc¹⁶. Un rol puțin știut îl are Carada în susținerea românilor din afara granițelor statului român de atunci. Cu banii dați de el sunt ridicate școli și biserici, ca, de pildă, Biserica Adormirea Maicii Domnului din Brașov sau Catedrala de la Vârșet. „În împrejurări grele, când oamenii conducători ai țării libere nu puteau sau nu îndrăzneau să facă nimic pentru noi – cum spunea evocator Liviu Rebreanu în 1924, la ridicarea statuii lui Carada -, el plătea amenzile tribunalelor ungurești care ținteau să ne înăbușe ziarele, subvenționa publicațiile noastre, ne ajuta să susținem școlile și să clădim biserici”¹⁷.

OPERA LITERAR-ARTISTICĂ

Eugeniu Carada a fost și un fiu al Muzelor, însă nu dintr-aceia care a creat pagini nemuritoare dat fiind că operele sale sunt izvorâte din inima lui caldă de patriot. Scrierile lui au avut însă darul să trezească însuflețirea patriotică în sufletele din generația sa. Debutează editorial cu „Ultima oră a unui oștean român din timpul lui Mihai”(1855), iar până în 1860 traduce și adaptează multe drame, comedii și vodeviluri¹⁸. scrie cântonete cu un profund caracter patriotic, "Pandurul cerșetor" și "Milcovul"¹⁹:

„Dac' aveți în vine sânge, dacă aveți în voi simțire,
Pentru biata Românie, pentru scumpu-i viitor,
Cu toți mâna dați odată și 'nchinați pentru Unire
Fiți uniți, v-o zice asta, un biet bătrân cerșetor.” (Eugeniu Carada- Pandurul cerșetor, 1857)

.....
Frunzuliță lemn uscat,
Milcove, râu blestemat
De ce oare n-ai secat
Și matca nu ți-ai uscat?
Și cu undele-ți să piară
Și mișei și răi din țară,
Iar Unirea să domnească.
Frați cu frați să se înfrățească.
Și unde curg apele tele
Să mi-ți crească floricele

14<https://saccsiv.wordpress.com/2016/06/22/eugeniu-carada-a-apatut-de-nicaieri-cu-o-suma-colosala-de-bani-si-a-infiintat-banca-nationala-a-romaniei-a-cui-e-deci-bnr/>

15Revista “ Ramuri”, Craiova, 1910, p. 152.

16Ibidem.

17<https://saccsiv.wordpress.com/2016/06/22/eugeniu-carada-a-apatut-de-nicaieri-cu-o-suma-colosala-de-bani-si-a-infiintat-banca-nationala-a-romaniei-a-cui-e-deci-bnr/>

18Repere spirituale românești. Un dicționar al personalităților din Dolj, p. 61.

19<https://www.telegrafonline.ro/pdf/786681dee468729d7911716e18dba2f0.pdf>

Să culeagă moldovenii

*Să le-mpartă cu Muntenii!*²⁰ (Eugeniu Carada- Milcovul, 1858)

Unele dintre poeziile lui au trecut chiar și Carpații și se cântă și astăzi cu multă dragoste, cum ar fi “*Frunzuliță verde de stejar*” (din care redăm, mai jos, câteva versuri):

Frunzuliță, frunzuliță verde de stejar!

Ia vezi, dragă mândruliță, ce mai armăsar;

Armăsar voinic de munte, ager, sprintenel,

Negru și cu stemă-n frunte, sari în foc cu el!

Copiliță bălăioară, fii cu Dumnezeu,

Eu merg, dragă fetișoară, să-mi fac rândul meu.

La oaste țara ne cheamă, haideți, frați români,

Să ne batem fără teamă cu orice păgâni.

Ia-ți viteaza săbioară, oștean, dragul meu,

Și-ți dă pentru țărișoară tot sângele tău,

Pentru dulcea țărișoară și steagul străbun.

*Mergi cu dragă inimioară, măi frate român!*²¹.

Eugeniu Carada a fost considerat de contemporanii vremii ca fiind un “*neîntrecut mânuitor al penei*”, acesta s-a născut atunci când literatura românească romantică ajunsese la apogeu iar teatrul l-a atras încă de la o vârstă fragedă după ce a văzut jucându-se pe o scenă craioveană o piesă de către actori ambulanti²². Încă din copilărie, Carada și-a constituit o trupă de teatru formată din prietenii săi care urmau să devină la rândul lor personalități de seamă. Și-au constituit până și o scenă pentru piesele proprii de teatru care au urmat a fi jucate atât de bine încât au fost preluate de actorii de seamă a Craiovei de atunci. Încurajat de actori și de spectatori, Carada și-a continuat activitatea în acest domeniu, traducând și localizând pentru teatrul românesc peste o sută de piese (*Banii, Gloria, Amorul*, traduse din franceză²³).

Toate operele dramatice ale lui Carada poartă o serioasă preocupare constructivă, autorul fiind în căutarea fondului, nu a formei, personajele sale având rol în executarea și luarea în derâdere a decadenței moravurilor. Printre romantismul incurabil, Eugeniu Carada strecoară patriotismul său cald²⁴. Nu-l interesau părerea publicului, ci mișcarea și felul în care personajele sale erau însuflețite pe scenă, nescăpându-i nici cel mai mic amănunt. Originalitatea și puterea de creație a lui Eugeniu Carada, se vădesc limpede în cele două piese ale sale “*Cimpoiul dracului*” și “*Urâta satului*” care au fost jucate multă vreme pe scenele teatrelor naționale din Iași, Craiova și București, fiind atât de valoroase încât se jucau cu prilejul celor mai pretențioase festivități²⁵.

Eugeniu Carada a scris și cea dintâi operă românească “*Fata de la Cozia*”, pusă pe note de compozitorul Flechtenmacher.

Deși teatrul i-a adus bucurie și reușite, activitatea sa literară lua o mai mare amploare, neoprindu-se aici. A scris poezii și cântonete care au făcut ocolul întregului pământ românesc. O

²⁰Luceafărul, Anul IX. Sibiu, 1 Aprilie 1910, nr. 7, p. 164.

²¹<http://autori.citatepedia.ro/de.php?a=Eugeniu+Carada>

²²Mihail Gr. Romașcanu, *op. cit.*, p. 44.

²³D. Teleor, *op. cit.*, p. 6.

²⁴Mihail Gr. Romașcanu, *op. cit.*, p. 46.

²⁵*Ibidem*, p. 49.

parte din cântonetele și poeziile lui Eugeniu Carada au fost strânse într-un volum de I. V. Socec . Pe deasupra , Carada a fost și un foarte talentat critic literar, considerat cel dintâi al țării noastre, foiletoanele publicate în ziarul Românul îi dezvăluiesc o nouă latură a personalității sale multiple. Deși lucrările sale nu prezintă o foarte mare preocupare estetică, sunt de o mare valoare morală și patriotică, acest aspect pornind de la trăirile sale interioare puternice.

Unul dintre biografii acestui proeminent geniu românesc, d-l M. Theodorian afirma în lucrarea sa, apărută în 1922, că Eugeniu Carada „ținea să nu se mai vorbească de fel despre activitatea sa pe tărâm literar”, considerând aceste începuturi „ca pe niște adevărate păcate din tinerețe”²⁶.

Oricare va fi soarta operei sale literare, dramatice sau critice , un lucru este cert și acesta este că figura lui Eugeniu Carada se desprinde din evoluția poporului român, ca o imagine sintetică a generației din care a făcut parte.

ULTIMA MISIUNE

Fidel colaborator al lui I.C. Brătianu, a devenit după moartea acestuia, în 1891, cel care i-a continuat opera veghind, în calitate de șef al Oculței liberale²⁷, ca la conducerea Partidului National Liberal să vină fiul său, Ionel Brătianu. După ce îl va instala în fruntea partidului, la 1909, Carada își încheia și ultima misiune putând să moară împăcat cu sine²⁸.

În ziua de 10 Februarie, la vârsta de 73 de ani, Eugeniu Carada, un om atât de rar pe pământul României intra în eternitate , iar ultima sa dorință a fost să fie îngropat în Craiova lângă mama sa. ”Om bătrân, albit rostindu-și ultima-i dorință ca un copil, obosit, dornic să ațipească, să adoarmă la sânul mamei, sub ochii și îmbrățișarea ei. Te-am dus lângă mama să dormi lângă dânsa...Dar ai găsit două mame în loc de una , care-ți fac loc de odihnă la sânul lor...În afară de brațele mamei tale trupești deschizându-se pământul se deschide și sânul țării tale pentru care ai muncit, ai ostenit și luptat o viață întreagă...” spune domnul V.G. Morțun în cuvântarea sa funebrală.

Se spune că, în momentul când cortegiul funerar a trecut prin fața Palatului regal, Carol I a oprit cortegiul iar garda regală a prezentat onorul cu drapelul României, drapelul de luptă și fanfara²⁹. Eugeniu Carada a fost înmormântat la cimitirul Sineasca din Craiova, acolo unde se născuse și își petrecuse anii copilăriei. La mormântul lui Carada, sculptorul Ion Mateescu a realizat un monument reprezentându-l pe Carada întins pe catafalc, și având încrustat un singur semn: “Crucea Trecerii Dunării”. Românii au jelit într-un glas moartea lui Eugeniu Carada, iar neamului care l-a pierdut îi rămâne o singură mângâiere aceea că un om care a trăit asemenea lui Eugeniu Carada nu moare niciodată. .

Despre Eugeniu Carada au avut doar cuvinte de laudă toți cei care i-au studiat viața sau au avut intersecții cu el în timpul vieții, printre care și V. G. Morțun , care afirmă că *“În generația mare a Brătienilor, a lui Kogălniceanu, Rosetti, Negri și Goleștilor, Eugeniu Carada a avut rost de căpetenie, la prefacerea țării noastre. Viața lui, va rămâne o pildă veșnică tinerimei de azi și de mâine, prin munca neînfrântă în folosul patriei, prin stăruință în urmărirea marilor idealuri.”*

Astfel, Eugeniu Carada devine, pentru orice generație, un model al stăruinței și un ideal al românului iubitor de țară care și-a sacrificat propria persoană pentru fericirea celor ce urma să își croiască un drum pe băttătoritele poteci ale României de azi. Un astfel de om este o raritate atât pentru România cât și pentru întreaga lume deoarece a dat dovadă de multifuncționalitate aducând contribuții în domeniile cultural și economic ale unei țări care înaintea de acțiunile sale nu se afla printre primele țări din Europa cu o Bancă Națională de top.

²⁶*Ibidem*, p. 50.

²⁷<https://saccsiv.wordpress.com/2016/06/22/eugeniu-carada-a-apatut-de-nicaieri-cu-o-suma-colosala-de-bani-si-a-infiintat-banca-nationala-a-romaniei-a-cui-e-deci-bnr/>

²⁸*Ibidem*.

²⁹*Ibidem*.

Astăzi, noi putem doar să apreciem (deși de multe ori nu conștientizăm cât de importantă a fost contribuția lui Carada pentru viitorul țării) câte sacrificii au fost făcute și de cât de multă voință și iubire pentru țara sa a dat dovadă un mare craiovean al cărui nume este mai puțin cunoscut, însă al cărui suflet a fost de mărimi cosmice, acesta fiind Eugeniu Carada.

M. Pherekyde afirma despre craiovean „Numele lui Carada este nedespărțit de toate izbânzile care au făcut nemuritoare numele lui Constantin Rosetti și Ion Brătianu : înlocuirea societății din trecut prin alta nouă, o democrație însuflețită de interesul obștesc, o putere așezată pe muncă, dobândirea și garantarea libertăților publice, unirea țărilor, alegerea Domnului străin, Constituțiunea, jertfa războiului și încununarea României independente cu coroana de oțel”, acesta recunoscându-i astfel, munca și reușita lui Carada în cadrul României.

Unul dintre biografii acestui proeminent geniu românesc, d-l M. Theodorian afirma în lucrarea sa, apărută în 1922, că Eugeniu Carada „ținea să nu se mai vorbească de fel despre activitatea sa pe tărâm literar”, considerând aceste începuturi „ca pe niște adevărate păcate din tinerețe”³⁰.

Oricare va fi soarta operei sale literare, dramatice sau critice , un lucru este cert și acesta este că figura lui Eugeniu Carada se desprinde din evoluția poporului român, ca o imagine sintetică a generației din care a făcut parte.

IN MEMORIAM

La 14 ani de la moartea lui Eugeniu Carada, survenită în 1910, liberalii au decis să ridice un grup statuar în memoria sa, la intersecția străzilor Lipscani și Eugeniu Carada (până la acea dată numită strada Karagheorghievici), în colțul Palatului Vechi al Băncii Naționale. În cadrul Băncii Naționale au fost propuse două variante: statuie și bust. A fost aleasă varianta în formulă academistă a bustului acompaniat de alegorii, simboluri și reliefuri. Principalii susținători ai variantei au fost liberalii Vintilă Brătianu (ministru de finanțe) și Constantin Bibicescu (directorul Băncii Naționale)³¹. Monumentul a fost demolat în 1948 (din alte surse în 1952, 1953-54) din rațiuni politice și probabil distrus, în împrejurări rămase încă insuficient cunoscute. Banca Națională a României a decis refacerea monumentului și pentru realizarea proiectului a fost desemnat sculptorul Ioan Bolborea. Monumentul lui Eugeniu Carada, reconstituit de sculptorul Ioan Bolborea, a fost inaugurat luni 9 septembrie 2013 și este un grup statuar format din bustul lui Carada, două personaje alegorice, trei reliefuri, așezate pe un postament de 4,2 metri și este turnat în bronz.

Monumentul lui Eugeniu Carada din Craiova a fost dezvelit la 28 martie 1937 în scuarul cunoscut sub numele de „Fântâna lui Romanescu. Monumentul lui Eugeniu Carada din Craiova constă din următoarele elemente: o statuie a lui Eugeniu Carada turnată în bronz, mărimea întrecând puțin pe cea naturală, montată pe un soclu. Pe partea din față a soclului este o inscripție cu numele celui omagiat și anii vieții sale (1836-1910), precum și semnătura sculptorului Mihai Onofrei. Aici apare și textul „*Pentru România liberă oricând, oricum, cu oricine și contra oricui*”. *Eugeniu Carada 1860*. Pe celelalte laturi ale soclului au fost montate 3 basoreliefuli care reprezintă 3 momente importante din activitatea lui Carada:

- în redacția ziarului „Românul” (1859-1870);
- prezentând proiectul de Constituție (1866),
- pe câmpul de război din Bulgaria (1877)³².

După 1980, statuia a fost mutată în mai multe rânduri, dar, din toamna lui 2014, statuia se află din nou montată pe amplasamentul inițial.

³⁰*Ibidem*, p. 50.

³¹https://ro.wikipedia.org/wiki/Monumentul_lui_Eugeniu_Carada_din_Bucure%C8%99ti

³²https://ro.wikipedia.org/wiki/Monumentul_lui_Eugeniu_Carada_din_Craiova

BIBLIOGRAFIE

- CIOROIANU, Adrian, *Cea mai frumoasă poveste. Câteva adevăruri simple despre istoria românilor*, Editura Curtea Veche, București, 2013.
- LEFERMAN, Mariana, BRAUN, Gabriela, NĂSTASE, Adrian, NEDELCEA, Tudor, URZICEANU, Florentina, *Repere spirituale românești. Un dicționar al personalităților din Dolj*, Edit. AIUS, PrintEd, Craiova, 2005.
- TELEOR, Dumitru, Eugeniu Carada (1836-1910), Tipografia și Stab. de arte Grafice G. Ionescu, București, 1910.
- ROMAȘCANU, Gr. Mihail, *Eugeniu Carada (1836-1910)*, Editura Cartea Românească, București, 1937.

PERIODICE

- Arhivele Olteniei, anul XIV, ian.-april. 1935, nr.77-78.
- Luceafărul, Anul IX. Sibiu, 1 Aprilie 1910, nr. 7.
- Revista “ Ramuri”, Craiova, 1910.

SURSE WEB

- <https://sacsiv.wordpress.com/2016/06/22/eugeniu-carada-a-apatut-de-nicaieri-cu-o-suma-colosala-de-bani-si-a-infiintat-banca-nationala-a-romaniei-a-cui-e-deci-bnr/>
- <https://www.telegrafonline.ro/pdf/786681dee468729d7911716e18dba2f0.pdf>
- <http://autori.citatepedia.ro/de.php?a=Eugeniu+Carada>
- https://ro.wikipedia.org/wiki/Monumentul_lui_Eugeniu_Carada_din_Bucure%C8%99ti
- https://ro.wikipedia.org/wiki/Monumentul_lui_Eugeniu_Carada_din_Craiova

Eugeniu Carada, 1862
Sursa: Mihail Gr. Romaşcanu, *Eugeniu Carada (1836-1910)*, Editura Cartea Românească,
Bucureşti, 1937, p. 167.

Eugeniu Carada

Petruța Carada
(1874)

Ecaterina Filipin
Angela V. Lascar

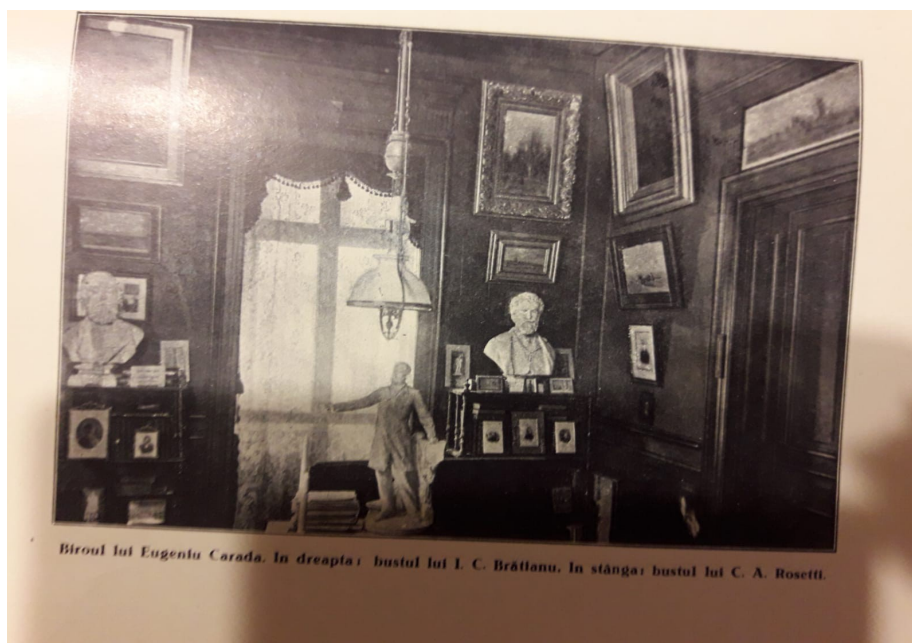
Sursa: Mihail Gr. Romașcanu, *Eugeniu Carada (1836-1910)*, Editura Cartea Românească, București, 1937, p. 167.

Casa lui Eugeniu Carada din București, Strada Pitar Moșu.

Biblioteca Centrală
Regională Craiova

Casa lui Eugeniu Carada din București, strada Pitar Moș
Sursa: Mihail Gr. Romașcanu, *Eugeniu Carada (1836-1910)*, Editura Cartea Românească,
București, 1937, p. 331.

Biroul lui Eugeniu Carada, în dreapta- bustul lui I. C. Brătianu și în stânga, bustul lui C. A. Rosetti
Sursa: Mihail Gr. Romașcanu, *Eugeniu Carada (1836-1910)*, Editura Cartea Românească, București, 1937, p. 339..

Antreul casei lui Eugeniu Carada

Sursa: Mihail Gr. Romașcanu, *Eugeniu Carada (1836-1910)*, Editura Cartea Românească, București, 1937, p. 333.

Eugeniu Carada la inaugurarea monumentului lui I. C. Brătianu
Sursa: Mihail Gr. Romașcanu, *Eugeniu Carada (1836-1910)*, Editura Cartea Românească, București, 1937, p. 348.

Vechiul sediu al Băncii Naționale

https://ro.wikipedia.org/wiki/Banca_Na%C8%9Bional%C4%83_a_Rom%C3%A2niei#/media/File:Bgiusca_Banca_Nationala_a_Romaniei.jpg

Banca Națională a României

[https://www.google.ro/search?](https://www.google.ro/search?q=eugeniu+carada&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=0ahUKEwi_kMv30NveAhWCtIsKHa6MB3wQ_AUIDygC&biw=1280&bih=861#imgrc=QX_ed7MGOJwVkm:&spf=1542464735685)

[q=eugeniu+carada&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=0ahUKEwi_kMv30NveAhWCtIsKHa6MB3wQ_AUIDygC&biw=1280&bih=861#imgrc=QX_ed7MGOJwVkm:&spf=1542464735685](https://www.google.ro/search?q=eugeniu+carada&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=0ahUKEwi_kMv30NveAhWCtIsKHa6MB3wQ_AUIDygC&biw=1280&bih=861#imgrc=QX_ed7MGOJwVkm:&spf=1542464735685)

Monumentul Comemorativ al Pompierilor din București, lucrarea a fost plătită prin subscripție deschisă, gestionată de o comisie, al cărei președinte a fost Eugeniu Carada
<http://imageromania.ro/imagini/bucure%C5%9Fti-monumentul-pompierilor.html>

Dezvelirea monumentului Eugeniu Carada în București

<http://ouatib.blogspot.com/2016/08/monumentul-eugeniu-carada-1924.html>

Monumentul lui Eugeniu Carada, pe prima pagină a publicației Ilustrația-Jurnal Universal, anul XIII, nr 97, martie 1924

https://ro.wikipedia.org/wiki/Monumentul_lui_Eugeniu_Carada_din_Bucure%C8%99ti

Monumentul lui Eugeniu Carada reconstituit (11 octombrie 2013)
https://ro.wikipedia.org/wiki/Monumentul_lui_Eugeniu_Carada_din_Bucure%C8%99ti

Basorelieful din stânga

https://ro.wikipedia.org/wiki/Monumentul_lui_Eugeniu_Carada_din_Bucure%C8%99ti#/media/File:Monumentul_Eugeniu_Carada_%E2%80%93_basorelief_dreapta.JPG

Basorelieful din centru

https://ro.wikipedia.org/wiki/Monumentul_lui_Eugeniu_Carada_din_Bucure%C8%99ti#/media/File:Monumentul_Eugeniu_Carada_%E2%80%93_basorelief_dreapta.JPG

Basorelieful din dreapta

https://ro.wikipedia.org/wiki/Monumentul_lui_Eugeniu_Carada_din_Bucure%C8%99ti#/media/File:Monumentul_Eugeniu_Carada_%E2%80%93_basorelief_dreapta.JPG

https://www.google.ro/search?q=eugeniu+carada&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=0ahUKEwi_kMv30NveAhWCtIsKHa6MB3wQ_AUIDygC&biw=1280&bih=861#imgrc=uEBelNCJjbe6qM:&spf=1542464735685

https://ro.wikipedia.org/wiki/Eugeniu_Carada#/media/File:Stamps_of_Romania,_2010-21.jpg

Monumentul Eugeniu Carada, aflat în apropierea Casei Studenților, la intersecția străzilor Arieș, C. D. Fortunescu și Eugeniu Carada
<http://www.monumenteoltenia.ro/monumentul-eugeniu-carada-craiova/>

Monumentul funerar al lui Eugeniu Carada din cimitirul Sineasca din Craiova este un catafalc din bronz în care odihnește scriitorul, publicistul și economistul Eugeniu Carada, fost guvernator al Băncii Naționale a României. Lucrarea a fost executată de sculptorul Ion Mateescu.

<http://www.monumenteoltenia.ro/monumentul-funerar-al-lui-eugeniu-carada-craiova/>

**GHEORGHE CHIȚU, PERSONALITATE MARCANTĂ A ORAȘULUI
CRAIOVA**

Elevi:

Gorgoteanu Ștefania

Șerban Marina

Badea Paul

Opriș Emanuel

Munteanu Marina

Profesori îndrumători:

Stancu-Filipescu Cristian

Călăfăteanu Dorin Georgică

Colegiul Național „Gheorghe Chițu” Craiova

Născut în comuna olteană Oboga, Gheorghe Chițu și-a făcut studiile primare și o parte din cele gimnaziale și liceale la Școala centrală de băieți (actualul Colegiu Național „Carol I”), pentru a le finaliza în București la Colegiul Național „Sf. Sava”.

Personalitate publică de prestigiu, Gheorghe Chițu se implică în evenimentele istorice importante de la jumătatea secolului al XIX-lea. Astfel, în timpul revoluției din Țara Românească el a acționat în calitate de comisar revoluționar. El primise misiunea „să meargă oriunde trebuință ar fi fost spre a explica Constituția și reformele din ea isvorând” celor care doreau să susțină guvernul revoluționar.¹

Se cunoaște faptul că orașul Craiova a fost ales, nu întâmplător, drept locul de întrunire a guvernului provizoriu înainte ca acesta să ajungă la București. În cetatea Băniei acest guvern a fost protejat de o bună parte a populației dirijată de Ioan Maiorescu. Revoluția nu a cunoscut însă un drum neted nici în orașul oltean. În opoziție cu exponenții vechiului regim, adepții revoluției au înființat, la mijlocul lunii iunie, Clubul revoluționar. Mutat în sediul Școlii centrale, clubul a acționat prin cei 60 de reprezentanți pentru susținerea obiectivelor revoluției, pentru explicarea acestora maselor largi. Cei mai importanți au fost, printre alții, Petrache și Costache Romanescu, Petrache Cernătescu, Nicolae Pleșoianu dar și Gheorghe Chițu. Compus în mare parte din intelectuali, clubul s-a situat pe poziții radicale în problema agrară, susținând împroprietărirea țăranilor fără despăgubire.²

În vederea consolidării revoluției, Clubul revoluționar a organizat, sub conducerea lui Gheorghe Chițu, o gardă națională din cetățenii orașului. În fiecare duminică, patrioții înscriși făceau exerciții cu armele. Gheorghe Chițu, căruia îi revine meritul principal în organizarea acestei prime formațiuni revoluționare armate în Craiova, vorbind despre buna pregătire a efectivului comandat de el, afirma cu toată convingerea că „la nevoie se va lupta și cu puterile din afară.”³

După înfrângerea revoluției, Gheorghe Chițu, în condițiile unei atmosfere mai aspre față de revoluționari, s-a refugiat la Viena unde a beneficiat de o bursă în domeniul științelor juridice. Aici a obținut titlul de doctor la Viena⁴. În calitate de strălucit student a tradus, după Th. Gauthier și Noel Parfait, drama *Evreica din Algeria* și a publicat în Vestitorul românesc al lui Zaharia Carcalechi, Sonet pentru domnul Lud Wiest. Studentul oltean este și autorul altor versuri, foiletoane satirice, cronici teatrale și artistice. La Viena a publicat în 1850 o broșură, *Oracolul anului 1851*, în care își expune părerea despre ideea daco-românismului.⁵

În condițiile activizării mișcării unioniste în deceniul 6 al secolului al XIX-lea, Craiova se află în primul rând ale acesteia. Fostul profesor craiovean, Ioan Maiorescu, scria, în martie 1856, lui Gheorghe Magheru că unirea Moldovei cu Țara Românească reprezintă „singurul mijloc de viață pentru noi”, pentru intrarea celor două principate în „marea familie a Europei.”⁶

Nicolae Golescu îl informa pe vărul său Al. Golescu-Negru că în toată Țara Românească se semnau petiții pentru unire și că „la Craiova se țineau aproape zilnic mitinguri în acest scop.”⁷

Gheorghe Chițu a fost unul dintre militanții de frunte pentru realizarea Unirii. A făcut parte, alături de profesorii G.M. Fontantin, Basil Calloianu și Costache Cernătescu, din Comitetul electoral din Craiova, al cărui președinte era Dimitrie Haralamb. Pentru ca propaganda în favoarea unirii Principatelor să fie mai eficace, luptătorii craioveni au editat, începând din 22 aprilie 1857, un

1 Nicolae Andrei, *Voievozi ai spiritului*, Editura Alma, Craiova, 2000, p. 77.

2 Ion Cetățeanu și Ilarie Hinoveanu(coord.), *Craiova-trecut, prezent și viitor*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1979, p.83.

3 *Ibidem*, p.84.

4 Petre Gigea-Gorun, *Un secol de la atribuirea numelui de „Gheorghe Chițu” Școlii de Comerț din Craiova*, Fundația „Scrisul Românesc”, Craiova, 2009, p. 27.

5 Nicolae Andrei, *op.cit.*, p.78.

6 Ion Cetățeanu și Ilarie Hinoveanu(coord.), *op.cit.*, p.88.

7 *Ibidem*, p.88.

jurnal politic și literar, intitulat „Vocea Oltului”, care-și va schimba numele o lună mai târziu în „Oltul”. În cele 53 de numere apărute în anul 1857 ziarul s-a dovedit a fi cel mai eficient și mai dinamic mijloc de informare și popularizare a programului, partidei naționale” și de antrenare a locuitorilor Olteniei la lupta „pentru triumful idealului de unire a românilor”.⁸

Pe Gheorghe Chițu îl vedem implicat în adunarea organizată în sala de festivități a Școlii Centrale și la care au fost prezenți 300 de craioveni dar și ca artizan al mării manifestații pro-unioniste realizată în orașul Craiova, în piața din fața clădirii Școlii centrale, în seara zilei de 11 octombrie 1857, eveniment imortalizat mai târziu în tabloul *Hora Unirii la Craiova* de către pictorul Theodor Aman.

Militant neobosit pentru unirea Moldovei cu Țara Românească, Gheorghe Chițu scria într-un articol din „Vocea Oltului” din 7 mai 1857: *„Astăzi românii nu fac, prin proclamarea dorinței lor de a se uni cu ceilalți frați moldoveni, decât dau o strălucită dovadă tuturor bărbaților de stat și lumii întregi, că ei și-au înțeles misiunea lor cea adevărată și vor s-o împlinească cu conștiință. Fericiți cei ce consimt și simpatizează cu proiectul lor; aceia lucrează în înțelegere cu providența – mama popoarelor....Să nu-și imagineze cineva că dacă ideea Uniunii, născută în sufletul României de atâtea secole, nu s-a putut realiza până acum, apoi, nu se va realiza nici de acum înainte! O nu! nici de cum! Cauza principală că românii nu s-au putut uni cu statornicie și pentru totdeauna a fost numai că ideea Unirii nu pătrunsese în inimile tuturor cu aceeași putere – cu aceeași viață ca în timpul de azi....Astăzi, când cultura și luminile au înaintat în România cu pași gigantici; când antipatiile între naționalități au mai dispărut; când dreptul ginților s-a îndulcit foarte mult; când drepturile unei națiuni, fie măcar cât de mic în comparativ cu alta, nu se mai calcă în picioare de puterea brutală a celor mai tari, astăzi, zic, la lumina secolului al XIX-lea, Unirea Principatelor, proclamată de români și molodoveni cu atâta căldură și entuziasm, adoptată și îmbrățișată de Europa cu atâta interes și bunăvoință, trebuie negreșit să triumfe. Ea va triumfa, pentru că este inspirată de Dumnezeuul progresului și reclamată de un popor de cinci milioane de suflete.”⁹*

Gheorghe Chițu a deținut o mulțime de funcții publice, ca măsură a valorii sale umane și profesionale. A fost magistrat și președinte al Tribunalului județului Dolj dar și procuror general la Curtea de Apel din Craiova. A fost cel care a organizat Baroul Dolj în 1864, pe care l-a condus până în 1876, când este ales senator și părăsește Craiova în favoarea capitalei.

Primar al Băniei (1864-1866) s-a dovedit harnic și priceput. Aici, a pus, împreună cu prietenul său Ion Theodorian, în 1871 primei Tipografii Române, de sub ale cărei teascuri au ieșit numeroase cărți de valoare, între care și *Istoria revoluțiunii române* (1874) de Constantin D. Aricescu.

Gheorghe Chițu a fost membru fondator al Partidului Național Liberal (1875). Din 1876, a fost, în mai multe rânduri, ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice (1876-1878; 1884-1885), Finanțelor (1881-1882); Justiției (1882) și, respectiv, Internelor (1882-1884).

În calitate de ministru al educației are meritul de a fi sprijinit ctitorirea în Cetatea Băniei, a trei din cele mai importante instituții de învățământ preuniversitar: Școala normală de învățători „Ștefan Velovan”, Colegiul Național Economic „Gh. Chițu” și Școala de Arte și Meserii, ce și-a trecut pe frontispiciu numele celebrului Constantin Brâncuși.

Primarul Craiovei, Constantin Ciocăzan (1907-1911), afirma despre complexitatea personalității lui Gheorghe Chițu în dezvoltarea învățământului românesc : „Gheorghe Chițu a creat școale pe tot teritoriul țării, știind că nici odată nu va fi destul de mare poporul său, destul de unit ca neam, destul de independent, destul de puternic contra dușmanilor, câtă vreme nu-și va cunoaște datoriile și va fi înunecat la minte”¹⁰.

Gheorghe Chițu a fost profesor al Facultății de Drept a Universității din București și, de asemenea, președinte al Societății pentru Învățătura Poporului Român. A fost un promotor al Legii Teatrului și are, între altele, și meritul de a fi aprobat crearea unei rente viagere pentru Eminescu și

⁸Nicolae Andrei, *op.cit.*, p.78.

⁹*Ibidem*, p.89-90

¹⁰Petre Gigea-Gorun, Antonie Solomon, *Aleea Marilor Personalități din Craiova*, 2006, p.57.

de a-l fi rechemat la catedra universitară pe Titu Maiorescu, îndepărtat anterior de Christian Tell.

La 27 iunie 1879, la vârsta de 51 de ani, a fost numit în rândul membrilor titulari ai celui mai înalt for cultural al țării: Academia Română.

Fondator al școlii care îi poartă numele, a predat aici dreptul commercial între octombrie 1878-noiembrie 1891, apoi a fost profesor de științe juridice la Universitatea din București. De remarcat că, în ședința parlamentară din 28 iunie 1871 a depus un amendament privind alocarea în bugetul statului a unei sume de 10000 lei pentru înființarea unei școli de comerț la Craiova. Visul său a devenit realitate 6 ani mai tarziu, Bănia beneficiind pentru prima data de o școală cu un asemenea profil. Această școală va primi numele său prin Decretul Regal numărul 1419 din anul 1909.

De remarcat este faptul că o sumă de personalități publice locale și naționale au absolvit cursurile prestigiosului colegiu economic. Printre aceștia îi putem aminti pe: Remus Comăneanu(1888-1963), director al Teatrului Național Craiova (1948); Eugen Constant(1890-1981), secretar al Teatrului Național Craiova, Constantin Fota; ministru al Comerțului și Turismului în perioada1990-1992; Ion Nicola, director general financiar al Patriarhiei Române, Iulian Vlad, șeful Securității române la finalul regimului comunist; Petre Gigea Gorun-primar al Craiovei și Ambasadorul României la Paris.

Gheorghe Chițu a fost apreciat de contemporani, de regale Carol I. Acesta, atunci când aveau loc remanieri guvernamentale, solicita ca două persoane să nu fie schimbate: Spiru Haret și Gheorghe Chițu.

Cotidianul „Adevărul” din 30 octombrie 1897 descria cu obiectivitate personalitatea lui Gheorghe Chițu: „Un luptător, un agitator, un orator de mare talent, ale cărui discursuri respirau dragostea de țară, iubirea de neam, dorința de a vedea România mare și puternică. Pe lângă talent și inteligență, pe lângă cultura și sentimente alese, întrunea și o rară cinste, o neasemuită corectitudine...”¹¹

BIBLIOGRAFIE:

1. Nicolae Andrei, *Voievozi ai spiritului*, Editura Alma, Craiova, 2000.
2. Ion Cetățeanu și Ilarie Hinoveanu(coord.), *Craiova-trecut, prezent și viitor*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1979.
3. Petre Gigea-Gorun, *Un secol de la atribuirea numelui de „Gheorghe Chițu” Școalei de Comerț din Craiova*.
4. Petre Gigea-Gorun, Antonie Solomon, *Aleea Marilor Personalități din Craiova*, 2006

¹¹*Ibidem*, p.38-39.

ANEXE:

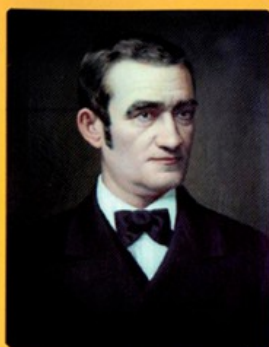
GHEORGHE CHIȚU

COLEGIUL NAȚIONAL ECONOMIC „GH. CHIȚU” CRAIOVA, 2018

**APARTIE
EDITORIALA**

Dorina Nichifor

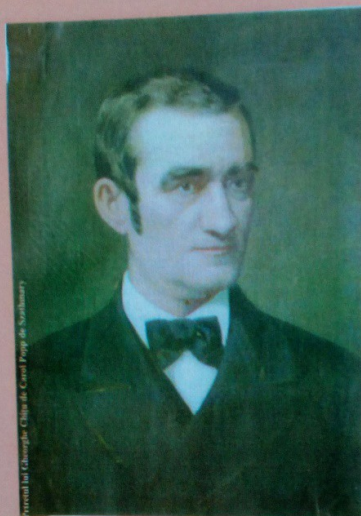

GHEORGHE CHIȚU

REPREZENTANT AL
LIBERALISMULUI MODERN
DIN ROMÂNIA

SITECH

PETRE GIGEA- GORUN

**UN SECOL DE LA ATRIBUIREA
NUMELUI DE "GHEORGHE CHIȚU",
ȘCOALEI DE COMERȚ DIN CRAIOVA**

Craiova
Fundația „Scrișul Românesc”
2009

GHEORGHE CHIȚU,
ALEEA PERSONALITĂȚILOR, CRAIOVA, 2009

ELEVI ȘI PROFESORI OMAGIINDU-L PE GHEORGHE CHIȚU,
ALEEA PERSONALITĂȚILOR, CRAIOVA, 2009

IOAN C. MIHAIL, MILIONAR DE MODĂ VECHĂ

Elevi:

Golașu Georgiana

Hornea Giulia

Tuță Anamaria

Dobre Mario

Tone Ștefania

Profesor îndrumător:

Gîdăr Carmen Delia

Colegiul Național "Elena Cuza" Craiova

Istoria familiei Mihail se încheie odată cu dispariția ultimului membru, Ioan (sau Jean) Mihail, însă memoria este încă vie în rândul oltenilor, căci ctitoriile lor le-au fost lăsate moștenire, cu rugămintea nescrisă de a le duce mai departe povestea.

Sub imperiul unei averi obținute printr-o trudă imensă, se naște la 16 noiembrie 1875, ultimul macedonean al familiei Mihail, cu o istorie amplificată de contexte. Se spune despre această personalitate că a fost cel mai bogat român al secolului al XIX-lea, de altfel această ipoteză având mici incertitudini.

O parte semnificativă a averii lui o moștenise de la tatăl său, latifundiarul Constantin Mihail, urmând că mai apoi să se adauge la averea lui încă două moșteniri lăsate de Elena Dumba și Maria Colloni, femei foarte bine văzute și extraordinar de bogate care nu aveau urmași direcți. Ca să putem înțelege pe deplin de când a prins rădăcini averea familiei o să facem o scurtă istorisire.

De origine macedoneană, ”din clisura valahă”, spunea Alexandru Firescu, cei dintâi membri ai familiei s-au stabilit pe pământul oltenesc în primul deceniu al secolului al XIX-lea.¹ Comunitatea macedonenilor întodeauna a trăit în bună înțelegere și pace cu întreaga populație de pe teritoriul de astăzi al României și majoritatea s-a făcut remarcată în plan social cu o reală influență culturală, economică și politică.

Încă de la străbunicul lui Jean, Nicolae Mihail, numele de Mihail a fost definitivat pe o axiomă ce răzbate glorioasă și prin timpurile noastre (tatăl său, Mihail Constantin, i-a lăsat unicului urmaș, ca patronim numele de Mihail, acest fapt întâmplându-se adesea în genealogia românească).

Pe atunci, conform omului politic Constantin Argetoianu, apropiat al familiei Mihail, la finalul secolului XIX și în prima jumătate a secolului XX, Nicolae a devenit ”caldarâmar”, adică avea în sarcină pavarea străzilor orașului Craiova.²

A fi ”caldarâmar” era o activitate deosebită și aducătoare de profit. Acești profesioniști lipseau, pentru că Oltenia, ”Mica Valahie”, ca și Țara Românească și Moldova în general, se găsiseră până la 1821 în plin secol fanariot, iar modernizarea infrastructurii nu era o prioritate pentru efemerii domnitori fanarioți. Între 1718-1739, Oltenia fusese provincie austriacă, stăpânirea fiind greu de suportat din cauza fiscalității și exploatării ordonate, tipic habsburgice, dar elită boierească avusese ocazia să vadă și anumite elemente de civilizație occidentală.³

Nicolae a înțeles pe deplin importanța pământului în acele timpuri, pe această premisă sporindu-și averea.

Din dorința lui de a duce numele Mihail mai departe a avut grijă să-i insuflă unicului sau fiu, Constantin (Dini), și dragostea de carte. Oferindu-i posibilitatea să studieze la Școala de Agricultură din Hohenheim, unde și-a luat licența, în anul 1857, după care a mers la Viena, pentru aprofundarea studiilor.

În timpul studiilor la Viena se conturează o frumoasă poveste de dragoste între Constantin și Mathilda Spiro.

¹Alexandru Firescu, *Ascendența istorică a unei ilustre familii de patrioți și filantropi olteni*, în revista ”Excelsior”, an 2, nr. 7/mai 1998, p.15

²*Aromânii. Istorie. Limbă. Destin* – coordonator Neagu Djuvara, Edit. Fundației Culturale Române, București, 1996, p. 96-97

³Paul Rezeanu, *Amintirile orașului Craiova*, Editura Alma, Craiova, 2006, p.149

"Era fiica altui macedonean, care însă nu reușise să facă avere. Primise totuși o educație aleasă, era tânără și frumoasă, recunoscută în mediul select al capitalei imperiale" spunea Paul Rezeanu⁴. Toate bune și frumoase, cei doi tineri și-au consumat iubirea, rezultând în urmă căsătoriei cei patru copii: Victoria, Nicolae, Nicolae și Jean. Primii doi, mai puțin norocoși, au murit la o vârstă fragedă – 2, respectiv 3 ani - la câteva zile unul după altul.

Cât despre Jean, se zvonește că a fost rezultatul adulterului dintre Mathilda și colonelul Gioni Crețanu, fost ministru plenipotențiar. Constantin Argetoianu pomenea în memoriile sale de asemănarea izbitoare a copilului cu colonelul Crețanu, afirmând de asemenea că "Dini Mihail a surprins o scrisoare, care nu mai lasă nici un dubiu asupra purtării soției sale." ⁵

Întâmplarea s-a încheiat fără vreun scandal, dar cu tragică moarte inexplicabilă a Mathildei în 1879, zvonindu-se că soțul acesteia o amenințase cu puțin timp înainte că o va ucide. De Colonelul Crețanu nici nu s-a mai pomenit în casă familiei. Jean rămânând în grijă lui Constantin și tratându-l ca pe propriul copil în ciuda convingerii asupra filiației extraconjugale.

Măcinat de cele întâmplate, văduvul și-a canalizat resursele în a înzeci averea. Așa se face că în ultimul deceniu al secolului al XIX-lea a ajuns al doilea om bogat din România, după C. Cantacuzino-Nababul. Avera lui consta mai ales în moșii.

În 1899, el a decis că venise momentul să se gândească la familia să. Avea doi băieți și trebuia să se gândească la viitorul lor, la faptul că și ei urmau să aibă copii. De aceea, a decis să investească în construirea unui palat, în stilul occidental, după planurile arhitectului Paul Gottreau, arhitect al Curții Regale a României. El dorea ca palatul să aibă suficiente camere pentru cei doi fii și viitoarele lor soții.

Când a început construcția palatului, el era în întrecere cu Gr. Cantacuzino-Nababul, primul ministru al țării pe la 1900, care își ridică și el, în același timp, un palat la București (Palatul cu lei, actualul Muzeu al Muzicii).

Construcția palatului s-a încheiat în 1907, însă, la sfârșitul anului, bătrânul Dini Mihail s-a îmbolnăvit. La 29 iunie 1908, a murit, nu înainte de a-și lăsa averea celor doi fii, Nicolae și Ioan (Jean) Mihail, fără a locui măcar o zi în palatul pe care începuse să îl clădească. Palatul nu a ajuns să-și îndeplinească funcția de cămin la care visa Dini Mihail nici pentru copiii săi. (mezinul-Jean, nici în timpul vieții nu a locuit prea mult în palat).

Pe lângă palat, Constantin Mihail a înființat Școală de Agricultură «Nicolae Mihail», - model, de la Bârza-Dolj, care urma să fie „un izvor de lumina pentru folosul obștesc.” A mai fost solicitat în oct. 1889 de Nicolae Stănculescu, primarul comunei Dranic, să cedeze un teren și să contribuie financiar la înființarea unei instituții de învățământ în această localitate.⁶

Nicolae, fiul său mai mare, a trăit mai ales în Franța, unde, notează Constantin Argetoianu, „a căzut pe mâna călugărițelor catolice... Era bigot și maniac”. A murit la Paux, la 44 de ani.⁷

Pe de altă parte, Jean Mihail, s-a întors în țară, după studiile de la Paris, nefiind la fel de vrăjit ca fratele sau de melegurile Franței. S-a făcut remarcat printre elitele române ale vremii (precum și familia regală), iar în Oltenia numele sau era auzit la tot pasul.

A devenit proprietarul întregii averi a familiei în 1918 (după moartea lui Nicolae), după care, în urma primirii a încă două moșteniri, a devenit cel mai bogat om din România, moștenind de la Generalul Androcle Fotino, căsătorit cu sora tatălui lor Aretia în 1901, casă în București și averea

4Ibidem p. 159

5Constantin Argetoianu, *Memorii. Jurnale*, Edit. Humanitas, București, 1991, vol. I, p.181

6ANSJ Dolj, Fundația Jean Mihail, dosar 122/1879.

7Constantin Argetoianu. Op.cit., p.186

sa. Mătușa după mamă, Maria Coloni le lășase moșia de la Deveselu, jud. Olt cu 2000 ha. și o vilă iar Elena Dumba, cealaltă mătușă după tată, îi lășase colecția de tablouri și casă din Craiova.

Personalitatea lui era una destul de controversată, zvonindu-se de acesta că era retras, discret și ursuz. În memoriile sale, Constantin Argetoianu închide guriile rele, spunând :

„Era un om cât se poate de plăcut. Vesel, glumeț, prietenos, foarte bine crescut, cult, plăcut în societate. Îl întâlneam adesea pe la baluri, serate muzicale, la teatru și întotdeauna mi-a făcut o excelentă impresie“.⁸

În mândra tradiție a proprietarilor de pământ, Ioan C. Mihail intră în politică. Se înscrie în Partidul Conservator-1911-, fiind ales deputat, după care, la terminarea Primului Război Mondial se mută la Partidul Național Liberal și devine senator al acestuia, din 1915.

În contrast cu interesele latifundiarilor români din acea vreme, moșierul votează în 1917 pentru împrumutarea țăranilor și exproprierea marilor moșii (cele care depășeau 1.000 de hectare). Decizia este luată strategic, cu tâlc, iar, după Primul Război Mondial, Ioan C. Mihail iese câștigător pe două fronturi. Politicianul devine un campion al cauzei celor mai puțin favorizați de soartă, dar, în același timp, își sporește averea ca urmare a despăgubirilor legii exproprierii și ca o consecință a închirierii proprietăților sale unor particulari sau persoane juridice, ceea ce avea să-l transforme în cel mai bogat român din perioada interbelică.

Este, de asemenea, și foarte cunoscut, pentru că în anii crizei economice din 1929-1933 a garantat pentru statul român împrumutul făcut în Franța.

Dan Falcan, istoric: „El ca persoană particulară, singur, a garantat statul român, spunând că, dacă nu e în stare statul român să plătească, se angajează el să plătească suma respectivă.”⁹

Cu o educație și cultivată peste hotare, cu bunul gust pentru planul estetic al aristocrației, Jean Mihail s-a îndreptat cu pași repezi spre apogeul succesului.

Dar acestea s-au înfăptuit în plan material, social și cultural; căci în viață amoroasă Jean s-a arătat ca fiind întârziat. De-a lungul timpului a avut mai multe amante, dar când se aștepta mai puțin, la 57 de ani, s-a logodit cu o frumoasă tânără de 22 de ani, coborâtoare din familia lui Theodor Aman (strănepoata acestuia). Această avea un rafinament deosebit pentru artă, ca urmare a educației sale.

Astfel, în anul 1935, are loc la Craiova întâlnirea Comitetelor Studențești din țară. O parte din studenți sunt cazați chiar în palatul Jean Mihail. Acesta se întorsese dintr-o călătorie de la Paris și a cerut administratorului să-i prezinte lista cu studenții aflați în palat. I se prezintă și printre numele lor apare și acela al Victoriei Maria Dimo. Cunoscându-i familia, acesta o invită la el să o cunoască mai bine. Se prezintă o tânără frumoasă, cu o privire vie, cu un zâmbet cald, cu o ținută modestă, dar plină de gust. Severul domn, cunoscătorul unei vieți neobosite și trăite din plin (nefiind căsătorit vreodată), rămâne șocat de farmecul pur al domnișoarei și hotărăște imediat, că a două zi să dea o recepție în cinstea ei, invitând studenții aflați la Craiova. Serviciul ireproșabil, vasele în care serveau felurile de mâncare erau din aur. Situația era copleșitoare pentru tânără. A condus-o în tot palatul, arătându-i minunatele bogații aflate în el, tablouri de preț, mobilier, piese de aur și argint, statuete, covoare, etc. Se învârtea în jurului ei ca un “june”, deși diferența de vârstă era de 30 de ani, îi spunea “Domnița Olteniei”. După acesta întâlnire vine la București și el, o dată cu Victoria Dimo și, deși făcuse în 14 februarie 1933 testamentul că lasă toată averea să statului român, evident cu condițiile de rigoare respective, totuși îi promitea, cu ocazia întâlnirilor platonice din București, să se căsătorească, deoarece are încredere în ea și îi va lasă prin testament o mare avere.

Familia Victoriei Dimo începuse să-și certe fiica privind faptul că se “afișează” cu Jean Mihail. În ianuarie 1936, Jean Mihail vine la Căminul “Prahovean” și dispune portarului să o cheme pe domnișoara Victoria Dimo. Acesta o anunță, ea vine repede, îmbujorată; o sărutare fugară de mâna întovărășita de o cutie mare de sticlă stratificată Daum-Nancy, plină cu bomboane de ciocolată

⁸ Ibidem, vol. II, p 76

⁹ Paul Rezeanu, *op.cit.*, p.152

(marca “Zamfirescu”-cofetăria casei regale), un buchet imens de trandafiri”bacarra”și un plic cu o scrisoare. Îi cere să se vadă a doua zi. Directoarea căminului, doamna Stroescu, curioasă de oprirea unei mașini elegante la poartă căminului din care coboară un domn ce oferă tinerei cadouri, o cheamă imediat la ea, solicitându-i plicul cu scrisoarea (pe care Victoria nu apucase să o citească). Tăcută, demnă, domnișoara Dimo rupe scrisoarea, nu-i răspunde nimic, așezându-i pe birou buchetul de flori cu bomboanele. Rezultatul? A fost dată afară din căminul “Prahovean”. Jean Mihail, la care s-a dus imediat, a dorit să intervină, dar nu l-a lăsat. A închiriat o garsonieră, cu acordul familiei, și s-a logodit cu acest filantrop de seamă. Chiar dacă pentru ea era a două căsătorie...

A fost o logodnă ca pentru acele vremuri, aristocrată și demnă. Urma ca la terminarea facultății să se căsătorească, când pe 28 februarie 1936, cam după o luna de la întâmplarea de la cămin, o anunță că logodnicul ei a decedat; o răceală puternică, însoțită de o congestie și apoi un stop cardiac, au fost sulitele ce s-au înfîpt fără milă în Jean Mihail. (“brucopneumonie virală”).

A rămas cu privirea fixată undeva, departe, nu se îndrăgostise de el, însă îl acceptase pentru purtarea să delicată, părintească, pentru afecțiunea pe care i-o arata.

Peste câteva zile, administratorul-avocat al decedatului-Iacobson, o caută și îi spune “Ce păcât că s-a stins din viață, era așa de fericit așteptând căsătoria cu dumneavoastră, Domnița Olteniei”. Aducă: „peste trei zile, veniți la mine, la hotelul Union, deoarece trebuie să legalizăm ultimele sale hotărâri testamentare.”

Conform înțelegeri, pe data de 5 martie 1936, la ora 11.00, s-a dus la hotelul Union. La recepție i s-a spus :”Domnișoară, ne pare rău domnul Iacobson a murit otrăvit ieri seară la Craiova.”

10

În anul 1936, Jean Mihail a lăsat prin testament întreaga să avere statului român: „să fie întrebuințată în opera de utilitate publică, care să dea satisfacție unora din numeroasele trebuințe reclamate de dezvoltarea și propășirea țării noastre”.(din Testament- document anexat) Această era formată din peste 80.000 ha teren arabil, vii, livezi, păduri, izlazuri, heleștee, nenumărate imobile, 30 milioane de lei (aur), în numerar, depuși la bănci sau aflați în casele de fier din locuințele din Craiova și București, aproximativ nouăzeci și cinci de milioane în afecte și acțiuni depuse la diferite bănci din București, Craiova, Tecuci, Oradea, Satu Mare, Baia Mare, bijuterii și lucrări din colecția de tablouri și de artă decorativă europeană. Legatar testamentar era numit Statul Român, reprezentat prin Ministerul de Domenii și Agricultură care urmă să vândă toate bunurile funciare, în loturi de câte trei hectare sătenilor stabiliți pe ele, la prețuri rezonabile. Erau păstrate pădurile și terenurile care erau destinate înființării de ferme model și de școli practice de agricultură. În testament se prevedea că, prin Casă Școalelor, să fie înființate școli primare superioare și biblioteci populare în comunele unde erau moșiile lui Jean Mihail și o Școală Superioară de Agricultură, creată în împrejurimile capitalei sau pe una dintre proprietățile sale din județul Ilfov, cea mai apropiată de București, care să pregătească pe viitori specialiști în domeniul agricol: În convingerea ce am că producțiunea agricolă va rămâne încă multă vreme izvorul principal al avuției țării noastre, cu toate progresele ce se vor realiza în celelalte ramuri de activitate națională, doresc a se înființa o Academie de Agricultură organizată după modelele cele mai perfecționate din alte țări și adoptate condițiunilor speciale ale țării noastre, în care să se concentreze dezvoltarea tuturor studiilor și lucrărilor în legătură cu Agricultură și din care să se poată recruta pe viitor elementele necesare pentru răspândirea învățământului agricol în diferite părți ale țării. Instituțiile de învățământ nou create trebuiau să fie dotate, potrivit dorinței lui Jean Mihail, cu materialul școlar de care aveau nevoie. Școala Superioară de Agricultură de la București, care conform dorinței lui Jean Mihail, urmă să poarte numele său, trebuia să fie recunoscută de Stat, să aibă personalitate „morală” (juridică – n.n.) și o existență autonomă. Corpul didactic, care urma să instruiască pe viitorii cursanți, era numit de către stat. El trebuia să se ocupe de administrația instituției de învățământ

10Alexandru Firescu, *op. Cit.*, p.16

superior, să numească și să supravegheze personalul administrativ, să alcătuiască bugetul și să introducă „reforme și îmbunătățirile reclamate de progresul timpului și de nevoile noi, ce vor arăta”¹³. Din consiliul de administrație al Școlii Superioare de Agricultură urmau să facă parte alături de profesori, și câte un delegat desemnat de Ministerul Instrucțiunii Publice, Universitatea din București și Academia Română. Un fapt rămâne consemnat cu certitudine: Jean C. Mihail a dorit o instituție academică de agricultură în împrejurimile Bucureștilor, iar nu la Craiova, considerând că apropierea acesteia de ministerul de resort sau de Academia Română îi dădea valențe naționale și o mare siguranță. Jean Mihail își exprimă dorința că în școlile ce urmau să se înființeze, să se predea alături de materiile de bază și noțiuni elementare de igienă, de medicină populară și organizare a statului astfel încât copiii care absolveau cursurile acestor instituții școlare să aibă cât mai multe cunoștințe practice pe care să le folosească apoi în viața de zi cu zi. Plata cadrelor didactice trebuia să se facă de către Casă Școalelor sau de autorități cu banii obținuți tot din vânzarea bunurilor lui Jean Mihail. El solicită ca elevii sărmani care frecventau regulat cursurile acestor școli să primească îmbrăcăminte. În testament se mai menționa și crearea unui fond special pentru premii speciale care să fie acordate de Academia Română celor mai bune lucrări științifice, literare și artistice. O atenție deosebită a acordat Jean Mihail și asigurării sănătății locuitorilor. În testament, el menționa că lasă fonduri pentru înființarea unui spital la Caracal și a unor maternități model la Craiova și București, sub conducerea lui Constantin Angelescu, fostul ministru al Instrucțiunii Publice. În legătură cu maternitatea de la București, preciza și locul unde această să fie amplasată (Șoseaua Beilicului), dar și profilul secțiilor pe care urmă să le aibă (o secție de obstetrică medicală cu 60 de paturi, o secție de chirurgie ginecologică cu 20 de paturi, o secție pentru femei gravide și o secție pentru puericultură). Cerea că această instituție medicală să fie prevăzută și cu o sală de conferințe, un amfiteatru pentru cursuri, un muzeu, locuințe pentru personalul medical și administrativ, un laborator și un „amfiteatru pentru morți” (morgă). Un alt capitol al testamentului se referea la ajutorarea oamenilor bolnavi și sărmani din diverse localități. Jean Mihail cerea ca din banii rezultați să se facă dotă fetelor sărace, să fie îmbrăcați copiii săraci din mediul rural, să se creeze fonduri speciale pentru întrajutorarea populației sărace din Drobeta Turnu Severin și a bolnavilor din comună Tecuci, să se înființeze un azil de bătrâni la Turnu Măgurele. Jean Mihail s-a preocupat și de îmbunătățirea situației bisericilor din mediul rural, solicitând ca suma de 200.000 lei să fie dată Casei Bisericilor pentru repararea și pictarea bisericii din Drăgănești-Tecuci.

În testament erau menționate și sumele de bani pe care statul român trebuia să le plătească procuriștilor (ing. Ștefan Constantinescu, Craiova; Gheorghe Popovici, Craiova; Jak Iakobsohn, Craiova), prietenilor săi (Antonia Pies, Craiova; Valeria Hohman, București; Jose Ficu Eschenasy, București; avocat Virgil Mironescu, Tecuci; dr. Constantin Angelescu; I.G. Ducă). Toate fondurile și bunurile rămase în seama Statului au constituit averea Fundației „Mihail”, înființată la 1 septembrie 1936. Din păcate, în condițiile celui de-al Doilea Război Mondial și al anilor comunizării României, această a fost dispersată, înstrăinată sau distrusă.

Jean Mihail a făcut și în timpul vieții importante donații Colegiului Național „Carol I”, la începutul secolului XX-lea. A acordat, de asemenea, burse și cărți elevilor merituoși din această instituție. Istoricul Toma Rădulescu a povestit și de cele mai importante proprietăți din viața lui Jean: „A avut o vilă pe Calea Victoriei, în București; o casă la Florești, în Prahova; Castelul Zamora din Bușteni”, dar care se pare că s-au pierdut în negura vremii.

Ca moștenire ne-a mai lăsat cu simț de răspundere la Craiova, adăpostită în palatul familiei Mihail (actualul Muzeu de Artă), de pe Calea Unirii 15, dar și în casa Victoriei 73 din București, colecția Jean Mihail (1875-1936). Această colecție a fost în mare parte formată de tatăl său, Constantin (Dini) Mihail. Acesta, la îndemnul și sub îndrumarea cumnatului său Constantin N. Dumba – proprietar, printre altele, și al unui mare magazin de antichități și tablouri, la Viena-achiziționase îndeosebi tablouri provenite din diferite școli apusene.

Din colecția de tablouri Jean Mihail, au făcut parte cel puțin 86 de lucrări. Din acestea, 50 se află în prezent în patrimoniul Muzeului de Artă din Craiova, 8 au fost preluate de Muzeul Național

de Artă al României, iar celorlalte, -datorită unor împrejurări vitrege- nu li se cunoaște soarta și nici nu au putut fi, până în prezent, identificate. Colecția a cuprins lucrări de școală olandeză, flamandă, italiană, franceză și câteva piese de pictură românească. Menționăm cele mai valoroase tablouri din colecție, începem cu portretul- *Bărbat cu pocal*- (cunoscut și sub numele de „*Burgraful din Utrechi*”, de Arie de Vois (1631-1680); schița –*Sfânta imploranta*-executată de unul dintre numeroși elevi a lui Rubens și, apoi, probabil, semnată de marele pictor- *Portret de demnitar*-, executat de un anonim francez sau german din secolul al XVII-lea; -*Femeie cu coș de lucru*-de un anonim din secolul al XVIII-lea; -*Tânăr cu carte*-executat probabil de Nicolas Maes (1632-1693); -*Natură moartă cu fructe și stridii*-pictată în genul lui Wiliem Kalf (1619-1693). Excelent era prezentată în colecția Jean Mihail pictură italienească. Este suficient să amintim, pentru a justifica această afirmație, cele trei tablouri executate de pictorii din familia Bassano (sec.XVI-XVII), cele Două scene mitologice de Schiavone Andrea Mendola, acel curios, dar admirabil Bachus „Tânăr și trist”, de Carlo Dolci (1616-1686), sau tabloul intitulat *Sfânta Familie*, de școala venețiană. Nu putem încheia prezentarea picturii străine din Colecția Jean Mihail fără a aminti și tablourile: *Alegorie religioasă*, lucrare de școală italiană sau spaniolă din secolul XVII-lea; *Peisaj cu animale*, lucrare în genul lui Albrecht Cuyp (1620-1691).

Pictură românească era simbolic prezentată în colecție. Câteva tablouri de pictori nesemnați, probabil făcute cadou, dar și un N. Grigorescu –*Căruță sub șopron*- lucrare mai mult decăt meritorie din creația maestrului, întregeau acest ansamblu de artă.

Odată cu venirea comuniștilor, din somptuosul palat din Bănie au dispărut importante piese de mobilier. „O parte din mobilier a ajuns în casele unor oameni ai căror copii sau nepoți sunt acum persoane publice, mă refer la profesori universitari sau academicieni“, spune istoricul. Toma Rădulescu, care susține că proprietățile boierului au fost naționalizate de comuniști iar conturile au ajuns pe mâna oamenilor importanți din Partidul Comunist Român. „A apucat fiecare ce a putut. Unii au luat conturile, alții au pus mâna pe obiectele de valoare. Se știu cei care au în propriile case obiecte de valoare din palatul Jean Mihail“, susține acesta.

Ioan C. Mihail rămâne un reper pentru cum ar trebui să procedeze un politician și un om de afaceri român. El a crezut sincer că averea sa va contribui la modernizarea României. El nu și-a înstrăinat averea și a ales să trăiască în România, lăsând, după moartea sa, imensa sa avere statului român, „să fie întrebuințată în opere de utilitate publică, care să dea satisfacere unora dintre numeroasele trebuințe reclamate de dezvoltarea și propășirea țării noastre”, așa cum stă scris în Testamentul său. Așadar, exemplul lui Jean Mihail ar fi trebuit urmat de politicienii de ieri, dar și de cei de astăzi și de mâine ai României.

BIBLOGRAFIE:

- Constantin Argetoianu, *Memorii. Jurnale*, Edit. Humanitas, București, 1991, vol. I-II
- Alexandru Firescu, *Ascendența istorică a unei ilustre familii de patrioți și filantropi olteni*, în revista „Excelsior”, an 2, nr. 7/mai 1998
- *Aromânii. Istorie. Limbă. Destin* – coordonator Neagu Djuvara, Edit. Fundației Culturale Române, București, 1996
- Paul Rezeanu, *Amintirile orașului Craiova*, Editura Alma, Craiova, 2006
- ANSJ Dolj, Fundația Jean Mihail

ANEXE

Palatul Jean Mihail, construit între 1898 și 1907 de arhitectul **Paul Gottereau** la comanda lui **Constantin (Dinu) Mihail**, palatul este un minunat exemplu de arhitectură eclectică europeană și academism francez.

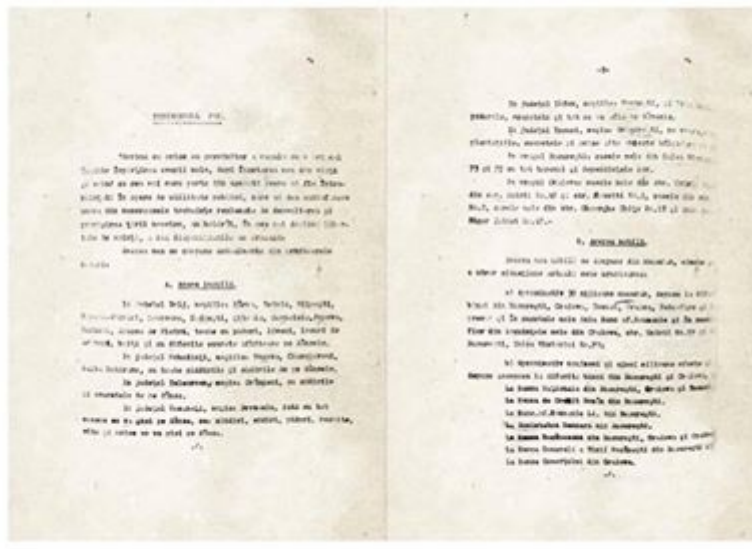
<https://adevarul.ro>

<https://a1.ro/galerie/jean-mihail-cel-mai-bogat-roman-din-toate-timpurile>

<http://fjphotoagency.ddt.ro/index.php/statui-Craiova>

Testamentul lui Jean Mihail

Paul Rezeanu, *Amintirile orașului Craiova*, Editura Alma, Craiova, 2006
Serviciul Arhivelor Naționale Istorice Centrale, fond Fundația I. C. Mihail, dosar 1/1933, ff. 1-7.

Fotografii realizate de elevii : Golașu Georgiana, Hornea Giulia, Tuță Anamaria, Dobre Mario, Tone Ștefania – octombrie 2018 – Craiova – la mormântul lui Jean Mihail

Maria Coloni , Elena Dumba cele două mătuși care îi lasă moștenire averile lor
Paul Rezeanu, *Amintirile orașului Craiova*, Editura Alma, Craiova, 2006

Parizescu Vasile, Victoria Maria Dimo intre bucurii si drame :critica de arta, in CASA LUX/director general:Mariana Branescu 1994,an 7.Nr.8(10 august 2001),p.121-125;Nr.9

Mathilda Spiro – mama lui Jean Mihail
Paul Rezeanu, *Aminirile oraşului Craiova*, Editura Alma, Craiova, 2006

**CONSTANTIN S. NICOLĂESCU-PLOPȘOR, DESCOPERITORUL
PRIMULUI EUROPEAN**

Elevi:

Bîna Bianca Ana-Maria

Vasiluță Maria

Forțan Luana Maria

Ciocea Dragoș Alexandru

Gheorgan Albert Marinel

Profesor îndrumător:

Gugu Luminița

Colegiul Național „Carol I”, Craiova

Constantin S. Nicolăescu-Plopșor, considerat părintele Arheologiei preistorice din România, este creditat în România cu meritul de a fi descoperit „cel mai vechi european”, fosilele denumite științific *Homo Olteniensis/Australanthropus olteniensis* expuse astăzi la Muzeul Olteniei de la Craiova. Proveniența olteana a lui C.S. Nicolăescu-Plopșor și publicitatea făcută descoperirii, mai ales de către jurnaliști, comentatori și autori ai unei lucrări de popularizare a științelor, a permis, după 1989, formularea unei opinii negaționiste, care a pus descoperirea lui *Homo Olteniensis* pe seama propagandei comuniste, dar cercetările făcute de specialiștii occidentali după anul 2000 nu fac decât să confirme teoriile lui C.S. Nicolăescu-Plopșor.¹

SCURTĂ BIOGRAFIE- LEGĂTURI CU ORAȘUL CRAIOVA

Cu o personalitate complexă și de un dinamism puțin obișnuit, Constantin S. Nicolăescu-Plopșor, s-a născut la 20 aprilie 1900, în satul Plopșor, din județul Dolj. Clăcașul Nicolae Ion era bunicul lui din partea tatălui său, iar mama sa era fiica „cunoscutului moșnean” Dincă Schileru, reprezentant al țărănimii în Parlamentul României.

Până la vârsta potrivită pentru a merge la școală, viitorul om de știință și-a petrecut cea mai mare parte din copilărie în satul natal. Curios din fire, acesta era dornic să afle, să știe. În acest scop, pune multe întrebări ciudate. Îl interesau, în mod special, poveștile cu haiduci. Dintre aceștia, cel mai mult l-a atras Iancu Jianu. La vârsta de 7 ani, părinții, dornici să îi ofere un viitor strălucit, l-au înscris la una dintre cele mai bune școli primare din Craiova de odinioară, Școala „Obedeanu”.²

La terminarea ciclului primar, Constantin S. Nicolăescu-Plopșor a urmat cursurile celui mai important liceu din Craiova: Liceul „Carol I”, purtându-i cu mândrie uniforma. Profesorul lui de istorie, Ștefan Ciuceanu, a jucat un rol important în descoperirea pasiunii sale despre antichități. Profesorul le povestea despre cetăți și șanțuri vechi, îndemnându-i și pe ei să caute tot felul de „vechituri”. La sfaturile profesorului, tânărul Constantin S. Nicolăescu-Plopșor a „trecut la treabă”. Primul său succes în arheologie, domeniu pe care mai târziu îl va urma, s-a înregistrat după o vacanță, când acesta i-a adus profesorului o sabie ruginită. Ulterior, această sabie a fost depusă la Muzeul Olteniei. Mai târziu, văzând sabia expusă la Muzeul Olteniei în cadrul expoziției semicentenarului, bucuria viitorului arheolog a fost foarte mare.³

Profesorul Ștefan Ciuceanu era încântat de evoluția elevului său, iar de fiecare dată când avea ocazia, nu ezita să se mândrească cu acesta. Tatăl acestuia nu era încântat de drumul pe care copilul lui îl alegea, așadar, a hotărât să discute cu profesorul.

„-Nicolăescu mă numesc.Sunt tatăl elevului D-stră Nicolăescu Constantin din clasa a IVa

-Mă bucur că vă cunosc...Care-i necazul ?

-Necaz mare...Nu faci bine, domnule profesor, că-mi pui copilul pe drum greșit. Eu cunosc două feluri de oameni care umblă după ce n-au pierdut: vânătorii și pescarii. Dar nici pescar și nici vânător n-am văzut pricopsit. Acum ai mai născocit și dumneata altă meserie – arheologia – să-mi umble feciorul după potcoave de cai morți. Barem vânătorii și pescarii mai aduc, câteodată, în traistă, ceva de băgat în oală, dar arheologul ce-o să facă cu cioabele?”

În timpul Primului Război Mondial, când Constantin S. Nicolăescu-Plopșor avea 16 ani, s-a stabilit în localitatea Dângeni, și, dorind să fie voluntar de război, a mințit în legătura cu vârsta lui, susținând că are 18 ani. După aceea, acesta revine în Craiova și urmează să absolve liceul „Carol I” din Craiova. În continuare se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, la secția de Istorie și geografie. În anul 1924 promovează examenul de licență cu calificativul „Magna cum laudae”.⁴

După ce acesta termină facultatea, a funcționat ca bibliotecar la Seminarul de geografie al Universității din București, urmând să devină profesor la școala din Plenița (1926), unde a avut

1Alex Mihai Stoenescu, *Mari Olteni*, Editura Rao, București, 2014, p. 155;

2Nicolae Andrei, *Voievozi ai spiritului*, Editura Alma, Craiova, 2000, p. 257;

3Ibidem, p. 258.

4Nicolae Andrei, *op. cit.*, p. 259;

funcția de director, și, de asemenea, a publicat și o revistă a școlii pentru elevi.

Pornind de aici, a început să organizeze expediții arheologice și sondaje în părțile Doljului dinspre Dunăre și dinspre Mehedinți. Există păstrată și o mărturie a învățătorului Dumitru Hobeanu din 1927: „Numele său este mult legat de meleagurile noastre, de comuna Stoina, unde a stat două săptămâni în anul 1927, pentru a ridica și dezgropa de aici trupul fosilizat al mastodontului aflat de subsemnatul, pe vâlceaua Nanului, despre care spunea dânsul cu ochii plini de lumină, ca ai unui copil, că în toată țara nu e un astfel de animal fosil mai complet...

Avea pe atunci o mașinuță Ford pentru deplasări, cu care am mers cu dânsul la mastodont, dar și la Cetatea din dealul Păișanilor. În drum, am trecut și pe la biserica Păișani, monument istoric, ctitori fiind boierii craioveni Corniță Brăiloiu și Pană Iene la 1810, unde a făcut comentarii la construcție și pictură. Apoi am mers pe dealul Păișanilor unde îl aud pe Plopșor: “Acolo este cetatea!” Ne-a spus : “Da, e o cetate scitică dinaintea erei noastre...”Ochiul său cunoscător cerceta cu atenție fiecare ciob de oale, cărămizile diforme, pietrele zidului de apărare... Vorbirea sa era a omului erudit, fără înfloriri, un stil simplu, un mare iubitor de folclor...”⁵

Constantin S. Nicolăescu-Plopșor a fost arheolog, etnolog, remarcabil povestitor și folclorist. A fost director al Filialei Craiova a Arhivelor Statului, director al Muzeului Olteniei, director al Filialei din Craiova a Academiei Române, profesor universitar, vicepreședinte coordonator șef adjunct al Grupului de Cercetări Complexe din Zona Porților de Fier. Acesta a fost membru corespondent al Academiei Române.⁶

Între anii 1939-1946, Constantin S. Nicolăescu-Plopșor a fost director la Filiala Craiova a Arhivelor Statului, prin intermediul acestei poziții acesta a reușit să sprijine substanțial activitatea revistei „Arhivele Olteniei”. Între anii 1946-1952 acesta a fost directorul „Muzeului Olteniei”, perioadă în care susține în mai multe școli din Craiova, numeroase conferințe despre istoria Olteniei.⁷

În 1956 devine conducătorul Sectorului Paleolitic al Muzeului Olteniei, iar mai apoi al Secției Paleolitice al Institutului de Arheologie al Academiei Române. „Abia sub conducerea lui Plopșor se poate vorbi cu adevărat de o școală paleolitică românească.”afirma Vladimir Dumitrescu.⁸

În 1962, la Bugiulești, comună din județul Vâlcea, Constantin S. Nicolăescu-Plopșor descoperă o fosilă umană (mai precis un craniu), veche de 2 milioane de ani. Acesta consideră fosila găsită ca fiind o varietate a lui *Homo habilis*, cu o capacitate craniană circa 700 cm³. Prin urmare, a botezat craniul găsit *Australanthropus olteniensis* (omul sudic din Oltenia). Acesta era văzut de Constantin S. Nicolăescu-Plopșor ca fiind un personaj ce avea o statură bipedă ce își găsea existența cu ajutorul vânătorii prin hăituire în mlaștinile lacului Getic și prin producerea uneltelor.⁹

Între anii 1937-1945 au fost descoperite fosile faunistice cuaternare și terțiare de către Paul Dicu, în zona orașului Slatina, urmând ca în 1961 să fie identificat situl de la Valea lui Grăuceanu, cu zone extrem de favorabile conservării unui număr de peste 15 specii de mamifere. Rolul lui Constantin S. Nicolăescu-Plopșor în această descoperire a fost punerea în context.

Împreună cu echipa sa de specialiști, Constantin S. Nicolăescu-Plopșor a observat că este imposibilă moartea accidentală, ca urmare a unui cataclism, a acestor mamifere, deoarece erau foarte multe la număr, pe o suprafață restrânsă și nu trăiau împreună. De asemenea s-a constatat că acestor animale le lipseau anumite elemente anatomice, cum ar fi vertebrele, coastele sau oasele iliace, fapt ce indică intervenția unui primat ce era în stare să segmenteze hoiturile animalelor sau să le vâneze.

Totodată, acesta a observat că oasele cu canal medular larg au fost sparte intenționat, pentru

⁵Alex Mihai Stoenescu, *op. cit.*, p.160;

⁶Paul Rezeanu, *Craiova- Orașul celor 1000 de milionari (Istoria Craiovei între 1800-2000)*, Editura Info,Craiova, 2017, p. 219;

⁷Alex Mihai Stoenescu, *op. cit.*, p. 162;

⁸<http://ziarullumina.ro/academicianul-nicolaescu-plopsor-21457.html>

⁹https://ro.wikipedia.org/wiki/Homo_olteniensis;

ca măduva să fie extrasă. Această descoperire a condus la concluzia că hominizii de la Bugiulești aplicau următoarea tehnică, întâlnită în preistoria omului: „tibiile era ținute în mână de capătul distal și izbite cu putere de un corp dur în regiunea de îngustare a osului, sub epifaza proximală, obținându-se spargerea în mod obișnuit la nivelul epifizei proximale”.¹⁰

Încă o descoperire a lui Constantin S. Nicolăescu-Plopșor a fost, de asemenea, și primul mastodont, la Stoina, județul Gorj, și primul urs de peșteră din Europa, la Peștera Muierii din Baia de Fier, județul Gorj.

A efectuat săpături arheologice importante la Porțile de Fier, Băile Herculane, Nandru, Ohaba-Ponor, Peștera și Ripiceni, fiind și autorul descoperirilor de la Grăuceanu și Valea Dârjovului, regiuni ce aparțin celor mai vechi culturi umane cunoscute și care erau atribuite de C. S. Nicolăescu-Plopșor pre-paleoliticului, fiind datate cu circa 2 milioane de ani înaintea erei noastre.¹¹

Constantin S. Nicolăescu-Plopșor a început periodizarea istoriei în Oltenia. Acesta spunea că „nu peste tot istoria începe cu același leat” și, de asemenea, considera că, așa cum statele dacilor practicau același mod de viață ca acela cu 2000 de ani înaintea lor, așa și noi am avea de-a face cu un trai preistoric. Acesta decide că „preistoria Olteniei ține până la descălecare”, prin definirea istoriei cu izvoarele scrise.

Constantin S. Nicolăescu-Plopșor a găsit câte un termen regional pentru fiecare epocă preistorică. Paleoliticul se numea vârsta pietrei cioplite, neoliticul avea denumirea de vârsta pietrei neleite, epoca bronzului era vârsta acioaiei și era urmată de vârsta fierului, cea romană și cea a cavalerilor, semnificând epoca migrațiilor. Mai apoi, în 1924, acesta face prima periodizare a Paleoliticului.¹²

La 21 martie 1963, în semn de prețuire pentru activitatea științifică și culturală, Constantin S. Nicolăescu-Plopșor a fost ales membru- corespondent al Academiei Române, funcție pe care a reprezentat-o cu mândrie și cinste în cadrul unui mare număr de congrese internaționale de preistorie, antropologie și etnografie.¹³

Constantinescu S. Nicolăescu-Plopșor este considerat fondator al Centrului de Istorie, Filologie și Etnografie din Craiova al Academiei Române și întemeietorul Direcției Arhivelor Naționale din Craiova. A fost președinte al Institutului de Arheologie Olteană și îndrumător al Bibliotecii *Pământ și Sufler Oltenesc*, organizator al Muzeului Regional al Olteniei și distins scriitor. Corespondența sa cu alți oameni de cultură din Paris, Londra sau Lisabona, dovedește prețuirea de care se bucura în lumea științifică europeană.

Constantin S. Nicolăescu-Plopșor afirma: „La data de 11.XII. 1952 am fost încadrat la Colectivul de Antropologie al R.P.R. Arad, fiind transferat de la Muzeul Regional al Olteniei. În 1955 am fost transferat ca cercetător la Institutul de Arheologie unde mi s-a încredințat conducerea Sectorului Paleolitic, fiind încadrat în funcția de șef de sector la data 1.X.1956, funcție pe care o dețin și astăzi. În cadrul acestor instituții ale Academiei R.P.R., întreaga mea activitate a fost îndreptată spre cercetarea paleoliticului”.¹⁴

Institutul de Cercetări Socio-Umane din Craiova a fost înființat tot de Constantin S. Nicolăescu-Plopșor, purtându-i azi numele. Institutul a fost înființat prin hotărârea Prezidiului Academiei Române din 29 decembrie 1965 și Decizia Consiliului de Miniștri din februarie 1966, sub titulatura: „Centrul de Istorie, Filologie și Etnologie”. Institutul are personalitate juridică română, de interes public, dispune de autonomie funcțională și financiară, funcționează în conformitate cu actele normative care reglementează activitatea instituțiilor publice de cercetare din cadrul Academiei Române.

Menirea institutului o constituie realizarea de cercetări științifice fundamentale și avansate,

10 Alex Mihai Stoenescu, *op. cit.*, p. 165;

11 Nicolae Andrei, *op. cit.*, p. 261;

12 http://www.academia.edu/245713/C._S._Nicol%C4%83escu_Plop%C5%9Ffor_%C5%9Fi_arheologia_paleoliticului;

13 Nicolae Andrei, *op. cit.*, p. 261.

14 Raport olograf al lui C.S. Nicolăescu Plopșor, Fond Constantin S. Nicolăescu- Plopșor, dosarul nr. 4- Memoriu de activitate și lista lucrărilor publicate de C.S. Nicolăescu Plopșor, Direcția Județeană Dolj a Arhivelor Naționale.;

precum și activități conexe (difuzarea rezultatelor efectuate prin publicații, consultanță, sesiuni științifice, etc.) în următoarele domenii: arheologie, filologie, etnologie, sociologie, economie și filosofie.¹⁵

I. Lucrări publicate de Constantin S. Nicolăescu-Plopșor

Lucrări arheologice

- *Însemnări asupra agriculturii preistorice de pe pământul românesc*, Biblioteca Societății agronomilor, București, 1922;
- *Urme de așezări preistorice în preajma Bucureștiului*. *Cronica Numismatică și Arheologică*, București, 1922;
- *Descoperirea unor noi stațiuni preistorice în Dolj*, *Arhivele Olteniei*, I, 1922;
- *Până unde merg vremurile preistorice în Oltenia*, *Arhivele Olteniei* IV, 1923;
- *Însemnări asupra unor așezări preistorice din Dolj*. *Cronica Arheologică și Numismatică*, IV, 1923;
- *Turnătoarea de bronz de la Plenița, Dolj*, *Oltenia*, I, 1923;
- *Momente dace*, *Oltenia* I, 1923;
- *Desenurile rupestre de la Polovragi-Gorj*, Craiova, 1929;
- *Vechimea creștinismului în Oltenia*, „Memoriile Institutului de arheologie olteană”, 1932;
- *Cup*toarele preistorice de la Plenița*, în „*Cronica Numismatică și Arheologică*”, 1922;
- *Tezaurul roman de la Ișalnița*, M.A.T., 1953;
- *Date preliminare asupra rezultatelor paleontologice de la „Peștera Muierilor” Baia de Fier*, R. Novaci, an IV, 1-2, 1953, pp. 195-209;
- *Cercetări asupra paleoliticului timpuriu*, M.A.T., III, 1957, t. VIII, nr. 1-4, pp. 17-25;
- *Principalele etape ale dezvoltării feunei și omului în era cuaternară*, în SCIV, 1958, t. IX, pp. 505-507;
- *Noi puncte de vedere în cunoașterea și interpretarea paleoliticului*, în SCIV, 1958, t. IX, nr. 1, pp. 170-172;
- *Paleoliticul târziu în U.R.S.S.*, în SCIV, t. X, nr. 2, 1959, pp. 507-508;
- *Discuții pe marginea paleoliticului de sfârșit și începuturile neoliticului nostru*, în SCIV, 1959, nr. 2, an. X, pp. 221-235;
- *Un desen paleolitic în Oltenia*, Craiova, 1929;
- *Mezoliticul în România*, în *Arhivele Olteniei*, 1929;
- *Statuetele din epoca bronzului descoperite în necropola de la Cîrna- Dolj*, în *Oltenia*, IV, 1924;

Lucrări istorice

1. *O iluminare la Craiova în 1853*, în *Oltenia*, I, 1923;
2. *Obârșia familiei Aman*, în *Arhivele Olteniei*, 1923;
3. *Însemnări din trecutul Craiovei*, în *Arhivele Olteniei*, 1923;
4. *Răscoală a țăranilor în timpul domniei lui Mihai Viteazul*, în *Arhivele Olteniei*;
5. *Documente privitoare la moșia Plopșor- Dol*, în *Oltenia*, I, 1940;
6. *Câteva știri în legătură cu revoluția din 1821*, în *Oltenia*, III, 1943;
7. *Documente privitoare la satul Bucovăț și altele*, în *Oltenia*, IV, 1944;
8. *Scrisoare necunoscută a lui Tudor Vladimirescu*, *Studii de istorie* ;
9. *Linia geografică între câmpia munteană și cea olteană*, în *Arhivele Olteniei*, 1931;

15xxx- Craiova, Orașul din inima mea (*The City of my Heart*), Editura MJM, Craiova, 2005, pag. 12 .

Etnologie și folclor

1. *Ouă încondeiate din județul Dolj*, Craiova, 1928;
2. *Balada Mioriței în Oltenia*, în Arhivele Olteniei, 1928¹⁶.

REFLEXIA LUI CONSTANTIN S. NICOLĂESCU-PLOPȘOR ÎN OCHII CELORLALȚI

Munca asiduă, personalitatea deosebită și cunoștințele dobândite de-a lungul vastei cariere nu au eșuat în a-l aduce în prim plan pe omul și academicianul Constantin S. Nicolăescu-Plopșor în gândurile și planurile celor din jurul său. Acest lucru reiese și din scrisoarea academicianului director Em. Condurachi transmisă către Academia R.P. Române- Secția de științe istorice, ce va fi citată mai jos. Pe lângă unicitatea și îndeletnicirea „tovarășului” în aria sa de activitate, în această scrisoare i se recunosc, declară și conturează și calitățile de pedagog și îndrumător științific – „[...] poate asigura în cele mai bune condiții conducerea științifică în acest domeniu unuia sau doi aspiranți [...]”.

Conform scrisorii: „[...] Analizând cererile de înscriere la aspiratură ale cercetătorilor din Institutul de Arheologie, Direcțiunea Institutului și Organizațiile Onești din Institut au ajuns la concluzia că, chiar după aprobarea forurilor competente de a se organiza arpirantura în cadrul Institutului de Arheologie la specialitățile: istorie greco-romană [...] și la istoria romano-bizantină [...] un număr mare de cercetători tineri sunt încă lipsiți de posibilitatea de a-și ridica nivelul pregătirii profesionale prin asporatură. De aceea, ținând seama de existența în cadrul Institutului nostru a unor cadre de specialiști s-ar putea evita cheltuieli necesitate de trimiterea în străinătate a celor aspiranți care nu se încadrează prin profilul pregătirii lor în cele două specialități arătate mai sus, vă rugăm să interveniți la Ministerul Învățământului- Comisia de diplome- pentru a acorda dreptul de a conduce aspiranții și următorilor membri ai Institutului nostru:

1) Constantin S. Nicolăescu Plopșor, membru al Academiei R.P. Române, pentru epoca paleolitică. Ținând seama de faptul că dânsul este singurul specialist consacrat din țara noastră și că își desfășoară activitatea în acest domeniu de mai bine de trei decenii, considerăm că tovarășul Constantin S. Nicolăescu Plopșor poate asigura în cele mai bune condiții conducerea științifică în acest domeniu a unuia sau doi aspiranți”¹⁷

Cu o personalitate puternică, demnă de statutul social și de funcția pe care o reprezintă, Constantin S. Nicolăescu-Plopșor este văzut ca un exemplu în amintirile lui Paul Rezeanu, finul domnului profesor. După spusele acestuia, C.S. Nicolăescu-Plopșor a fost și un mare colecționar de artă. Acesta se înțelegea foarte bine cu gazdele sau cu familia de unde cumpăra numeroasele obiecte de artă, astfel încât discuțiile dintre aceștia fiind nesfârșite și de asemenea o plăcere în a le asculta. Profesorul știa întotdeauna starea socială a familiei de unde cumpăra obiectele de artă, iar dacă gazda era bine situată, obiectul dorit era nu numai obținut, dar și cumpărat la un preț sub valoarea lui. Dar, la familiile ce nu erau atât de înstărite, acesta “cumpăra” un tablou cu o sumă de 3000 sau 5000 de lei, bani ce îi plătea pe loc, însă nu se mai întorcea înapoi după tablou, astfel încât gazdele rămâneau și cu tabloul și cu banii de la Plopșor.¹⁸

Constantin S. Nicolăescu-Plopșor nu a fost doar un colecționar de “cioburi, oale și ulcioare”, ci a contribuit și la scrierea unor cărți ce s-au încadrat în zona literaturii pentru copii. Acesta era considerat un “Creangă al Olteniei” datorită scrierilor sale și a modului acestuia de a scrie operele. După cum reiese din spusele lui: „Am scris mai ales cu gândul la copii, la copii de ăștia cărora le plac poveștile, copii de la șapte la... peste șaptezeci și șapte de ani. La început, am depănat câteva amintiri mai șugubețe din copilăria mea, apoi niște povești cu dobitoace, punând în

¹⁶ Direcția Județeană Dolj a Arhivelor Naționale, Fond Constantin S. Nicolăescu- Plopșor, dosarul nr. 4- Memoriu de activitate și lista lucrărilor publicate de C.S. Nicolăescu Plopșor;

¹⁷ Direcția Județeană Dolj a Arhivelor Naționale, 1/1964;

¹⁸ Paul Rezeanu, , *op. cit.* , pp. 182-183.

fiecare puțină sămânță de răs, răsul fiind, zic eu, sănătate adevărată. După ce am scris din cele întâmplate mie, ca oricărui copil, și din cele povestite din bătrâni, m-am apucat să născocesc și eu o poveste. M-am apucat dar să torc din calendarul poveștilor noastre bătrâne și uitate și, uneori, neștiute, un fir de zâmbet pe care l-am răsucit cu gluma și l-am urzit cu veselia...”

Constantin S. Nicolăescu-Plopșor a creat opere pentru toate categoriile de vârstă, însă destinate în special copiilor. Poveștile acestuia se regăsesc în volumele: *Tezaur, Povești oltenești* (Craiova, 1928), *Toiagul priotesii. Povești* (Craiova, 1930), *Din legendele lui Novac (Convorbiri literare, nr.2-3, 1921)*, *Vorbe Oltenești (Convorbiri literare, nr. 2, 1922)*, *Mistricean. Balada populară* (Craiova, 1935), *De-ale dragostei* (colecția *A fost odată*, nr. 2, f.a), *Iorgovan* (București, Editura Tineretului, 1967), *Cotoiman împărat* (București, Editura Tineretului, 1967), *Povești oltenești* (Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1975), *Tivisoc și Tivismoc, nenăscuții feciori ai lui Păcală, năzdrăvanii năzdrăvanilor* (Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1987).

Constantin S. Nicolăescu-Plopșor a avut și anumite „dueluri” ce au rămas exemplare și astăzi, cu doi reputați epigramiști ai Craiovei, și anume cu Al. C. Calotescu-Neicu și I.C. Popescu-Polyclet, fiind un inspirat epigramist.¹⁹

Constantin S. Nicolăescu-Plopșor a încetat din viață la numai 68 de ani, în ziua de 30 mai 1968. Corpul său a fost depus la biserica *Madona Dudu* din Craiova urmând o slujbă mare, la care au participat preoți, diaconi, dar și I.P.S. Mitropolitul Firmilian, fost coleg de facultate al lui C. S. Nicolăescu-Plopșor. A fost înmormântat la cimitirul *Sineasca* din Craiova, unde un stâlp ornat cu insignele creștine îi veghează mormântul.

I s-a acordat titlul de *Cetățean de Onoare* al Craiovei, cu prilejul Centenarului nașterii sale, considerat un semn pentru legătura sa de nedesfăcut cu Cetatea Băniei.²⁰

Academia Română a decis ca *Centrul de Istorie, Filosofie și Etnografie* din Craiova, centru ce a fost înființat prin hotărârea Prezidiului din 29 decembrie 1965, și condus pentru prima dată de către Constantin S. Nicolăescu-Plopșor, să îi poarte numele post-mortem.²¹

Cu aceeași mândrie îi poartă numele și strada *Constantin S. Nicolăescu-Plopșor*, dar și liceul din Plenița.

BIBLIOGRAFIE:

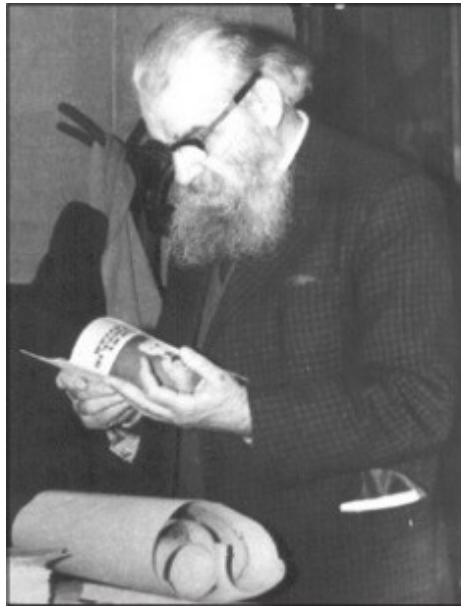
- Andrei Nicolae, *Voievozi ai spiritului*, Editura Alma, Craiova, 2000
- Rezeanu Paul, *Craiova- Orașul celor 1000 de milionari (Istoria Craiovei între 1800-2000)*, Editura Info, Craiova, 2017
- Rezeanu Paul, *Craiova- Amintirile orașului*, Editura ALMA, Craiova, 2006
- Stoenescu Alex Mihai, *Mari Olteni*, Editura Rao, București, 2014
- Direcția Județeană Dolj a Arhivelor Naționale, 1/1964
- Direcția Județeană Dolj a Arhivelor Naționale, 4- Memoriu de activitate și lista lucrărilor publicate de C.S. Nicolăescu-Plopșor
- Raport olograf al lui C.S. Nicolăescu-Plopșor din dosarul nr. 4- Memoriu de activitate și lista lucrărilor publicate de C.S. Nicolăescu Plopșor, Direcția Județeană Dolj a Arhivelor Naționale.
- *Craiova, Orașul din inima mea(The City of my Heart)*, Editura MJM, Craiova, 2005
- https://ro.wikipedia.org/wiki/Homo_olteniensis
- http://www.academia.edu/245713/C._S._Nicol%C4%83escu_Plop%C5%9F_for_%C5%9Fi_arheologia_paleoliticulu

¹⁹Nicolae Andrei, , *op. cit.*, pp. 262-263;

²⁰*Ibidem*, pp. 263-264;

²¹<http://ziarullumina.ro/academicianul-nicolaescu-plopsor-21457.html>.

ANEXE

Fotografia 1. C.S. Nicolăescu-Plopșor

Fotografia 2. Școala Nr. 1 "Obedeanu"

Fotografia 3. Colegiul Național "Carol I"

Fotografia 4. Piatra de mormânt a lui C.S. Nicolăescu-Plopșor

Fotografia 5. Plăcuța străzii ce poartă numele lui C.S. Nicolăescu-Plopșor

PETRACHE POENARU

Elevi:

Drăgoi Cristina Mihaela

Dragomirescu Cătălin

Marciuc Ionel Ștefan

Cojocaru Georgiana Dayana

Stănescu Ionela Marinela

Profesor îndrumător: Cadea Nori Ionela

Colegiul Național Militar „Tudor Vladimirescu”, Craiova

Vremea le uită pe toate, praful acoperă orice, dar rugina cea mai distrugătoare, nu e a fierului, ci a nerecunoștinței¹

A. Vasulescu

ORIGINILE ȘI ÎNVĂȚĂTURA

Petrache Poenaru s-a născut la data de 10 ianuarie 1799, în conacul de la Benești, județul Vâlcea și a fost crescut tot aici, de bunica lui. Era al doilea fiu (din cei șase copii) al vistiernicului Costache Poenaru, care era coborâtor din marele ban Barbu Poenaru, și al Smarandei, care făcea parte din vechea familie a Otetelișenilor². În 1804, pe când avea vârsta de cinci ani, a fost dat „la învățătură în limba greacă”, la o rudă din Brădești, care avea în casă un dascăl grec. Cu acesta Petrarca Poenaru a învățat limba greacă și elemente din istoria și cultura popoului grec. În 1809, mama sa Smaranda l-a încredințat fratelui său, Iordache Otetelișanu, care la cei 32 de ani se formase deja ca un intelectual, puternic influențat de ideile iluminismului. Acesta îl învață din nou românește, pentru că dascălul grec nu-i mai dăduse voie să vorbească decât limba greacă și mai uitase, între timp, limba română³. Petrarca își amintea cum unchiul său, Iordache, „întâiași dată l-a deprins a citi și a scrie românește, ocupându-l cu traduceri din grecește în românește. Deși era foarte sever în educațiunea ce-i da, însă el îi aprinse în tinerețe făclia adevărului și văzu de timpuriu ce este de folos omului. Asculta, în fine, morala ce-i făcea și-i intra în inimă iubirea de învățătură”⁴. Anii petrecuți la Benești, primii cinci cu bunica sa și apoi cu unchiul său, Iordache, l-au marcat profund și decisiv pe Petrarca Poenaru. Iordache, un boier luminat și patriot, i-a deschis cartea științei și a prețuirii limbii și naționalității române. A urmat studiile secundare la Craiova, la școala de la Biserica Obedeanu, între 1811 și 1818. Fiind lipsit de mijloace, pe la anul 1818 a lucrat la cancelaria Episcopiei din Râmnicului, copist, unde s-a bucurat de sfaturile călugărului Neofit

1A.Vasulescu, *Petrache Poenaru (1799-1875)-Organizatorul Școlii Române*, în *Cunoștințe folositoare din lumea largă*, Editura Cartea Românească, f.a., p. 49.

2Ibidem, p. 34.

3Nicolae P. Leonăchescu, *Inginerul Petrarca Poenaru*, Editura AGIR, București, 2006, p. 8.

4<http://conacul.ro/petrache-poenaru-istoric/petrache-poenaru-a-inventat-stiloul-si-a-conceput-drapelul-romaniei>

Geanoglu⁵. În 1819, a fost primit la Școala Domnească de la Sf. Sava, cu dreptul de a locui într-o chilie la mitropolie și primind o bursă de 15 lei pe lună pentru haine și cărți⁶. La această școală Petrache Poenaru, îi atrage atenția renumitului său dascăl, Gheorghe Lazăr, care îl ia ca ajutor în pregătirea celorlalți elevi⁷. Între 1820 și 1821 a predat limba elină la Școala Mitropoliei din București, iar în 1821, episcopul Ilarion îl recomandă lui Tudor Vladimirescu, ca secretar⁸.

ÎN RÂNDURILE PANDURILOR LUI TUDOR VLADIMIRESCU

La nici 22 de ani, tânărul grămatic Petrache Poenaru, a lăsat călimara cu cerneală de o parte și intră într-o ceata de haiduci animat de dorința de mai bine pentru neamul său. La prima luptă însă, ceilalți haiduci își dau seama că tânărul Poenaru nu are nicio legătura cu lumea armelor, afla că e un intelectual și-l prezintă spre amuzament lui Tudor Vladimirescu.

Tudor este încântat însă de inteligența și agerimea acestui tânăr și-i propune să i se alature, lucru primit cu entuziasm de Poenaru. Ajunge în numai câteva săptămâni, să devină chiar omul de taină al lui Tudor Vladimirescu și șef al cancelariei și al conțopiștilor. Cronicarul George Potra sugerează că între Tudor și familia Poenaru erau și oarecare legături de rudenie, deși ceea ce a contribuit hotărâtor la întâlnirea celor doi este prietenia care-l lega pe unchiul său, Iordache Otetelișanu, de Tudor. Iordache era prieten cu Tudor Vladimirescu încă din anul 1819, când în calitate sa de inginer hotarnic venise la Cloșani, unde Tudor era vătaf de plai, ca să “constate încălcarea moșiei moșnenilor de către sârbi și arnăuți”⁹. În 1821, când boierii Otetelișeni adunați la Benești au fost prădați, Tudor s-a abătut pe aici cu oaste, ca să-și scape prietenul de jefuitori. Printre cei care se aflau în acele zile la conac se numărau și tinerii Gheorghe și Petrache Poenaru. Tudor, văzându-i chipeși și tineri, i-a poftit pe amândoi să se alăture lui¹⁰. Pe primul ca pandur, iar pe al doilea ca grămatic. Dintr-o descriere făcută mult mai târziu de unchiul său, Iordache Otetelișanu, aflăm cum arăta Petrache Poenaru la 1821, pe când avea numai 22 de ani, în momentul în care l-a cunoscut pe Tudor Vladimirescu. “*Petrache Poenaru era în tot costumul său de drum, ce se compunea dintr-o legătură de cap, peste un cauc cusut cu fir galben, un chepchen cu hargiurile asemenea de fir, poturi cu copci de argint, tუსluci cu găitane de mătase, răsfrânt peste cisme roșii. Cu o șișana (pușcă lungă arnăuțească) lucrată în argint și cu bezelicuri tot de argint. Cu un iatagan cu mânerul de fildeș, cu teaca îmbrăcată în argint suflat cu aur. Mai avea un cuțit mic asemenea și o pereche de pistoale tot așa*”¹¹. Îmbrăcămintea lui Petrache la acea vreme se pare că era obișnuită feciorilor de boieri. Întâlnirea de la 2 martie 1821 a avut ca rezultat numirea lui Petrache Poenaru ca grămatic la curtea lui Tudor, acesta urmând să participe la toate consfăturile în calitate de secretar. Pe măsură ce proporțiile răscoalei creșteau, Tudor avea nevoie de o cancelarie bine organizată, din care să poată porni pe întinsul țării proclamații, scrisori sau dispoziții. Toate aceste acte erau scrise și multiplicare de mână, astfel încât se înțelege că munca de grămatic în slujba lui Tudor nu era tocmai ușoară. Nicolae Iorga afirmă că Petrache Poenaru a fost, la 1821, redactorul scrisorilor lui Tudor Vladimirescu, în toate acele luni în care acesta a fost Domnul Țăranilor¹². Tudor, fiind ocupat cu diverse probleme, fie că dicta, fie că îi comunica lui Poenaru textul comunicărilor care urmau să fie redactate. Desigur, întreaga originalitate în gândire și concepție din diferitele proclamații și arzuri, aparțin stilului viguros al lui Tudor Vladimirescu, cu

5Mariana Leferman, Gabriela Braun, Adrian Năstase, Tudor Nedelcea, Florentina Urziceanu, *Repere spirituale românești. Un dicționar al personalităților din Dolj*, Edit. AIUS, PrintEd, Craiova, 2005, p.266. (în continuare se va cita *Repere spirituale românești. Un dicționar al personalităților din Dolj*).

6George Potra, *Petrache Poenaru. Cțitor al învățământului în țara noastră*, Editura Științifică, București, 1963, p.20.

7Nicolae P. Leonăchescu, op.cit., p.8.

8A.Vasulescu, op. cit., p.34.

9Ibidem.

10George Potra, op. cit., p.65.

11Ibidem, p.67.

12Ibidem.

întorsături arhaice și pitorești și cu izbucniri de adâncă revoltă. Dar nu este mai puțin adevărat, spun cronicarii, că multe dintre actele secundare au fost redactate chiar de Petrache Poenaru. Este foarte curios, însă, faptul că Petrache Poenaru, care era un obișnuit al condeii, nu a lăsat nicio însemnare despre răscoala poporului sau măcar una despre persoana și firea lui Tudor Vladimirescu¹³, e posibil însă ca opera lui C. D. Aricescu să se bazeze în mare parte pe relatările sale.

PUNE BAZELE PRIMULUI ZIAR ROMÂNESC DE PROPAGANDĂ

Conștient că o luptă se câștiga nu numai prin înălțimea idealurilor și forța armelor, ci și printr-o bună popularizare a cauzei, Petrache Poenaru îi propune lui Tudor Vladimirescu tipărirea unui ziar care să răspândească în rândul românilor dorințele și scopurile armatei de panduri. Tudor acceptă și astfel ia naștere primul ziar românesc "*Foaia de propagandă*".

CREATORUL TRICOLORULUI

Deși istoria drapelului național al României este încă neclară, cele trei culori fiind folosite aleator de mai multe armate române de-a lungul istoriei, Petrache Poenaru a fost cel care l-a adus definitiv în conștiința românilor.

Inspirat se pare de francezi, Poenaru face drapelul tricolor modern ce devine în scurt timp stindardul armatei lui Tudor Vladimirescu, înlocuind astfel steagul vechi foarformat din două bucați pătrate de pânză (alb-albastru). Preluat apoi și de pașoptiști, tricolorul ajunge din 1881 drapel național.

Cula Otetelișanu de la Benești. Conacul a fost construit la sfârșitul secolului al XVII-lea, începutul secolului al XVIII-lea. Structura sa este de culă, cu elemente brâncovenești.

Împreună cu stolnicul Giani Orășan și episcopul Ilarion a fost trimis de Tudor Vladimirescu la congresul de la Laybach (Liubliana) să prezinte un protest contra eteriștilor¹⁴. Delegația sosită la Brașov nu a ajuns la destinație, pentru că între timp Tudor a fost asasinat. A plecat la Sibiu pentru a-și întâlni rudele, refugiate acolo. La Sibiu a început să învețe limba germană și, pentru a face rost de bani ca să plătească dascălul, era obligat să dea el însuși lecții de greacă¹⁵.

¹³*Ibidem*.

¹⁴*Repere spirituale românești. Un dicționar al personalităților din Dolj*, p.266.

¹⁵Nicolae P. Leonăchescu, *op.cit.*, p.9.

STUDII ÎN STRĂINĂTATE

Deși, după înfrângerea acestuia, pandurii erau vânați și decapitați, Petrache Poenaru scapă, iar, în 1822, fiind ajutat de unchiul său Grigorie și Constantin Brăiloiu, ca și de ceilalți unchi Grigorie și Iordache Otetelișanu, pleacă în 1822 la Viena unde va depune o mare stăruință la învățatură¹⁶. Începe cursurile la 4 noiembrie 1822, cu filosofia. Într-o scrisoare din 16/28 noiembrie 1822 îi scria unchiului său că învață psihologia, algebra, germana, latina și, într-o școală particulară, franceza și italiana¹⁷. Aici învață despre o seamă de instrumente tehnice noi la vremea aceea precum șublerul și micrometrul. În septembrie este nevoit să se retragă din mijlocul învățăturilor, deoarece nu mai avea posibilitatea să se întrețină. Revenit în țară îi adresează o scrisoare emoționantă domnitorului Grigore al IV-lea Dimitrie Ghica prin care îi solicită sprijin financiar pentru continuarea studiilor în *luminata Europă*, promițând totodată că va cunoaște datoriile sale către patrie. Cererea sa va fi susținută și de mitropolitul Țării Românești Grigorie, dar și de câțiva boieri, și Poenaru obține o bursă de 2.500 lei vechi pe an, și pleacă din nou la Viena¹⁸ pentru a urma cursurile universitare de limbile elină, latină, matematici și fizică și în același timp frecvența și cursurile de inginerie la Politehnica din Viena. În anul 1826 a plecat la Paris, pentru a studia la Școala de Aplicațiuni a Inginerilor Geografi (cartografi), lucrând practic pe teren sub conducerea lui L. Puissant, membru al Academiei Franceze, la întocmirea harții topografice a Franței.

INVENTATOR AL STILOULUI

Scriitorul și istoricul Alexandru I. Odobescu (1834-1895), admirator al lui Poenaru și fostul său elev, a publicat în 1889 o lucrare intitulată "Viața și activitatea lui Petrache Poenaru", din care cităm: "Petrache Poenaru, fiind student, se ocupa la Paris și cu scorniri în micile industrii practice. Am văzut cu mirare că la 25 mai 1827 el obține de la guvernul francez un brevet de invenție pe cinci ani pentru un condei purtăreț, fără sfârșit, alimentându-se el însuși cu cerneală, un plume sans fin, portative, s'alimentant d'encre d'elle meme ..¹⁹. Cine știe dacă, pe timpul când în Paris și-a bătut capul să scorească un asemenea condei purtăreț și nesecat de cerneală, nu-și va fi adus aminte de nevoile ce trăgea, în tinerețile sale de calemgiu, întingând mereu condeiul în calimară de la brâu". Al. I. Odobescu se referea la tocul rezervor (stilograf), inventat de P. Poenaru, brevetat de guvernul francez cu nr. 3208/25 mai 1827²⁰. Acesta a fost primul brevet de invenție obținut de un român. Ulterior și-a brevetat invenția și la Viena. Această invenție a revoluționat domeniul instrumentelor de scris, contribuind la crearea unui obiect folosit și în prezent de milioane de oameni. Tocul cu rezervor al lui Poenaru elimina zgârieturile de pe hârtie și scurgerile nedorite de cerneală și propunea soluții pentru îmbunătățirea părților componente pentru a asigura un debit constant de cerneală precum și posibilitatea înlocuirii unor piese.

PRIMUL ROMÂN CARE A CĂLĂTORIT CU TRENUL

În ideea de a prelua din cultura tehnică europeană, pentru țara lui, realizările cele mai avansate, a plecat în anul 1831 în Anglia, unde a studiat organizarea industriei miniere și metalurgice²¹.

La 27 octombrie 1831, aflat în Anglia, călătorește cu trenul, fiind astfel primul român care folosește acest mijloc de transport, pus în funcțiune cu doar un an în urmă, între Liverpool și Manchester. Referitor la acest eveniment, tânărul Petrache Poenaru, spunea printre altele: „Am făcut

16A. Vasulescu, *op. cit.*, p.34.

17Nicolae P. Leonăchescu, *op.cit.*, p.11.

18Ibidem, p. 35.

19http://www.agir.ro/univers-ingineresc/numar-2-2005/petrache-poenaru-1799---1875_983.html

20Ibidem.

21Ibidem.

această călătorie cu un nou mijloc de transport, care este una din minunile industriei secolului... douazeci de trăsurile legate unele cu altele, încărcate cu 240 de persoane sunt trase deodată de o singură mașină cu aburi...”²².

PETRACHE POENARU- ORGANIZATORUL ȘCOLII ROMÂNEȘTI

În 1832, Petrache Poenaru se întoarce în Țara Românească și este numit profesor de fizică și matematică la Liceul Sf. Sava din București, iar din 1833 devine directorul acestei școli. La scurt timp a fost numit efor general la Eforia Școlilor din Țara Românească, funcție pe care a deținut-o timp de cinsprezece ani (1832-1847). În această calitate a avut o deosebită contribuție la organizarea învățământului, elaborând Legea Școalelor din 1832²³, înființând sute de școli elementare la sate și în orașe, în care se predă în limba română (numai în Oltenia a înființat peste 400 de școli). A înzestrat multe școli cu mobilier, a înființat primele biblioteci școlare (Bibliotecile de la Sf. Sava București și Școala Centrală din Craiova, azi Colegiul Național Carol I) s-a îngrijit de recrutarea și pregătirea profesorilor chemați să-i învețe pe copiii sătenilor și orașenilor, a stimulat scrierea de noi manuale școlare. L-a ajutat pe C. Lecca să întemeieze o tipografie la Craiova, precum și la publicarea revistei *Mozaicul* (1838)²⁴. S-a ocupat mult de Institutul Lazaro-Otetelișanu în perioada 1832-1847²⁵. Pentru uzul în învățământ, a publicat manualul cu titlul “Elemente de geometrie după Le Gendre²⁶” (1837) și “Vocabularul franțezo-românesc”, în două volume, în colaborare cu Florian Aaron și G.Hill (1840-1841), fiind considerat un susținător al francofoniei, și “Elemente de algebră după Appeltauer²⁷”, tradus din limba latină (1841). Poenaru a fost primul care a explicat pe baze științifice existența tezaurului “Cloșca cu pui de aur”, descoperit la Pietroasa, județul Buzău, pe care l-a adus și l-a expus în muzeul de la Sf. Sava²⁸. Devine membru al Eforiei Școlilor Naționale la 20 octombrie 1850 având ca misiune să urmărească aplicarea regulamentului de funcționare a școlilor din Țara Românească în care se prevedea înființarea unei facultăți de științe exacte cu 3 secții pentru: arhitecți, ingineri de poduri și șosele și topografi. Petrache Poenaru pune, în 1851, bazele Școlii de Poduri și Șosele - actuala Universitate Tehnică de Construcții din București.

DIN NOU REVOLUȚIONAR

A participat activ la revoluția de la 1848 și a făcut parte din comisia pentru eliberarea robilor țigani de pe moșiile boierești și ale mănăstirilor.

ACTIVITATEA POLITICĂ

A fost ales deputat de Dolj în Adunarea Obștească (1841), director al Ministerului de externe (1850), membru al Comisiei documentelor (1857), membru al Consiliului de Stat (1864). În această ultimă calitate el este autorul proiectului de lege pentru organizarea instrucțiunii publice.

CONTRIBUȚII ÎN ȘTIINȚĂ ȘI TEHNICĂ

La 8 septembrie 1847 se inaugurează, la Slatina, primul pod peste Olt, iar soluția tehnică și administrativă care a condus la construirea acestuia a fost dată de Petrache Poenaru și Ioan Em. Florescu.

²²<https://www.ro.biography.name/inventatori/65-romania/210-petrache-poenaru-1799-1875>

²³A.Vasulescu, *op. cit.*, p.41.

²⁴*Ibidem*.

²⁵*Repere spirituale românești. Un dicționar al personalităților din Dolj*, p.266.

²⁶Adrien Marie Le Gendre (1752-1833), matematician francez.

²⁷Ignace Appeltauer (1769-1821), matematician austriac.

²⁸http://www.agir.ro/univers-ingineresc/numar-2-2005/petrache-poenaru-1799---1875_983.html

În 1864 a lucrat ca membru al Comisiei de Stat in Comisia tehnică a lucrărilor publice, contribuind la organizarea ingineriei românești.

Printre alte contribuții, introducerea Sistemului Metric Zecimal în Țara Românească i se datorează lui Petrange Poenaru, care elaborează primul proiect românesc de lege pe această temă . Chiar dacă domnitorul Barbu Știrbei nu a aprobat legiferarea SMZ, în 1855, acest sistem va fi totuși adoptat în septembrie 1864, sub imperiul necesității de a realiza împrăștierea țărănilor, prevăzută de Legea rurală din 14/26 august 1864²⁹.

MEMBRU ÎN DIVERSE SOCIETĂȚI ȘI ASOCIAȚII

Personalitatea lui Petrange Poenaru s-a manifestat în multe activități culturale și științifice, deoarece era dornic să capete noi cunoștințe, dar și să împărtășească celorlalți din bogata lui comoară strânsă cu mîgală și pasiune³⁰.

Poenaru a inițiat și condus ziare. În ziaristica sa se simte învățătorul, cel care dăruiește cu gest larg din comoara cunoștințelor sale³¹. La 5 februarie 1836 apare *Muzeul național*, gazetă literară și industrială, care se tipărea în tipografia Colegiului Sf. Sava și care apărea în două limbi: română și franceză.

A fost membru fondator al „Societății filantropice“ (1833), „Asociației literare“ (1845), membru de onoare al Societății „ASTRA“, unul dintre fondatorii Grădinii Botanice și al Muzeului Național de Antichități din București, membru al Academiei Române (1870), iar în 1872, președinte al Societății pentru Învățătura poporului. De asemenea, începând din 1838, a fost membru corespondent al societății de științe naturale din Paris, ca urmare a unui memoriu științific documentat despre cutremurul din București, din ianuarie. Tot în același an, la 4 mai, la propunerea lui Huot și Caron, este anunțat că a fost ales membru corespondent al Societății de agricultură și de arte din Paris, iar la 1 septembrie 1839 este ales membru al Societății de Arheologie din Atena³².

În discursul de recepție la primirea în Academia Română, din 10 septembrie 1870, a spus că " cele 5 luni cât a fost pandur și haiduc i-au schimbat complet destinul și va păstra toată viața în inimă acele clipe mărețe"³³.

S-a stins din viață la 2 octombrie 1875, la vârsta de 76 de ani, și a lăsat în urma sa o operă socială cu efecte până în zilele noastre. Dintre descendenții cunoscuți ai marelui om de cultură o amintim pe scriitoarea Alice Voinescu (1885 – 1961) născută la Drobeta Turnu Severin³⁴.

29Nicolae P. Leonăchescu, *op.cit.*, p.44.

30George Potra, *op. cit.*, p.204.

31*Ibidem*.

32*Ibidem*.p. 206.

33<https://www.hotnews.ro/stiri-arhiva-1053922-petrache-poenaru-haiduc-pandur-academician-creator-tricolorului-primului-ziar-romanesc.htm>

34Se naște la 10 februarie 1885 la Turnu Severin într-o familie de intelectuali (tatăl său era avocatul Sterie Steriadi, doctor în Drept la Paris iar mama, Massinca Poenaru-descendentă a lui Petrange Poenaru).

BIBLIOGRAFIE

- LEFERMAN, Mariana, BRAUN, Gabriela, NĂSTASE, Adrian, NEDELCEA, Tudor, URZICEANU, Florentina, *Repere spirituale românești. Un dicționar al personalităților din Dolj*, Edit. AIUS, PrintEd, Craiova, 2005.
- LEONĂCHESCU, P. Nicolae P. Leonăchescu, *Inginerul Petrache Poenaru*, Editura AGIR, București, 2006
- POTRA, George, *Petrache Poenaru. Cîitor al învățămîntului în țara noastră*, Editura Științifică, București, 1963,
- VASCULESCU, A., *Petrache Poenaru (1799-1875)-Organizatorul Școlii Române*, în *Cunoștințe folositoare din lumea largă*, Editura Cartea Românească, f.a.,

SURSE WEB

- <https://www.hotnews.ro/stiri-arhiva-1053922-petrache-poenaru-haiduc-pandur-academician-creator-tricolorului-primului-ziar-romanesc.htm>
- http://www.agir.ro/univers-ingineresc/numar-2-2005/petrache-poenaru-1799---1875_983.html
- <https://www.ro.biography.name/inventatori/65-romania/210-petrache-poenaru-1799-1875>
- http://www.agir.ro/univers-ingineresc/numar-2-2005/petrache-poenaru-1799---1875_983.html
- <http://conacul.ro/petrache-poenaru-istoric/petrache-poenaru-a-inventat-stiloul-si-a-conceput-drapelul-romaniei>

ANEXE

https://ro.wikipedia.org/wiki/Petrache_Poenaru#/media/File:Constantin_Lecca_-_Portretul_lui_Petrache_Poenaru.jpg

Caliopi Poenaru – soția lui Petrarhe Poenaru

https://ro.wikipedia.org/wiki/Petrache_Poenaru#/media/File:Constantin_Lecca_-_Portretul_Caliopei_Poenaru.

<https://editiadedimineata.ro/stiloul-inventat-de-romanul-petrache-poenaru/>

Certificatul de eliberare a robilor țigani, Foto: Arhiva Direcției de Cultură Vâlcea
https://adevarul.ro/locale/ramnicu-valcea/viata-petrache-poenaru-romanul-inventat-stiloul-1_5a6fd1c0df52022f75fba31b/index.html

Cula Otetelișanu de la Benești Conacul a fost construit la sfârșitul secolului al XVII-lea, începutul secolului al XVIII-lea. Structura sa este de culă, cu elemente brâncovenești.

Petrache Poenaru
Foto: Ionașcu Sebastian

CRAIOVEANUL NICOLAE TITULESCU

Elevi:

Caramaliu Miriam Hernereta

Mihalcea Teodora Andreea

Stănculescu Dariana Viorelia

Vînturici Alina

Postelnicu Cristina

Profesor îndrumător:

Gîdăr Carmen Delia

Colegiul Național „Elena Cuza”, Craiova

Din curiozitate, am făcut un studiu de caz în rândul craiovenilor noștri, în legătură cu originile marelui diplomat din perioada interbelică, Nicolae Titulescu. Surprinzător, am constatat că nu foarte multă lume știe că acesta este născut în Craiova. Din punctul nostru de vedere, concluzia este că nu se vorbește suficient despre acest mare om.

Descendent dintr-o familie de moșieri, Nicolae Titulescu s-a născut pe 4 martie 1882, fiind fiul unui renumit jurist, Ion Titulescu, originar din Titulești, județul Olt, a fost prefect al Doljului și președinte al Curții de Apel din Craiova. Nicolae Titulescu va călca pe urme tatălui său, în domeniul justiției, atunci când, în anul 1900, după terminarea cursurilor la Liceul „Carol I” din Craiova, primește o bursă pentru a-și continua studiile la Facultatea de drept din Paris.

În anul 1904, Nicolae Titulescu se va întoarce în România, după ce și-a obținut doctoratul în științe juridice, și va continua să practice „două cariere din cele mai pasionante: învățământul și baroul”, potrivit propriei expresii.

Fiind autorul unor lucrări de o deosebită valoare, Nicolae Titulescu a dorit să se dezvolte mai mult cercetările științifice originale, astfel a încercat chiar de la începutul carierei sale universitare să facă o schimbare în învățământul juridic. Una dintre primele sale lucrări de acest gen s-a intitulat: „Cum trebuie să înțelegem educația juridică”¹, acesta crezând că dreptul este un obiect al gândirii și al aspirațiilor și că este, de asemenea, unul dintre primele elemente prin care lumea socială putea evolua.

Vorbea fluent mai multe limbi străine și, încă de timpuriu, s-a impus prin elocința, eleganța discursului, ușurința de a-și expune părerile și mai ales pentru sinceritatea și determinarea de a-ți urmări principiile și de a le transpune în acțiuni.

Nicolae Titulescu își va face apariția pentru prima dată pe scena politică în anul 1908, iar peste patru ani își va câștiga un loc în Partidul Conservator-Democrat condus de Take Ionescu, în funcția de deputat al colegiului I din județul Romanați. Dar în anul 1921, va părăsi această grupare politică sub pretextul că: „Partidul meu este România”.

Acesta a avut onoarea să fie ministru al finanțelor în două perioade destul de scurte: din iulie 1917 până în ianuarie 1918 și din iunie 1920 până la data de 17 decembrie 1921. În prima etapă a candidaturii sale a formulat o reformă agrară mai largă, care să poată să diminueze nedreptatea repartizării proprietăților funciare între moșieri și țărani. Iar în cea de-a doua perioadă ca ministru, va formula o altă reformă, dar de această dată fiscală, care avea ca scop crearea unei baze unitare de organizare și conducere a activităților economico-fiscale.

Încă de la început, Parlamentul a reprezentat o „înaltă tribună” pentru Nicolae Titulescu, fiind o șansă unică de a se exprima și de a dezbate toate problemele cu care se confruntă societatea românească.

În mintea lui, de o apologetică agerime, procesele se desfășurau cu o iuțime uimitoare, totul fiind dozat cu cea precizie pe care o va avea cibernetica viitorului, faptele sale ajungând să reprezinte „o conștiință parlamentară” deosebită.²

Nicolae Titulescu se distinge ca o personalitate complexă, fiecare intervenție a acestuia în Parlament fiind o adevărată confruntare pentru aleșii țării. Înainte de toate, Nicolae Titulescu a fost preocupat de dorințele, aspirațiile și împlinirile românilor, punând deasupra nevoilor sale toate problemele societății românești.

Încă de la prima apariție a acestuia în lumea politică, în cadrul dezbaterilor parlamentare, a atras atenția asupra calității sale de orator, dar și a ușurinței sale de a comunica cu oamenii, trăsături caracteristice ale unei mari personalități a Istoriei moderne a românilor. Ca urmare a impunerii acestuia, Take Ionescu va face referire la tânărul său comiliton politic, declarând că discursul acestuia a reprezentat „începutul cel mai strălucitor în istoria elocinței parlamentare a

¹Titlul original, în lb. franceză: „ Comment devons nous concevoir l'éducation juridique”

²Universul 18.7.1936., p1

României”, că „acest început l-a clasat deopotrivă gânditor și orator”³. Talentul său oratoric – a fost socotit unul dintre cei mai mari oratori ai timpului – a fost pus, cu mare abilitate, în slujba apărării suveranității naționale, a drepturilor noastre amenințate. S-a remarcat prin aceste calități oratorice, cu predilecție în „chestiunea optanților, în disputele cu delegatul Ungariei, contele Apponyi. Oameni politici și ziariști din alte țări au venit să-l asculte pe Titulescu, măsurându-se în acest duel cu un adversar de mare talent și într-o chestiune atât de complexă și importantă.

Astfel, cei care l-au urmărit încă de la începutul activității sale parlamentare, despre care își vor aduce aminte întotdeauna cu firească nostalgie, vor scoate în evidență pasiunea și corectitudinea cu care tânărul deputat s-a angajat în exercitarea prerogativelor reclamate de demnitatea de ales al neamului. Cu timpul, Nicoale Titulescu se va arăta interesat în egală măsură de soluționarea atât a problemelor interne, cât și a celor care priveau raporturile internaționale ale României. Cu toate acestea, obiectul studiilor sale de specialitate l-a reprezentat problema agrară, abordată în intervențiile și în discursurile rostite de la tribuna parlamentară. Alături de problema agrară, în programul de modernizare a societății românești, conceput de Nicolae Titulescu, mai apare și cea a participării celor mulți la viața politică a țării, pe care acesta o vedea supraviețuind numai printr-o revizuire a sistemului electoral, în sensul lărgirii dreptului de vot. Fiind preocupat de interesele generale ale țării, Nicolae Titulescu a fost unul dintre cei care, în întreaga lor activitate, nu au urmărit altceva decât soluționarea marilor probleme care stăteau în fața României. Dincolo de acestea, însă, se cuvin a fi relevate efortul și responsabilitatea aceluia care, la încheierea dezbaterilor declara că : „primesc toată amărăciunea, primesc toate blestemele, dar nu primesc să abdic de la ceea ce socotesc eu că este în interesul general al țării mele”⁴.

Drept dovadă, parlamentarul N. Titulescu s-a afirmat de la început, ca un militant fervent pentru înfăptuirea idealului național, alăturându-se marilor personalități care vor intra în istoria României ca „generația Marii Uniri”. Locul României era, după cum considera el mai târziu, „alături de Înțelegere⁵...”, fapt care atesta o restructurare a hărții Europei. Înfăptuirea idealului național o vedea devenită realitate, numai prin participarea noastră, alături de statele antantiste, la confruntarea care va avea să le aducă tuturor, dar mai ales românilor, pierderi materiale și jertfe umane nebănuite. Atunci, convingerea sa era că în sfârșit sosise momentul în care țara să devină întreagă și adevărată, dar România nu putea fi ea însăși, atâta timp cât Transilvania se afla sub supliciuul dominației străine.

Limbajul, gândirea, sonoritatea vocii sale l-au dus pe culmile faimei, după aceasta putându-se impune mult mai ușor. Fiind adeptul statului național unitar român, a fost de acord cu alianța Puterilor Antantei –Anglia, Rusia, Franța, Italia– care și-au dat consimțământul de a realiza uniunea națională și statală a poporului român.

*„România –afirma într-un discurs rostit în orașul Ploiești, la 3 mai 1915– nu poate fi întreagă fără Ardeal... Ardealul e leagănul care i-a ocrotit copilăria, e școala care i-a făurit neamul, e farmecul care i-a susținut viața... Ardealul nu e numai inima României politice; priviți harta: Ardealul e inima României geografice! Din culmile ei izvorăsc apele care au scaldat românismul în istorie...”*⁶

Împreună cu Take Ionescu, Traian Vuia, Octavian Goga, Constantin Mille, Vasile Stoica și alții a desfășurat o susținută activitate în cadrul Consiliului Național Român, înființat la 6 septembrie 1918, la Paris, pentru uniunea națională și statală.⁷

Nicolae Titulescu este numit oficial în funcția de prim-delegat la Conferința Păcii de la Paris, după ce s-a realizat într-un sfârșit, prin luptă și voință, făurirea statului național unitar român.

3, „La Roumaine”, 23.12.1913., p1

4Ghe. Buzatu, coordonator, *Titulescu și strategia păcii*, Edit. Junimea, Iași, 1982, p. 220

5Ibidem, p.221

6Vasile Haneș, „*Antologia oratorilor români*”, București, Ed. Socec, f.a., p. 173-174

7Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, „*Viața politică în România 1918-1921*”, Edit. Politică, București, 1976,p. 27-28

Datorită acestei decizii, acesta face primii pași în arena diplomației românești și europene. La această conferință, unde trebuia să se stabilească noua configurație a politicii Europei după încheierea primului război mondial, Titulescu a arătat un viu interes și a desfășurat o activitate impecabilă. Prin Tratatul de pace cu Ungaria, semnat de acesta la data de 4 iunie 1920 în palatul Trianon de lângă Paris, din punct de vedere oficial, Transilvania și-a căpătat dreptul de a se uni cu patria-mamă, România.

Atunci când șeful delegației române la Conferința păcii, I.C. Brătianu, a reușit să studieze tratatul cu Germania și-a dat seama cu stupeoare că drepturile țării noastre la reparații erau sacrificate, iar opinia publică va avea și ea de suferit de pe urma acestei hotărâri. Situația financiară României s-a înrăutățit în momentul în care s-au impus sarcini financiare pe care țara noastră nu le putea plăti. Nicolae Titulescu comentează această decizie într-o scrisoare către Comisia reparațiilor prin care spune că situația creată „echivala cu o reală ruină financiară”.⁸

Șefii delegațiilor mici din sud-estul Europei i-au cerut lui Georges Clemenceau, la data 10 iulie 1919, ca prin autoritatea sa, să impună desființarea sarcinii de a plăti bunurile și proprietățile care aparținuseră fostului Imperiu Habsburgic. Memoriul n-a fost luat în seamă, astfel că România a trebuit să plătească suma de 46 de miliarde de lei, pentru sarcinile financiare impuse acesteia, fără să se pună în calcul și reparațiile orientale.

Probleme reparațiilor au fost rezolvate ulterior de semnarea tratatelor de pace. Între anii 1919-1932, a urmat un lung șir de conferințe la care România ori nu a fost invitată, ori a participat datorită protestelor hotărâte ale guvernului român. La aceste conferințe Nicolae Titulescu a fost delegat al statului în permanență. Datorită cunoștințelor lui juridico-financiare, dar și a gândirii sale strălucite a fost catalogat unul dintre cei mai competenți oameni. Acesta a încercat să ofere soluții pentru acceptarea ideii că România avea drepturi egale cu marile puteri ale vremii aceleia și a susținut că țara noastră era îndreptățită să fie despăgubită iar suveranitatea acesteia să nu poată fi afectată.

Fie ca deputat, senator sau ministru, pentru Titulescu interesele naționale au reprezentat coordonatele esențiale ale întregii sale activități parlamentare. Încă de la începutul activității sale parlamentare, Nicolae Titulescu se va arăta preocupat înainte de toate de viitorul națiunii sale. Convingerea lui era că, odată cu încheierea crizei balcanice statul roman, după ce își cucerise dreptul la viață, va intra într-o nouă perioadă de dezvoltare, în care urma să-și dobândească prestigiul internațional care i se cuvenea, susținând-o cu afirmația „destinele glorioase ale popoarelor nu mai depind azi nici de forța lor numerică, nici de întinderea lor teritorială, ci de felul în care pricep civilizația și se pun în slujba ei”.⁹ Nicolae Titulescu se va dovedi nu numai un bun cunoscător al relațiilor internaționale, ci și un vizionar, aceste însușiri prezentându-l ca un „mare european”. Mai tarziu va ajunge să se impună printre marii diplomați ai timpului, datorită calităților sale deosebite ajungând să judece întocmai imperatiile epocii, stabilind drumul pe care trebuia să-l urmeze politica externă a României.

Înainte de a deveni lider al diplomației românești, N. Titulescu era deja cunoscut în țară, cât și în străinătate ca unul dintre reprezentanții autorizați ai României, opiniile sale fiind luate în considerare la Paris, Londra, Washington și Geneva.¹⁰ Astfel, numele său va deveni în curând sinonim cu cel al diplomației române. Nicolae Titulescu a dominat diplomația românească în aproape întreaga perioadă interbelică. Momentul Titulescu înseamnă intrarea diplomației române într-o nouă etapă: de la reprezentarea unui stat cu „interese limitate”, la participarea cu drepturi egale, alături de marile puteri. Spiritul său pătrunzător, patriotismul fierbinte, talentul oratoric au dat strălucire unei ample activități diplomatice puse în slujba țării și a păcii internaționale. Momentul Titulescu este unul dintre cele mai fecunde din istoria României moderne și, în același

8, „Anexe, acte și documente referitoare la chestiunea reparațiilor și datoriei interaliatelor ale României”, București, Imprimeriile statului, 1925, p. 498

9 Idem, 20 decembrie 1913, p.233, 236 .

10 Ion M. Oprea, *Nicolae Titulescu*, Edit. Stiințifică, București, 1967, , p.428

timp, unul dintre cele mai semnificative din istoria Europei interbelice. Titulescu a fost considerat în cercurile politice și diplomatice ale Europei, drept unul din cei mai capabili, mai iscusiți și clarvăzător diplomați.

Începând din anul 1921 a funcționat ca delegat permanent al României la Liga Națiunilor de la Geneva, fiind ales de două ori (1930 și 1931) Președinte al acestei organizații internaționale. În această calitate a militat contra revizionismului din Europa, pentru păstrarea frontierelor stabilite prin tratatele de pace, pentru raporturi de bună vecinătate între statele mari și mici, pentru respectarea suveranității și egalității tuturor statelor în relațiile internaționale, pentru securitate colectivă și prevenirea agresiunii.

Așadar, unul dintre lucrurile remarcabile al vieții sale de diplomat strălucit a fost activitatea sa la Geneva, în cadrul Ligii Națiunilor. „Cred ca pot vorbi de Societatea Națiunilor ca de o parte a propriei mele vieți”¹¹, declara acesta, la un moment dat.

Alături de dr. I. Cantacuzino, a semnat în numele României Pactul Ligii Națiunilor, ce urma să intre în vigoare la 10 ianuarie 1920. Prin acest fapt istoric, Nicolae Titulescu și-a legat numele de instituția geneveză.

Titulescu a participat încă de la prima sesiune inaugurală a Societății, la Geneva în noiembrie 1920. Acesta a asigurat României un loc trainic la Geneva, printr-o desăvârșită capacitate de organizare și, de asemenea, prin încăpățânarea dovedită de multe ori. În septembrie 1923, la a treia sesiune, un martor a comentat participarea delegației române: „De când e Titulescu aici, e cu mult mai bine. Deși prim-delegat este Dissescu, de fapt Titulescu le face pe toate și el a introdus și întâlnirile zilnice, în care ne punem unul pe altul la curent cu cele petrecute.”

Fiind membru al Societății Națiunilor, voia ca României să-i fie bine și astfel a urmărit să arate evoluția țării noastre la Geneva, voia să informeze opinia publică în legătură cu toate eforturile și preocupările întreprinse la Geneva. Pentru a facilita activitățile desfășurate, va introduce la Geneva întâlniri zilnice și informări reciproce între membrii delegației române și, totodată, va încerca el însuși să vorbească despre situația politică curentă și despre tendințele ce se conturează în diverse țări sau chiar în grupări de state.

Ca reprezentant al României la Geneva, Nicolae Titulescu a avut asigurat sprijinul mării majorității politice a guvernelor, dar a avut și opinia publică de partea sa, prin activitatea desfășurată.

Un faimos publicist al secolului al XX-lea, Raymond Cartier, scria despre Titulescu că: „A fost unul dintre marii oameni ai României, unul dintre marii oameni ai Genevei și, pentru a spune totul, unul dintre marii oameni ai Europei... El a fost cel mai strălucit și cel mai dinamic dintre toți cei care au vrut să construiască o Europă nouă, bazată pe egalitatea puterilor și respectul tratatelor.”¹²

Între anii 1927-1928 și 1932-1936, Titulescu a fost numit ministru al afacerilor externe.

Marele diplomat a lansat idei extrem de originale, atât din poziția de ministru de externe al României sau ca președinte al Ligii Națiunilor, cum sunt colaborarea efectivă a popoarelor pe plan economic și politic prin acorduri, principiul indivizibilității păcii prin coalizarea tuturor țărilor dornice de pace, sub un scop unic, solidarizarea împotriva oricărui act de agresiune, condamnarea primului război mondial și a oricărei politici revanșarde, reglementări internaționale ca modalitate de menținere a păcii. Titulescu era adeptul unor înțelegeri regionale, fiind unul din ctitorii Miciei Antante și a Înțelegerii Balcanice, însă se opunea ideilor privind crearea de forțe suprastatale.

La scurt timp după ce a revenit, a doua oară, în fruntea Ministerului Afacerilor Străine, în octombrie 1932, N. Titulescu a fost cel care a direcționat politica externă a României. După acordarea celui de-al doilea mandat, Nicolae Titulescu, adresându-se în numele guvernului român, va reafirma dorința de pace a țării sale în fața participanților ședinței inaugurale a conferinței interbalcanice. Totodată, parlamentarii se angajau să facă totul „pentru menținerea păcii care

11N. Titulescu, „Documentele diplomatice”, Edit. Politică, București, 1967, p. 342

12Ghe. Buzatu, coordonator, op.cit. din „Viața lui Nicolae Titulescu” prezentată de jurnalistul Victor Potra

singură poate garanta rodnicia străduințelor noastre.”¹³

După o lungă perioadă de timp, N. Titulescu se întoarce la tribuna Parlamentului, conferindu-i acesteia încă o dată, semnificația unei arene de apărare și afirmare a drepturilor naționale. La 4 aprilie 1934, declarațiile făcute de N. Titulescu la tribuna Parlamentului român, vor avea un ecou deosebit atât în țară, cât și în străinătate. În timp ce țara trăia cu impresia manifestației de patriotism, în Franța presa anunța deja, că la Paris sosise „un mare european, cu atât mai mare, cu cât în același timp este un patriot înflăcărat și lucid: d. Titulescu.”¹⁴

De fiecare dată când apărea în fața Camerei sau a Senatului, N. Titulescu s-a afirmat ca un mare patriot, pentru care prestigiul, integralitatea și integritatea României reprezentau principiile fundamentale ale întregii sale activități diplomatice.

Contemporanii săi s-au oprit asupra promovării de către Nicolae Titulescu a principiului securității colective, asupra eforturilor depuse, în special după venirea lui Hitler la putere, pentru realizarea și consolidarea unor pacte regionale și de asistență mutuală, de dezarmare, de definire a agresiunii, și, în general, de adoptare a unui ansamblu de măsuri care să stăvilească agresiunea și să apere pacea.

Printre cele mai răsunătoare succese diplomatice erau evidențiate perfectarea Pactului Înțelegerii Balcanice și reluarea raporturilor diplomatice cu U.R.S.S.¹⁵ Relațiile dintre statele balcanice mult ameliorate, capătă noi dimensiuni. Patru dintre acestea – România, Iugoslavia, Turcia și Grecia – au constituit în 1934, Înțelegerea Balcanică, alianță cu caracter antirevizionist, menită să asigure inviolabilitatea frontierelor balcanice ale părților contractante și să întărească relațiile dintre ele.

Titulescu susținea că pacea reprezenta centrul rațiunii politicii externe românești. „Dar, adăuga el, pentru ca misiunea pacifică a României să reușească într-una din cele mai frământate regiuni ale Europei și într-unul din momentele cele mai tulburi ale vieții internaționale, să profităm de experiența marilor îndrumători ai politicii noastre externe, al căror zădărnici și eforturi mi-a fost dat mie să le continui, și care ne învață că nimic trainic nu se poate clădi până ce nu așezi, la temelie întreprinderilor noastre, însăși lozinca din care a ieșit România Mare: Pace la Răsărit!”¹⁶

Nicolae Titulescu a fost un dușman neîmpăcat al fascismului, în timp ce unele cercuri politice occidentale se situau pe poziții conciliatoare: „Fascismul și hitlerismul – gemene progeneruri ale răului, ale întunericului, ale despotismului și ale crimei – gasiră în el un adversar dârz și neânduplecat, cu care nu era cu putință nici o înșelăciune, nici o abilitate, nici o tranzacție. Le cunoștea metodele, intențiile, etica – sau mai bine spus absența oricărei etici...”¹⁷

Nicolae Titulescu, omul politic și diplomatul, s-a confruntat în permanență cu problemele fundamentale ale țării sale.

Preocupat de cele mai diverse aspecte ale vieții internaționale și de întreaga gamă a manifestărilor politicii externe românești din epoca interbelică, marelui diplomat și omului politic care a fost Nicolae Titulescu nu putea să-și scape din obiectivele de reflecție și acțiune o problema atât de importantă și de legată de interesele României, cum a fost și rămâne problema strâmtorilor.

Interesul manifestat de România pentru problema strâmtorilor are la baza serioase temeuri geografice și istorice. Fiind unul dintre statele riverane ale Marii Negre, Bosforul și Dardanelele constituind pentru ea singura ieșire la marea liberă, la caile maritime și oceanice intercontinentale.

Cum s-a manifestat în anii 1918-1939 grija și interesul României pentru regimul strâmtorilor, pentru menținerea unei „RESPIRAȚII” maritime normale și respingerea unor acte arbitrare sau de forță, care ar fi avut drept consecință închiderea „porților” Mării Negre.

Diplomația română a urmărit în permanență evoluția acestei probleme, opinia celorlalte

¹³Idem, 18 noiembrie 1932, p.24

¹⁴„Adevărul”, 19.4.1934., p.6.

¹⁵Ion M. Oprea, *O etapă rodnică din istoria relațiilor diplomatice româno-sovietice 1928-1936*, Edit. Politică, București, 1967, p.61

¹⁶Ibidem, p.63

¹⁷N. Titulescu, „*Documentele diplomatice*”, Edit. Politică, București, 1967, p. 37-38

state, mari și mici , riverane și neriverane. Prilejurile ivite sau căutate , în epoca interbelică – au fost numeroase : Conferința de pace de la Paris (1919-1920), negocierile premergătoare încheierii tratatelor de pace cu Turcia de la Sevres (august 1920) și Lausanne (iulie 1923) ; reuniunile internaționale consacrate examinării regimului strâmtorilor de la Lausanne (1922-1923) și Montreux (1936) .

Asupra regimului strâmtorilor stabilit la Lausanne, au influențat între alți factori , politica promovată de marile puteri învingătoare în a-și întări , în anii postbelici , pozițiile economice și politico – strategice în zona Balcanilor.

În perioada 1919-1923, diplomația română , a considerat că libertatea totală de trecere prin Bosfor și Dardanele , asigurarea nestingerită a navigației comerciale pot fi asigurate prin internaționalizarea și neutralizarea strâmtorilor.

Conferința de la Montreaux , din iunie – iulie 1936 a stabilit strâmtorilor un alt regim de drept internațional , corelat la o altă situație internă a riveranilor și la alți parametri ai vieții internaționale .

Sosit în București de la Montreux, la 11 iulie 1936, N. Titulescu îi înainta regelui Carol al II-lea demisia din funcția de ministru al Afacerilor Străine al României. Demisiei nu i s-a dat curs imediat, dar la 29 august 1936 N. Titulescu era demis de la conducerea diplomației române. La acea dată, regele Carol al II-lea, aliniindu-se presiunilor cercurilor de dreapta legionare dar și externe, îl îndepărtează pe N. Titulescu din toate funcțiile oficiale și îl obligă să se exileze. Acesta a fost demis pe baza unei informații cunoscute la 13 septembrie 1936.

Ministrul de externe părăsește țara în cursul zilei de 18 iulie 1936, întorcându-se la lucrările Conferinței de la Montreux. Și, astfel, el nu dispune din viața politică românească.

În legătură cu elementele declanșatoare ale crizei care au condus la decizia din 29 august 1936, s-au exprimat de-a lungul anilor, atât de cercetătorii români, cât și din alte țări, numeroase ipoteze.

Faptul că N. Titulescu reprezenta în 1936 *un simbol* al securității europene bazată pe respectul tratatelor, al tuturor alianțelor pacifiste și al Pactului Ligii Națiunilor, rezultă din documentele diplomatice germane, în bună parte tipărite. Ele pun în evidență faptul că diplomatul roman s-a bucurat de o atenție specială din partea celor ce declanșaseră asaltul contra securității europene.

În octombrie 1936 Nicolae Titulescu a fost ales președinte de onoare al Comitetului național roman pentru pace .

Ultimele luni ale anului 1936 sunt marcate de boala diplomatului – stabilit pe atunci în Elveția- aflat sub grija unor medici elvețieni și austrieci. Deși fără o calitate oficială, Titulescu s-a bucurat în continuare de un incontestabil prestigiu, izvorât din renumele unei mari personalități a vieții politice internaționale.

După izbucnirea celei de-a doua conflagrații mondiale, Titulescu a adresat două memorii regelui Carol al II-lea. În primul, expediat la 11 septembrie 1939 de la St. Moritz, atenționează că ”ținta României este de a nu restitui un centimetru din teritoriul ce posedă azi” și avertizează, date fiind învățămintele istoriei asupra efectelor politicii marilor puteri față de interesele naționale ale României, că: ”România trebuie menținută în granițele actuale...Aceasta este o chestiune de politică generală...”¹⁸

Evenimentele dureroase din vara anului 1940 , care au culminat cu Dictatul de la Viena, l-au îndurerat profund pe marele diplomat aflat departe de țară și neputincios să acționeze.

Nicolae Titulescu trece la cele veșnice, după o lungă suferință, la 14 martie 1941, la Hotelul Carlton, din Cannes, locul unde se stabilise, fiind înmormântat pe 24 martie, în cimitirul Bisericii ortodoxe ruse „Sf. Mihail” din același oraș, în pofida dorinței sale testamentare de a fi înmormântat în patria sa, regimul politic al vremii nefiind de acord cu înhumarea sa în țară. O inimă mare, care aparținuse nu numai României, ci și umanității întregi, încetase să mai bată.

După mai bine de 50 de ani de la trecerea sa la Domnul, la 7 martie 1992, Nicolae Titulescu „s-

18Ibidem, p.345

a întors acasă", pentru a odihni în pământul înaintașilor. Cel care și-a pus întreaga ființă în slujba afirmării României, cel care a străbătut lumea în lung și în lat pentru a o face cunoscută și a-i apăra interesele perene, a venit să se așeze, asemenea tuturor eroilor neamului, la temelia edificiului pe care l-a durat fără tihnă. Rămășițele sale pământești au fost aduse în țară și înhumate în curtea Bisericii „Sfântul Nicolae” din Șcheii Brașovului, conform dorinței testamentare exprese a marelui om politic. Ulterior, de la Marsilia au fost aduse și osemintele soției, Ecaterina Titulescu, acestea fiind depuse în același mormânt din Șcheii Brașovului.

Trebuie spus că, deși a arătat anumite limite politice și ideologice, de înțeles în condițiile poziției sale sociale, a educației sale spirituale, a mediului social și condițiilor concrete ale epocii în care a trăit, Titulescu s-a dovedit strălucit prin modalitatea de abordare a numeroase probleme ale vieții politice românești, mai ales în spiritul patriotismului său remarcabil, al realismului și lucidității sale de excepție, izbutind în numeroase demersuri și în primul rând din perspectivă diplomatică, arătând o gândire înaintată, răspunzând unor largi interese din țară și străinătate.

BIBLIOGRAFIE

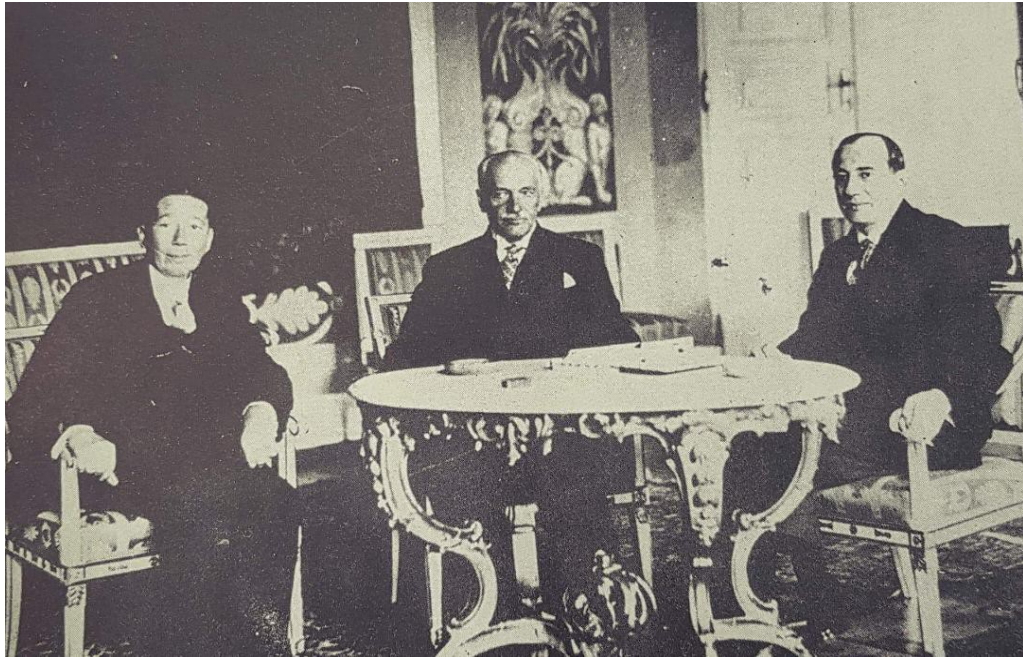
- Ghe. Buzatu, coordonator *Titulescu și strategii=a păcii*, Editura Junimea, Iași, 1982
- Vasile Haneș, „*Antologia oratorilor români*”, București, 1976, Editura Socec
- Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, „*Viața politică în România 1918-1921*”, Editura Politică, București, 1976
- Ion M. Oprea, *Nicolae Titulescu*, Edit. Stiințifică, București, 1967
- N. Titulescu, „*Documentele diplomatice*”, Edit. Politică, București, 1967

ANEXE

N. Titulescu

Ghe. Buzatu, coordonator *Titulescu și strategia păcii*, Edit. Junimea, Iași, 1982 p. 448

Varșovia 1933- N.Titulescu, I. Moscicki și J. Beck

Ghe. Buzatu, coordonator *Titulescu și strategia păcii*, Edit. Junimea, Iași, 1982 p. 454

Ghe. Buzatu, coordonator *Titulescu și strategia păcii*, , Edit. Junimea, Iași, 1982 p. 452

N. Titulescu , acordând un interviu

Ghe. Buzatu, coordonator *Titulescu și strategia păcii* , Edit. Junimea, Iași, 1982 p. 459

Paris, 1934 – Louis Barthou, G. Doumergue, și N. Titulescu

Ghe. Buzatu, coordonator *Titulescu și strategia păcii* , Edit. Junimea, Iași, 1982 p. 457

Nicolae Titulescu, Nicolae Iorga- 09 mai 1935, București
<https://www.google.ro/cutiacuvechituri.wordpress.com>

**GHEORGHE BIBESCU, UN DOMNITOR ÎNTRE TRADIȚIE ȘI
MODERNITATE**

Elevi:

Bucătaru Andreea-Elena

Călărașu Isabel

Carofil Cosmin

Dabuleanu Cătălina-Daniela

Florea Julia

Profesor îndrumător:

Balaci Claudia

Colegiul Național „Frații Buzești”, Craiova

ARGUMENT

Familia Bibescu-Basarab Brâncoveanu este una dintre cele mai importante familii boierești ale secolului al XIX-lea, familie care a dat doi domnitori Țării Românești, pe frații Gheorghe Bibescu (1842-1848) și Barbu Dimitrie Știrbey (1849-1853 și 1854-1856). Prin mama lor, Ecaterina Văcărescu, domnitorii descindeau din Constantin Brâncoveanu (1688-1714). Importanța reprezentanților acestei familii, implicați atât politic, economic, cât și cultural, se poate observa și în domeniul istoriei arhitecturii și al amenajărilor interioare. Multe reședințe, moșii, instituții culturale și filantropice patronate de ei constituie repere importante în societatea românească de-a lungul secolului al XIX-lea până la al doilea război mondial.¹

Relațiile matrimoniale pe care le stabilesc marele ban Grigore Brâncoveanu, Barbu C. Știrbey și Dimitrie Bibescu asigură continuitatea familiei Brâncoveanu - Bibescu-Știrbey și transmiterea unui patrimoniu financiar și funciar uriaș, ale cărui baze le putem observa din timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu (1688-1714) și pe firul cărora vom merge până în perioada naționalizării din 1945-1948.

Fiii lui Dumitrache Bibescu și ai Ecaterinei Văcărescu, frații Barbu Dimitrie și Gheorghe sunt primii licențiați români în drept la Paris. Educația și contactul cu mediul capitalelor Paris și Viena își lasă amprenta asupra modului de viață și gustului artistic, ei vor impune și în Țara Românească o serie de prefaceri în spațiul public și instituțional (parcul Bibescu din Craiova, parcul Cișmigiu, Teatrul Național, palatul de vară Cotroceni). Ascensiunea lor, prin educație, căsătorii și pozițiile politico-administrative ocupate în timpul lui Pavel Kiseleff și Alexandru Ghica, îi plasează în numai câteva decenii nu numai în rândul înaltei societăți valahe, dar și al celei europene.

Efortul constructiv dintr-o perioadă relativ scurtă (mai puțin de 7 ani de domnie) este uriaș, atât în București, prin proiectele publice de anvergură inițiate, cât și prin întregul program de reconstrucții ale mănăstirilor din Țara Românească. Din poziția de prinț stăpânitor al Țării Românești, Bibescu inițiază diferite proiecte edilitare (șosele, străzi, canalizare și fântâni, construcția Teatrului cel Mare, Grădina de la Șosea, asanarea mlaștinii de la Cișmigiu și transformarea ei în grădină publică), refacerea centrului orașului după Marele Foc), puse în aplicare prin grija fratelui său, marele vornic Barbu Știrbey. Viata lui Gheorghe Bibescu, după pierderea tronului, oscilează o vreme între Constantinopol, Viena și călătorii în stațiunile balneare occidentale, în încercarea inițială de a recupera poziția politică. După dezamăgire și resemnare, fostul domnitor se stabilește în mediul parizian, unde închiriaza diferite apartamente, achiziționează obiecte și lucrări de artă, comandă un monument funerar ambițios, ducând un mod de viață finanțat de vastele proprietăți funciare din țară.²

ÎNAINTAȘII

Familia boierilor gorjeni Bibescu se pare că descinde dintr-un strămoș poreclit micul potârcan atestat în 1520, în timpul domniei lui Neagoe Basarab. Primele informații despre proprietățile unui membru al familiei, Vlad din Bibești, datează din 1610 fiind publicate de istoricul Alexandru Ștefulescu (1856-1910) și dezvoltate de istoricul Nicolae Iorga (1871-1940).

Iată cum erau priviți boierii Bibescu la sfârșitul secolului al XVIII-lea:” Bibescu Vodă era, înainte de toate, fiul tatălui său, al vornicului Dumitrache Bibescu, scoborător și acesta al unui neam de boieri sadea - nu boieri mari- proprietari vechi, însă dovediți de pe la începutul sec. al XVII-lea, ai moșiei Bibești din Gorj, unde trăiseră modești și retrași. La sfârșitul secolului al XVIII -lea,

1Oana Marinache, “De la Craiova la Paris, Familia Bibescu Basarab-Brancoveanu”, editura “Centrul cultural palatele brancovenesti”, 2015, Bucuresti, pag.8

2Ibidem, pag.9

Bibeștii se bucurau de o însemnată avere și se ridicaseră la boierii de a 2-a treapta, cunoscuți în părțile Olteniei. [...] Dumitrache se ridică și el, cel dintâiu din neamul lui, la boierii de 1-a treapta, intrând în protipendada și, pe vremea lui Grigore Vodă Ghica, în divanul boierilor mari la București”.

În comuna Bibești din județul Gorj s-a aflat o casă a familiei boierești și o biserică de lemn cu hramul „Sfântul Nicolae” construită în 1798-1799. Biserica din Stănești, județul Gorj, a fost ctitorită în 1732 de familia Obedeanu, dar moșia și lăcașul religios intră în posesia familiei Bibescu către sfârșitul secolului al XVIII lea (1759). Pictura datează din 1824 și reprezintă primul portret votiv cunoscut al membrilor familiei Bibescu, reprezentându-i pe Stefan Bibescu (?-1784) tatăl și pe fiii săi , Ștefan (1784-1844), Constantin (Dinca) (?-1811) și Dimitrie (Dumitrache) Bibescu (1757-1831) în calitate de ctitori. Mai amintim și portretele votive ale următoarelor personaje: Domnitorul Țării Românești Grigore Ghica IV (1755-1843), Gheorghe Bibescu, Barbu Bibescu (adoptat Știrbei/y, 1799-1869) și Safta Cantacuzino Știrbei (1805-1874), soția sa. Ecaterina Bibescu apare împreună cu fiica sa, Safta, și iar Dumitrache îl ține la picioare pe fiul său cel mai mic, Iancu (1813-1879).³

Ștefan, Constantin și Dimitrie Bibescu au avut și două surori, pe Catinca, căsătorită cu Ion Gănescu și pe Bălașa. Căsătoria Bălașei Bibescu cu fiul paharnicului Hagi Stan Jianu trebuie că nu a fost fericită încă de la început, de vină fiind poate amândoi tinerii. Dintr-o scrisoare a viitorului socru mare către negustorul Sibian Pop, aflăm în 1792, cum s-a pus la cale căsătoria dintre fiul acestuia și Bălașa Bibescu, sora lui Dumitrache Bibescu.

Descrierea sa ne oferă dovezi precum că familia Bibescu nu era considerată încă ca făcând parte din marile familii boierești ale țării: „Și că să nu mai auz și pe noră-mea aceasta ca e fata cutăruia de neamu mare, neamul, înștiințându-mă că copila Păhărniceșii Bibeascăi este și de chip curățică și de muma sa pedepsită, că văz că de când au murit Paharnicul Bibescu, au chivernisit copiii casa stă pe loc, încă mai cu spor, de aceia m'am bucurat, făcând și logodna cu ierologhie - că nunta, daca voi trăi, va fi după Sfânta Înviere, iar, de mi să va întâmpla și moarte, încă voi lăsa cu blestem de a săvârși și veselia în scurtă vreme.”⁴

Nicolae Iorga ne spune că în 1811 erau despărțiți, iar Bălașa încerca să recupereze din zestre, divorțul survenind în 1813; în 1815 Ștefănuț Jianu se recăsătorește cu Zmaragda Sămurcaș de la Constantinopole.⁵ Ceea ce se întâmplă cu generația fiilor lui Dimitrie Bibescu ne oferă exemplul sugestiv al mobilizării eforturilor mai multor ramuri ale familiei. Toți lucrează în direcția păstrării averii în familie și a acumulărilor succesive: un exemplu îl avem cu aceeași Bălașa Bibescu, care îl adoptă în perioada despărțirii de Jianu chiar pe nepotul ei, Gheorghe Bibescu și în 1811 notă în diata ei următoarele:”fiu-meu Iorgul după sfârșitul vieții mele, de a fi spre pomenirea mea în veci, să clironomisească în buna pace cele mai jos numite, adecă las :fiu-meu Iorgul dupa sfârșitul vieții mele să stăpânească moșia Desa din județul Dolj, tot hotaru, și moșia Padina pe jumătate, partea mea, de peste tot hotaru, din jud. Mehedinți, fiindcă jumătate se stăpânește de dumneaai Pităreasa Uța Săuleasca, și viia de la Orevița, ce mi s' au dat de zestre. Îi las și casele mele de aici din Craiova tot fiu-meu Iorgul.”⁶

O altă Bălașa Argetoianu (?-1803) ,văduva lui Ioan Bibescu, deci mătușa lui Dimitrie

3Oana Marinache, “De la Craiova la Paris, Familia Bibescu Basarab-Brancoveanu”, editura “Centrul cultural palatele brancovenesti”, 2015, Bucuresti, pag. 20

4Ibidem, pag.21

5Idem, pag.22

6Idem, pag.23

Bibescu, oferă în 1825 fiilor acestuia din urmă moșia ei, Bălacița. Dimitrie Bibescu va face tot ce îi va sta în putință pentru a spori averea familiei, investind banii obținuți din comerț în proprietăți funciare. Amintim aici un simplu caz, despre care ne măturisea chiar el însuși, plin de mândrie. Într-o scrisoare din 29 aug 1820, adresată prietenului său neguțator Pop din Sibiu aflăm că Dumitrache Bibescu avea deja podgorii la Drăgășani, pe dealul Călnii și că vinul său era deja celebru, dorind să îl vândă și în Imperiul Austriac.⁷

CASA PĂRINTEASCĂ DIN CRAIOVA

Locul pe care a fost zidită casa din Craiova a tinerei familii a lui Dimitrie și a Catinței a fost dat la schimb cu moșia ei de zestre Dilbanu din județul Teleorman. El s-a aflat în spațiul dintre Magazinul Mercur și strada Popa Șapcă. Nu cunoaștem anul construirii caselor, ci doar faptul că fiul lor cel mic, Ioan D. Bibescu, stabilit la București, va vinde proprietatea statului pentru suma de 5500 galbeni împărătești. Casa a fost folosită pentru Curtea judecătorească și apoi Prefectura județului Dolj. După Dolj, în perioada interbelică, se pare că a adăpostit și reprezentanții de teatru și proiecții de filme: "Actualul local al Cinematografului Modern", proprietatea D-lui Ilariu Marian, și marea grădină din prejur, fost pe vremuri proprietatea jud. Dolj, și mai înainte a Marelui Logofăt Iancu Bibescu, fratele Domnului George Bibescu și Barbu Știrbey, este vechea casă și grădină a Marelui Vornic Dumitrache Bibescu." Nu am putut identifica cu exactitate anul când a fost demolată.

Una dintre puținele mărturii de epocă ne descrie starea de ruină în care se găsea proprietatea ce aparținuse familiei Bibescu: "Dacă ieșai din oraș pe la bariera Bechetului, lăsând la stânga Fântâna cu apă, treceai pe lângă curțile Bibescului cu acareturi multe și ruinate, curți înconjurată de un zid înalt, semănând a cuprins de mânăstire, cu grădină mare și sălbăcie și cu eleșteul lor, dincolo de care se întindeau bostănării și porumbiștile fără sfârșit."

Pornind de la această descriere, deducem totuși măreția fostei proprietăți în care se desfășurase viața de familie și poate și o parte din activitatea economică, care i-a adus o avere considerabilă și l-a înălțat în rang pe Dimitrie Bibescu. Pe măsură ce trec anii, aria geografică în care acționa, se mărește. Astfel că în 17 iulie 1797, Dimitrie Bibescu scria în numele marelui ban Grigore Brâncoveanu "pentru hamurile ce pohtește dumnealui banu Brâncoveanu... cu câte doao lanțuri pă supt barbă" și cere "și doi telegari murgi închiși". În august 1805 aflăm de negoțurile sale cu vaci și boi pe care dorea să le trimită până la Hațeg. În 1807 aflăm de la socrul său, Știrbei, că vânduse porcii la "Bradul, încolo de Deva" și în februarie 1809 mai aflăm de alt transport de 600 de porci care trecuseră în Austria. Din corespondența cu casa de negoț, Pop de la Sibiu, aflăm că și peste 20 de ani se ocupă tot cu creșterea și vânzarea porcilor, cu toate că avansase în politică și locuia și la București.⁸

Pe timpul Zaveriei, familia Bibescu a părăsit Craiova și s-a refugiat în Transilvania austriacă. În 19 martie 1821, familia Bibescu sosește la Brașov, unde trebuie să se afla și cea a Brâncovenilor, dar fiind atâția boieri refugiați, le este greu să mai găsească case de închiriat și au cu ei și case și animale de negoț (boi și cai). Avându-i pe prietenii negustori din Sibiu, plănuiesc să se îndrepte către acel oraș, unde să stea mai mult și să li se procure și locuință. În 21 martie, Dimitrie scria tot din Brașov că dorea o casă "cu odăi mai multe, de doo familii, ca, viind, să nu stenahorisim!... Poimâine, Miercuri, socotim să plecăm și noi." Totuși la 26 martie Catinca Știrbei, soacra sa, nu sosise încă la Brașov și nici ei nu plecaseră spre Sibiu. Aici la Brașov se crede că s-au căsătorit Barbu Știrbey cu Elisabeta Cantacuzino, nepoata Marelui Ban Grigore Brâncoveanu și poate că s-au cunoscut (mai bine) tinerii Gheorghe Bibescu și Zoe Mavrocordat, viitoarea fiică adoptivă a aceluiași, Căsătoria lor fiind intermediată peste câțiva ani și de Barbu D. Știrbey. După acest

⁷Idem, pag.24

⁸Oana Marinache, "De la Craiova la Paris, Familia Bibescu Basarab-Brancoveanu", editura "Centrul cultural palatele brancovenesti", 2015, Bucuresti, pag. 25

moment, afacerile continuă să se diversifice, boierul Bibescu ajungând să facă afaceri și pentru pașa Vidinului: ”Fiindcă Măriia Sa Pașa Vidin Muhafazi m'au însărcinat ca, prin prieteni ce-iam, să scriu ca să-i găsească patru telegari mari, frumoși, potriviti la par, și orce par vor fi”. Prin actul de împărțire a averii tatălui lor datând din 1838 fiii îi lasă mamei Catinca, casele cele mari din Craiova și o livadă din afara orașului. Ecaterina Bibescu, la rândul ei, va lăsa, prin testamentul din 1842, proprietatea din Craiova fiului ei cel mai mic, întrevăzând cumva posibilitatea ca și acesta să nu mai rămână multă vreme în oraș: ”Casele de aici din⁹ Craiova cu toate împrejurimile (dacă va ramânea și va hotărî să șază întrânsele), iar de cumva le va vinde atunci pretul lor i-l va împărți deopotrivă cu fii mei biv vel logofăt George Bibescu.” Nu cunoaștem soarta proprietății la mijlocul secolului al XIX-lea. În 1874-1875 se votează în Senat trecerea caselor Bibescu, ce aparțineau statului, în posesia județului Dolj, care le folosea din 1864 ca sediu pentru Consiliul General. Presiunea venise și din partea Episcopiei care dorea eliberarea caselor lor de către Tribunal și care astfel vedea rezolvată propria situație, prin mutarea Curții judecătorești în casele Bibescu. Legea s-a votat în 10 martie 1875. Singura fotografie de epocă, nedată, ne arată o casă impunătoare, cu parter și etaj, formată din două volume sau cu dependințe (doar parter) în spatele ei. Este greu de apreciat, stilul arhitectural, fiind mai degrabă vorba de o clădire aparținând stilului neoromantic (Rundbogen), fără să cunoaștem însă în ce etapă ea îmbracă această haină. Este foarte posibil ca la un moment dat, după moartea tatălui lor, fii Bibescu să fi transformat vechile casele boierești.¹⁰

MOȘTENIREA BRÂNCOVENEASCĂ

Destinele personale și politice ale frațiilor Barbu D. Știrbey (1799-1869) și Gheorghe D. Bibescu (1802-1873) sunt făurite de unele dintre cele mai avute familii boierești: Brâncoveanu, Balș, Văcărescu, Mavrocordat, Crețulescu. Moștenirile primite și alianțele lor matrimoniale sunt, fără doar și poate, o cale de ascensiune socio-politică, dar și fundamentul pentru activitățile edilitare și de binefacere de mai târziu. Moștenirea brâncovenească este, cu siguranță, cea mai de seamă, atât în ceea ce privește numărul proprietăților, cât și suprafețele uriașe ale moșiilor ce se găseau în mai multe județe; ea intră în posesia tinerilor Barbu și Gheorghe, pe mai multe filiere, deopotrivă ca zestre și ca moștenire.¹¹

Brâncoveanu o căsătorește, în 1821, pe nepoata sa orfană, Elisabeta Cantacuzino-Pășcanu cu Barbu D. Știrbey (1799-1869), dându-i ca zestre bani, țigani, moșiile Ciocănești, numită și Slobozia Domnească, Bucoveni-Buciumeni (Buftea) cu heleșteu și moară, Betejani, Brănești, Băilești, Corlatele, Drincea și Sopotu. Soția sa, Safta Brâncoveanu, îi dăruia Elisabetei alte două moșii, Elisabetha și Cilieni. Prima dintre acestea va fi dăruită de către doamna Țării Românești ”Institutului Elisabetan de fete” cu predare în limba română, înființat în 1843 și înzestrat în 1870.

Pe de altă parte, prin mama sa, Ecaterina Văcărescu, adoptată de Barbu C. Stirbei și Catinca Crețulescu, Barbu D. Știrbey primește un patrimoniu bogat de moșii și locuri cu case. Catinca Crețulescu descindea direct (fiindu-i nepoată) din fiica domnitorului Constantin Brâncoveanu, domnița Safta (1686-1747), căsătorită cu lordache Cretulescu. În 1773 Catinca a primit o frumoasă zestre din partea Cretuleștilor, la căsătoria ei cu Barbu C. Stirbei, documentul fiind regăsit în mapa de documente de familie a domnitorului Barbu D. Știrbey. Comparând acest document cu inventarul moșiilor brâncovenești, observăm din nou ca patrimoniul provenea de la începutul secolului al XVII-lea, de pe vremea domnitorului Brâncoveanu. Merită amintit și faptul că în Biserica, Crețulescu odihnește și Săftica Bibescu, sora lui Barbu și a lui Gheorghe, moartă în copilărie, al cărei chip îl cunoaștem doar din fresca din Biserica Stănești, jud. Gorj; ea ar fi trebuit să ducă mai departe numele strămoșei sale.

⁹Ibidem, pag.27

¹⁰Idem, pag.28

¹¹Oana Marinache, “De la Craiova la Paris, Familia Bibescu Basarab-Brancoveanu”, editura “Centrul cultural palatele brancovenesti”, 2015, Bucuresti, pag. 46

De la familia Crețulescu, Ecaterina Bibescu primește următoarele proprietăți moșia: Sasa, jud. Gorj, moșia Săcelu, jud. Gorj, o vie la moșia Săcelu și o parte de moșie Măghirești. De asemenea, în foaia ei de zestre mai apare moșia Vlădeni, iar pentru cumpărarea unei trăsurii și a animalelor i se dădea moșia Dălbanu de peste Olt, în jud. Săcueni.

În calitate de ginere al lui Barbu C. Știrbei și epitrop al averii acestuia și al Bisericii Sf. Treime din Craiova, Dimitrie Bibescu va controla toate tranzacțiile și va dispune de proprietățile acestuia. Pe de altă parte, el va cumpăra moșiile pe care Barbu C. Știrbei le lăsase a fi vândute pentru pomană și alte danii. În acest caz se aflau moșia Mostiștea, Gruea, Risipiții și Izamcea din jud. Mehedinți, precum și moșia Motăței, tot din jud. Mehedinți. Astfel se păstrau în familie vechi proprietăți, dar se sporea și averea pe care o va lăsa fiilor săi.¹²

Printr-o altă alianță matrimonială, marele ban Grigore Brâncoveanu, ultim descendent pe linie masculină al domnitorului-martir, făurește și destinul lui Gheorghe Bibescu, fratele mai mic al lui Barbu D. Știrbey: ”înfiat de întâia și dăruit de cea de-a doua Bălașa Bibescu, Iorgu fu însă aproape înfiat de cineva cu o bogație mult mai mare, Marele-Ban Brâncoveanu, care-i dădu pe nepoata-sa Zoe Mavrocordat, poftindu-l să și vie să-i locuiască în casă.” Astfel intră în 1825 în posesia familiei Bibescu importante proprietăți în București, inclusiv fostele palate brâncovenești de pe Cheiul Dâmboviței și de la poalele Dealului Mitropoliei, precum și alte vaste domenii funciare.¹³

Dacă în 1708 domnitorul Constantin Brâncoveanu împărțea între cei patru fii ai săi, Constantin, Radu, Matei și Ștefan, moșia Brâncoveni din județul Românați, ea va fi donată în 1828 de către marele ban Grigore Brâncoveanu fiului său adoptiv, în fapt primul băiat al cuplului Zoe Brâncoveanu și Gheorghe D. Bibescu: Grigore Bibescu Basarab Brâncoveanu (1827-1886). Astfel întărea adopția și transmiterea numelui, precum și a moșiei de baștina a neamului său, ce se stingea în linie directă masculină, dar care va continua pe linia femeiască.

În 1838 are loc împărțirea averii rămase de pe urma lui Dimitrie Bibescu între văduva sa, Ecaterina, și cei trei fii, Barbu Știrbey, Gheorghe și Iancu Bibescu. Ecaterinei îi revin astfel: jumătate din moșia Pătulile, în jud. Mehedinți (în afară de trupul de moșie de alături ce se numește Izimșa/Izamcea), casele cele mari din Craiova, o moară de la Tinoc, o livadă de la Jiu, lângă Craiova. Tot cu aceasta ocazie, Barbu D. Știrbey primea din averea părintească: cealaltă jumătate din moșia Pătulile, jud. Mehedinți, moșia Izimșa/Izamcea de lângă Patule și o vie de la Drăgășani și Sutești.¹⁴

Proprietățile brâncovenești vor fi întărite încă o dată ginerelui ei, Gheorghe Bibescu prin diata Saftei Brâncoveanu, dar după divorț, pentru o perioadă foarte lungă de timp, între 1844-1892, moștenirea va fi pusă sub o “Epitropie a Averii Doamnei Zoe Brancoveanu”. În perioada imediat următoare decesului doamnei Zoe, fiii și fiicele Brâncoveanu și Bibescu, prin intermediul experților, vor evalua însemnata ei avere și vor desemna mai multe loturi de proprietăți. Ei vor trage la sorți aceste loturi și, după caz, își vor despăgubi rudele care ar fi primit proprietăți de mai mică valoare, așa cum vom vedea mai tarziu.¹⁵

AȘEZĂMINTELE BRÂNCOVENEȘTI

Pe proprietatea de pe Cheiul Dâmboviței primită, ca zestre de la tatăl ei și extinsă ulterior de soț, în apropierea caselor, domnița bălăsa Brâncoveanu Lambrino ctitorește în perioada 1747-1744 prima biserică-paraclis de curte, cu hramul “Botezul Domnului”. Ei i se vor adauga la câțiva ani Azilul de văduve, femei bătrâne și sărace și școala primară de băieți, ce se constituie într-o primă ctitorie a “așezămintelor domniței Bălașa”. Biserica, ruinată de cutremurul din 1838, a fost reparată

¹²Ibidem, pag.47

¹³Oana Marinache, “De la Craiova la Paris, Familia Bibescu Basarab-Brancoveanu”, editura “Centrul cultural palatele brancovenesti”, 2015, Bucuresti, pag.50

¹⁴Ibidem, pag. 55

¹⁵Idem, pag.56

în 1842, dar a fost dărâmată în 1871, împreună cu casele vechi ale domnițelor. În 1750-1753, tot la inițiativa domniței Bălașa, se adaugă biserica cu hramul "Înălțarea domnului", ulterior ruinată și ea, reparată de marele ban, Grigore Brâncoveanu, în 1831.

În perioada 1838-1842, Biserica "Domnița Bălașa" este construită din nou de băneasa Safta Brâncoveanu, în stil neo-gotic, posibil de arhitectul Iosef Hartl, care lucra concomitent și la prima clădire a spitalului Brâncovenesc. Biserica pictată de Nicolae Polcovnic a început să se deterioreze, din cauza solului de pe Cheiul Dâmbovitei, ajungând în ruină în perioada 1870-1880; expertiza a dovedit imposibilitatea salvării ei, ceea ce a dus la demolarea ei în 1881. Între 1870-1876 se ridică un nou local pentru Azilul de femei și un nou sediu pentru școala primară Domnița Bălașa (desființată în 1898) în Calea Rahovei nr. 3. Lucrarea i-a fost încredințată arhitectului Carol Benisch (1822-1896).¹⁶

Spitalul Brâncovenesc rămâne unul dintre complexe sanitare și filantropice ale secolelor al XIX-XX-lea, fiind construit între 1835-1838 de ctitora Safta Brâncoveanu, care ducea astfel la îndeplinire dorința răposatului mare ban Grigore Brâncoveanu. Arhitectul Iosef Hartl realizează într-o primă etapă clădirea spitalului, bucătăriei și spălătoriei, iar în 1842 a II-a aripă-secția medicală. Între 1855-1859 se adaugă cea de-a III-a aripă-secția de chirurgie, farmacie, de către arhitectul Iulius Freywald. Inginerul Robert Ruebenbauer face o baie cu abur și duș în 1858.

În perioada 1856-1859, Grigore Basarab Brâncoveanu, fiul fostului domnitor Bibescu și moștenitorul Saftai Brâncoveanu, înființează un sistem educațional, de școli cu externate în orașele principale ale țării; ele vor intra ulterior din administrarea privată în cea publică. Tot el este cel care face o vizită la toate mănăstirile și moșiile brâncovenesti, strânge documentele de valoare și le depune la epitropia din București, se ocupă de angajarea unor arendași și de buna administrare a patrimoniului funciar.

În 1864 se înființează un nou corp spitalicesc, cel al consultațiilor gratuite, dar Așezămintele se luptă din greu cu oficialitățile pentru a-și păstra patrimoniul funciar și autonomia financiară.¹⁷

Între 1889-1891 se adaugă un local nou, cel al farmaciei. Decenii întregi lucrează în serviciul tehnic ing. M. Antaloy, A. Biju, Arh.O.Benis, T.Kantzler, Fratii Axerio, H.Vollrath. În ultimul deceniu al secolului al XIX-lea se adaugă un nou corp, în Piața Bibescu (Unirii), probabil tot după planurile arhitectului Carol Benisch.

Între 1903-1906, vechile pavilioane din prima jumătate a secolului al XIX-lea se demolează și se construiește un nou spital, un pavilion pentru consultații gratuite și un laborator bacteriologic (în fostul sediu al școlii de băieți, ce va suferi extinderi). Principalii artizani ai acestor prefaceri sunt: ing. Cesare Fantoli, arh. C. Cora, arh. Fr. Hartmann, ing. Elie Radu-inspector general. În 1909 ing. Cesare Fantoli adaugă anexe la Azilul Domniței Bălașa. Din păcate, toate aceste clădiri au fost demolate în perioada 1984-1985.

Dincolo de istoria propriu-zisă a comanditarilor și a clădirilor care au format Așezămintele Brâncovenesti, răzbate un model juridic și financiar atât de bine conceput, încât a permis independența instituției filantropice mai bine de o sută de ani. Așezămintele au fost înzestrate cu nenumărate moșii, veniturile acestora asigurând salariile personalului sanitar, achiziția ultimelor descoperiri tehnice și accesul gratuit al pacienților. Pe de altă parte, de-a lungul timpului, s-au construit dispensare în micile localități de pe moșii, ajutând populația locală din mai multe zone ale țării.¹⁸

MOȘIA ȘI CONACUL DE LA SÂMBATA DE SUS

Proprietatea din Ținutul Făgărașului din Transilvania austriacă, situată astăzi în județul

16Oana Marinache, "De la Craiova la Paris, Familia Bibescu Basarab-Brancoveanu", editura "Centrul cultural palatele brancovenesti", 2015, Bucuresti, pag.58

17Ibidem, pag.59

18Oana Marinache, "De la Craiova la Paris, Familia Bibescu Basarab-Brancoveanu", editura "Centrul cultural palatele brancovenesti", 2015, Bucuresti, pag.61

Braşov, a fost primită sub forma unei ipoteci de către Preda Brâncoveanu în 1654 de la văduva principelui Gheorghe I. Rakoczi, Suzana Lorantfi. Domnitorul Constantin Brancoveanu a transformat o construcție anterioară, aducând-o la aspectul asemănător celorlalte reşedinte din Ţara Românească. În perioada 1696-1698 a avut în zona 2 ctitorii bisericieşti, deci istoricii au presupus că tot din această perioadă ar data şi conacul, dar anumite surse indică şi anul 1614 ca cel al finalizării lucrărilor la reşedinta sa.

La Braşov se mai pastrează astăzi o casă numită a Bălaşei Brâncoveanu, dar care credeam că nu ar fi putut aparţine fiicei domnitorului. În 1700 şi 1709 Constantin Brâncoveanu a achiziţionat două case în Şcheii Braşovului şi un han la Bartolomeu, unde s-au desfăşurat activităţi comerciale, iar în Braşov au locuit ulterior şi fiicele sale-Ancuţa şi Bălaşa-cu familiile lor. Domnita Ancuţa a fost o mare donatoare a Bisericii Sf. Nicolae din Braşov, iar marele ban Grigore Brâncoveanu a donat nenumarate şi valoroase cărţi. În Biserica "Sfânta Treime", mai precis în Paraclisul cu hramul, "Înălţarea Domnului", care s-a bucurat de daniile familiei, se află şi mormintele mai multor reprezentanţi ai familiei Brâncoveanu: Emanuel şi Zoe Brancoveanu, părinţii marelui ban, precum şi al surorii sale, Elena şi al cumnatului, Grigore Cantacuzino.

Abandonată ulterior de urmaşi săi, ipotecată, motiv de aprige dispute juridice la sfârşitul secolului al XVIII-lea, proprietatea de la Sâmbăta de Sus intră într-o nouă etapă în timpul marelui ban Grigore Brâncoveanu, care a petrecut 6 ani în Braşov şi s-a preocupat şi de conacul de la Sâmbăta de Sus. Se pare ca el a ridicat o nouă construcție în jurul anului 1800 în apropierea celei ruinate, reutilizând anumite fragmente de decorație.¹⁹ Data (9 octombrie 1800) finalizării lucrărilor o aflăm inscripţionată pe poarta de acces pe moşie, sub forma unui arc de triumf, trimitere evidentă la educația clasică a marelui ban sau poate doar o reflectare a refacerilor urmaşilor săi. Cercetarile arheologice au evidențiat asemănările între pivnițele boltite de la Sâmbăta cu cele de la Potlogi şi Mogoşoaia. În 1826 erau amintite: "conacul cel mare, casele cele mici ale logofătului, fabrica de rachiu, mori, grădina." Pe fațade au existat însemnele heraldice şi inițialele lui Grigore Brâncoveanu.

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea moşia este disputată de clericii greci şi de cei români, dar în 1886 familia Bibescu pierde orice fel de drept de implicare în administrarea ei, proprietatea trecând sub jurisdicția sârbă, din Buda. În 1924-1925 este vândută de Biserica din Braşov unui particular, de la care o răscumpără statul roman, pentru Ministerul Agriculturii şi Domeniilor pentru a amenaja aici o casă de odihnă pentru artişti. În acea perioadă are loc o nouă prefacere în vederea modernizării condițiilor de cazare. În 1931 a trecut în folosirea Casei Şcoalelor Naționale. Proprietatea a revenit Primăriei după 1947 şi aici au fost amenajate o şcoală, apoi un depozit de fructe. După Revoluția din 1989 locuitorii au devastat proprietatea aducând-o într-o stare avansată de ruină; în 2006 a fost concesionată unei firme, care a refăcut conacul în 2010, iar funcțiunea actuală este cea de găzduire a unor evenimente private.²⁰

ÎNTRONAREA LUI BIBESCU VODĂ

Ales în 20 decembrie 1842/ 1 ianuarie 1843 de un colegiu mai larg al boierilor din Adunarea Obştească Extraordinară , Gheorghe Bibescu îi învinge în ultima rundă de voturi pe fratele său mai mare, Barbu Ştirbey , dar şi pe vărul său, Emanuel Băleanu. În data de 27 ianuarie / 8 februarie emisarul ottoman prezintă firmanul de investitură (emis de sultan în 5 ianuarie 1843). Ceremonia oficială de întronare a avut loc în 14/26 februarie , la Biserica Curtea Veche, fiind organizată cu mare fast şi indicând înclinația noul domn pentru teatralitate şi apetența sa pentru simboluri istorico-politice.

Ceremoniile fastuoase organizate de Gheorghe Bibescu ne oferă posibilitatea interpretării

19Oana Marinache, "De la Craiova la Paris, Familia Bibescu Basarab-Brancoveanu", editura "Centrul cultural palatele brancovenesti", 2015, Bucuresti, pag.62

20Ibidem, pag.63

unor gesturi simbolice, făcute de acesta. În ziua întronării a dorit să fie îmbrăcat asemănător vechilor domni, luându-și ca model pe unificatorul Mihai Viteazul : „ O manta albă lungă și foarte creată, o iaca de samur lungă, un gugiuman asupra căruia fălăia un panachiu alb (surguciu) rechiema timpii Basarabilor , Mircilor și Mihailor.” Amintim faptul că pentru a marca cel de-al doilea an de domnie, a ales să se roage la mormântul acestuia de la Mănăstirea Dealu.²¹

Toate aceste etape ale ceremonialului, precum și ipostazele în care s-a lăsat imortalizat în lucrări de artă, indică mândria personajului, dar și vanitatea sa în anticiparea ipostazei de conducător unificator al vechilor teritorii locuite de români. În acest sens stă dovada și prietenia care l-a legat de domnul Moldovei, Mihail Sturdza (1834-1849), pe care l-a ales nașul său de cununie la cea de-a doua căsătorie de la Focșani, cu Maria Văcărescu Ghica.²²

DOMNIA LUI GHEORGHE BIBESCU (1842-1848)

Bibescu a fost singurul dintre domnii regulamentari care a fost ales în conformitate cu dispozițiile Regulamentului Organic. Pe lista candidaților, alături de Barbu Știrbei, fratele vitreg al noului ales, s-a aflat și Ioan Câmpineanu; la intervenția puterii protectoare, acesta a fost înșă radiat de pe listă. Prezența sa în lista candidaților la domnie și atmosfera în care s-a desfășurat alegerea, la 20 decembrie 1842/1 ianuarie 1843, exprimau tensiunea politică existentă în Țara Românească.

Cu studii în domeniul dreptului, la Paris, noul domn, deși în varstă de doar 38 ani (era născut în 1804), poseda o bogată experiență în viața administrativă și politică. Ocupase, pe rând, postul de director al Departamentului Dreptății și de secretar de stat. În Adunare se facuse remarcat prin opoziția împotriva lui Alexandru Ghica.

De Nion, consulul general al Franței, care i-a urmat lui Adolphe Billecocq, în mai 1846, după primele luări de contact cu noul domn, i-a apreciat, de la început încă, temeinicia studiilor și simțul politic. Dimplomatul francez reproducea vederile acestuia cu privire la situația politică a celor două țări românești. “N-am fost niciodată cucerit de Turcia”-declara domnul, protestând împotriva tendinței dregătorilor Porții de la Constantinopol de a considera cele două principate ca pe oricare provincii ale Imperiului. Drept urmare, continua el, “ odată ce i-am plătit tributul anual, nu-i mai datorăm alt nimic. Puterile creștine, nu Poarta, contestă privilegiile Principatelor. Ele ar trebui să dorească un stat tampon între Rusia și Turcia, un stat creștin, de sine stătător” (1). Ideea era considerată drept *periculoasă* de către agentul francez. Faptul probează că deși a fost silit să-l combată pe domnul anterior, Gh. Bibescu îmbrățișa obiectivele politice cuprinse în programul “partidei naționale”. Poziția aceasta nu prezenta doar expresia unei atitudini adoptate în împrejurări de natură particulară. Încă din 1843, într-un memoriu adresat Porții, în care explica necesitatea de a menține tariful de 5% din mărfurile importate în Țara Românească, el sublinia dreptatea cererilor românești ca decurgând din statutul special al celor două provincii, care le conferă o poziție deosebită în dreptul public european.

Domnia lui Gheorghe Bibescu a început sub auspicii favorabile. “Nu voi trece cu vederea nici binele spre a-l rasplăti, nici răul spre a-l pedepsi”, își afirma el maniera în care înțelegea să-și aplice programul de guvernare.

Preocupările domniei s-au înscris în limitele Regulamentului, având în vedere, ca și în cazul celei anterioare, aplicarea prevederilor legale în raporturile dintre proprietari și țărani, apărarea intereselor acestora din urmă, înscrierea obligațiilor contractuale în cadrul legal, răscumpărarea în continuare a robilor particulari. De asemenea, domnul a fost preocupat de regimul carantinelor și al temnițelor, de construcția de poduri și șosele, de edilitatea Capitalei, supraveghind și efectuarea de studii cu privire la exploatarea rațională a resurselor țării. În măsură egală, o atenție specială a fost

21 Oana Marinache, “De la Craiova la Paris, Familia Bibescu Basarab-Brancoveanu”, editura “Centrul cultural palatele brancovenesti”, 2015, Bucuresti, pag.80

22 Ibidem, pag.84

acordată, în continuare, învățământului. În anul școlar 1846/1847, numărul școlilor sătești din Țara Românească era de 2309, iar al elevilor de 48 545 (2). Printre revizorii școlari care și-au desfășurat activitatea în timpul său amintim pe Florian Aaron, August Treboniu Laurian și Ioan Maiorescu. De asemenea, organizarea sistemului judecătoresc, a “caselor făcătoare de bine”, a “Direcției Lucrărilor Publice” se înscriu pe linia procesului de modernizare a societății.

Ca și predecesorul său și asemenea lui Mihail Sturza, Gheorghe Bibescu a încercat fără să izbutească, însă, să ajungă la o reglementare în folos național a chestiunii mănăstirilor închinatelor. Încercarea de a pune sub control veniturile mănăstirești i-a atras dușmănia mitropolitului Neofit, care s-a grăbit să denunțe autoritățile rusești și lui Kiselev abaterile domnului de la spiritul și litera legii. Practic însă, domnul nu a luat nici o hotărâre înainte de a avea consimțământul reprezentantului consular al Puterii protectoare. Timoni, consulul general al Austriei, observator avizat, ne semnaleză atitudinea obedientă a noului domn în această privință.

Conflictul cu Adunarea nu a întârziat să se manifeste. Acesta a început în primele luni ale anului 1843 (martie și mai), în legătură cu prezentarea a doua proiecte de legi; primul, referitor la competența divanurilor judecătorești, a Înalțului Divan și a Curții de Revizie, iar al doilea la zestre. În spatele acestui din urmă proiect se bănuia că se ascund interesele personale ale domnului, despărțit de soția sa, principesa Zoe Brâncoveanu, de a cărui avere dorea să beneficieze. Primul proiect a fost retras. Celui de al doilea, întâmpinând o puternică opoziție, căreia i s-a aliat mitropolitul însuși, nu i s-a mai dat nicio urmărire, deși domnul îl aprecia, ca făcând parte “din trupul de pravile de care societatea avea nevoie”.

În timpul anului 1843, a avut loc un nou complot al bulgarilor, cu ramificații în numeroase orașe ale țării. Obiectivele urmărite de complotiști și intențiile atribuite Rusiei au sporit starea de neliniște și frământările politice. În deschiderea Adunării de la 10/22 ianuarie 1844 unul din deputați a denunțat amestecul Rusiei în complot. Incidentul se situa în prelungirea “afacerii Tradafilov”, cu larg ecou în opinia Principatului.

În martie 1843, Trandafilov a prezentat o cerere din partea unei “Companii pentru cercetarea minelor Țării Românești”, pentru a obține dreptul de prospectare și exploatare a minelor țării. Respingerea de către Adunare a proiectului elaborat în acest sens-semnificativă prin obiectivele sale-, a adâncit conflictul cu domnul, împingându-l la limitele extreme.

Peste hotare, ca și în cazul Moldovei “Gazette de Francfort” se face purtătoarea de cuvânt a opoziției împotriva domnului muntean, suspectat de boieri că urmărește să introducă și impozitul funciar. Consecința a fost suspendarea Adunării, în martie 1844. Mai mult de 2 ani-până în decembrie 1846-domnul a cârmuit țara prin intermediul decretelor-legi. Kiselev, care a continuat să rămână ”sfătuitor” al domnilor regulamentari, a condamnat “turba revoluționară”, care urmărea să răstoarne starea de lucruri existentă. Curtea de la Sankt-Petersburg, aprobând măsurile inițiate de domn, îi asigură sprijinul împotriva “opoziției sistematice”. Împreună cu Dașkov, Bibescu a pregătit firmanul prin intermediul căruia Poarta urma să consacre actul de autoritate săvârșit. Domnul era autorizat să pedepsească “cu strășnicie” pe toți cei care “vatămă duhul orânduielilor celor statornice”.

În alegerile generale, desfășurate în noiembrie 1846, opoziția a fost eliminată complet din viața politică activă. La 11/23 februarie 1847, în noua Adunare, a fost prezentat proiectul privind eliberarea (fără indemnizație) a Țiganilor robi, aparținând așezămintelor publice și ecleziastice. Legea, înscrisă “ în duhul veacului”, pe care “înaintirea civilizației o cere de mult” și care, aprecia domnul, “ va face epocă în anele istoriei patriei”, a fost votată în unanimitate. În egală măsură, la 8/20 martie 1847 a fost votată și legea prin care veniturile bisericesti erau puse sub controlul statului. Măsuri în același sens au fost adoptate și în privința mănăstirilor închinatelor. Chiar fără să fie finalizate, ele se înscriu pe linia modernizării structurii societății românești.

Conflictul între domn și Adunare, întâlnit și în vremea lui Ghica, prezent și în viața politică a Moldovei, nu poate fi pus numai pe seama restricțiilor regulamentare și nici ca fiind o expresie a tendințelor autoritare ale domnitorilor sau a veleităților de independență manifestate de boieri.

Cauzele erau mai adânci, izvorând din realitățile epocii, din înfruntarea dintre cele două lumi aflate în conflict. Trebuie reținut și faptul că regimul parlamentar se afla abia la începuturile sale, conștiința civică și interesul obștesc reprezentând, încă, deziderate. La toate acestea trebuie adăugată imixtiunea continuă a consulilor puterii protectoare, care întrețineau instabilitatea și tensiunea politică. Fricțiunile și conflictele politice se adăugau și potențau starea de tensiune generală, alimentată de frământările sociale și de mișcarea națională.

Domnia lui Gheorghe Bibescu, deși scurtă ca durată, se caracterizează printr-o mai mare stabilitate, opoziția fiind neutralizată. Realizările domniei, fără a se înscrie într-un ansamblu coerent, s-au situat pe linia progresului social și politic, al modernizării societății. Ritmul și amploarea dezvoltării nu erau în acord însă cu nevoile societății românești și cu spiritul vremii. De asemenea, subteran se pregătea o schimbare revoluționară a stării de lucruri existente. Eșecurile lui Câmpineanu și apoi al lui Dimitrie Filipescu n-au avut drept consecință renunțarea la acțiuni de această natură. Alcătuirea “Frăției” în 1843 a pus temeuri pregătirii marii răsturnări, atunci când condițiile aveau să o îngăduie, cercul aderenților fiind însă mai larg, iar experiența inițiatorilor mai temeinică. Revoluția din 1848 avea să arate cât de numeroase și de puternice erau obstacolele care se situau în calea dezvoltării, cât de necesară era *libertatea* pentru organizarea societății moderne. Și în cazul românesc, *revoluția* s-a dovedit singura cale pentru înfăptuirea unei asemenea societăți, în plenitudinea normelor sale. Domnia lui Gheorghe Bibescu a încetat odată cu triumful revoluției în Capitala Țării Românești. Neputându-și asuma responsabilitatea și riscurile unei răsturnări revoluționare, domnul a abdicat, luând drumul Transilvaniei.

PALATUL DE LA POALELE DEALULUI MITROPOLIEI

Marea majoritate a istoricilor consemnează faptul că domnitorul Gheorghe Bibescu (1842-1848) locuiește în timpul domniei sale în fostul palat brâncovenesc de la poalele Dealului Mitropoliei. Istoria proprietății brâncovenești coboară până în secolul al XVI-lea, aici locuind apoi părinții domnului Constantin Brâncoveanu (1654-1714) și se incheie cu marele ban Grigore Brâncoveanu, ce moștenește acest palat de la tatăl său, Emanoil (1748-1811). Se cunoaște chiar anul 1696, când domnitorul Constantin Brâncoveanu zidește „case de piatră, acoperite cu șindrila, cu coloane sculptate asemeni celor de la Mogoșoaia”.²³

Secretarul domnitorului, Del Chiaro, o localizează cu precizie: „ Mitropolia e pe vârful unui deal. În vale e palatul Brâncovenesc. În afara porții palatului se află o cruce de piatră albă, cu o inscripție în limba valahă, că-n acelaș loc tatăl Principelui a fost tăiat în bucăți de dorobanții răsculați contra sa. ” și mai amintește că „ Numai curtea Principelui din București e înconjurată cu zid, ridicat de Prințul Brâncoveanu cu câteva luni înaintea mazilirii sale. ”

Despre cum arăta casa domnească în acea epocă nu avem mărturii, dar apelăm la următoarea relatare a secretarului Italian care ne descrie Curtea domnească a lui Brâncoveanu: „ Palatul Principelui e de piatră, cu o impozantă scară de marmoră, cu săli mari boltite, dar destul de joase, din care prima – pridvorul – e susținută la mijloc de un rând de coloane. A doua servește de Divan de judecată, unde au loc și banchetele de zile mari. Altele sunt săli de audiență, care duc în apartamentul Principelui și de aci în al Principesei, cari se reducea la două odăi și un iatac (...) într-un colț al grădinii, care e de toată frumusețea, și are forma pătrată, în stil italian. În mijlocul ei, Principele Constantin Brâncoveanu clădise un foisor unde lua prânzul, și-și făcea siesta după masă, în mijlocul straturilor de flori. ”

Reședința brâncovenească de la poalele Dealului Mitropoliei cunoaște și perioade grele, după 1714 fiind prădată de turci, apoi căzută în ruină, este refăcută după aproape 100 de ani, în timpul domniei lui Ioan Vodă Caragea (1812-1816). Aici vor locui Emanoil/Manolache Brâncoveanu și fiul său, banul Grigore, care va dăruia apoi proprietatea fiicei sale adoptive și ginerelui său, viitorul domn Bibescu. În martie 1821 aici poposește și Tudor Vladimirescu, care își

²³Oana Marinache, “De la Craiova la Paris, Familia Bibescu Basarab-Brancoveanu”, editura “Centrul cultural palatele brancovenesti”, 2015, Bucuresti, pag.91

așează tabăra în vasta grădină a proprietății de la Poalele Mitropoliei.

Proprietatea de la poalele dealul Mitropoliei va fi cunoscută cu numele celor doi proprietari princieri Brâncoveanu-Bibescu și a existat până în 1885, fiind format din palatul cu 47 de încăperi, o bisericuță, grajduri și o vastă grădină. Zona fostei grădini a devenit piața Halelor Bibescu, astăzi piața Unirii.

Dacă în timpul căsătoriei cu Zoe Brâncoveanu, cuplul locuiește în palatul de pe Cheiul Dâmboviței, apreciem că la începutul domniei (1843-1844), Gheorghe Bibescu se mută în palatul de la poalele Mitropoliei.²⁴

Studiind planurile Bucureștiului, cea mai veche reprezentare a proprietății este în 1789, planurile orașului realizate în perioada 1846-1856 surprind atât amenajarea aleii de pe dealul Mitropoliei și prezența celor 4 obeliscuri, precum și amenajarea grădinii posterioare a proprietății Bibescu, rodul unor lucrări de amploare datorate, cel mai probabil, aceleași echipe de peisagiști coordonați de Carl Wilhelm Meyer. Remarcăm un rond central și aleile șerpuitoare ce duc spre râul Dâmbovița. De o parte și de alta a palatului se disting două corpuri de clădire-dependințe, dar în niciun plan nu ne apare biserica-paraclis din spatele palatului.

Singurul interior ce poate fi descris după un document din epoca Bibescu, are la bază o lucrare a lui Carol Popp de Szathmari și înfățișează marea sală de bal. În prim-plan ne apar chiar principele domnitor Gheorghe Bibescu și fratele său, Barbu Știrbey, în compania unor oficiali și militari turci, ruși și austrieci. Moda apuseană a cuprins toate generațiile și funcțiile, singurul reprezentant al lumii orientale este un personaj în vârstă, cu barbă, așezat, înveștmântat încă în portul fanariot. Ampla sală de bal de la parter pare să se afle în centrul palatului, conducând spre alte încăperi cu funcție de saloane-anticamere. Vizibilă atât la nivelul parterului, cât și prin deschiderea galeriei de la etaj, ce permite o mai bună luminare și observare a invitaților, sala este decorată fastuos cu ocazia unui eveniment oficial.²⁵

O gravură din 13/27 iunie 1848 surprinde momentul revoluției și ne înfățișează balconul și detaliile decorației ferestrelor palatului. După plecarea domnitorului Bibescu, palatul intră în circuitul public, fiind închiriat și amenajat pentru oficiali otomani, primul ocupant fiind Fuad Effendi, caimacamul otoman.

Autoritățile statului solicită reprezentantului său, Ion Manu, îndepărtarea tuturor obiectelor personale ale fostului domnitor și se realizează un amplu inventar, consemnat de pictorul George Hill, îngrijitorul palatului. Astfel aflăm numărul, numele încăperilor și informații prețioase legate de piese de mobilier, considerații stilistice, materiale și culori, stare de conservare a acestora. Universul creat la comanda domnitorului este unul pe deplin racordat la modul de viață occidental, influențat de curțile vieneză și pariziană.

O sumară analiză a cuvintelor utilizate în descrierea obiectelor ne conduce către termeni de origine franceză (fotel, transparent, garderob, bufet, paravan, șifonier, vitrină, toaletă, scriitoriu, etajeră, candelabru) și turcă (cit, cîlîfuri, mindir, ciubuc) și într-o mai mică măsură la cele de origine rusă (polog) și neogreacă (ticher, policandru). Cromatica interioarele este dominată de verde, galben-auriu, roșu. Materialele utilizate acoperă o gamă destul de largă, de la trestie, lemn de mahon și nuc, fier, marmură și piatră, până la sticlă și porțelan.²⁶

Un alt episod al reparațiilor palatului poate fi reconstituit indirect din documente dispersate prin arhive. La moartea arhitectului Alexander von Montbach, ce trebuie că a suvenit între februarie și aprilie 1855, aflăm și de implicarea sa, în anul anterior, în alcătuirea unui plan și a unui deviz pentru Spitalul turcesc ce își desfășura activitatea în fostul palat domnesc. În 1856 Ministerul din Lăuntru va recunoaște doar această lucrare pe care o avea de plătit antreprenorului Petre Dimitriu, în valoare de 5000 piaștri. Sindicatul mesei creditorilor lui Petre Dimitriul vor supune nenumărate

24Oana Marinache, "De la Craiova la Paris, Familia Bibescu Basarab-Brancoveanu", editura "Centrul cultural palatele brancovenesti", 2015, Bucuresti, pag.98

25Ibidem, pag.99

26Idem, pag.100

rapoarte spre informare Ministerului, solicitând în 27 martie 1856 plata pentru „Casele de sub Mitropolie a Înălțimii Sale fostului Domn Bibescu”, care au fost ocupate de spitalul Împărăteștilor Oștiri Ottomane s-au reparat în luna lui februarie, anul încetat de către răposatul Petre după planul și devizul ce i-a fost dat atunci de răposatul architect Montbach alăturând și un act încredințator că a săvârșit numitul această lucrare. Acestea sunt singurele mărturii din epocă pe care le-am putut identifica.

Cea de-a doua gravură de epocă, o vedere panoramică de pe Dealul Mitropoliei realizată în 1859, ne prezintă fațada palatului Bibescu cu frontul și marile deschideri ale ferestrelor, nefiind totuși o reprezentare foarte detaliată și fidelă. Comparând gravura cu fotografia lui Carol Popp de Szathmari ce va apărea în albumul oferit Doamnei Elena Cuza, remarcăm unele neconcordanțe. Este singura fotografie cunoscută a palatului și ne redă doar partea superioară a decorației și turla capelei-paraclis. De după vegetația abundentă se pot distinge 3 frontoane (unul central și două laterale) dreptunghiulare cu însemne princiare. Turla prezenta elemente comune cu Biserica Domnița Bălașa construită în stilul neogotic între 1838 – 1842 la inițiativa bănesei Safta Brâncoveanu, probabil de un arhitect prusac/ austriac (Iosef Hartl?). Aceste asemănări ne-ar putea conduce la ipoteza unui autor comun al celor edificii de cult, aflate în aceeași zonă.

Planurile orașului realizate în perioada 1871 – 1875 ne înfățișează palatul și grădina sa, fără alte dependențe. Construcția cu parter și etaj apare cu fațadele străpunse de ferestre și pe laturi și cu acoperișul în patru ape. Zona intrării este evidențiată pe fațada principală, accesul făcându-se pe mai multe trepte, ceea ce indică un parter înalt. Frontonul central se păstrase.

Perioada următoarelor decenii ne rămâne necunoscută, fiii cuplului Bibescu trăiesc mai mult în străinătate și palatul rămâne nefolosit. Între 1872 și 1885 palatul este administrat de Epitropia Casei Zoe Brâncoveanu, condusă de fiii ei, Nicolae și George Bibescu.²⁷

ACADEMIA RUSĂ A PRINCIPATELOR ȘI APLICAREA REGULAMENTELOR ORGANICE

Făcând abstracție de obiectivele finale ale lui Kisely, măsurile administrative inițiate sau patronate de el încă din 1829, cu energie și înaltă competență, s-au înscris – multe dintre ele – pe linia progresului obiectiv, firesc și necesar de modernizare a structurilor societății românești. Unele din acestea au pregătit terenul pentru aplicarea dispozițiilor Regulamentului Organic, realizată în ultimii doi ani ai ocupației (1832-1834).

Pentru prevenirea și combaterea epidemiilor au fost înființate și organizate carantine, la graniță și în interiorul Principatelor, fiind construită și administrația sanitară și dotate spitalele.²⁸

Măsurile profilactice inițiate au dus la stingerea epidemiilor de holeră și ciumă, care – răspândite de armata rusă – au făcut un număr însemnat de victime în rândul populației, în cele două capitale mai ales. Reorganizarea Divanelor a adâncit separația între justiție și administrație. Înființarea și activitatea Comisiilor de revizie, precum și măsurile adoptate în favoarea țăranilor au reliefat preocuparea de a descoperi și a elimina abuzurile administrației. Aplicarea Regulamentului Organic a fost precedată de o largă activitate pregătitoare. Pe această linie se situează înființarea armatei naționale - a miliției – și catagrafia din 1831, alcătuită în vederea aplicării noului sistem de impunere. Organizarea evidenței și a arhivelor, efectuarea de lucrări statistice, organizarea magaziilor de rezervă, pentru prevenirea lipsurilor provocate de secetă – dacă slujeau și necesităților militare și politice ale Rusiei țariste – se încadrau totodată pe linia procesului de modernizare internă.

Ultimii doi ani și jumătate ai administrației ruse (noiembrie 1831-aprilie 1834) s-au caracterizat printr-o largă aplicare a dispozițiilor regulamentare. Au fost introduse numeroase

²⁷Idem, pag.120

²⁸Academia Română, „Istoria românilor”, volumul VII-Tom 1, editura Enciclopedica, Bucuresti, 2015, „Sub semnul primei modernizari”, pag.93

modificări, dispoziții suplimentare motivate de nevoia ca, pe baza experienței, să se îndrepte erorile, să se dezvolte principiile enunțate doar. Primele sesiuni ale Obșnuitelor Obștești Adunări au adoptat un număr însemnat de asemenea legi, introduse în Regulament.

Măsurile privind sănătatea publică și casele de binefacere, organizarea finanțelor și construirea bugetului statului, măsurile privind dezvoltarea învățământului, toate se încadrau în acțiunea largă de modernizare a societății românești. Firește, inițiativa acelor măsuri de transformare a structurilor nu aparține Rusiei și nici lui Kiselev. Nevoia de transformare, de modernizare era simțită de societatea românească. Memoriile și proiectele de reformă ale boierilor și acțiunea forțelor naționale de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și în primele decenii ale secolului al XIX-lea i-au dat acesteia o puternică și continuă expresie. Rusia a sprijinit aplicarea practică a programului național de modernizare, limitându-l însă la obiectivele și perspectivele intereselor sale. Regulamentul Organic a reprezentat instrumentul menit să servească acestei politici. În această acțiune lui Kiselev i-a revenit un rol deosebit. “Administrator de mare talent, unul din ultimii elevi ai acelei filosofii de stat din secolul al XVIII-lea – după expresia lui N. Iorga – cu toate părțile negative și pozitive ale acesteia, anxios convins, care nu credea nici în dreptul la viață al națiunilor mici și nici în posibilitatea statelor mici de a face față ferocității imperiilor și-a îndeplinit misiunea justificând și încrederea suveranului său și îndeplinind opera de drept și de ordine, nu dând – am spune noi -, ci veghind la aplicarea celei mai bune construcții posibile pentru Principate, compatibile atât cu trecutul lor²⁹ în acord cu interesele marelui Imperiu, al cărui mandatar și reprezentant era”. Este, credem, caracterizarea cea mai apropiată de realitate făcută omului și operei sale.³⁰

OPOZIȚIA NAȚIONALĂ ÎMPOTRIVA REGIMULUI REGULAMENTAR ȘI SFÂRȘITULUI OCUPAȚIEI RUSE

Regulamentul Organic a întâmpinat o puternică și generală opoziție. Era firesc ca o încercare de modificare a structurilor societății, chiar dacă aceasta nu atingea baza relațiilor sociale, să stârnească nemulțumiri. Este întemeiată, în parte, aprecierea potrivit căreia boierimea mare era nemulțumită pentru faptul că se acordau prea multe drepturi boierimii mărunte, aceasta protesta pentru că nu i se acordau destule și toți boierii laolaltă erau nemulțumiți de faptul că se aducea prea mari atingeri privilegiilor clasei. Opoziția boierimii mici și mijlocii, dar mai ales cea a marilor boieri moldoveni i-au creat lui Kiselev serioase dificultăți.

Blutte, consulul Marii Britanii din Principate, la rândul său, confirma că opoziția împotriva Regulamentului, în ambele provincii românești, avea un caracter mai adânc, național. Diplomatul vorbea de teama boierilor de a vedea, perpetuându-se ocupația, de dorința lor de a înlocui protectorul Rusiei cu un regim de garanție colectivă, de intenția unei părți a boierimii mari de a protesta împotriva Regulamentului – impus de o putere străină – pentru a atrage atenția și a obține sprijinul Europei.

Un veritabil test, sugestiv pentru starea de spirit, pentru reliefaarea mișcării politice naționale, l-a reprezentat vizita diplomatului francez Bois-le-Comte, apreciată drept o “demonstrație a interesului” occidental, francez, mai cu seamă față de Principate. Din numeroasele contacte cu curentele politice românești din cele două Principate, din convorbirile cu reprezentanții boierimii, Bois-le-Comte și-a format unele convingeri, pe care le-a împărtășit superiorilor săi, în ample rapoarte care prezintă un interes particular pentru istoria epocii.³¹

Opoziția generală a claselor și categoriilor sociale împotriva Regulamentului Organic,

²⁹Ibidem, pag.94

³⁰Idem, pag.95

³¹Academia Română, „Istoria românilor”, volumul VII-Tom 1, editura Enciclopedica, București, 2015, „Principatele române sub ocupație și reorganizare”, pag.95

realizată de pe poziții și vizând interese care nu coincideau, a început, curând, să capete un caracter mai omogen, situându-se pe o platformă națională. O partidă națională - în accepțiunea pe care această formație o va căpăta câțiva ani mai târziu - nu era constituită încă. În perioada Regulamentului Organic, odată cu maturizarea forțelor politice și intrarea în scenă a noii generații, este afirmată noua linie politică, a cărei sinteză va fi cuprinsă în programele Revoluției de la 1848.

Nu este întâmplător faptul că în 1830, "anul ce se numește în istorie anul slavei", după aprecierea lui Alecu Russo, boierii români „umplură lumea cea mare cu copiii lor, spre a-i adăpa la izvoarele de învățătură”. Nu știm exact în ce măsură această limpede orientare spre Apus, precum și creșterea influenței morale a Franței s-au datorat lui Hugot, consulul general de la București.

Orientarea românească spre țările Occidentului avea o limpede conotație politică, fiind strâns legată de evenimentele din Principate, ulterioare Revoluției din 1821. Încă din 1829, Blutte, consulul Marii Britanii, consemna îngrijorarea boierilor privitoare la o eventuală anexiune a Principatelor de către Rusia. Consultat cu privire la viitoarea organizare a celor două țări române, diplomatul a propus o soluție asemănătoare cu cea acceptată în cazul Greciei, care va fi avut drept consecință situarea Principatelor sub garanți colectivă a celor cinci puteri.³²

În perioada ocupației ruse, cei doi agenți consulari - ai Franței și Marii Britanii - raportează mereu demersurile întreprinse de români în favoarea unirii și a independenței prin răscumpărarea tributului către Poartă și plata indemnizației datorată de aceasta Rusiei sau prin formarea unei confederații dunărene, situată sub garanția colectivă a puterilor. Demersurile nu s-au putut materializa în cereri oficiale; cei care le-au formulat nu au primit asigurarea că vor fi sprijiniți.

Apreciind valoarea eforturilor întreprinse de cercurile politice românești în această perioadă în vederea îndeplinirii unor obiective de ordin național, putem fi de acord cu aserțiunea în conformitate cu care programul românilor a fost elaborat acum. Adunările ad-hoc din 1857 au preluat acest program, din anii în care a fost elaborat și pus în aplicare Regulamentul Organic.

Prin Convenția de la Sankt Petersburg, din 17/ 29 ianuarie 1834, Poarta reunoscut formal Regulamentul Organic și măsurile adoptate în timpul ocupației. În mod excepțional, s-a decis ca domniile să fie numiți, nu aleși.

La 11/ 23 aprilie 1834, încredințând conducerea provizorie lui Mirkovici, consulul din Iași, Kiselev părăsea capitala Moldovei, înconjurat de stima generală, cu reputația pe merit câștigată, de om drept, luminat și integru, care, servindu-și țara, a manifestat, totodată, o preocupare activă pentru instaurarea unei ordini legale, pentru îmbunătățirea condițiilor de viață a celor mulți din cele două principate. Incepea o perioadă nouă în istoria celor două țări românești.³³

PREGĂTIREA ȘI IZBUCNIREA REVOLUȚIEI ÎN ȚARA ROMÂNEASCĂ

Dar, la sfârșitul primăverii, centrul de greutate a Revoluției române avea să se deplaseze în Țara Românească. Starea de frământare se accentuase în această țară sub impulsul evenimentelor din Moldova și din Transilvania, Adunarea de la Blaj din mai a avut și aici un puternic ecou.³⁴

A fost alcătuit un Comitet executiv din care au făcut parte Nicolae Bălcescu, Alexandru G. Goleșcu (Negru) și Ion Ghica, ultimul înlocuit apoi, la plecarea la Constantinopol, prin C.A. Rosetti. Buzuindu-se pe membrii Frăției, Comitetul revoluționar și mai ales Comitetul executiv au pregătit temeinic, în întreaga țară și în primul rând la București, declanșarea luptei revoluționare.

Tentativele întreprinse pentru a determina pe domnul Gheorghe Bibescu să se alăture acțiunii, ca și memoriul înaintat consulului Porții, Talaat Efendi, n-au avut urmările dorite.

32Academia Română, „Istoria românilor”, volumul VII-Tom 1, editura Enciclopedica, Bucuresti, 2015, „Sub semnul primei modernizari”, pag.96

33Academia Română, „Istoria românilor”, volumul VII-Tom 1, editura Enciclopedica, Bucuresti, 2015, „Principatele române sub ocupație și reorganizare”, pag.97

34Academia Română, „Istoria românilor”, volumul VII-Tom 1, editura Enciclopedica, Bucuresti, 2015, „Revoluția română din 1848-1849”, pag.291

Aflând de proiectele de acțiune ale Comitetului revoluționar și de apropiata izbucnire a Revoluției, autoritățile au căutat să determine pe țărani la inacțiune, printr-o proclamație a donului din 7/ 19 iunie și, de asemenea, au trecut la măsuri represive, efectuând arestări în rândul fruntașilor revoluționari.³⁵

În seara zilei de 11/ 23 iunie, o delegație de noua persoane, condusă de Nicolae Golescu, i-a prezentat domnului proclamația-program, în timp ce afară miid eoameni își manifestau adeziunea la cauza Revoluției. Bibescu a fost constrâns, în consecință, să cedeze și să subscrie și el la programul revoluționar, „văzând stăruința poporului”, cum însuși a însemnat lângă iscălitura sa. A trebuit apoi să satisfacă și cea de-a doua cerință a revoluționarilor, aceea de aforma un nou cabinet ministerial, în rândurile căruia să cheme pe ei aflați î fruntea Revouției.³⁶

REGIMUL REVOLUȚIONAR DIN ȚARA ROMÂNEASCĂ

La 13/ 25 iunie 1848, odată cu abdicarea domnului Gheorghe Bibescu – supus propriilor ezitări, dar mai als presiunilor reprezentanților Rusiei – și cu constituirea celui de-al doilea Guvern provizoriu, care a preluat conducerea statului, în Țara Românească a fost instaurat pe deplin un regim revoluționar.

După constituire, în condiții deosebit de gele, dată fiind situația internațională în care se găsea Țara Românească, amenințată de intervențiile represive a doua mari imperii absolutiste, noul regim revoluționar a trecut la realizarea programului.³⁷

Înfăptuirea a numeroase puncte din programul revoluționar a fost salutata de popor. Țărănimea aștepta, înainte de toate, împlinirea revendicărilor menite să schimbe în mod substanțial propria ei situație.

Dând curs, într-o formă violentă, opoziției lor față de regimul revoluționar, elementele reacționare, în baza dreptului la liberă întrunire proclamat de noul regim, s-au adunat în sala Momolo din București.³⁸

Dar abia se împlinește o săptămână de la eșuarea tentativei contrarevoluționare când Guvernul provizoriu al Țării Românești se găsea din nou în fața unei situații deosebit de dificile. În Moldova au pătruns armatele ruse, guvernul țarului vrând să evie o contaminare a acestei țări, după ce în Țara Românească Revoluția biruise.³⁹

În etapa următoare se constată o revigorare a cativităților revoluționare. La orașe, prin cluburi – în care se dezbăteau problemele la ordinea zilei -, iar la sate prin întrunirile organizate de comisarii de propagandă, era întreținut spiritul revoluționar. În timp ce Guvernul provizoriu, sub impulsul elementelor mai radicale din componența sa se hotărâse să treacă la înfăptuirea prevederilor celor mai însemnate din programul revoluționar, la frontierele țării se profila amenințarea, de data aceasta reală, a unei intervenții represive externe.⁴⁰

Complicațiile de natură externă, pricinuite de sosirea armatei otomane și a comisarului

35Academia Română, „Istoria românilor”, volumul VII-Tom 1, editura Enciclopedica, Bucuresti, 2015, „Sub semnul primei modernizari”, pag.292

36Academia Română, „Istoria românilor”, volumul VII-Tom 1, editura Enciclopedica, Bucuresti, 2015, „Revoluția română din 1848-1849”, pag.295

37Academia Română, „Istoria românilor”, volumul VII-Tom 1, editura Enciclopedica, Bucuresti, 2015, „Revoluția română din 1848-1849”, pag.295

38Academia Română, „Istoria românilor”, volumul VII-Tom 1, editura Enciclopedica, Bucuresti, 2015, „Sub semnul primei modernizari”, pag.296

39Academia Română, „Istoria românilor”, volumul VII-Tom 1, editura Enciclopedica, Bucuresti, 2015, „Revoluția română din 1848-1849”, pag.297

40Academia Română, „Istoria românilor”, volumul VII-Tom 1, editura Enciclopedica, Bucuresti, 2015, „Sub semnul primei modernizari”, pag.298

Porșii, ca și amenințarea intervenției militare n-au împiedicat conducerea Revoluției să încerce a revoluționa două probleme fundamentale cu care regimul revoluționar se găsea confruntat.

Lucrările Comisiei Proprietății au demonstrat că sistemul de relații agrare existent nu mai era valabil și că se impunea neapărat osoluționarea a problemei, ea putând fi cel mult amânată, dar nu evitată. Dar la 13/ 25 august “ Poporul suveran” publica o proclamație a lui Alexandru G. Golescu către „proprietarii de moșii reacționari”. La 19/ 31 august, un decret al Locotenentei Domnești⁴¹ punea capăt activității comisiei, deoarece „în loc de a se pătrunde de spiritul de dreptate, de frăție și de pace... , în loc de a se stabili o sinceritate și încredere ce apropie învoirile, fiecare parte propune imposibilul spre a se depărta și mai mult.” Nu întâmplător Ion Ghica avea să încerce să potolească aprehensiunile Porșii și ale șefilor misiunilor diplomatice printr-o nota, arătând că „nicio idee socialistă sau comunistă n-a fost emisă... în sânul acestei comisii.”

Dar vântul își schimbase direcția și regimul revoluționar din Țara Românească începea să se îndrepte spre încheierea existenței sale istorice.⁴²

PRELIMINARIILE REVOLUȚIONARE ÎN ȚARA ROMÂNEASCĂ

În luna martie, consulul general al Franței la București raporta la Paris asupra stării de agitație provocată în Țara Românească de sosirea veștilor privind Revoluția din februarie 1848, accentuată, apoi, de cele referitoare la evenimentele revoluționare din Austria. Prin „placarde” afișate pe străzile orașului, în timpul nopții, se cerea „abolirea privilegiilor”, înființarea gărzii civice și libertatea presei. Totodată, domnului Ghorghe Bibescu i se înaintaseră petiții și conducătorii mișcării înnoitoare i se înfățișaseră, cerându-i sprijinul și dorind a-l așeza chiar în fruntea lor.

Bibescu s-a arătat reticent și temător față de orice tentativă de modificare a instituțiilor existente. În luna aprilie, domnului i-a parvenit o petiție prin care i se cerea să ia „măsurile mântuitoare” așteptate „în interesul comun al patriei”, înșirându-se 23 de puncte, care, în bună măsură, aveau să fie reluate în Proclamația de la Islaz. Între altele, se cerea desființarea rangurilor, eliberarea și împrumutarea țărânilor, abolirea robiei, lărgirea drepturilor electorale, responsabilitatea ministerială, inamovibilitatea judecătorilor, instituirea juriului, gardă națională.⁴³ Limbile naționale s-au impus în deceniile premergătoare anului 1848, latina regresând, iar germana neputând a fi impusă, mai ales maghiarilor; în schimb, se asistă la o ofensivă puternică a limbii ungare, mai ales după ce în 1842 dieta transilvană a hotărât generalizarea utilizării ei, ca limbă de predare, într-un răstimp de un deceniu.⁴⁴

Tot la București a fost răspândită și o broșură cu caracter radical – *Ce sunt meseriașii* – inspirată după pamfletul lui Sieyes, referitor la starea acestora. În categoria meseriașilor, considerați că reprezintă „nația întreagă”, erau înglobați toți acei care exercitau o activitate productivă. Atacând cu vigoare Regulamentul Organic, documentul se pronunța în favoarea unor importante reforme, care vizau instituirea unui regim burghez: desființarea privilegiilor boierești și a cenzurii, egalitatea în drepturi, impozit proporțional, în raport cu veniturile, garda națională, secularizarea averilor mănăstirești, desființarea clăcii, a podvezilor și a beilicurilor, eliberarea și împrumutarea țăranilor, o nouă Adunare obștească, aleasă pe baza noilor principii.

41 Academia Română, „Istoria românilor”, volumul VII-Tom 1, editura Enciclopedica, București, 2015, „Revoluția română din 1848-1849”, pag.301

42 Academia Română, „Istoria românilor”, volumul VII-Tom 1, editura Enciclopedica, București, 2015, „Sub semnul primei modernizări”, pag.302

43 Academia Română, „Istoria românilor”, volumul VII-Tom 1, editura Enciclopedica, București, 2015, „Revoluția română din 1848-1849”, pag.278-279

44 Academia Română, „Istoria românilor”, volumul VII-Tom 1, editura Enciclopedica, București, 2015, „Sub semnul primei modernizări”, pag.276

În cursul lunii martie a fost constituit un prim comitet revoluționar, din care făceau parte C.A Rosetti, frații Golești, Ion Ghica, Ion Voinescu II. Potrivit izvoarelor timpului, lui Gheorghe Bibescu i s-ar fi propus tronul regatului care urma să fie constituit prin unirea teritoriilor românești. Domnul însă, fără să fie insensibil la aceste propuneri, nu a avut curajul să sancționeze programul revoluționar. El se afla neconținut sub presiunile Rusiei. Consulul general Kotzebue le exercita zi de zi. Generalul Kiselev s-a adresat și el lui Bibescu, cerându-i a-și feri țara de „ciuma” Revoluției. De la Sankt-Petersburg a fost trimis în Principate generalul Duhamel. Bibescu era paralizat și neputincios, mai ales că, încă din 16/28 martie, cancelarul Nesselrode anunța intervenția armată a Rusiei în cazul izbucnirii unor tulburări revoluționare. Reprimirea mișcării de la Iași i-a făcut mai prudenți pe munteni, fără însă a-i determina să renunțe la realizarea obiectivelor lor.⁴⁵

SPITALUL DIN CRAIOVA

Grija domnească pentru înfrumusețarea și organizarea orașului familiei sale, materializată prin intermediul fratelui mai mic, Ioan Bibescu, are în vedere și serviciul sanitar al Craiovei. Pe de o parte, se încerca materializarea unei prevederi a Regulamentului Organic din 1831, de a construi un spital în Craiova, pe de altă parte, se răspundea și unei cereri crescânde a nevoilor populației sărace, ce cădea pradă diferitelor epidemii. Asigurându-se fonduri de 80000 pentru înființarea lui, acesta se dorea a adăposti 30 de paturi. Eforia spitalelor va aloca 24000 franci pe an pentru îngrijirea acestui spital, iar în 1837 se vor cumpăra casele Zincăi Goleșcu pentru suma de 1691, dar lucrările de reparație se vor prelungi până în 1839. Secția inginerescă din cadrul Departamentului Treburilor, din Lăuntu, este însărcinată prin poruncă domnească, să se ocupe și de spitalul din Craiova. La 10 februarie 1843 i se adresează arhitectului Villacrose pentru „trebuința prefacerii caselor din orașul Craiova ce s-au cumpărat pentru spital”, amintindu-se de existența unui plan elaborat în 1838 de Eforia Spitalelor, dar care nu corespundea cerințelor tehnice ale secției. Nu putem să știm unde se aflau aceste case sau dacă nu cumva a fost vorba de mai multe construcții ce au găzduit temporar serviciile sanitare ale orașului. Într-unul dintre documente, localizarea se face mai clar, caa fiind „lângă Cazarma veche”.

De acest proiect se ocupă arhitectul guvernului, Tillay, care în 8 martie solicită elaborarea unui nou plan al parterului, privințelor, secțiunea casei, plan de situație și secțiunea terenului ABCDEF. Cum la dosar nu s-au mai păstrat aceste documente vizuale, iar la un moment dat, se dispunea alocarea fondurilor pentru bugetul anului 1841, trebui să presupunem că au fost nenumărate schimburi între instituțiile statului, iar lucrările au tergiversat.⁴⁶

Cu venituri de la moșiile Arnota și Govora se decide construirea spitalului din Craiova. La 12 iulie 1846 a avut loc la Craiova punerea pietrei de temelie a Spitalului Filantropia, eveniment consemnat și pe prima pagină a „Vestitorului românesc”. Se menționează inițiativa anterioară, din 1844, “a marelui logofăt și cavalerului Ioan Bibescu” care organizase un spital gratuit, care nu se pare că nu făcea față năurului de bolnavi. Putem să presupunem astfel, judecând și după intervalul cronologic, că inițiativa locală a logofătului fusese menită să suplinească lucrările nerealizate la vechile case ce adăpostiseră spitalul de lângă Cazarma veche.⁴⁷

Unchiul domnitorului, Ștefan Bibescu vinde terenul pe care se va construi spitalul, prevăzut a se inaugura în septembrie 1847. Totuși, lucrările înaintează, iar în 1848 se sinucide și arhitectul Gheorghe Canaciu, iar inaugurarea va avea loc abia la sfârșitul domniei lui Barbu Știrbey, în 1856. În 1850, nemulțumit de amânările și nefinalizările lucrărilor la spital, domnitorul hotărăște trecerea lui sub directă supraveghere a magistratului orașului. În acel raport se amintește de devizul arhitectului Johann Schlatter, posibil și autorul planurilor spitalului. Totuși lipsa de bani și cheltuielile mereu în creștere duc la nedeschiderea spitalului nici la sfârșitul anului 1852. Abia în

45Academia Română, „Istoria românilor”, volumul VII-Tom 1, editura Enciclopedica, Bucuresti, 2015, „Revoluția română din 1848-1849”, pag.278-279

46Oana Marinache, “De la Craiova la Paris, Familia Bibescu Basarab-Brancoveanu”, editura “Centrul cultural palatele brancovenesti”, 2015, Bucuresti, pag.202

47Ibidem, pag.203

1853 se inaugurează spitalul care a costat 456831 lei. Domnitorul cere atunci suplimentarea numărului paturilor la 50, precum și înființarea a 15 paturi pentru boli venerice. În 1855 se ajunge la un număr de 100 de paturi, dar spitalul va mai funcționa doar 10 ani, fiind închis din lipsă de fonduri, apoi va trece sub administrarea orașului. Eforia spitalelor a reluat ajutorul din 1871, inițial de 60000 de lei, apoi din 1896 de 30000 lei.⁴⁸

MONUMENTE FUNERARE LA CRAIOVA

La Craiova, în 1871, s-a creat un cimitir în afara centrului orașului și a bisericilor sale, aici aducându-se osemintele celor ce odihneau încă din secolul al XVII prima jumătate a secolului al XIX-lea. Terenul pentru cimitir a fost donat de Bălașa Sinescu, zisă "Sineasca", ceea ce a dus la cunoașterea cimitirului sub acest nume.

Un monument funerar, format dintr-un soclu înalt și o statuie feminină, probabil alegoria "Durerii" care ține în mână o cunună, amintește de mai mulți membri ai familiei Bibescu, din ramurile colaterale familiei domnitorilor. Astfel, găsim numele lui Dimitrie Bibescu (1804-1886), fiul lui Constantin Bibescu (m. 1811), al fiului său, Dimitrie D. Bibescu (1838-1890), al unor neidentificate Elena Bibescu (1783-1858) și Marie Bibescu (1867-1876), al surorii lui Dimitrie, Ecaterina Bibescu Chubrovski (1809-1874), soțului acesteia și fiicei lor, Elena de Marenzeller (1835-1907).⁴⁹

Biserica Sfânta Troița/Treime din Craiova a fost ctitoria familiei Știrbei (1765-1787), dar în testamentul său din 1811, Barbu C.Știrbei îl desemna pe ginerele său, Dimitrie Bibescu ca prim epitrop.

Este posibil ca prințul Alexandru B. Știrbey să fi avut ideea reconstruirii bisericii strămoșești, dar s-a implicat și fratele său, Dimitrie B. Știrbey. Ei au apelat la serviciile arhitectului Casei Regale, André Lecomte de Nouÿ (1844-1914), care a terminat noua construcție în 1890, după cum ne informează pisania. Resfințirea Bisericii Sfânta Treime a avut loc abia în data de 15 octombrie 1906, fiind săvârșită de către Atanasie Mironescu, episcopul Râmnicului și Noului Severin. Prințul Alexandru nemaifiind în viață, calitatea de ctitor o preia fiul său, Barbu A. Știrbey, soțul Nadejei Bibescu.⁵⁰

BIBLIOGRAFIE

- Oana Marinache, "De la Craiova la Paris, Familia Bibescu Basarab-Brancoveanu", editura "Centrul cultural palatele brancovenesti", 2015, Bucuresti
- Academia Română, „Istoria românilor”, volumul VII-Tom 1, editura Enciclopedica, Bucuresti, 2015

48Idem. Pag.204

49Oana Marinache, "De la Craiova la Paris, Familia Bibescu Basarab-Brancoveanu", editura "Centrul cultural palatele brancovenesti", 2015, Bucuresti, pag.29

50Ibidem, pag.30

ANEXE

GHEORGHE BIBESCU

EVALUAREA AVERII

Domnitorul Gheorghe D. Bibescu

Prințul Nicolae raportează de bună voie o vie la Drăgășani, primită de la tatăl său.

Moșia Cornu – rentă anuală de 22200 lei/ 21400 lei noi pentru îngrijirea mormântului de la Pere Lachaise.

Proprietăți :

Moșia Baia de Aramă 180000 lei noi

Moșia Stănești – Măghirești – Mogoșeni 250000 lei noi

Via de la Drăgășani 6000 lei noi

Moșia Cornu 750000 lei noi (legat particular)

Zestrea Domniței Ecaterina Bibescu Florescu : 4000 galbeni trusou, bijuterii și 10000 galbeni pentru cumpărarea unui imobil (Moșia Peatra din jud. Romanați de 23000 galbeni, vândută ulterior cu 31000 galbeni) și 3478 galbeni profitul din vânzarea moșiei echivalau cu 205369,56 lei noi

Cheltuieli cu datoriile, succesiunea și administrația averii domnitorului 40000 lei

Datoria către fiicele Florescu : 222804, 35 lei noi în contul căreia le-au oferit moșia Stănești-Măghirești- Mogoșani de 250000 lei noi

Sursa : A.N.D.M.B., fond fam. Bibesc, dosar 5, f. 1 , transacțiune între cei patru fii, Grigore, George, Nicolae și Alexandru (care le-a cedat fraților lui dreptul de moștenire) și cumnatul lor, gen. I.E. Florescu (văduv după domnița Ecaterina Florescu), 2 decembrie 1874. ⁵¹

CRONOLOGIA VIETII LUI GHEORGHE BIBESCU

1802 - Gheorghe D. Bibescu se naște în Târgu Jiu, în familia lui Dimitrie Bibescu și a Ecaterinei Văcărescu, descendentă a domnitorului Constantin Brâncoveanu; Gheorghe Bibescu declară că s-a născut în aprilie 1802, aducând martori atât din Craiova, cât și din Târgul Jiu.

1817 - Pleacă la studii la Paris, unde va obține diploma de studii în drept în 1825.

1825 - Se căsătorește cu Zoe Mavrocordat, fiica adoptivă a marelui ban Grigore Brâncoveanu, ultimul descendent direct al domnitorului-martir.

1827- I se naște la 12/24 decembrie primul fiu, Grigore , botezat și adoptat de mare ban Grigore Brâncoveanu.

1830-1831 – Este ales de către Pavel Kiseleff în administrația public, ca secretar de stat Deputat de Dolj.

Membru al sfatului orășenesc al Bucureștiului

Director în Departamentul / Logofeția Dreptații

Călătorește adesea în străinătate

1838 iulie 2 – Se înțelege cu Băneasa Safta Brâncoveanu asupra averii Zoei Brâncoveanu Bibescu

Contribuie la îndepărtarea lui Alexandru Ghica Vodă de pe tron

1842 – Se naște din căsătoria cu Zoe Bibescu ultimul fiu al său, Alexandru, pe care însă nu îl recunoaște

1842 decembrie - Gheorghe Bibescu este ales ca domn al Țării Românești , învingându-l pe fratele mai mare, Barbu D. Știrbey.

1843 ianuarie - Bibescu este confirmat pe tron de către firmanul Înaltei Porți și este recunoscut de Marile Puteri

1843 - Prezintă propunerea schimbării regimului dotal, respinsă ulterior

51 Oana Marinache, “De la Craiova la Paris, Familia Bibescu Basarab-Brancoveanu”, editura “Centrul cultural palatele brancovenesti”, 2015, Bucuresti, pag.231

- 1844 - Desființează Adunarea și guvernează singur
- 1844 - Înființează la 17 noiembrie Epitropia „Averii Doamnei Zoe Brâncoveanu”, pe fondul divorțului de soția sa. Epitropii desemnați de domnitor au fost: Episcopul Buzăului, banul Alexandru Filipescu (viitorul său cuscru), logofătul Alexandru Vilara, paharnicul Georgie Opran. Se redactează foile de zester ale domnițelor Elisabeta / Elisa și Ecaterina.
- 1844 - O căsătorește pe Eliza, fiica sa, cu Ioan A. Filipescu.
- 1845 - O căsătorește pe Ecaterina, fiica sa, cu Ioan Em. Florescu.
- 1845 - Se recăsătorește, în data de 9/21 septembrie, la biserica „Sf. Ioan” din Focșani, cu Maria Văcărescu Ghica, naș de cununie fiindu-le Mihail Sturdza, domnitorul Moldovei.
- 1845 – Se naște fiica sa, Maria, din legătura cu Maria Văcărescu Ghica.
- În timpul domniei sale:
- Începe procesul de desrobire al țișanilor de pe moșiile statului.
- Proiecte de reconstrucție a mănăstirilor.
- Încearcă să rezolve problema mănăstirilor închinat teritoriilor grecești / otomane.
- Se reduce deficitul bugetar.
- Proiecte publice: secarea bălții Cișmigiului, amenajarea Șoselei Kiseleff, inaugurarea fântânilor orașului, antrepozitelor de grâne ale orașului.
- Amenajarea drumurilor, șoselelor și poduri în Principat.
- Primește cadou de la sultan 4 tunuri, cu care pune bazele dotării armatei valahe.
- Desființează vama dintre cele două țări românești.
- 1847 - Se naște cea de-a doua fiică din căsătoria cu Marițica, botezată Elena.
- 1847 aprilie - Marele Foc din Săptămâna Mare: principele participă activ și donează sume importante.
- 1847 - Înființează un liceu cu profesori francezi, aduși pentru a contracara fluxul de tineri care plecau la studii în străinătate.
- 1848 iunie - Izbucnește revoluția și are loc un atentat asupra sa; este nevoit să abdice și să părăsească țara; se pune sechestru pe averea sa; primește o proprietate la Constantinopol, cadou de la sultan.
- 1851 - Se află la Veneția.
- 1853- 1856 - Se organizează spitalul rusesc în fostul Palat Brâncoveanu-Bibescu de la Poalele Dealului Mitropoliei, după ce fusese ocupat de pașale turcești.
- 1853- Plecare de la Viena la Paris.
- 1855- Bibescu vinde la licitație două păduri de la Băneasa.
- 1855- Sosește la Viena în 28 noiembrie.
- 1856- Bibescu deschide un salon, organizând un mare bal la care participă demnitari străini; oferă prânzuri oficialităților ruse.
- 1873- Bibescu moare în data de 1 iunie în urma unui accident de trăsură.⁵²

52 Oana Marinache, “De la Craiova la Paris, Familia Bibescu Basarab-Brancoveanu”, editura “Centrul cultural palatele brancovenesti”, 2015, Bucuresti, pag. 85-86

BARBU ȘTIRBEI

Elevi:

Ion Victor

Lungu Sonia Maria

Mihai Silvia Andreea

Radu Dănuț Alexandru

Zamfir Tiberiu

Profesor îndrumător:

Balaci Claudia

Colegiul Național „Frații Buzești”, Craiova

ARGUMENT

În istoria îndelungată a Craiovei, epoca modernă a fost marcată de personalități puternice care și-au lăsat amprenta asupra moștenirii sociale, culturale și politice, precum domnitorii: Barbu Știrbei și Gheorghe Bibescu.

Astfel, neamul Bibeștilor, din care provenea domnitorul Dimitrie Știrbei, descinde din viața moșnenilor olteni, oameni care trăiau după legile pământului, împărțindu-se între administrarea ocinilor lor și slujirile obștești. Între acești boierași se distinge căpitanul Mihai Bibescu, fiul lui Tudor, stabilit pe la anii 1700 în comuna gorjeană Jupânești. Mihai Bibescu a avut trei fii și o fiică: Ion, Dumitru, Constantin și Ancuța. Dintre aceștia patru, Dumitru va ajunge, printr-o ascensiune fulminantă, în vârful ierarhiei vremii sale, devenind în anul 1821 mare logofăt al Țării de Jos, al patrulea om ca importanță după domn și membru al sfatului domnesc. Din căsătoria sa cu nobila Ecaterina Văcărescu, descendentă a familiei Brâncoveanu, Dumitru Bibescu a avut trei fii: Gheorghe, Ioan și Dimitrie. Acesta din urmă a fost înfiat de bogatul său unchi Barbu Știrbei, de la care și-a luat și numele.¹

Relațiile matrimoniale pe care le stabilesc marele ban Grigore Brâncoveanu, Barbu C. Știrbey și Dimitrie Bibescu asigură continuitatea familiei Brâncoveanu - Bibescu-Știrbey și transmiterea unui patrimoniu financiar și funciar uriaș.

Principele Barbu Știrbei, născut la Craiova în 1799, este fiul Ecaterinei Văcărescu, măritată cu vornicul Dumitru Bibescu. Este adoptat de unchiul său, marele vornic Barbu Știrbei, când acesta din urmă observă că familia sa moare, el fiind ultimul descendent și neavând copii.²

Casa Știrbei este una veche, primele evidențe sigure ale existenței sale datând încă din secolul al XVI-lea, pe când ea era deja înfloritoare și aproape înrudită cu Buzeștii. Această familie a fost întotdeauna în strânsă legătură cu cea regală. Încă de la marele vornic Cernica Știrbei, înaintașii lui Barbu Știrbei au avut roluri importante la curtea domnească, servind roluri de vornic, paharnic sau clucer.

Un exemplu ar fi Constantin Știrbei - vel sluger, comis și vistier. În 1712 devine ban al Craiovei sub domnia lui Ștefan Cantacuzino. Fratele lui este George Bibescu, principe al Valahiei, născut tot la Craiova în 1804. Acesta urcă pe tron în anul 1842 și îi cedează fratelui său mai mare locul peste 6 ani.

La fel ca și George Bibescu, Barbu Știrbei a fost domn al Valahiei, ocupând tronul după mișcarea de la 1848. Țara Românească are de suferit din cauza trupelor rușești, mai ales în timpul războiului Crimeei din 1853-1854, iar domnitorul este forțat să fugă din țară. Acesta trăiește izolat până la moartea acestuia, în 1869. Barbu Știrbei se căsătorește cu Elisabeta, fiica lui Grigore Cantacuzino-Pascanu și are următorii copii: Grigore, generalul George Știrbei, principele Dumitru Știrbei și principele Alexandru Știrbei. Actualii săi descendenți sunt cei doi copii pe care i-a avut cu cealaltă soție a lui, Nadeja Bibescu: doi fii, George și Barbu Bibescu, cât și patru fiice, Maria, Adina, Elisa și Jeana.³

VIATA LUI BARBU ȘTIRBEI

Barbu Dimitrie Știrbei, născut în 1795, așa de aproape de începutul unui veac nou, ale cărui aspirații nu era să le împărtășească în toate, era fiul marelui boier Dimitrie Bibescu. Bibeștii sunt un neam de boierinași olteni, care se ridică pe vremea stăpânirii Austriei în Banatul Craiovei. Leagănul lor e în Gorj, unde va fi trăit depărtatul strabun moșneagul Bibul, undeva pe plaiuri, între țărănimia

¹<http://ziarullumina.ro/domnitorul-barbu-dimitrie-tirbei-un-partizan-al-valorilor-romanesti-45074.html>

²Octav-George Lecca, Familii Boieresti Romane-Istorie si genealogie (dupa izvoare autentice), Editura Libra, 2009, Bucuresti, pag.126

³Octav-George Lecca, Familii Boieresti Romane-Istorie si genealogie (dupa izvoare autentice), Editura Libra, 2009, Bucuresti, pag. 532-535

liberă, mândră a părților acelora. La Jupănești stătea, prin 1700,- găsim și pe tatăl sau, Tudor Bibescu, în veacul al XVII-lea, Mihai Bibescu, boier de țară fără dregătorie, făcând hotarnice și alte trebi de mazil. Peste douazeci de ani stăpâni erau aici Ion, Dumitrescu și Constantin. Constantin a fost abia ‘portărel de județ’ o boierie așa de mică, încât abia se ridica mai presus de lipsa desăvârșită a boieriei. Ioan căsătorit cu o Calina, are un fiu Ștefan și un altul care ia pe Balasa Argetoianu. Acel care a făcut cu puțință mărirea Bibesților e Dumitrachi, fiul lui Ștefan și fratele lui Dincă și Ștefanica, a surorilor Balasa și Catinca.

El se ridica repede în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea când Oltenia se ținea iarăși de Domnul din București mai ales după pacea de la Chiuciuc-Cainargi (1774) și noua rânduială a lucrurilor, izbutește să ajungă un om cunoscut, puternic și bogat. Căsătoria lui cu Ecaterina lui Constantin Văcărescu, fiica de suflet a lui Barbu Știrbei (1794), îi adusese în legături de înrudire cu toată boierimea cea mare. La 1811 e în Divanul Craiovei. Revoluția de la 1821 îl aruncă deci în pribejdie ca Mare-Logofot al Țării-de-Jos.⁴

Fu printre cei d-întâi care se încumetară a se întoarce pentru a înconjura pe noul Domn de țară, Grigorie Dimitrie Gica, ocrotitorul său de acum înainte. Dumitrache fu făcut Mare-Logofat, Mare-vornic și averea lui cea însemnată îl făcu să joace un rol în descurcarea războiului celui nou dintre ruși și turci, la 1828. Mai stătu în fruntea Divanului desăvârșitor al Craiovei, pe vremea rusească, la 1829.

Fratele său Ștefan se urcă numai până la rangul de Stolnic. Vornicul Barbu rămăsese cel din urmă din linia de căpetenie a Știrbeilor, pe lângă care se întâlnește ramura Știrbei-Drăgănescu reprezentată pe la 1820 prin Fotachi și Ioniță. Barbu fusese pe rând Sluger, Serdar, Clucer, în tinerețe, Vistier în 1803, apoi el luase vornicia ca Mare. Trăia încă în 1805, când era privit ca un bătrân acum se cade, cu ‘praxis de economie’, dar el nu ajută revoluția. Știrbel, oltean și el trăitor mai mult în Craiova, botezase la 1796 pe cel d’întâi fiu al lui Dumitrachi Bibescu. Mama lui Barbu era, cum spus, o Văcăreasca și numele lui de botez amintește pe Barbu Văcărescu cel d-întâiu, dar, cum am spus iarăși, ea fusese crescută de Știrbei, neavând copii, lasă prin diata sa lui Barbu Bibescu și numele de familie, precum și oarecare parte dintr-o moștenire cam îngustată și primejdută, anume: Capturoaia sau Ciuturoai, Curtisoara, zisa și Dobret, Bărbeștii așezate toate trei una lângă alta. Barbu Bibescu Știrbei avea un frate mai mic, Gheorghe, un mezin Iancu și, de la unchiul său, Ștefan, un văr, Nicolae, colonelul de mai târziu. Copilăria lui Barbu Știrbei se petrecu întregă la Moșii sau în Craiova, părintele sau fiind până în ultimii ani ai vieții lui un boier oltean. Adesea el era înfățișat de tatăl cel adoptiv la rude și cunoscuți. Înainte de anul 1821, era la Craiova o școală de grecește, întemeiată de Alexandru- Vodă Ipsilanti, odată cu multe altele; o școală sovenească, întocmai ca cea din București, fusese înființată din nou la 1769, tocmai anul nașterii lui Știrbei, după ce ea s-închisese din pricina războiului și a ciumei. Ca orice boier din vremea sa, viitorul Domn știa grecește, însă cunoștința acestei limbi va fi căpătat-o el de la un dascăl particular. Tot astfel va fi dobândit cele d-întâi noțiuni de franțuzește.

De un timp începuseră a-și trimite fiii la Paris, așa făcu și Dumitrachi cu tustrei copiii săi. Din scrisorile lui Brăiloiu, din călătoria în Europa a lui Constantin Golescu, se știe la ce învățătură mergeau pe atunci tinerii noștri, ei nu urmau la Universități, unde mai era apoi și o viață liberă și liberara care pune pe gânduri pe parinți, ci stătea întâiu ca interni în Colegii, mai primeau lecții și de la câte un preparator. Ca Brăiloiu, cu bucurie tinerii scriau acasă că știu acum logica, economia, politica, dreptul, limbile latine și greaca, algebra, geometria și arte: muzica, pictura, dansul. Ei visau bacalaureatul cel mai mult sau vreo carieră diplomatică în serviciul Turciei. Știrbei urma astfel, stând într-un Colegiu, cursurile de acasă ale mai multor profesori: unul din ei, Thurot, îi dă un atestat pentru filozofie la 17 Noiembrie 1819. Cam tot pe atunci el făcea fie primit la loja francmasonică din Paris. Tânărul se infectase deci de ideile liberale, ce stăpneau la Paris pe acea vreme, și el își va fi zis ca și Brăiloiu: ‘acum văd nedesăvârșirea și viciile organizării noastre

4[*V. Studii și documente VI, cap.VI; VIII, prefata, VII;VI, p 221 și urm.*] [*V.sî genealogia Bibesților; adausa la Regne de Bibesco, a rap. Gh. Bibescu.*]

sociale'. Abia în 1826 el era întors înapoi în țară și cu acest an, în care el împlinea vârsta de treizeci de ani, se începe cariera lui de funcționar și de om politic. Fu numit Căminar de Domnul național Grigore Ghica și primi de la acesta unul în locurile de ispravnic al județului Vlasca. În doi ani ce mai trecură până la război, tânărul Știrbei înainta până la Cluceria cea Mare care era ca și Marea-Caminarie, numai un titlu onorific.

Pe vremea ocupației rusești însă, se părea că el va trece înaintea fratelui său, care se arăta mai simpatic, mai potrivit pentru administrația modernă, mai harnic, mai om de ispravă într-un cuvânt. Încă din mai 1828, îndată după ocupație el e trimis înaintea comitelui Palin, cel d'întaiu president plenipotentiar al Divanurilor romanesti. Peste câteva zile, capătă și sarcina de a se îngiji de trecerea trupelor rusești, fiind astfel un comiar al țării pe lângă comandanții lor. Lui Știrbei i se dădu în 1829 locul de al doilea Vistier și sames al Visteriei- adică locul de vistier de fapt, precum ar fi astăzi secretar general al Ministerului de Finanțe, în locul Hatmanului Vilara, dintr-o familie care știa totuși să umble cu banii.

Tot regulamentul Organic s-a alcatuit bucată cu bucată sub ochii lui și nimeni nu putea fi mai potrivit pentru ca să-l aplice. Și în această misiune, el mulțumi pe toți și se deosebi prin însusirile de căpetenie ale vieții sale 'o deosebită osirdie și folositoare ostenei'. I se dădu ca răsplata, în cele din urma, în același an, locul de Vornic de Poliție. În curând conducerea Principatelor o capătă un om destoinic, lumina, cu un spirit de organizație superior. Generalul Pavel Chislev era un Frances prin creștere, precum era și Știrbei. Din Iași la 22 mai 1830, el îl numea Ministru de interne, în 'Divanul Savarsitor' și numirea era întemeiată pe 'iubirea binelui public și purtarea onorabilă ce au deosebit totdeauna' pe noul ministru. Știrbei păstra în același timp titlu său de Vornic și era împodobit cu Ordinul Sf. Ana, pe care-l meritase slujindu-și țara, pe când alții îl căpătau pentru că o trădase.

În Eforia scolilor care trebuiau prefăcute cu desăvârșire- pentru înăia oară după reforma lui Alexandru Ipsilanti. Peste câteva săptămâni, iată-l și secretar al Guvernului și membru al noului Sfat Administrativ, care urma Divanului Săvârșitor. Trecera în 1833 la demnitatea, la sarcina și la răspunderea de Logofat al Treburilor Bisericești, fiind acum un adevărat Ministru al Cultelor și Instrucției Publice. Încă odată Chiselev îi multumea pentru priceperea neobosită cu care îndeplinise până atunci atâtea 'delicate îndatoriri' la Decorația Sf. Stanislav sosia din Petersburg celui mai bun funcționar din amândouă Principatele. Știrbei n-a fost niciodată un entusiast, nici un vorbăreț, și puțini oameni au pătruns vreodată în intimitatea cugetului și a vieții sale. În viața lui n-a avut decât un adevărat prieten sau un ajutor sigur la lucru; din fire el era sfios, și educația lui desăvârșită izbutise numai să împace aceasta sfială cu demnitatea înaltelor dregătorii și a situației supreme. Știrbei avea ca și fratele său Bibescu, ambiția sa fie acel Domn, dar el nu izbuti, fiind înca unul din boierii tineri ai țării, ca unul ce atingea vârsta de nici vârsta de patruzeci de ani. Fu numit Alexandru Ghica, fratele mult mai tanar al bătrânului ce părăsise Scaunul muntean în 1828 la năvălirea Rusilor.

Alexandru-Voda jura asupra Regulamentului Organic. In raport general, Știrbei scria 'Halal de manastirea in care se mai gaseste o candela aprinsa inaintea altarului!'. Discursul tinut de Stirbei la colegiul Sfântu Sava, în ziua de 13 Septembrie 1834, cand se deschideau, in Domnia cea noua, cursurile acelei scoli, ne lamureste pe deplin asupra organizarii invatavamentului popular. După același regulament din 1833, se adaugasera Colegii de *umaniore*, după modelul celor din Franta. Ele aveausa dea în sase ani cunostinte de istorie, geografie, aritmetica, gramatica în cursul inferior. Cursul superior de trei clase, avea în program istoria universală și retorica, limbile latina, ruseasca și franceza și în sfarsit desenul. 'Cursuri complemetare' erau un inceput de Universitate; ele prieau filozofia, dreptul și matematica aplicate. Un pension fu pus în Bucuresti – unde Colegiul functiona complet, pe cand în Craiova erau numai patru clase- sub conducerea ardeleanului Gheorghe Pop.

Organizatorul cel d'întaiu nou socotea la 3000 numărul școlărilor. Fostul ministru își puse candidatura la alegerile pentru noua Adunare Obștească, și el ieși, în Decembrie 1836, în fruntea celor 20 de deputați ai Bucureștiului. Această izbândă îl aproprie de Domn. Lui Stirbei I se daduse Dreptatea sau Justiția, și cel ce criticase cu asprime încetineala procedurii vechiului regim avea

acum prilejul de a aduce o îndreptare. Decretul domnesc de denumire are data de 15 Iunie. Știrbei a tipărit în 1840 o dare de seama a ministerului sau: el arata ca a redus procesele la a treia parte din numărul enorm al celor ce găsisse încă pendente, ca a început prin Condica de comerț traducerea legilor nouă din frantuzește și că a făcut să înainteze începatoarea școala de drept, ale cărei temelii tot el le pusese.

În 1841, Știrbei nu voi să rămână lângă dânsul până în ultimul moment, el ieși din minister în Iunie 1841 și plecă în străinătate. Motivul ce adusesse era boala și grija ce dorește educația copiilor săi. Boala poate să fi fost reala. Iar copiii săi, Gheorghe și Alexandru, născuți din căsătoria cu Elisabeta Cantacuzino din Moldova, căsătoriei încheiate încă înainte de 1828, erau destul de mari pentru ca să poată începe pentru dânsii vremea studiilor în Paris. La noua alegere de Domn din 1842, după căderea lui Ghica prin destituție reuși Gheorge Bibescu. Știrbei nu mai era acum peste hotare, și-l găsim în țară încă în Iunie 1843, când lua locul lui Teodor Văcărescu ca Ministru de Interne.⁵

PARTEA I

După învoiala de la Balta-Liman, acea mare oaste străină de Turci și Ruși trebuia să stea la noi în întregime, atâta timp cât va fi la hotar primejdia revoluționară ungurească. Ei erau împărțiți în București și Craiova, dar și în alte localități, sub comanda supremă a lui Omer-Pașa. Acesta, un Austriac turcit, rămas în monogamia veche cu Doamna Omer-Pașa era un oștean cinstit, care ținea disciplină destul de bună și îngrijea bine de regimentele sale.

Dreptatea românească nu consimțea să o recunoască, și cine dintre locuitori i se părea vinovat, era bătut militarmente la scară, fără nicio formă de întrebare a autorităților noastre. Când și când excese care mergeau până la omoruri, ai căror făptași nu se mai descopereau niciodată, erau săvârșite în București, al cărui comandant din partea Turcilor era un sălbatic pe nume Mehmet-Pașa, care venise din Asia cu o faimă din cele mai rele. Altfel însă, tot această oaste era cea mai bună: furtul nu se obișnuia în mijlocul ei, și Vistiera împărțească de la Constantinopol plătea, dacănu toate cheltuielile, cel puțin partea cea mai mare a lor.

Cu totul altfel era din partea Rușilor. Numărul lor se schimba neconținut : pe lângă oaspeții cei vechi soseau alții, care coborau din Ardeal, unde luptaseră cu revoluționarii unguri. Comanda o avea întâiul general Dannenberg. Alți comandanți, în al doilea rând, n-aveau însă aceleași maniere fine: Hasford, din Craiova, impunea tribunalului de acolo să dea hotărârile care se cumpăraseră de la dânsul, Komar, un general de garnizoana, care nu mersese la război, cuteză să ridice, în obrazul Domnului și al frunțașilor boierimii muntene, un toast. Pentru chestii de etichetă nu se cruțau jignirile chiar Domnului : la un Te-Deum, Luders ar fi vrut să ia dânsul nafura și, neputându-se această coborâre pe al doilea plan al Stăpânitorului după nume în țara lui însăși, el intră primul în biserică și iese înaintea lui Vodă.

Ostașii făceau o bună impresie când soseau de pe drumurile lungi în uniforme cuviincioase și fără semne de oboseală. Odată ajunși însă în garnizoană, ei erau lăsați mai mult fără nicio treabă: sarcina de salahori în căzărmiile lor, care fuseseră odată școlile și spitalele noastre. De multe ori ei erau siliți să fure, căci aprovizionarea se făcea foarte prost. Toți generalii și ofițerii superiori își însușeau banii destinați trupelor, și-și făceau astfel venituri frumoase, pe care le parăsiră numai suspinând. Ostașilor împărțești li se dădeau cvartire bune, casă, hrană, tot, în afară de fânul și orzul cailor, care se lua de prin sate, mai mult cu japca decât cu plata. De la început, Vistiera, în care Revoluția lăsase un gol de 1,300,000 de lei, se găsi fără mijloace pentru a sprijini astfel de cheltuieli. Trebuie să i se înainteze o sumă de 3.000.000 din partea Casei ostășești a Rusiei. Într-un

5Op.citata, [*Hurmuzaki. X, p.489*].

an și vreo trei luni, Rușii costară nu mai puțin de 7.000.000, dintre care cinci rămăseseră neplătite, adăugând la un deficit deznădăjduit pentru împrejurările de atunci, căci el se urca la aproape 16.000.000. Campania din Ardeal fusese făcută mai mult cu provizii muntene. În fiecare an deficitul trebuia să se mai adauge cu 1.000.000 de lei.

Nenorocirea ar fi fost și mai mare, dacă revoluția maghiară ar fi putut să țină mai mult. Vestea că s-a mântuit cu dânsa încă în vara anului 1849 prin capitularea lui Gorgey la Șiria și neizbânda coborârii lui Bem în Moldova până la Tîrgu-Ocna fu rimită deci cu cea mai mare bucurie. Acum învoiala de la Balta-Liman cerea ca două treimi din soldații de amândouă neamurile să plece. Turcii erau bucuroși de evacuare. Căci ocupația n-avea pentru dânsii niciun scop altul decât a supraveghea pe Ruși și a nu-i lăsa singuri stăpâni la Dunăre. Altfel, ei nu aveau nicio temere că am vrea să ne desfacem de dânsii, ancora autonomiei noastre.

Încă din August 1849, ei puseră deci în circulație zvonul de evacuare parțială, până la cele 10.000 pe care le prevedea Convențiunea, cât timp nu e cu totul asigurată liniștea în țară. Comisarul turcesc, Fuad-Efendi, un *Turc tânăr* foarte cult cu învățatură apuseană, elegant și fcu aplecări poetice, priceput în versurile de harem persane și în versurile de salon franceze, sprijini cu cea mai mare stăruință evacuarea turcească, pentru a sili pe Ruși să plece și ei.

Dar rușii nu urmaseră exemplul ce li se dădea. Pentru interesul lor momentan, revoluția de la noi, ca și cealaltă, cu mult mai serioasă și destoinică, din Ungaria, fuseseră întâmplări fericite. Pentru câteva mii de oameni pierduți în ciocnirile cu strânsura lui Kossuth, ei căpătaseră dreptul de a reclama multă vreme de la Împăratul austriac o mare datorie de recunoștință; ei restabiliseră autocrația în situația ei cea veche și căpătaseră în Principate un minunat punct de observație. Isipita de a rămâne și mai departe la Dunăre sub deosebite cuvinte era prea mare pentru ca ea să nu zăbovească evacuarea parțială până la cele din urmă margini și să nu arunce evacuarea generală într-un viitor cu totul nelămurit.⁶

PARTEA a II-a

Un pretext se înfățișa îndată. La 2 August 1849, Dembinski și Mezaros trecură granița la Orșova. Perczel, altă căpetenie a Revoluției ungurești, făcu tot așa. În urma lor, Kossuth el însuși, cu soția sa și cu diamantele Coroanei sosea în sfârșit în acest loc de adăpost. Cu dânsii erau douăzeci și trei de ofițeri. Unsprezece Poloni, care luptaseră în rândurile Ungurilor, se dădură și ei în mâna Turcilor. O scrisoare fusese adresată și către Administratorul din Craiova. Dar refugiații fură îndreptați spre Vidin, unde fură ținuți mai mult ca oaspeți decât ca prinși.

Rusia și Austria nu voiau însă ca Revoluția ungurească, poate chiar o Revoluție polonă, să poată încolți din nou pe pământul cosit de buruiana nesupunerii către stăpânirea dată de Dumnezeu. Ei cerură să li se dea fugarii, fiecărei Puterii, adică, supușii ei. Turcii nu puteau să facă aceasta fără a se înjosi în ochii tuturor, și în ochii supușilor lor chiar. Pe de altă parte, Franța, ca guvern revoluționar, Anglia, apărătoarea statornică a liberalismului, o îndemnau, îi impuneau să nu cedeze, și flotele acestor două Puteri apărură chiar înaintea Constantinopolului.

Aceste știri umplură de frică pe toți aceia care nu puteau decât să piardă ia un nou război ce ar fi fost să se desfășoare pe malurile Dunării. Se urmăreau cu grijă mișcările trupelor rusești, care păreau că se înșiruiesc pe un singur front de la Prut până la Vidin; la 25 septembrie Știrbei, care nu apucase măcar de a fi un Domn sfințit după datină, spunea desnădăjduit consulului francez: Poate că în douăzeci de zile să avem un guvernator rus.

⁶Extras din Nicolae Iorga, "Viața și domnia lui Barbu Dimitrie Știrbei"-Domn al Țării Românești (1848-1856), Tipografia "Neamul Românesc", Apariție "Vălenii-de-munte", 1910, pag.1-20

Avurăm norocul să scăpăm și de această primejdie. Țarul trimisese la Constantinopol pe adjunctatul său Radziwill, a cărei trecere prin București a fost un mare eveniment. Pe de altă parte, Fuad, care era cel mai ager dintre diplomații turci de școală nouă, venise la Petersburg să dea explicații. Mulți credeau că el nici nu va fi primit de Nicolae I, dar în curând se află că misiunea lui a izbutit pe deplin.

De și în astfel de împrejurări, Domnul cel nou nu pierduse timpul până atunci. Pe de o parte el avusese prilejul să-și dovedească talentul de administrator, împacând pe cât era cu puțință cererile, pretențiile și poftelile străinilor, iar, pe de alta, el își începuse acum opera de reforme. În aceasta el avea în Moldova un tovarăș, Grigore-Vodă, fiul lui Alecu Ghica și ginerele bunului Domn de la 1822, Ioan Sandu Sturdza, era un om încă tânăr, foarte frumos și de o bunătate deosebită. Spiritul Apusului îl cucerise și pe dânsul, dar prin alte însușiri ale lui decât pe Știrbei. La acesta se vede direcția precisă, practică, măsurată a veacului al XVIII-lea. Celălalt era fermecat de frumusețile noului ideal romantic, și, fără a se gândi prea mult la mijloace, el clădea în altarul visurilor zidiri minunate, în care să poată încăpea toată fericirea oamenilor. Desprețuitor pentru bani, puțin pătimăș pentru putere, foarte setos de glorie, el stătea lângă vecinul său, care știa în sfârșit cum se organizează și se conduce lucrul, avea totdeauna în vedere scopul cel mai apropiat, voia puterea pentru binele ce trebuia neapărat să rodească din ea și arăta cea mai desăvârșită nepăsare pentru părerile judecătorilor, chemați ori nechemăți.

Un conflict izbucni între Guvernul regal grecesc și Anglia, amiralul Purker luă măsuri de fapt pentru a căpăta satisfacție. Franța se dădu de partea celui mai slab, și ajunse chiar la plecarea ambasadorului ei din Londra. Apoi, tot în acest an 1850, se zvoniră tulburări în Serbia, țărani bulgari se răsculau prin unele locuri și, urmăriți de Turci, ei trecură Dunărea. Primirea lor de către pichetașii români de la hotare, oploșirea lor și mai departe aduseră plângeri amare ale Turcilor, care se întrebau dacă Dunărea nu este acum o graniță, dincolo de care toți dușmanii lor să poată fi în siguranță. În sfârșit temeri nouă de război se iviră când, peste puțin, Bosnia se răsculă - creștinii și mohammedanii laolaltă -, și înăbușirea revoltei se făcu de Omer-Pașa, care nu mai era acum comandantul din Principate, ci șeful oștilor din Rumelia, cu o sălbăticie deosebită.

Ordinul de evacuare fu dat abia la 7 Martie 1850, după ce oastea rusească petrecu încă o iarnă întreagă în țară, spre marea bucurie a ofițerilor nărași la baluri și petreceri ușoare și scutiți de orice pază a gurii într-un loc unde nu lucra poliția patriei lor. El nu fu îndeplinit nici atunci. și Duhamel, stăpânul de fapt la București ca și la Iași, care plecase de câteva luni în Rusia, se întoarse tot așa de poruncitor în primăvară, întrunind acum în sine calitatea de comisar cu aceia de consul și chiar de general-comandant, în locul lui Luders. Situația extraordinară a lui Duhamel încetase în același timp, spre marea ușurare a Domnului, care până atunci avusese să sufere cel mai apăsător control din partea omului căruia de ani de zile i se încredințase de la Petersburg poliția Principatelor.

Cu toate multele deosebiri, cei doi Domni se înțeleseseră însă foarte bine, mai mult decât atâta, frățeste, timp de câțiva ani de zile. O subordonare se făcu repede, mai folositoare decât o emulație zădarnică. În ceea ce privește relațiile dintre domnul Moldovei și domnul Valahiei, cei doi s-au înțeles foarte bine, frățeste, câțiva ani de zile. Ghica a recunoscut superioritatea însușirilor de cărmuitor ale lui Știrbei, considerând că, dacă vor lucra împreună, vor izbândi mai bine.

Astfel, măsurile luate de domnitorul muntean aveau menirea de a da o direcție bună dezvoltării economice a Principatului Valah.⁷

⁷Extras din Nicolae Iorga, "Viața și domnia lui Barbu Dimitrie Știrbei"-Domn al Țării Românești (1848-1856), Tipografia "Neamul Românesc", Apariție "Vălenii-de-munte", 1910, pag.20-40

PARTEA a III-a

Se începu întâi cu organizarea poștei, care era de nevoie, și pentru dezvoltarea economică normală a Principatului muntean, și pentru căpătarea la timp a știrilor așa de însemnătoare pe astfel de vremuri. O legătură destul de punctuală și sigură se făcu de la Severin până la Focșani, și prin înțelegerea cu Grigore Ghica și Alexe Caragheorgheviți din Serbia.

O altă nevoie era aceea de a se înghejba din nou oștirea. Se pare că Știrbei se temea în adevăr de ziua când cei din urmă soldați ai oștirilor de ocupație ar fi părăsit țara, cu toate că înțelegerea de la Balta-Liman, prevedea că ei nu se vor depărta prea mult de graniță, gata să intervie din nou la orice chemare. Oamenii revoluției erau destul de tineri, de convinși, destul de harnici ca să nu se astâmpere. Nicolae Bălcescu stătu la Paris și la Londra, statornici la Paris fură Eliad și unii dintre Golești, Rosetti, Brătieni, aici era și o societate a studenților românul sub patronajul lui Lamartine, al lui Edgar Quinet, al lui Michelet, care glorifică în accente lirice pe energica doamnă Rosetti, la urmă această societate încapu sub conducerea revolutionarului fanatic Ledru-Rollin. În Turcia, erau ținuți cu cinste Magheru, Bolliac, chiar un Marin Ionescu, un Zalic, Sîrghiescu, un Iscovescu, un popa Șapcă, dar mai ales Ion Ghica, bunul prieten al lui Colquhoun, consulul englez din București, care avea grija corespondenței emigraților. Noul comisar turcesc care înlocui în primăvara lui 1850 pe Fuad, Ahmed-Vefic, era privit ca un om câștigat cu totul de Englesi, și deci de Ghica. Ba chiar și Austria, cea care spânzura pe Unguri cu mâinile sale la Arad și cerea pe Kossuth ca să-i facă aceeași cinste, nu se arătă tocmai aspră cu refugiații munteni. Revoluția românească din Ardeal se făcuse doar pentru dinastie și centralizare. Fruntași de-ai ei fuseseră amestecați, ca Laurian și Ion Maiorescu, și în împrejurările de la București. Noua orânduire a Statelor austriace nu era încă hotărâtă: încă de pe atunci unii se gândeau la o Românie unită, care ar fi o anexă la Austria și ar înfrâna în veci pe Unguri. Maiorescu avea un post de încredere la Viena, Alexandru Goiescu putu să vie în acea Capitală la 1850, Constantin Filipescu să debarce la Triest, Tell fu primit câtva timp la Sibiu, și revoluționarii nu fură împiedicați când se gândiră, în același an, că le-ar prii mult o cură la Mehadia, de unde puteau să vadă mai bine în țară.

Domnul simți nevoia să facă o călătorie în țară pentru a liniști și câștiga lumea, și el se îndreptă spre Oltenia, unde se credea că și de această dată trebuie să izbucnească Revoluția. Data ei se și fixase: aniversarea de doi ani a Revoluției de la 1848, care cădrea deci în Iunie 1850. Miniștrii pe care-i numise Știrbei în 1849 nu erau toți oameni de încredere ai Domnului : pe lângă Ministrul de Culte Ioan Bibescu, un frate, și Aga Plagino, un ginere, se mai întâlnesc Constantin Cantacuzino, fost Caimacam, candidat la Domnie și căruia Știrbei îi refuzase o despăgubire de 18.000 de galbeni pe care i-o hărăzise Poarta.

Știrbei, care vorbise în cuvântarea sa de la ungerea ca Domn despre bucuria ce avuse odihnioară, în 1842, văzând alegerea fratelui său mai mic și durerea ce o are acum, când trebuie să-i ia locul, nu privise cu prea multă plăcere călătoria la Constantinopol a acestui frate, buna primire semnificativă ce întâmpinase acolo, așezarea lui în țară, de unde purta o întreagă corespondență diplomatică. Bibescu fusese invitat să plece la Odesa, dar el zăbovise până în vară, când pentru a 2-a oară i se dădu de la consulatul rusesc statul de părăsi țara.

Când, după plecarea în inspecție a lui Știrbei, se zvoni prin București, în August, că se va începe Revoluția, miniștrii păstrară o atitudine ciudată și uitară chiar să înștiințeze pe Domn. Se mai spunea că la consulatul rusesc, unde trona, din Martie, Polonul Halcinski, în locul lui Kotzebue., vin neconținut, tineri meșteșugari și din negustorime, și măsurile de pază, pe care crezu că trebuie să le ia în vederea tuturor comandantul rus Hasford, fură judecate ca mai mult ațățătoare decât asigurătoare.

Un Minister de rude și intimi fu alcătuit pentru luptă : el cuprindea pe Iancu Manu la Secretariul de Stat, pe Fanariotul Constantin Arghirovulo, care refuzase împământenirea, la Justiție, pe bătrânul Constantin Herescu, la Finanțe pe Emanuil Băleanu la Interne și pe Iordachi Filipescu, ca președinte, împreună cu fratele și ginerele Domnului. Acesta lămurea unui consul că noul Stat Administrativ are măcar însușirea de a fi dispus să lucreze potrivit cu interesul aceluia care-l numise.

O armată credincioasă, bine pregătită și comandată, ar fi fost cel mai bun sprijin.⁸

PARTEA A IV-A

Până acum cea mai mare parte din miliția munteană fusese împărțită pe la pichetele dunărene, unde de fapt făcea numai puțină ispravă. Garnizoane nu erau mai deloc. De aceea se putuse organiza pronunțamentul din 1848 la Islaz, la Bechet , și orașe cum erau Craiova, Pitești putuseră să fie ocupate așa de lesne. De aceea mișcarea Revoluției ajunsese a pune în câteva zile stăpânire pe capitala însăși.

Se hotărî acum, încă din cele din urmă luni ale anului 1849, o reorganizare completă și în alcătuirea oștirii, și în armarea și comanda ei. Pentru paza hotarelor se recrutează de acum înainte grănicieri. Pentru paza hotarelor se recrutează se acum înaintea grănicierii. Grija siguranței și liniștii la țară se dădu pe seama dorobanților călări, cu sabie și carabină, comandați de ofițeri din armată și având în frunte un colonel : ei erau toți cu schimbul. Miliția, mult crescută la număr, îmbrăcată binișor, dar și mai pe rusește, era lăsată acum numai pe orașe. În fruntea ei stătea Spătarul. Știrbei dădu acest post de încredere lui Constantin Ghica, iar, după moartea acestuia, lui Năsturel-Herescu, creatorul unuia din premiile Academiei. Toți coloneii la un loc formau Consiliul superior al armatei, care se aduna în fiecare săptămână. Instructorii ruși funcționau până târziu. Se crease și un batalion model pentru formarea cadrelor.

Munițiile fură cerute sau cumpărate de la Turci și Ruși. Sultanul dădu întâi patru tunuri, apoi alte opt, care fură aduse în triumf. Două din ele trebuiau să rămână pentru paza Palatului. Acesta e începutul artileriei noastre, căci daruri de acestea se făcură tot atunci și în Moldova. O școală militară se înființase încă din 1849. Un număr de cadeți luase parte la ceremonia din Decembrie a sfințirii Domnului, dar ei nu veneau din vreo școală deosebită. Între cei dintâi elevi se întâlnesc nume care ne amintesc ofițeri superiori ce au stat până deunăzi în fruntea oștii Regelui României : Barozzi, Matei Vlădescu, Popescu, Cotruț, Slăniceanu, Comisia care-i examina la intrarea în școală, la 18 martie 1850, era alcătuită din coloneii Voinescu și Florescu, ginerele lui Vodă Bibescu, din maiorul Salmen și un Dimitrie Pavel. Cel dintâi comandant al școlii fu locotenentul Hagiu. Limba franceză, aritmetica și geografia erau materiile din programa concursului. Studiile țineau cinci ani. și numărul elevilor se urcă la șaizeci.

În 1853 el putea să se laude că creat o oaste de peste 6000 de oameni, mai mult miliție decât pichetași. Trei regimente de infanterie, apoi cavalerie, artilerie, pompieri și chiar un început de flotilă o compuneau. Grănicierii formau cinci batalioane. Până la 300 de dorobanți se găseau în fiecare județ, formând la loc peste 8000 de oameni.

Teama unei mișcări revoluționare dispăruse, și în împrejurările de după 1853, trebui să se vorbească și despre miliția munteană. Legea rurală, organizarea școlilor, alcătuirea noului Divan, alegerea Mitropolitului și episcopilor, grija, deficitului, veneau acum la rând, în programul scurtei

⁸Extras din Nicolae Iorga, "Viața și domnia lui Barbu Dimitrie Știrbei"-Domn al Țării Românești (1848-1856), Tipografia "Neamul Românesc", Apariție "Vălenii-de-munte", 1910, pag.40-60

Domnii nesigure.

Aceia dintre proprietarii mari ai pământului, care fuseseră aduși a crede că revoluția de la 1848 va dăinui, și va putea să statornicească prefaceri și așezăminte, se îngroziseră la gândul că proprietatea țărănească, moșioara, se va răscumpăra și va trăi liberă de acum înainte. Împrejurările din toamna anului de tulburare îi liniștiră. Și în ceea ce privește problema rurală Regulamentul Organic rămase hotărîtor.

Căimăcămia lui Constantin Cantacuzino începu cercetări cu privire la pagubele pe care le aduseseră clăcașii răzvrătiți, și o comisie specială își începu lucrările îndată. Știrbei o desființează încă din 1849, crezând cu dreptate că nu e bine să se mai scormonească patima puternică a pământului pe care o treziseră împrejurările din urmă. În Convenția de la Balta-Liman, frâul cel nou, se prevedea o comisiune pentru cercetarea din nou a Regulamentului și semnalarea schimbărilor celor mai potrivite pentru a da administrației țării regularitatea și unitatea care i-au lipsit până acum: firește că hotărârile comisiunii, întărite de Domn, trebuiau supuse celor două Puteri de care atârnau Principatele, și numai după aceasta ele aveau putere de a lega deopotrivă cu părțile neatînse ale Regulamentului. Deci se prevedeau numai schimbări în felul de cirmuire. Dar chestiunea rurală se impunea de la sine, și de fapt numai în privința ei fură luate hotărâri, pe când în privința altor puncte : numirea cu rânduială a funcționarilor, statornicirea unei legi a pensiilor, alcătuirea, după cum prevedea și Convenția, a unei legi electorale nouă pentru Adunări Obștești mai bune și folositoare, numirea sub-cîrmuitorilor din județe, fixarea mai dreaptă a celor șase zile de lucru pentru șosele și, în sfârșit, legea de recrutare pentru miliție, se exprimau numai dorințe, de care Domnul putea să țină seamă sau ba (de fapt el n-a ținut seamă, și-comisiunea, odată închisă, nu și-a mai început vreodată lucrările).

În Octombrie 1849, o comisiune era acum numită și avea în fruntea ei pe acel Fanariot foarte destoinic în lucrurile practice de orice fel, care a fost dr.Arsachi, vechiul ministru al multor Domni, încă de la Alexandru Șuțu și de la Grigore Dimitrie Ghica, al cărui secretar la Afacerile Străine fusese acest medic de la spitalul Colței. Un firman anume, căpătat de sigur de Domn, mărgeni atunci chemarea comisiunii numai la revizuirea legii rurale : astfel putură să înceapă ședințele ei, amânate până atunci, cu toată nerăbdarea multor localnici și străini, care așteptau mare lucru de la acest mic comitet de boieri.

Erau doua curente, dintre care niciunul nu pornea de la proiectele binefăcătoare ale anului blestemat : 1848. Cei mai aspri, sprijindu-se pe o logică desăvârșită, pe comparații care puteau să înșele lesne, și fără nicio cunoștință, sau fără nicio luare-aminte pentru procesul istoric al proprietății mar, priveau pe țărani pe ca pe niște oameni fără pământ și fără drepturi, vechi sau nouă, la dânsul.⁹

PARTEA A V-A

În dreptatea și iubirea lor de oameni, ei voiau să-i deosebească pe deplin, să-i descurce din toate legăturile încătușătoare ale atâtor legiuiri meșteșugite și, după aceasta, să așeze pe acești oameni liberi între perspectiva morții de foame și neîndurata tocmeală pe care o propunea celălalt factor liber al muncii ogoarelor, proprietarul. Țăranul nemulțumit de condițiile aceluia ce fusese până atunci boierul său, era slobod să meargă aiurea, oriunde, dacă numai ar putea să-și plătească datoriile de multe feluri, dacă ar avea mijloacele de drum și dacă ar ști unde ar putea să se ducă.

⁹Extras din Nicolae Iorga, "Viața și domnia lui Barbu Dimitrie Știrbei"-Domn al Țării Românești (1848-1856), Tipografia "Neamul Românesc", Apariție "Vălenii-de-munte", 1910, pag.40-60

Constantin Cantacuzino, fostul Caimacam, ar fi vrut să se hotărască prețul pogonului de pășune pe timp de paisprezece ani, adică pe două recesământuri, și anume fără deosebire dacă e vorba de pogonul ce se cădea țaranului după lege sau de pogonul supranumerar, pe care țaranul îl lua în arendă printr-o învoială anume, o tocmeală agricolă. Dar alții protestau, arătând că astfel s-ar strica toată logica legii, împiedicându-se, libertatea tranzacțiilor pentru viitor și că, pe lângă aceasta - ca și cum nu s-ar fi putut găsi un mijloc de îndreptare ! -, s-ar pune pe aceeași treaptă pământul de orice fel.

Regulamentul prevedea, în adevăr, ca săteanul să nu poată pleca decât atunci când proprietarul n-ar avea de unde să-i dea pământ de lucru după lege, când ar căpăta loc aiurea prin moștenire și căsătorie, și numai după înștiințarea cu șase luni înainte și deplina răspundere a birului și dijmei. În ceea ce privește pământul de lucru, și Regulamentul împărțea pe țărani în cei cu două perechi de boi, cei cu o pereche și cei cu brațele, dând unora opt pogoane și trei sferturi, celor de-al doilea șase și jumătate, iar patru pogoane și jumătate celor din urmă. Aici nu se făcu nicio schimbare. Mai departe, cu privire la munca datorită proprietarului, Regulamentul cerea de fapt treizeci de zile pe an de la cel fără vite, iar de la celălalt numai paisprezece, care se puteau urca la optsprezece, ținându-se și mai bine în seamă munca adevărată ce se îndeplinea. Urma dijma de la produse. După noua legiuire, dijma fu micșorată și pământul de pășune se îndoii, crescând la un pogon. Și săteanul cu boi și celălalt erau de acum înainte datori să dea treizeci de zile de lucru pe an, și nu mai mult. Cine n-ar fi vrut aceasta, se putea învoi în alt chip cu proprietarul său. Dacă nu izbutea, el putea să-și caute de lucru aiurea.

Comisiunea era formată numai din boieri mari și boieri mai bătrâni: Banul Constantin Ghica, fiu și frate al celor din urmă Domni din aceasta familie, Banul Alecu Filipescu, zis Vulpe, mare rusofil și -- se zicea -- bun prieten pe vremuri al Doamnei Mărioara a lui Grigore Vodă-Ghica, Constantin Cantacuzino, Clucerul Barbu Catargia, care era să apere apoi, sub Cuza-Vodă, cu atâta înverșunare, teoria țaranului *chiriaș*, pe pământul său strămoșesc, Gheorghe Oteteleșeanu, Asachi și Logofătul Alexandru Ghica. Dar învinsese părerea Domnului, care era pentru învoielile slobode și pentru strămutarea liberă a țaranului, păstrându-se însă anumite îngrădiri de legi și regulamente și lăsându-e la o parte orice teorie. Pentru a se face toate cu oarecare rânduială și garanție, el hotărî, prin regulament adaos la legea cea nouă, că țăraniii vor putea să aleaga între învoiala pe cinci ani sau strămutarea după îndeplinirea tuturor sarcinilor - dar și proprietarul putea goni, după Regulament chiar, pe țaranul neplăcut lui - până la 1852.

Legea lui Știrbei cuprinde, pe lângă principiul mascat al totalei exproprii a țaranului, o sumă de măsuri părintești. Săteanul va face de acum 20 de zile pe an, *zile* destul de încărcate și de data aceasta, însă el e scutit de multele pocloane. Ieșirea țaranilor la clacă se face după listă primită de deputații satului, și oaemnilor li se dă o chitanță, cu chipuri așa încât să poată înțelege și neștiutorii de carte. Munca săteanului nu se poate încihiria nimănui altuia. Pădurea e deschisă pentru locuitor. Librete de contracte pentru prisoase opresc, ca și biletele pomenite, înșelările mai nerușinate. Domnul respinge clauza de a se îndatori țaranul să lucreze bine, zărind în ea un izvor de șicane pentru omul simplu și neapărat. În cursul lucrului, proprietarul trebuie să dea hrana. Dacă țaranul a înștiințat cu trei luni înainte că un accident nenorocit îl împiedică de a da cîtimea de muncă la care s-a îndatorit el e iertat de dânsa. Dijmuirea se face în zece zile, și, dacă e zăbavă din partea proprietarului, țăraniii pot proceda singuri la operație, cu preoții și deputații satului. Știrbei-Vodă credea că se poate aduce o întoarcere către reglementările trecutului, dând voie proprietarului să facă programul de cultură.¹⁰

¹⁰Extras din Nicolae Iorga, "Viața și domnia lui Barbu Dimitrie Știrbei"-Domn al Țării Românești (1848-1856), Tipografia "Neamul Românesc", Apariție "Vălenii-de-munte", 1910, pag.80-100

ÎNVĂȚĂMÂNTUL PE TIMPUL VOIEVODULUI BARBU ȘTIRBEI

În urma turburărilor și a îndelungatei ocupații, școlile ajunseseră în stadiul în care avea nevoie cu disperare de atenție din partea domnitorului Valahiei, Barbu Știrbei. Acesta nu trebuia să aducă nimic nou, ci doar să continue ceea ce începuse și fusese ‚stricat’ de ceilalți - cum ar fi Colegiul francez al lui Bibescu – și putea fi considerat distrus definitiv.

Încă de sub cârmuirea rusească din 1828-1834 fusese întemeiat regimul școlar modern, european al Regulamentului Organic. Totuși, singura școală despre care se putea vorbi era cea numai cea din pensiunile private, dar nici acolo nu se dădea dovadă de rezultate mari. În trecut ziarele puteau vorbi de institutul Jannelloni, destinat persoanelor din societatea înaltă. Acolo, materia predată era simplă, iar la serbări se cânta muzică militară, iar Fuad Efendi împărțea cărți școlarelor sârguincioși.

Seara, diplomați și generali, atât români, cât și din alte țări (Franța, Grecia, Serbia) merg la singurul teatru din București pentru a le asculta pe Madame Jules, Mademoiselle Angèle. Până la urmă, acest lucru era considerat o necesitate ‚într-un oraș ca București, unde toată lumea vorbește această limbă (franceza) și unde răgazul ce lasă viața de societate poate dezvolta gustul de litere’.

În prezent totuși, școlile erau închise, în ciuda nenumăratelor plângeri din partea părinților. Soldații străini stăteau la Sf. Sava, românii nu mai aveau reprezentanți de teatru românesc, scriitorii erau plecați din țară. La întronarea lui Barbu Știrbei a participat un ‚cutare gazetar’, iar poeziile au fost recitate de ‚alde’ Gr. Pashal și Toma Sergiescu.

Învățământul românesc consta doar prin școala militară, consistând doar din 24 de elevi, dintre care 2 bursieri. Trebuie menționată totuși și școala de fete pentru lucru de mână și cunoștințe elementare, înființată în 1843 de către Doamna Elisaveta. În Mai 1850, trebuia să se întemeieze o a doua școală de fete, tot de aceeași persoană. Școala particulară românească de băieți al lui Mitileneu trăia în umbră.

În epoca balurilor mascate a lui Bossel, balurilor lui Momulo și balurilor de societate ale capelmaistrului Wiest, pe când bucureștenii nobili petreceau, Știrbei Vodă pregătea noua organizare a școlilor. Copiii boierilor bogați plecau în străinătate, de cele mai multe ori la Paris, iar atunci când se întorceau, nu numai că nu puneau în aplicare ceea ce învățaseră acolo, dar și dezvoltau o disprețuire pentru propria lor patrie. Aceștia se adaptau la cultura franceză și, odată ajunși înapoi în țară, încercau să-și impună ideile, vorbeau de idei necunoscute într- limbă stricată.

Încă de prin 1843 s-au luat măsuri pentru a împiedica emigrația tinerilor, care se credeau a fi lăsați de capul lor ori că se rătăcesc în netrebnicii sau că își pierd vremea la învățături nepotrivite necesităților țării. Astfel Bibescu a întemeiat Colegiul francez din București, cu pragrammele și profesorii obișnuiți în Franța. Acest Colegiu a ajuns să ‚răpească’ nu numai tinerii care nu s-ar fi dus la Paris, ci și întregul învățământ secundar. De asemenea, Barbu Știrbei a creat în 1850 unui învățământ al meșteșugurilor, pentru cei din clasa mijlocie care nu doreau sau nu era în stare să performeze în funcții pentru care se cerea liceul sau cursurile complementare, de Universitate începătoare,

Învățământul se dorea a fi practic, cu scopul de a se adapta la nevoile populației. Nu trebuia să ‚aibă în vedere exclusiv conveniențele câtorva familii privilegiate’. Educația trebuia să fie națională și să mulțumească nevoile tuturor, indiferent de clasă socială.

Elementele planului școlar nou erau:

- În fiecare reședință de județ, în București pentru fiecare ‚coloare’, școlile primare ‚de o singură categorie, cu 4 ani de studiu, împărțiți, tot ca înainte, în 2 clase cu 2 divizii’
- În ele, ‚se vor împărți cunoștințele temeinice pentru viața în orice împrejurări’
- Cărțile vor cuprinde mai multe lucruri privitoare la istoria țării, la economia casnică și matematică

Școala secundară a fost stabilită pe baza limbii române și a celei latine, predate paralel de aceeași profesori.

Școlarii care nu doreau să meargă mai departe de cele 3 clase erau scutiți de învățarea limbii latine, dar în schimb trebuiau să participe la cursuri de arhitectură, mecanică, fizică și chimie. Cei care terminau 6 clase și alegeau clasele complementare de științe, urmau în loc de limba latină limbile germană și franceză. Cei care nu doreau să urmeze mai mult decât școala secundară aveau dreptul la doar una dintre aceste limbi moderne. Pe lângă acestea, se aflau și greaca, ruseasca și turca, dar doar ca limbi facultative.

Cursurile complementare' a fost înființată de Știrbei încă de pe când era doar ajutorul lui Chiselev. Ele aveau să țină 3 ani.

- Diploma de drept se cerea la funcționari înalți și la judecători, precum și de la avocași (care de abia începuseră să apară). Pentru ea trebuia să urmezi ambele cursuri de matematică.
- Cei ce doreau să ocupe locuri de diplomație sau de în serviciul carantnelor trebuiau să urmeze cursuri de rusă și turcă.
- Medicina nu se învăța nicăieri încă. În 1849, 4 români au fost primiți ca bursieri în școala de doctori turcească de la Galata. Școala de mică chirurgie a lui N. Crețulescu și Davila se întemeie mai târziu, dar m+a fost niciodată mai mult decât o pregătire pentru sub-chirurgi sau felceri

Colegiul francez trebuia să urmeze exemplul dat în Rusia de școala abatelui Nicolas la Odesa. Fiii de boieri și de oameni bogați plăteau, iar pentru ceilalți se întemeiaseră 65 de burse. O școală de fete trebuia să fie deschisă în încăperile Sf. Spiridon-Nou pe 1 Octombrie 1952. Școli secundare mai erau planuite la Brăila și la Ploiești. Statul acordă subvenții școlilor particulare care păreau a fi vrednice de încredere.

- O școală franceză cerea 80 de galbeni pe an
- Internatul din strada Mihai -Vodă cerea doar 500 de lei pe an
- Se plănuise și un al treilea institut, cu plată mijlocie
- Încă din 1850 se mutase în capitală școala de fete germană din Craiova a Wilhelminei Dahlen
- În 1852 s-a dat o subvenție școlii de fete a polcovnicesei Ana Iacobson
- La Buzău se afla școala de băieți Canela
- La Craiova, unde Raimond deschisese ,în 1851, un pension cu programul lui Bucholzer și subvenție de 400 de galbeni pe an, se întemeia institutul de fete Lazaro-Otetelișanu, având ca directoare pe Marieta Massenza și apoi pe d-ra de Villeneuve

Se prevedeau de asemenea și burse pentru străinătate:

- Pictorul Tătărescu, care a studiat la Roma
- Teodor Aman a învățat la Paris
- Petru Mateescu a studiat la Viena; voia să urmeze la Florența
- În 1857 C. I. Stănescu și G. Grigorescu au fost trimiși în Italia pentru 3 ani
- La Viena se mai gaseau studenți la medicină – dr. Marcovici

- La Pesta studiază cu bursă ierodiaconul Inochentie Chițulescu
- La Atena învață Dimitrie Racoviță
- Gr. Vlădescu a luat prima bursă în Germania
- 3 studenți au fost trimiși la Paris să studieze silvicultura
- 2 bursieri pentru limba turcească au mers la Constantinopol

Cărți de școală au fost cerute încă din 1850, de la oameni care erau în stare să le prelucreze:

- Limburg – redactarea unei gramatici româno-germane
- Colonelul Ioan Voinescu II - traducerea din franceză a unui manual de Istorie Sacră
- I.C.P. - traducerea din germană a ‚Prietenul tinereții’
- Barasch – i s-au cerut cărți de școală din materia științelor naturale

S-a început cu dicționarele:

- Cel francez era lucrat de Hill împreună cu Petrachi Poenaru
- Iancu Pascale se oferea pentru unul ruso-româno-turc
- Ioanid lucra la unul greco-român
- Nifon Bălășescu lucra la un dicționar latin-român
- Emanuil Drohoiovski se oferea cu unul în 5 limbi

În iunie, Știrbei a asistat la examenele de la Monty. El a mers și la împărțirea premiilor de la Colegiu și a spus oamenilor că ‚patriotismul nu constă în cuvântări sonore și pompoase, ci în lucrări străduincioase, sistematice și de o îndelungă răbdare’.

Totuși, în iulie 1851, frecventarea școlară încă era foarte mică, jumătate cât fusese în 1834.

- 332 de școlari la gimnaziul din București
- 597 în școlile primare ale capitalei
- 660 în toate celelalte județe
- Cei mai mulți copii erau la pensionare
- Școala rurală încă era oprită

La finalul primului an școlar, Știrbei veni din nou de Sf. Petru și Pavel, la Colegiu cu ocazia împărțirii premiilor. Tot atât de pasionat și tot atât de elocvent le vorbi elevilor, părinților și profesorilor. Cu prilejul acestei serbări s-au constatat progrese însemnate.

În martie 1853 a ajuns în țară un străin învățat, harnic, foarte îndrăzneț și plăcut la vorbă, doctorul francez Carol Davila. El a fost numit ștab-doctor, medic de regiment, de către Știrbei Vodă.

Toți medicii stăteau în orașe; ei erau greci și nemți, iar dintre români se regăsea doar dr. Nicolae Crețulescu, întemeietorul școlii de la Filantropia. Pe 3 aprilie a fost publicată cea dintâi lege sanitară, care ‚statornicia medici de plasă, cărora li se dădeau ca ajutoare felcieri’. Pentru aceasta era nevoie totuși de o școală, lucru pe care Știrbei era hotărât să înființeze.

Încă din 1851 se propunea Domnului întemeierea unui Conservator. Acest Conservator avea

în primul rând să poată ,da' actori Teatrului Național. În 1851, înainte de deschiderea teatrului românesc, Barbu Știrbei a respins hotărât cererea, justificând că în nicio altă parte nu există școală pentru actori. Totuși, un an mai târziu, în 1852, părerea lui s-a schimbat.

Până în 1855-6, când se încheie domnia lui Știrbei Vodă, principatul nu avusese școli de stat. Ele au fost întemeiate sub domnia lui Alexandru Ghica: ,învățătorii se chemau candidați și aveau cunoștinți de cetire și scriere; erau plătiți dintr-un fond pe care-l forma contribuția de doi lei pe an din partea fiecărui cap de familie'.

Abia în 1855, Domnul hotărăște că se vor deschide și școli sătești în fiecare județ, ,pe unde dorința se va arăta și trebuința va fi'.

Preoții erau mai fericiți, acum că aveau seminariul. Ele se datorau lui Știrbei Vodă și Mitropolitului cel nou, Neofit, descris ca fiind ,omul cel mai slab, mai fricos și mai lipsit de credință ce se poate închipui, gata întotdeauna să-și plece capul față de orice stăpânire, pe rând revoluționar cu Revoluția și sprijinitor al ordinii apărute de baionetele Turcilor și Muscalilor'. Totuși, îndată după întoarcerea de la Constantinopol a lui Barbu Știrbei, Neofit a demisionat. Demisia lui a fost primită cu plăcere și în locul de vicariu se încredință lui Nifon. După dușmanii săi, era bulgar, dar el se dădea întotdeauna român adevărat.

După spiritul Regulamentului Organic, Mitropolitul și episcopii trebuiau să fie aleși de Adunare Obștească. Această adunare era însă oprită prin Convenția de la Bata-Liman. O parte din atribuțiile ei au trecut asupra Divanului ad-hoc.

Adunarea de alegere a fost convocată pe ziua de 14/26 septembrie 1850. Erau de față 40 de votanți, din cea mai înaltă boierime. Nifon a învins cu 10 voturi pe egumenul Cernicăi.¹¹

BIBLIOGRAFIE

- Extras din Nicolae Iorga, "Viața și domnia lui Barbu Dimitrie Știrbei"-Domn al Țării Românești (1848-1856), Tipografia "Neamul Românesc", Aparație "Vălenii-de-munte", 1910
- <http://ziarullumina.ro/domnitorul-barbu-dimitrie-tirbei-un-partizan-al-valorilor-romanesti-45074.html>
- Octav-George Lecca, Familii Boieresti Romane-Istorie si genealogie (dupa izvoare autentice), Editura Libra, 2009, Bucuresti.

¹¹Extras din Nicolae Iorga, "Viața și domnia lui Barbu Dimitrie Știrbei"-Domn al Țării Românești (1848-1856), Tipografia "Neamul Românesc", Aparație "Vălenii-de-munte", 1910, pag.65-101